

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών

ΙΔΡΥΘΕΝ ΤΟ 1837

ΘΕΟΛΟΓΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΙΟΛΟΓΙΑΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΘΕΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία

**Η ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΘΕΑΤΡΙΚΗΣ ΠΡΑΞΗΣ ΣΤΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ ΤΩΝ
ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΩΝ ΣΤΗ ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ**

Στεφανία Κατσιμπα (Α.Μ 20212218)

Υποβλήθηκε ως απαιτούμενο για την απόκτηση του
μεταπτυχιακού διπλώματος ειδίκευσης
στην «Κοινωνική Θεολογία και επιστήμες του ανθρώπου»
με ειδίκευση στην «Επικοινωνιακή Θεολογία, Θρησκευτική Αγωγή, Ποιμαντική Θεολογία και
Ποιμαντική Θεολογία και Συμβουλευτική»
Επιβλέπουσα καθηγήτρια: Ιωάννα Κομνηνού

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2022

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
**Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών**
— ΙΔΡΥΘΕΝ ΤΟ 1837 —

ΘΕΟΛΟΓΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΙΟΛΟΓΙΑΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΘΕΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία

**Η ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΘΕΑΤΡΙΚΗΣ ΠΡΑΞΗΣ ΣΤΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ ΤΩΝ
ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΩΝ ΣΤΗ ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ**

της

Στεφανίας Κατσίμπα

Τριμελής Συμβουλευτική Επιτροπή
Επιβλέπουσα καθηγήτρια: Ιωάννα Κομνηνού

Μέλη: Διοτίμα Λιαντίνη

Βασίλειος Γαϊτάνης

Δεκέμβριος 2022

Στην οικογένειά μου

Πρόλογος

Η παρούσα διπλωματική εργασία με τίτλο «Η αξιοποίηση της θεατρικής πράξης στη διδασκαλία του μαθήματος των Θρησκευτικών στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση» εκπονήθηκε στο πλαίσιο του προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών «Κοινωνική Θεολογία και Επιστήμες του ανθρώπου» του τμήματος Κοινωνικής Θεολογίας και Θρησκευσιολογίας της Θεολογικής Σχολής του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών, με κατεύθυνση τη Σχολική Θρησκευτική Αγωγή.

Ως θεολόγος εκπαιδευτικός και αγαπώντας το μάθημα των Θρησκευτικών θέλησα να διευρύνω τις σπουδές μου και να παρακολουθήσω το συγκεκριμένο Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα. Πέρα από τις θεολογικές γνώσεις που πρέπει να διαθέτει ένας εκπαιδευτικός, θεωρώ ότι πρέπει να είναι γνώστης καλών τρόπων και μεθόδων που θα του επιτρέπουν να μεταδώσει στους μαθητές του τις γνώσεις αυτές και θα εναρμονίζονται με τις ανάγκες του μαθητή στο σύγχρονο σχολείο. Για το λόγο αυτό, επέλεξα να ασχοληθώ, πρώτα από όλα, με την κατεύθυνση Σχολική Θρησκευτική Αγωγή και κατόπιν, με το θέμα της παρούσης εργασίας μου.

Το διάστημα των δύο ετών των Μεταπτυχιακών μου σπουδών ήταν για μένα μια πραγματική εμπειρία, ένα ταξίδι από το οποίο αποκόμισα πολύτιμα εφόδια για τη συνέχεια της καριέρας μου ως Θεολόγος εκπαιδευτικός.

Θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους όσους συνέβαλαν στην επιτυχή περάτωση των σπουδών μου. Ιδιαίτερα θα ήθελα να εκφράσω τις ευχαριστίες μου σε έναν υπέροχο άνθρωπο, την κυρία Ιωάννα Κομνηνού, επιβλέπουσα Επίκουρη Καθηγήτρια, για την αμέριστη συμπαράσταση και τις πολύτιμες συμβουλές της κατά τη διάρκεια των Μεταπτυχιακών μου σπουδών, καθώς και για την εκπόνηση της παρούσας εργασίας. Η καθοδήγηση, η ενθάρρυνση και το διαρκές ενδιαφέρον της συνέβαλαν καταλυτικά ώστε να ολοκληρωθεί, πρώτα απ' όλα, ο κύκλος των σπουδών μου, καθώς και η διπλωματική μου εργασία. Ήταν πάντα παρούσα, ως βοηθός και καθοδηγητής, και με τον τρόπο της έκανε τα πάντα να φαίνονται εξαιρετικά απλά, ακόμα και στις δύσκολες στιγμές.

Ευχαριστώ επίσης και τους άλλους δύο καθηγητές μου, τον καθηγητή κύριο Βασίλειο Γαϊτάνη και την Αναπληρώτρια καθηγήτρια κυρία Πανωραία Κουφογιάννη για την πολύτιμη βοήθεια τους και τις γνώσεις που μου παρείχαν, ο καθένας στον τομέα του.

Τέλος, ευχαριστώ την οικογένειά μου για την υπομονή και τη συμπαράσταση που μου προσέφεραν κατά τη διάρκεια της φοίτησης μου στο Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα.

Περιεχόμενα

Πρόλογος.....	4
Εισαγωγή.....	8
1.Η Θεατρική Πράξη στο Μάθημα των Θρησκευτικών. Θεωρητική Προσέγγιση.....	10
1.1 Η προέλευση του θεάτρου	10
1.2 Το θέατρο στην ελληνική εκπαίδευση. Σύντομη ιστορική αναδρομή	13
1.2.1 Επιρροές	19
1.2.2 Γενικοί στόχοι της Θεατρικής Αγωγής στο σύγχρονο σχολείο	20
1.3 Η Θρησκευτική αγωγή στην Εκπαίδευση.....	22
1.3.1 Σκοποί και στόχοι του Μαθήματος των Θρησκευτικών	22
1.3.2 Βιωματική Μάθηση και Θρησκευτική Εκπαίδευση	26
1.3.3 Διαπολιτισμικότητα και Μάθημα Θρησκευτικών	29
1.4 Η Θεατρική πράξη στο Μάθημα των Θρησκευτικών.....	32
1.5 Η Θεατρική πράξη και η παιδαγωγική της προσφορά στη διδασκαλία του Μαθήματος των Θρησκευτικών.....	36
1.6 Εφαρμογές και έρευνα για τη χρήση της Θεατρικής πράξης στη Θρησκευτική Εκπαίδευση στον Ελληνικό χώρο	40
1.7 Ο Παιδαγωγικός Ρόλος του παιχνιδιού	43
1.8 Η ένταξη των μεθόδων της Θεατρικής Πράξης στο Μάθημα των Θρησκευτικών	45
1.8.1 Η Τεχνική της Δραματοποίησης.....	46
1.8.2 Το Θεατρικό Παιχνίδι στην Εκπαίδευση	48
1.8.3 Το παιχνίδι ρόλων ως διδακτική τέχνη	53
1.8.4 Εκπαιδευτικό Δράμα.....	55
1.9 Ο Ρόλος του εκπαιδευτικού στη Θεατρική Πράξη	64
2. Η αξιοποίηση της θεατρικής πράξης στα Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών, στους οδηγούς για τον εκπαιδευτικό και στα σχολικά εγχειρίδια του μαθήματος των Θρησκευτικών στην Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση.	66
2.1 Η Μεθοδολογία της έρευνας	66

2.2 Αποτελέσματα της έρευνας: ποσοτικά δεδομένα από την Ανάλυση Περιεχομένου στο Μάθημα των Θρησκευτικών στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση	71
2.3 Αποτελέσματα της έρευνας: Ποιοτική Ανάλυση	78
2.3.1 Φάκελοι Μαθητή στα Θρησκευτικά Γυμνασίου	78
2.3.2 Πρόγραμμα Σπουδών στα Θρησκευτικά Γυμνασίου	105
2.3.3 Οδηγός εκπαιδευτικού στα Θρησκευτικά Δημοτικού-Γυμνασίου (10-12-2014 αναθεωρημένη έκδοση 2016)	128
2.3.4 Οδηγός εκπαιδευτικού για το Πρόγραμμα Σπουδών στα Θρησκευτικά Λυκείου Αναθεωρημένη έκδοση σύμφωνα με το ΦΕΚ 2105/19-6-2017	129
2.3.5 Φάκελοι Μαθητή στα Θρησκευτικά Λυκείου	153
2.3.6 Πρόγραμμα Σπουδών του μαθήματος των Θρησκευτικών Λυκείου.(ΦΕΚ 2105/19-06-2017)	153
3.Συμπεράσματα προτάσεις	153
Βιβλιογραφικές αναφορές.....	158

Εισαγωγή

Το Νέο Σχολείο μεταξύ άλλων έχει ως στόχο τη συναισθηματική ανάπτυξη και σταθερότητα του μαθητή, καθώς και την ένταξή του σε ένα πολυπολιτισμικό περιβάλλον. Παιδαγωγεί τον μαθητή με νέες μορφές επικοινωνίας και με νέους τρόπους μετάδοσης της γνώσης. Έτσι, το θέατρο διεκδικεί κι εκείνο τα τελευταία χρόνια μια θέση στο Νέο σχολείο και στη σύγχρονη σχολική παιδαγωγική. Ενεργεί ως θεραπευτικό, εκτονωτικό μέσο και ως τρόπος συνύπαρξης και επικοινωνίας κατά τη διδακτική πράξη. Μέσα από θεατρικές δραστηριότητες και τεχνικές οι μαθητές κατανοούν τον εαυτό τους, βιώνουν και μαθαίνουν να συνεργάζονται (Φραγκή, 2011).

Το μάθημα των Θρησκευτικών αποτελεί μέρος της σχολικής πραγματικότητας. Η ανάγκη να ανανεωθεί με σύγχρονες μεθόδους διδασκαλίας αποτελεί έναν από τους στόχους της σύγχρονης σχολικής θρησκευτικής αγωγής. Ο τρόπος διδασκαλίας του μαθήματος είναι ένας λόγος που πολλοί μαθητές θεωρούν το μάθημα ανιαρό και απόμακρο. Για το λόγο αυτό, η θρησκευτική διδακτική προσέγγιση θα πρέπει να εναρμονίζεται με τις ανάγκες και τα βιώματα του σύγχρονου μαθητή, να χρησιμοποιεί νέες διδακτικές πρακτικές χωρίς να παρεκκλίνει από τον προσανατολισμό του. Μια τέτοια καινοτομία, που τα τελευταία χρόνια έχει υιοθετηθεί από το Νέο Σχολείο, είναι και η ενσωμάτωση της τέχνης στην εκπαιδευτική διαδικασία και πιο συγκεκριμένα, των τεχνικών που προέρχονται από το χώρο του θεάτρου.

Σκοπός της μελέτης μας είναι η ανάδειξη της θεατρικής πράξης στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση μέσα από το μάθημα των Θρησκευτικών. Μέχρι σήμερα, δεν έχει πραγματοποιηθεί καμία σχετική έρευνα πάνω στο συγκεκριμένο θέμα, γεγονός που δικαιολογεί και τη χρησιμότητα της. Το ερευνητικό πρόβλημα αποτελεί το αν η χρήση θεατρικών τεχνικών προτείνονται τόσο από τα σχολικά εγχειρίδια όσο και από τα Προγράμματα Σπουδών και τους οδηγούς για τον εκπαιδευτικό στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση και ιδιαίτερα στο μάθημα των θρησκευτικών, καθώς και το πόσο συχνά συμβαίνει αυτό. Πιο συγκεκριμένα, τα ερευνητικά μας ερωτήματα συνοψίζονται ως εξής:

Ποιες θεατρικές τεχνικές προτείνονται τόσο στο Γυμνάσιο όσο και στο Λύκειο και με ποιο τρόπο; Πόσο συχνά; Ποιες από αυτές τις τεχνικές αναδεικνύονται περισσότερο και πως;

Υπάρχουν σαφής αναφορές σε όλες τις τεχνικές ή γίνονται έμμεσες μόνο νύξεις; Όλες οι τεχνικές που προτείνονται είναι κατανοητές από τον διδάσκοντα που θα τις χρησιμοποιήσει; Εξηγούνται τα βήματα και η διαδικασία για την εκπαιδευτική τους χρήση;

Προκειμένου να απαντήσουμε στα παραπάνω ερωτήματα αξιοποιήσαμε τη μέθοδο της Ανάλυσης Περιεχομένου, ποιοτική και ποσοτική. Μελετήσαμε με ακρίβεια όλα τα σχολικά εγχειρίδια Γυμνασίου και Λυκείου, τα Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών και τους οδηγούς για τον εκπαιδευτικό ώστε να έχουμε μια πλήρη εικόνα για την αξιοποίηση της θεατρικής πράξης στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. Η εργασία μας χωρίζεται σε δύο μέρη. Στο πρώτο μέρος, το θεωρητικό, αρχικά γίνεται αναφορά στην τέχνη του Θεάτρου, μια σύντομη ιστορική διαδρομή στην προέλευση του Θεάτρου καθώς και στην πορεία και εξέλιξή του. Κατόπιν, παρουσιάζουμε πως αυτό πέρασε στην εκπαίδευση και κυρίως στο σύγχρονο ελληνικό σχολείο. Στη συνέχεια, γίνεται λόγος στους γενικούς στόχους της Θεατρικής Αγωγής στο νέο πολυπολιτισμικό σχολείο ως βιωματικός τρόπος μάθησης και συγκεκριμένα, στην παιδαγωγική προσφορά του θεάτρου στα πλαίσια της διδασκαλίας του μαθήματος των Θρησκευτικών. Τέλος, αναφερόμαστε στις κυριότερες θεατρικές τεχνικές που χρησιμοποιούνται στην εκπαίδευση και τους εκπαιδευτικούς σκοπούς που αυτές εξυπηρετούν.

Στο δεύτερο μέρος της εργασίας μας, το ερευνητικό, αναφερόμαστε στη μεθοδολογία της έρευνας που ακολουθήσαμε. Κάνουμε αναλυτική παρουσίαση όλων των θεατρικών τεχνικών που προτείνονται ως δραστηριότητες, συγκεντρωτικά και ανά τάξη, τόσο ποσοτικά όσο και ποιοτικά. Στο τέλος, εξάγουμε τα γενικά συμπεράσματα από την έρευνά μας.

1.Η Θεατρική Πράξη στο Μάθημα των Θρησκευτικών. Θεωρητική Προσέγγιση

1.1 Η προέλευση του θεάτρου

Η εκπαίδευση στις μέρες μας στοχεύει κυρίως στη σφαιρική διάπλαση της προσωπικότητας των μαθητών εξελίσσοντάς τους γνωστικά, ηθικά, κοινωνικά και συναισθηματικά. Μια καινοτομία σε επίπεδο διδακτικής αποτελεί και η ενσωμάτωση της τέχνης στη διαδικασία της μάθησης, τακτική που εφαρμόζεται σε πολλές χώρες. Η τέχνη είναι μια πνευματική δραστηριότητα που προάγει τη γνωστική, κοινωνική και συναισθηματική ανάπτυξη του ανθρώπου, συμπληρώνει την κοινωνική ζωή και σε μεγάλο βαθμό έχει ρόλο παιδαγωγικό. Η μάθηση αναβαθμίζεται μέσω της τέχνης καθώς πολλά έργα τέχνης ενισχύουν την παιδευτική διαδικασία, παρέχοντας τη δυνατότητα να κατανοήσουν οι μαθητές αφηρημένες έννοιες μέσω της φαντασίας. Μπορούν επίσης να επαναφέρουν παλιότερες γνώσεις και να προκαλέσουν την κριτική σκέψη, την επινοητικότητα και την έκφραση συναισθημάτων από την πλευρά του δασκάλου (Κόκκος & Συνεργάτες, 2011). Ακόμα η τέχνη είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την ανθρώπινη υπόσταση. Εξάλλου, τα έργα τέχνης που υπάρχουν σε εκθέσεις ζωγραφικής αλλά και γύρω μας φανερώνουν την επιθυμία των ανθρώπων για δημιουργία οπτικών εικόνων και για επικοινωνία (Κομνηνού, 2018).

Μέσω της τέχνης τα παιδιά μαθαίνουν με βιωματικό τρόπο και αποκομίζουν πολλές και σημαντικές ωφέλειες. Αναπτύσσεται η δημιουργικότητά τους και βελτιώνονται σε γνωστικό, κοινωνικό και συναισθηματικό επίπεδο. Η Θεατρική Αγωγή αξιοποιείται στην εκπαίδευση προκειμένου οι μαθητές να διευρύνουν τους πνευματικούς τους ορίζοντες σε όλα τα γνωστικά αντικείμενα (Λενακάκης, 2012). Οι μαθητές επωφελούνται και ταυτόχρονα διδάσκονται μέσα από τα διάφορα είδη τέχνης όπως η μουσική, ο χορός, η ζωγραφική, ο κινηματογράφος και το θέατρο. Ειδικότερα, η αξιοποίηση της τέχνης από τους εκπαιδευτικούς συντελεί στην καλλιέργεια της κρίσης, της δημιουργικότητας των νέων ενώ ταυτόχρονα τους ευαισθητοποιεί και δίνει κίνητρα για αυτογνωσία και καλύτερη επικοινωνία με τον κόσμο γύρω τους. Στις μέρες μας, ένας σημαντικός σταθμός της τέχνης αποτελεί το θέατρο (Κόκκος & Συνεργάτες, 2011). Η Θεατρική Αγωγή συνιστά ένα επι-

στημονικό κλάδο με καλλιτεχνικές προεκτάσεις, μεθόδους και τεχνικές ενισχύοντας τη διδασκαλία.

Η προέλευση του θεάτρου χρονολογείται στον πρωτόγονο άνθρωπο και στις τελετές που σχετίζονται με το κυνήγι, την συγκομιδή, το θάνατο, τη γέννηση κλπ. όπου περιλάμβανε διάφορες τελετές λατρείας. Υπήρχε μια παράδοση θεατροποιημένων εκδηλώσεων και θεαματικών τελετών οι οποίες προετοίμασαν την εμφάνιση του σημερινού δράματος (Μπρεντάνου, 2012) .

Στη συνέχεια δημιουργήθηκαν θεάματα με μαγικό και θρησκευτικό περιεχόμενο που αφορούσαν θεούς και μυθολογικά πρόσωπα, τα οποία έλκυαν τους πιστούς. Στο κέντρο κάθε δρώμενου βρίσκουμε το μύθο που εμπεριέχει μια συλλογική πίστη (Φραγκή, 2011) . Ωστόσο, στην αρχαία Ελλάδα το θέατρο πήρε τη μορφή με την οποία το γνωρίζουμε μέχρι σήμερα. Την εποχή του Αισχύλου, μέσω της τραγωδίας, οι πολίτες εκπαιδεύονταν να είναι πολίτες της πόλης. Το θέατρο από την αρχαιότητα συνδέονταν άμεσα με τις θρησκευτικές τελετές. Οι θεατρικές παραστάσεις της κλασικής αρχαιότητας είχαν σχέση με τις θρησκευτικές εορτές που λάμβαναν χώρα προς τιμή του θεού Διόνυσου. Ήταν μέρος μιας τελετουργίας ενός θρησκευτικού εορτασμού όπου αποδίδονταν τιμές στο Θεό (Γραμματάς, 2015). Ανέκαθεν το θέατρο μέσω της μίμησης είχε διδακτικό περιεχόμενο. Στην αρχαία Αθήνα το θέατρο παιδαγωγεί τους συμμετέχοντες. Οι νέοι ασκούνται είτε με την απαγγελία των ομηρικών επών είτε με την εξάσκηση στην έκφραση, το ρυθμό, την κίνηση κατά τη διάρκεια των θρησκευτικών τελετουργιών. Παράλληλα, αξιοποιώντας το μύθο ως παιδαγωγικό μέσο σε συνδυασμό με τη μίμηση οι άνθρωποι εξοικειώνονταν με ηθικές αρχές και αξίες (Παπαδόπουλος, 2012).

Μέσω της μίμησης και του θεάτρου οι άνθρωποι επηρεάζονταν και εξελίσσονταν ηθικό-πνευματικά, πράγμα το οποίο επιτυγχάνονταν και μέσω του θεάτρου στα πλαίσια της διδασκαλίας (Παπαδόπουλος, 2012). Σε γενικές γραμμές το θέατρο, σε όλη την εξέλιξή του και κυρίως σε κρίσιμες ιστορικές στιγμές ανακατατάξεων, πέραν της ψυχαγωγικής του λειτουργίας είχε και παιδαγωγική λειτουργία. Την εποχή που ο Χριστιανισμός εμφανίζεται το θέατρο συνδέεται με την ειδωλολατρία ενώ στη Βυζαντινή εποχή παρατηρούμε και την εμφάνιση του θρησκευτικού θεάτρου με θέματα παρμένα από την Παλαιά και την

Καινή Διαθήκη (Onlytheater, 2019). Στο Βυζάντιο έγινε μια προσπάθεια να προσαρμοστεί το παγανιστικό δράμα στη νέα θρησκεία με σκοπό την ηθική βελτίωση των πιστών. Στην εποχή του Μεσαίωνα όπου επικρατεί η οπισθοδρόμηση το θέατρο και γενικότερα η τέχνη παρακμάζει. Τη χρονική αυτή στιγμή η χριστιανική εκκλησία αξιοποιεί το θέατρο με θρησκευτικές παραστάσεις που έχουν ως σκοπό τη διάδοση των ιδεολογιών της αλλά και την ενίσχυση της θρησκευτικής αγωγής. Την ίδια εποχή, το Εκκλησιαστικό Δράμα διδάσκει ότι το χρέος των πολιτών ήταν να υπακούουν στο Θεό και να υπηρετούν τη θεοκρατική δομή της κοινωνίας. Αργότερα όμως την εποχή της Αναγέννησης το θέατρο αποκτά πιο ανάλαφρο περιεχόμενο και σχετίζεται άμεσα με τα χαρακτηριστικά και τις ανάγκες των παιδιών (Παπαδόπουλος, 2010).

Τον 19ο αιώνα στην Ευρώπη διανύεται η περίοδος του ρομαντισμού όπου δεν υπάρχουν αξιόλογες καινοτομίες στο θέατρο, ενώ από το τέλος του ίδιου αιώνα ξεκινά για το Ευρωπαϊκό θέατρο μία περίοδος κοινωνικού προβληματισμού, που είχε ως αποτέλεσμα τη δημιουργία έργων κοινωνικής διαμαρτυρίας και κριτικής. Βασικοί εκφραστές αυτού του ρεύματος ήταν ο Νορβηγός Ερρίκος Ίψεν και ο Ρώσος Αντόν Τσέχωφ. Ο Ίψεν άνοιξε τη συζήτηση για κοινωνικά θέματα που μέχρι τότε κρίνονταν ακατάλληλα για δημόσιο διάλογο, ενώ ο Τσέχωφ θεωρείται μια σπουδαία φυσιογνωμία του παγκόσμιου θεάτρου επηρεάζοντας το λογοτεχνικό χώρο κατά τον εικοστό αιώνα. Στα έργα του είναι διάχυτη η συνεχής παρακμή της καθημερινότητας. Στις αρχές του 20ου αιώνα, εμφανίζονται νέες ιδέες και θεωρίες, όπως η θεωρία της ψυχανάλυσης του Φρόιντ και η κομμουνιστική θεωρία του Μαρξ, οι οποίες ταρακούνησαν την κοινωνική και πολιτική ζωή παγκοσμίως. Αυτό είχε αντίκτυπο και στο θέατρο, όπου εισήχθησαν νέες μέθοδοι και πειραματισμοί, με σκοπό τη δημιουργία ενός νέου θεάτρου αντίστοιχου των συνθηκών (Παναγιωτίδου, 2018). Κατά την περίοδο αυτή επισημαίνεται από πολλούς η σπουδαιότητα του θεάτρου στα πλαίσια της αγωγής τόσο στην Αμερική όσο και στην Ευρώπη. Οι μελέτες των L.S.Vygotsky, J.Piaget, J.Bruner, A.Maslow, C.Rogers, H.Gardner και άλλων θεμελιώνουν την παιδαγωγική υπόσταση του θεάτρου. Επιπρόσθετα, διενεργούνται συνέδρια επιστημόνων ενώ πολλοί αρθρογραφούν και εκδίδουν βιβλία (Παπαδόπουλος, 2010). Σήμερα σε πολλές Ευρωπαϊκές χώρες το μάθημα της Θεατρικής Αγωγής είναι ενταγμένο στο Αναλυτικό Πρόγραμμα όλων των βαθμίδων εκπαίδευσης και εφαρμόζονται θεατρικές εκπαι-

δευτικές μέθοδοι αναδεικνύοντας όχι μόνο την παιδαγωγική χρησιμότητα του αλλά και την ανάδειξη της αισθητικής καλλιέργειας των μαθητών. Η διαδικασία αυτή συντελεί στη ψυχοπνευματική εξέλιξη τους μέσω της συνεργασίας αλλά και της συλλογικότητας. Στην Ελλάδα σήμερα γίνονται αρκετές προσπάθειες από εκπαιδευτικούς ώστε να ενταχθεί η θεατρική πράξη στο σχολείο και στη διδασκαλία των διαφόρων μαθημάτων (Κακουδάκη, 2013).

Ιστορίες από την Αγία Γραφή και κυρίως η ζωή του Ιησού Χριστού και τα Πάθη του, καθώς και οι βίοι και τα μαρτύρια των Αγίων έγιναν τα πρώτα θεάματα, ενώ κατέχουν μέχρι και σήμερα σημαντική θέση στη ζωή των Ορθοδόξων χριστιανών. Αξίζει να σημειωθεί ότι η ίδια η Θεία Λειτουργία έχει έντονα θεατρικά στοιχεία τα οποία βοήθησαν στη διαμόρφωση της δομής της. Ολόκληρη η Θεία Λειτουργία είναι μια αναπαράσταση της Σταυρικής Θυσίας και λύτρωσης του Κυρίου. Η αναπαράσταση και η περιφορά του Επιταφίου, η Σταύρωση, διάφορα χριστιανικά έθιμα και γιορτές μοιάζουν με θεατρικά μονόπρακτα (Onlytheater, 2019). Επίσης, η θεατρικότητα που υπάρχει στη Θεία Λατρεία είναι μια αξιόλογη και ουσιαστική συμβολή για την ορθότερη κατανόηση όσων τελούνται. Επέχει θέση συμβόλου και βοηθάει τους πιστούς να κατανοήσουν καλύτερα και βαθύτερα τα νοήματα της χριστιανικής πίστης (Βακτηριάδης, 1981). Η Θεία Λειτουργία είναι μια δραματική ιεροπραξία στη λατρευτική ζωή της Εκκλησίας, με στόχο να βοηθήσει τον άνθρωπο να ενωθεί με το Θεό. Όλη η πορεία της Θείας Λειτουργίας είναι μια συνεχής ανάμνηση της ζωής του Κυρίου με αποκορύφωμα το Σταυρικό Του Θάνατο και την Ανάστασή Του καθώς και μία διαρκής αφήγηση της πορείας του ανθρώπου μακριά από τον Πατέρα του (Βασιλειάδης, 2021).

1.2 Το θέατρο στην ελληνική εκπαίδευση. Σύνοψη ιστορική αναδρομή

Η τάση των ανθρώπων να χρησιμοποιούν συμβολική γλώσσα αντικατοπτρίζεται μέσα από το θέατρο και το παιχνίδι καθώς αποτελεί ένα τρόπο έκφρασης, επικοινωνίας και αντίληψης (Τσιάρas , 2014). Μέσω της θεατρικής παιδείας τα παιδιά ενδυναμώνουν τη φαντασία, εκφράζουν ελεύθερα τα συναισθήματά τους και οδηγούνται ευκολότερα στην αυτογνωσία και στην κοινωνικοποίηση (Γραμματάς, 2001).

Το θέατρο μπορεί να αλλάζει μέσα στον χρόνο και εξαρτάται από κοινωνικοπολιτιστικές παραμέτρους που διαφοροποιούνται σε κάθε τόπο και σε κάθε εποχή, διαφοροποιώντας ανάλογα και τη θεατρική συνείδηση (Πίγκου-Ρεπούση, 2019). Στο χώρο του σχολείου το θέατρο μετατρέπει τη μάθηση από δασκαλοκεντρική σε μαθητοκεντρική δίνοντας ένα ενεργητικό ρόλο στον μαθητή, το οποίο αποτελεί πλέον και στόχο του σύγχρονου σχολείου (Τσιάρας, 2014). Μπορεί να διδάσκεται ως ξεχωριστό αντικείμενο σπουδών του Αναλυτικού Προγράμματος αλλά και ως μέσο μάθησης με σκοπό είτε την αυτοβελτίωση των μαθητών είτε τη διδασκαλία άλλων μαθημάτων του σχολικού Αναλυτικού Προγράμματος, όπου κυριαρχούν οι παιδαγωγικοί και μαθησιακοί στόχοι (Πίγκου-Ρεπούση, 2019). Το θέατρο φαίνεται πως δίνει «βήμα» τόσο στη διαπολιτισμική εκπαίδευση όσο και στην ευρύτερη επιστημονική γνώση που παρέχει κάθε γνωστικό αντικείμενο, τεκμηριώνοντας τον παιδαγωγικό του ρόλο (Παπαδόπουλος, 2010).

Το θέατρο συναντάται σε όλους τους πολιτισμούς και σε κάθε κοινωνία. Από τις διάφορες τελετουργίες μετεξελίχθηκε, επαναπροσδιορίστηκε, αναπτύχθηκε και πήρε θεατρική μορφή (Φραγκή, 2011). Το θέατρο στην εκπαίδευση εισάγεται τον 20^ο αιώνα στην Αγγλία και στις ΗΠΑ. Στη χώρα μας η έννοια της Θεατρικής Αγωγής συμπεριλαμβάνει το εκπαιδευτικό δράμα, τη δραματοποίηση, το θεατρικό παιχνίδι, τα θεατροπαιδαγωγικά προγράμματα, παιχνίδια ρόλων και ποικίλες τεχνικές και δραστηριότητες. Το θέατρο φαίνεται πως μπορεί να ενταχθεί αυτόνομα, ως γνωστικό αντικείμενο, ανεξάρτητα από τα άλλα μαθήματα αλλά και ως μέθοδος διδασκαλίας στα πλαίσια της διδασκαλίας άλλων μαθημάτων (Φανουράκη, 2010).

Η ενσωμάτωση της θεατρικής τέχνης στα Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών (ΑΠΣ) είναι πρόσφατη στη χώρα μας, ενώ σε άλλες χώρες έχει θεσμοθετηθεί από χρόνια και έχει δώσει σημαντικά αποτελέσματα, όπως στη Μ. Βρετανία (Παπανδέου, 2007). Στον ελληνικό χώρο από το 1970 και μετά επιτρέπεται η διεξαγωγή θεατρικών παραστάσεων στα σχολεία ενώ λίγο αργότερα εντάσσονται θεατρικά κείμενα στο σχολικό πρόγραμμα (Παπαδόπουλος, 2010). Από το 1980 γίνονται οι πρώτες συζητήσεις σχετικά με το ζήτημα της Θεατρικής Αγωγής και οργανώνονται τα πρώτα σεμινάρια. Κατά το διδακτικό έτος 1985-86 εφαρμόζεται το εκπαιδευτικό πρόγραμμα «Μελίνα- Εκπαίδευση και Πολιτισμός» εστιάζοντας στην ανάδειξη του πολιτισμού μέσω του σχολείου και αφορούσε όλες τις εκ-

παιδευτικές βαθμίδες. Το πρόγραμμα αυτό θεωρείται μια αξιολογή προσπάθεια, καθώς αυτό ενέταξε το θέατρο και το θεατρικό παιχνίδι στα εκπαιδευτικά προγράμματα των σχολείων (Μερκούρη, 2011).

Από το 1990 στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση ενσωματώνεται στο σχολικό πρόγραμμα η Θεατρική Αγωγή με τη μορφή του θεατρικού παιχνιδιού ως Αισθητική Αγωγή συμπεριλαμβάνοντας τα Εικαστικά, τη Μουσική και το Θέατρο (Π.Δ132/10-4-1990). Μια δεκαετία αργότερα στο Δημοτικό τα θεατρικά παιχνίδια αξιοποιούνται και στα πλαίσια άλλων μαθημάτων (ΦΕΚ 303/τ.Β'-13-3-2003). Το μάθημα της Θεατρικής Αγωγής όμως εντάσσεται στις τελευταίες τάξεις του Δημοτικού επίσημα το 2006 με σχολικό εγχειρίδιο. Ταυτόχρονα, συνίσταται η αξιοποίηση θεατρικών τεχνικών και σε άλλα μαθήματα όπως στη Νεοελληνική Γλώσσα και τα Μαθηματικά. Παρόλα αυτά στο Ολοήμερο σχολείο η Θεατρική Αγωγή κρίνεται προαιρετική και στην Ευέλικτη Ζώνη, που ήδη εφαρμόζεται τότε, προβλέπεται ως διδακτικό αντικείμενο (Τσιάρας, 2019).

Επίσημα από το 2011 και έπειτα η Θεατρική Αγωγή λειτουργεί ως ανεξάρτητο μάθημα στο Δημοτικό σχολείο. Σκοπός της είναι οι μαθητές να λειτουργήσουν συνεργατικά και να ενθαρρύνει τη δημιουργικότητα, την αυτογνωσία και την καλλιέργεια του ψυχικού τους κόσμου (Δ.Ε.Π.Π.Σ ή Α.Π.Σ.). Το μάθημα της Θεατρικής Αγωγής παρέχει συνδυαστικά γνώσεις και ευκαιρίες για δημιουργική έκφραση με πολλές παιδαγωγικές ωφέλειες (Α.Π.Σ. θεάτρου).

Στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση και συγκεκριμένα στο Γυμνάσιο η Θεατρική Αγωγή αξιοποιείται στα πλαίσια εκπαιδευτικών προγραμμάτων με δραστηριότητες και εργασίες. Κυρίως εντάσσεται στη διδασκαλία των φιλολογικών μαθημάτων στην τελευταία τάξη ενώ στις μέρες μας γίνονται και αξιολογες προσπάθειες θεολόγων εκπαιδευτικών για ένταξη τεχνικών της Θεατρικής Αγωγής στη διδασκαλία του μαθήματος των Θρησκευτικών. (Κομνηνού, 2018). Η διδασκαλία της Θεατρικής Αγωγής στο Γυμνάσιο (ΦΕΚ 303B/13-03-2003) σύμφωνα με το αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών επιδιώκει ποικίλους στόχους. Ένας από αυτούς είναι να συμβάλει στην ψυχοπνευματική καλλιέργεια, αποκτώντας γνώσεις και εμπειρίες σχετικά με την τέχνη του θεάτρου. Παράλληλα, επιδιώκει να ενισχύσει τις επικοινωνιακές δεξιότητες. Ένας ακόμη στόχος που σχετίζεται με την αισθητική καλ-

λιέργεια είναι να καταφέρουν οι μαθητές να ανακαλύψουν κλίσεις και καλλιτεχνικά ενδιαφέροντα.

Στο Λύκειο από το 1998 έως το 2011 η Θεατρολογία εντάσσεται στο μάθημα επιλογής Αισθητικής Αγωγής στην Α΄ Λυκείου, συμπεριλαμβάνοντας τα Εικαστικά και τη Μουσική. Επίσης στη Β΄ Λυκείου στη διδασκαλία των Αρχαίων Ελληνικών στο μάθημα της Αντιγόνης, αξιοποιούνται θεατρικές τεχνικές από του εκπαιδευτικούς. Σήμερα στα Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών κυρίως ανθρωπιστικών μαθημάτων προτείνεται η ένταξη διάφορων τεχνικών του θεάτρου κατά τη διδασκαλία τους.

Στα Καλλιτεχνικά Γυμνάσια και Λύκεια στην κατεύθυνση, Θεάτρου-Κινηματογράφου διδάσκονται ως υποχρεωτικά φωνητική, υποκριτική, δραματοποίηση, ενώ στα Πειραματικά Σχολεία (δημοτικά, γυμνάσια, λύκεια) προβλέπεται η διδασκαλία της Αισθητικής Αγωγής μαζί με τα Εικαστικά και τη Μουσική.

Πέρα όμως από τα Αναλυτικά Προγράμματα υλοποιούνται στα σχολεία και θεατροπαιδαγωγικά προγράμματα με θέματα όπως η θρησκευτική ετερότητα, τα δικαιώματα του παιδιού, πολυπολιτισμικότητα. Το μάθημα της Θεατρικής Αγωγής καλούνται να διδάξουν εκπαιδευτικοί κυρίως χωρίς κάποια στοιχειώδη εκπαίδευση και πρόσφατα λίγοι θεατρολόγοι. Στις εκάστοτε Διευθύνσεις Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης οργάνωνονται κατά καιρούς κάποια βιωματικά εργαστήρια θεατρικής παιδείας συνήθως σύντομης διάρκειας.

Την τελευταία πενταετία το Εθνικό Θέατρο στο πλαίσιο του προγράμματος «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση» πραγματοποιεί εκπαιδευτικά προγράμματα με θέμα «το Θέατρο στο Νέο Σχολείο». Απευθύνεται σε μαθητές της Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και σε εκπαιδευτικούς όλων των ειδικοτήτων. Κύριος σκοπός του προγράμματος είναι να γνωρίσει στους έφηβους μαθητές και στους εκπαιδευτικούς το θέατρο. Οι σημαντικότεροι στόχοι του προγράμματος εκτός από τη γνωριμία με το θέατρο είναι και διαμόρφωση αισθητικής παιδείας των συμμετεχόντων, η προώθηση της ελεύθερης έκφρασης, η άσκηση της φαντασίας και η καλλιέργεια κοινωνικών και συναισθηματικών δεξιοτήτων μέσα από την ομαδικότητα. Το πρόγραμμα αυτό εφαρμόζεται πιλοτικά σε επιλεγμένα σχολεία της επικράτειας και γίνεται επιμόρφωση των εκπαιδευτι-

κών με σεμινάρια που πραγματοποιεί. Παράλληλα, ένας καλλιτέχνης του Εθνικού Θεάτρου με εξειδίκευση στο εφηβικό θέατρο καθοδηγεί και εμπυχώνει τους συμμετέχοντες. Τέλος, να σημειώσουμε ότι το πρόγραμμα αυτό πραγματοποιείται εκτός σχολικού ωραρίου.

Στα παιδαγωγικά τμήματα των πανεπιστημίων στο μάθημα του θεάτρου συμπεριλαμβάνεται το θεατρικό παιχνίδι, το κουκλοθέατρο, η δραματοποίηση είτε ως υποχρεωτικό είτε ως μάθημα επιλογής.

Τον τελευταίο καιρό διακρίνουμε μια έντονη τάση για ανακάλυψη νέων δημιουργικότερων και πρωτότυπων δράσεων. Ο τρόπος διδασκαλίας στα Ελληνικά σχολεία, που μέχρι πρότινος δεν ήταν ευέλικτος τώρα ενεργοποιεί το ενδιαφέρον των μαθητών και τους μετατρέπει από παθητικούς δέκτες μηνυμάτων σε ενεργά μέλη της διδακτικής διαδικασίας (Γραμματάς, 2001). Στη βάση των παιδαγωγικών συζητήσεων βρίσκεται πλέον ο μαθητής και η θέση του μέσα στην κοινωνία καθώς και ο ρόλος του εκπαιδευτικού σε συνδυασμό με την ανάγκη κατάρτισής του, ώστε να λειτουργεί αποδοτικότερα στο σύγχρονο σχολείο. Πρόσφατες έρευνες φανερώνουν την ανάγκη να εφαρμόσει ο εκπαιδευτικός καινοτόμες επικοινωνιακές (Κοσσυβάκη, 2003), βιωματικές (Μπακιρτζής, 2002) και αναπτυξιακές μεθόδους (Χρυσafίδης, 1994) όπως αναφέρεται στα σχολικά εγχειρίδια και στο βιβλίο του δασκάλου.

Σε γενικές γραμμές οι τεχνικές του θεάτρου πέρασαν στην εκπαίδευση και λειτουργούν ως εργαλεία μάθησης και επαφής με άλλους κώδικες και άλλα μαθήματα κατά τη διδασκαλία τους, ώστε να αποδίδονται με βιωματικό τρόπο οι γνώσεις και οι αξίες του κάθε μαθήματος. Η δραματική τέχνη είναι σε διαρκή εξέλιξη, με πολλές χώρες να συμπεριλαμβάνουν το δράμα στο εκπαιδευτικό τους σύστημα, προσαρμόζοντάς το στην φιλοσοφία και στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους (Κοντογιάννη, 2012)

Παρατηρείται, επίσης, ότι κατά την ανάλυση της σημασίας του παιχνιδιού και του θεάτρου στα πλαίσια της μάθησης αξιοποιούνται πολλοί και διαφορετικοί όροι που παρουσιάζουν το ίδιο πεδίο (Λενακάκης, 2012). Σε γενικές γραμμές φαίνεται ότι συγχέονται χρησιμοποιούμενες έννοιες όπως το θεατρικό παιχνίδι όπου συχνά συσχετίζεται με τη δραματοποίηση ή με διάφορα παιχνίδια έκφρασης (Μουδατσάκης, 1994). Στην ελληνική

βιβλιογραφία συναντά κανείς πολλούς και διαφορετικούς όρους που επιχειρούν να περιγράψουν το πεδίο αυτό (Λενακάκης, 2012). Έτσι, σήμερα στον ελληνικό χώρο έχουμε όρους όπως θέατρο στην εκπαίδευση, δραματικότητα, τέχνη στην εκπαίδευση, Θεατρική Αγωγή, Θεατρική παιδεία, εκπαιδευτικό δράμα, θεατροπαιδαγωγική, θεατρικό παιχνίδι (Λενακάκης, 2012).

Ο όρος εκπαιδευτικό δράμα ή σκέτο δράμα υιοθετήθηκε από την Αυδή-Χατζηγεωργίου για να περιγράψει όλο το εύρος των δραστηριοτήτων του θεάτρου/δράματος στην εκπαίδευση. Έχει ως αφετηρία το μιμητικό παιχνίδι και ως τέρμα τη θεατρική παράσταση. Στον όρο συμπεριλαμβάνεται όλο το φάσμα των μορφών του θεατρικού φαινομένου στην εκπαίδευση, ενώ η αξία του εντοπίζεται στο βίωμα, την ενεργή δράση των συμμετεχόντων, στη σφαιρική μάθηση και τελικά στην ουσιαστική αντίληψη του εαυτού του και των γύρω του (Αυδή & Χατζηγεωργίου, 2007).

Ο Αστέριος Τσιάρας αποδέχεται και χρησιμοποιεί τον όρο εκπαιδευτικό δράμα, ενώ επιλέγει και έναν ακριβέστερο όρο, το αναπτυξιακό δράμα, το οποίο περιλαμβάνει τον μετασχηματισμό του δραματικού «ως συλλογική παιδαγωγική διαδικασία» (Τσιάρας, 2014). Ο Αντώνιος Λενακάκης (2012), υιοθετεί τον όρο θεατροπαιδαγωγική. Αναγνωρίζει και αξιολογεί ως επίκεντρο των στόχων και της διαδικασίας της θεατρικής αυτής παιδαγωγικής, τον μαθητή. Η Άλκηστις Κοντογιάννη επιλέγει τον όρο δραματική τέχνη και εστιάζει στη διδασκαλία και όχι στο αποτέλεσμα είτε ως μορφή τέχνης είτε ως μαθησιακό μέσο (Κοντογιάννη, 2012). Ο Σίμος Παπαδόπουλος εισάγει τον όρο διερευνητική δραματοποίηση δίνοντας έμφαση στον αυτοσχεδιασμό, στις προσωπικές εμπειρίες (Παπαδόπουλος, 2010). Τέλος, το πανελλήνιο δίκτυο για το θέατρο στην εκπαίδευση χρησιμοποιεί ως επί το πλείστον τον όρο δράμα, ενώ διατηρεί τον όρο θέατρο στην ονομασία του αλλά και στον τίτλο του επιστημονικού περιοδικού που εκδίδει, το «Εκπαίδευση και Θέατρο» (Φραγκή, 2011).

Στη συγκεκριμένη έρευνα με τον όρο θεατρική πράξη εννοούμε όλες τις θεατρικές τεχνικές και δραστηριότητες που εφαρμόζονται στα πλαίσια της διδασκαλίας όλων των σχολικών μαθημάτων.

Η θεατρική πράξη, ως νέα εναλλακτική μέθοδος μπορεί να ενταχθεί σε όλα τα μαθήματα, κάνοντάς τα πιο ενδιαφέροντα και ιδιαίτερα στο μάθημα των θρησκευτικών, όπου το βίωμα αποτελεί κοινό χαρακτηριστικό και του θεάτρου και της θρησκείας. Η θεατροπαιδαγωγική δραστηριότητα στο πλαίσιο του μαθήματος των θρησκευτικών αξιοποιείται ώστε με βιωματικό τρόπο, μέσα από μια καλλιτεχνική δράση, οι μαθητές να απαλλαγούν από τυχόν στερεότυπα και προκαταλήψεις και να προβληματιστούν. Δίνεται η δυνατότητα μέσα από σύγχρονες μεθόδους διδασκαλίας οι μαθητές να αποκτούν γνώση του μαθήματος των Θρησκευτικών. Αξιοποιώντας τις διαφορετικές μορφές τέχνης (θεατρικό παιχνίδι, δραματοποίηση) το μάθημα κινητοποιεί το ενδιαφέρον των μαθητών και αποκτά βιωματικό χαρακτήρα (Κομνηνού, 2018).

1.2.1 Επιρροές

Οι κυριότερες τάσεις στη διδακτική προσέγγιση του θεάτρου σε άλλες χώρες και κυρίως στην Ευρώπη εκφράζονται ως εξής:

Αγγλοσαξονική (Αγγλία, Καναδάς, ΗΠΑ): Στις χώρες αυτές το θέατρο ως δράμα έχει ως στόχο την ανθρώπινη συμπεριφορά, την ικανότητα να ακούς τον άλλο και την ένταξη του παιδιού στην ομάδα. Στην Αγγλία διδάσκεται από το Δημοτικό μαζί με τη Μουσική και το χορό αλλά χρησιμοποιείται και ως μέσο για τη διδασκαλία και άλλων μαθημάτων, όπως η ιστορία κ.λ.π. Από την ηλικία των 14-16 χρονών το θέατρο διδάσκεται συστηματικά στα σχολεία των πιο πάνω χωρών (Φραγκή, 2011).

Γαλλική: Στη Γαλλία από το 1980 η θεατρική τέχνη διδάσκεται στο Δημοτικό κυρίως μέσω του δραματικού παιχνιδιού με τη μορφή του Partenariant, όρος που χρησιμοποιείται για να δηλώσει τη συνεργασία του εκπαιδευτικού με ένα καλλιτέχνη του θεάτρου για καλύτερη απόδοση, κατανόηση και διδασκαλία της θεατρικής αγωγής. Στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση έχουμε μια συστηματική διδασκαλία του θεάτρου όπου ο μαθητής αναπτύσσει τη δημιουργικότητά του όχι μόνο σε προσωπικό αλλά και σε συλλογικό επίπεδο (Μερκούρη, 2011).

Ισπανική: Στο Δημοτικό το θέατρο στην Ισπανία συνυπάρχει με τις άλλες τέχνες όπως το χορό, τη μουσική με έμφαση στη σωματική άσκηση, την παντομίμα, το θέατρο σκιών. Στο Γυμνάσιο διδάσκεται ως θεωρία στο μάθημα της Φιλολογίας και ως φυσική άσκηση

στο μάθημα της Γυμναστικής. Στο Λύκειο διδάσκεται ως αυτόνομο μάθημα ενώνοντας τη θεωρητική και πρακτική κατάρτιση των προηγούμενων ετών οδηγώντας τους σε συλλογική εργασία, θεατρική παράσταση κ.λ.π. (Φραγκή, 2011).

Γερμανική: Στη Γερμανία το θέατρο έχει τη μορφή του Jen Pedaogogique, δηλαδή αποτελεί πηγή παιδείας και ανάπτυξης των νέων. Αν και δεν διδάσκεται σε όλα τα σχολεία στο τέλος των σπουδών οι μαθητές έχουν τη δυνατότητα να ασχοληθούν πιο συστηματικά με το θέατρο (Φραγκή, 2011).

1.2.2 Γενικοί στόχοι της Θεατρικής Αγωγής στο σύγχρονο σχολείο

Λαμβάνοντας υπόψη την ηλικία και το επίπεδο των μαθητών το θέατρο ενισχύει τον μαθητή συνεχώς και ποικιλοτρόπως ως καλλιτεχνικό αγαθό, ως κοινωνική ενέργεια και ως τρόπος διακίνησης ιδεών (Φραγκή, 2011).

Στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση η θεατρική τέχνη ισχυροποιεί και αναπτύσσει σταδιακά τη φαντασία, τη συνεργασία, την αισθητική αντίληψη των μαθητών, ενώ παράλληλα τους ψυχαγωγεί. Βασικοί στόχοι, σύμφωνα με το Πρόγραμμα Σπουδών για το μάθημα της Θεατρικής Αγωγής στο δημοτικό σχολείο, της Παιδαγωγικής του Θεάτρου, μεταξύ άλλων, είναι: *«η διερεύνηση της ανάπτυξης της δημιουργικότητας και της κριτικής σκέψης των μαθητών/-τριών, η καλλιέργεια του αισθητικού (θεατρικού, καλλιτεχνικού) κριτηρίου, η επαφή τους με τις αξίες του πολιτισμού και η ανάπτυξη συλλογικής και συνεργατικής συνείδησης στη σχολική κοινότητα»* (ΦΕΚ Τεύχος Β' 6205/23.12.2021) (Φραγκή, 2011).

Στην επόμενη βαθμίδα (Γυμνάσιο-Λύκειο) το θέατρο ενισχύει και ενθαρρύνει την ανθρώπινη γνώση, την κοινωνικοποίηση των έφηβων μαθητών και την απασχόλησή τους με την τέχνη (Φραγκή, 2011). Γενικός σκοπός της Θεατρικής Αγωγής στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση είναι οι μαθητές να αναπτύξουν τις ψυχοπνευματικές τους ικανότητες και να λειτουργήσουν αρμονικά σε ατομικό και κοινωνικό επίπεδο. Επίσης, τους βοηθάει ώστε να καλλιεργήσουν όλες τις δεξιότητες τους, να διαπλάσουν την αισθητική τους αντίληψη και να ενεργοποιηθούν δημιουργικά στη σχολική τάξη και στην προσωπική τους ζωή (Τσιάρας, 2014).

Σε γενικές γραμμές βασικός στόχος της Παιδαγωγικής του Θεάτρου είναι «η διερεύνηση της ανάπτυξης, της δημιουργικότητας και της κριτικής σκέψης των μαθητών, η καλλιέρ-

γεια του αισθητικού (θεατρικού-καλλιτεχνικού) κριτηρίου, η επαφή με τις αξίες του πολιτισμού και η ανάπτυξη συλλογικής και συνεργατικής συνείδησης στη σχολική κοινότητα» (ΦΕΚ Τεύχος Β' 6205/23.12.2021). Η Θεατρική Αγωγή θέτει ως στόχο την ανάδειξη της δημιουργικότητας και της φαντασίας του μαθητή καθώς και την καλλιέργεια των δεξιοτήτων του. Επίσης, ενισχύει την αυτογνωσία, τη σωστή τοποθέτηση του απέναντι στο περιβάλλον ενώ η διαδικασία της δραματοποίησης αναδεικνύει και αναλύει ανθρώπινα προβλήματα και σχέσεις. Τέλος, στοχεύει στην αισθητική καλλιέργεια και στη γνωριμία του μαθητή με τις τέχνες, ενώ τον βοηθά να αναπτύξει την πολιτισμική του ταυτότητα (ΦΕΚ Τεύχος Β' 6205/23.12.2021).

Στην εκπαίδευση η Θεατρική Αγωγή έχει ως στόχο να επεκτείνει και να εμβαθύνει τη διδακτική διαδικασία μεταβάλλοντας τις σχέσεις δασκάλου και μαθητή, τις σχέσεις μεταξύ των μαθητών και το γνωστικό αγαθό, ενώνοντάς το με τη ζωή (Τσιάρας, 2014). Αλλάζει την επικοινωνιακή σχέση μεταξύ εκπαιδευτικού και μαθητών, συνδέει τη θεωρία με την πράξη, ενώ μέσα από τις διδακτικές μεθόδους της (θεατρικό παιχνίδι, δραματοποίηση) προβάλλει αρχές και αξίες (βιωματικότητα, επικοινωνία, αλληλεπίδραση, αποδοχή, συνεργασία) (ΦΕΚ Τεύχος Β' 6205/23.12.2021)

Ιδιαίτερα σημαντική είναι η παιδαγωγική προσφορά της θεατρικής πράξης όταν αξιοποιηθεί στη διδασκαλία του ΜΤΘ και αυτό γιατί δίνεται η δυνατότητα στους μαθητές να κατανοήσουν με μεγαλύτερη ευκολία θέματα από τον χώρο της θρησκείας, όπως είναι ηθικά διλήμματα, δύσκολες θεολογικές έννοιες, μεταφυσικά ζητήματα και πολλά άλλα (Gervais, 2006). Οι δραστηριότητες που εισάγει η θεατρική τέχνη στο σχολείο καλλιεργούν την ενσυναίσθηση, τον σεβασμό στον άλλον και στην ανάπτυξη δεξιοτήτων συνεργασίας, αξίες που και το μάθημα των θρησκευτικών πρεσβεύει και διδάσκει.

Όλες οι θεατρικές τεχνικές έχουν τη δυνατότητα να ενσωματωθούν στη διδασκαλία του μαθήματος των Θρησκευτικών, καλλιεργώντας ένα ασφαλές περιβάλλον στους μαθητές στο οποίο μπορούν όλοι να εκφραστούν ελεύθερα, να διασαφηνίσουν δύσκολες έννοιες και να εφαρμόσουν στην προσωπική τους ζωή αξίες μέσα από τη χριστιανική διδασκαλία.

1.3 Η Θρησκευτική Αγωγή στην Εκπαίδευση

1.3.1 Σκοποί και Στόχοι του Μαθήματος των Θρησκευτικών

Τα τελευταία χρόνια το μάθημα των Θρησκευτικών έχει αλλάξει πρόσωπο. Απέβαλε σημαντικά τον κατηχητικό του χαρακτήρα, είναι ένα παιδαγωγικό μάθημα και αποσκοπεί στο θρησκευτικό εγγραμματισμό των μαθητών(σύγχρονη θρησκευτική αγωγή με στόχο να καταστήσει το θρησκευτικό μάθημα ικανό να ανταποκριθεί στις ανάγκες του σύγχρονου μαθητή). Στοχεύει στην ενημέρωση των μαθητών γύρω από το θρησκευτικό φαινόμενο, τη συνάντησή τους με τον χριστιανισμό και την ελεύθερη αποδοχή ή απόρριψη του αναπτύσσοντας έτσι την κριτική τους σκέψη. Παράλληλα τους ευαισθητοποιεί σε σχέση με τα σύγχρονα κοινωνικά προβλήματα και τους βοηθάει ώστε να κατανοήσουν τον οικουμενικό χαρακτήρα του χριστιανισμού (Δεληκωσταντής, 2008). Το μάθημα των Θρησκευτικών μπορεί να προσφέρει πολλά. Ενδεικτικά αναφέρουμε κάποια:

- Μαθαίνει στα παιδιά για τη θρησκεία ως ένα πανανθρώπινο φαινόμενο.
- Δίνει απαντήσεις σε πολλά υπαρξιακά προβλήματα.
- Αναδεικνύει τις θεμελιώδεις αξίες και τον ανθρωπιστικό πυρήνα της Ορθόδοξης παράδοσης.
- Προάγει την κριτική σκέψη.
- Καλλιεργεί το πνεύμα της ειρήνης.
- Παρακινεί τους νέους να ευαισθητοποιηθούν πάνω σε κοινωνικά ζητήματα.
- Αναδεικνύει το ρόλο της θρησκείας στη διάπλαση του πολιτισμού.
- Μαθαίνει στους μαθητές να μην συνδέουν τη θρησκεία με την οπισθοδρόμηση και το σκοταδισμό.
- Αναδεικνύει διαχρονικές και πανανθρώπινες αξίες (Δεληκωσταντής, 2009).

Σκοπός της θρησκευτικής αγωγής δεν είναι μόνο η μετάδοση της θρησκευτικής γνώσης αλλά και η οργάνωση του περιεχομένου της ώστε οι διδασκόμενοι να είναι σε θέση να δημιουργούν, να εκφράζουν, να αναλύουν και να κρίνουν προσωπικά βιώματα. Παιδαγωγικό αίτημα είναι η προσαρμογή της θρησκευτικής διδασκαλίας στις εμπειρίες και στα ενδιαφέροντα του μαθητή (Περσελής, 1994). Η θρησκευτική αγωγή συμπεριλαμβάνεται στη σχολική αγωγή, μπορεί να παρέχει στο μαθητή γνώση την οποία θα συνδέσει με τις

προσωπικές του εμπειρίες για μία ηθική συλλογικότητα χωρίς διακρίσεις σε ένα σχολείο που δεν θα υπάρχουν διαφορές (Πορτελάνος, 2014).

Σκοπός της χριστιανικής αγωγής είναι και η σφαιρική πνευματική καλλιέργεια και πρόοδο του μαθητή. Ο θεολογικός σκοπός του μαθήματος των Θρησκευτικών είναι συνυφασμένος με την ολοκλήρωση της ύπαρξης και για το λόγο αυτό οι μέθοδοι που θα επιλέξει ο θεολόγος εκπαιδευτικός πρέπει να τις διακρίνει η μεθοδικότητα, να δρουν θεραπευτικά και να στοχεύουν στην ολόπλευρη ανάπτυξη της προσωπικότητας του μαθητή (Ρεράκης, 2007).

Σύμφωνα με τον Κογκούλη (2014) στο μάθημα των Θρησκευτικών η Χριστιανική πίστη και ζωή του παιδιού περνά μέσα από στάδια. Στην αρχή κυριαρχεί περισσότερο το συναίσθημα και η φαντασία και λιγότερο η λογική. Στο στάδιο αυτό έχει μεγάλη σημασία η Θρησκευτική Αγωγή να αποκαθιστά την αλήθεια. Εδώ δημιουργούνται σχέσεις εμπιστοσύνης. Όσο προχωρούν τα χρόνια τα παιδιά αναπτύσσουν πιο σύνθετες δεξιότητες, συσχετίζουν γεγονότα και ταξινομούν εμπειρίες. Σε αυτή την ηλικία τα παιδιά έχουν ανάγκη από ασφάλεια. Νιώθουν ότι μέσα από την πίστη μπορούν να πάρουν απάντηση σε πολλά ερωτήματα που αφορούν τη ζωή τους (Κογκούλης, 2014). Τα παιδιά στην εφηβεία αναπτύσσουν όλο και περισσότερη κριτική ικανότητα. Εκφράζουν αμφιβολίες σχετικά με την πίστη, προβληματίζονται, αρνούνται ή αδιαφορούν για τη θρησκεία (Κογκούλης, 2016). Η εξέλιξη της θρησκευτικότητας των παιδιών σε συνδυασμό με τα προβλήματα και τα ενδιαφέροντα των μαθητών αποτελούν κριτήριο της Χριστιανικής Αγωγής. Χρειάζεται να αναδειχθεί ο ρόλος του παιδιού και οι εμπειρίες του να αποτελέσουν το κέντρο των διδακτικών δραστηριοτήτων με σκοπό να οδηγήσουν τον μαθητή στην αυτογνωσία και στην προσωπική του συνάντηση με το μάθημα των Θρησκευτικών (Κομνηνού, 2018).

Για να κατανοηθούν οι θρησκευτικές αλήθειες από το μαθητή θα πρέπει να συνδεθούν και να αναλυθούν με αφετηρία τις καθημερινές εμπειρίες και αναζητήσεις του. Αυτό επιτυγχάνεται μεταξύ άλλων με το παιχνίδι (αυτενέργεια), την τέχνη, την ακρόαση και ανάγνωση διαφόρων ιστοριών (καλλιεργώντας την φαντασία), τη μουσική, τη ζωγραφική, τη διατύπωση ερωτήσεων και αποριών που εκφράζει το παιδί για θέματα του περιβάλλοντος του. Επομένως, η θρησκευτική αγωγή έχει υποχρέωση να εντάξει αυτά τα μέσα για

την απόκτηση γνώσης στην υπηρεσία της διδασκαλίας των θεολογικών εννοιών (Περσελής, 1994). Η ιδιαιτερότητα του μαθήματος των Θρησκευτικών σε σχέση με τα άλλα γνωστικά αντικείμενα είναι η συμβολική γλώσσα με την οποία είναι διατυπωμένες οι αλήθειες του περιεχόμενου της χριστιανικής αποκάλυψης. Αλήθειες οι οποίες είναι έξω από την εμβέλεια της λογικής και γι' αυτό απαιτείται η συμβολική γλώσσα για να γίνουν κατανοητές από τον άνθρωπο (Βασιλόπουλος, 2002). Κρίνεται αναγκαία η επεξήγηση βασικών θεολογικών εννοιών σε σχέση με πρόσωπα και γεγονότα της Αγίας Γραφής. Η κατανόηση και η αποδοχή αυτών των εννοιών είναι κυρίως ζήτημα βιωματικής προσέγγισης και προσωπικής εμπειρίας (Κομνηνού, 2018).

Το Μάθημα των Θρησκευτικών αποτελεί για τους μαθητές έναν τρόπο να καλλιεργήσουν και να αναπτύξουν στάσεις και αξίες. Ο ρόλος του θεολόγου εκπαιδευτικού στο σχολείο σήμερα είναι να καθοδηγήσει τους μαθητές του και να διευκολύνει τη μάθηση μέσα από τον διάλογο, την αλληλεπίδραση, τη συνεργασία και όχι να προσφέρει έτοιμες γνώσεις. Μέσα σε ένα πολυπολιτισμικό σχολείο στόχος του μαθήματος είναι να διαμορφώσουν οι μαθητές σχέσεις αλληλοσεβασμού ανεξάρτητα από την πολιτισμική, εθνική και θρησκευτική τους ταυτότητα, ενώ θα πρέπει να αντιμετωπίζει τον κάθε μαθητή ως πρόσωπο μοναδικό και ελεύθερο (Νικολαΐδης, 2015).

Οι θεολόγοι εκπαιδευτικοί έχουν υποχρέωση να αγωνιστούν για τη διατήρηση των χριστιανικών και ανθρωπιστικών στοιχείων του περιεχομένου του μαθήματος των Θρησκευτικών. Είναι απαραίτητο να διαθέτουν παιδαγωγική και θεολογική γνώση ώστε να προσεγγίσουν το σύγχρονο μαθητή και τις ιδιαιτερότητές του (Δεληκωσταντής, 2008). Πολλά παιδιά έρχονται στο σχολείο με πολύ λίγες ή καθόλου θρησκευτικές παραστάσεις. Τότε το σχολείο οφείλει να αναπληρώσει το κενό αυτό. Αυτό, όμως, δεν μπορεί να γίνει με αφηρημένους τρόπους αλλά με συγκεκριμένα θέματα και παραδείγματα, τα οποία θα έχουν σχέση με την καθημερινή ζωή των μαθητών (Περσελής, 2013). Η αξιοποίηση καινοτόμων μεθόδων διδασκαλίας ανανεώνουν και εκσυγχρονίζουν το μάθημα των Θρησκευτικών μέσα από μια ενδιαφέρουσα διδακτική που ανταποκρίνεται στα αιτήματα των σύγχρονων πολυπολιτισμικών κοινωνιών (Κουκουνάρας-Λιάγκης, 2008).

Η Ορθοδοξία έπαιζε και παίζει καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση της εθνικής και θρησκευτικής ζωής στην ελληνική κοινωνία. Η Ορθόδοξη Χριστιανική πίστη όμως πρέπει να διδαχθεί με τέτοιο τρόπο, ώστε οι μαθητές να έχουν τη δυνατότητα να την κατανοήσουν, και να εισχωρήσουν σε αυτήν, ενώ παράλληλα να τους αφήνεται η σχετική ελευθερία έτσι, ώστε να μπορούν να αποφασίζουν μόνοι τους. Εξάλλου, η ίδια η διδασκαλία του Χριστού είναι ενάντια σε κάθε μορφή πίεσης και βίας για την αποδοχή της (Περσελής, 1994). Με τον τρόπο αυτό ακόμα και μαθητές από άλλη θρησκεία ή μαθητές με αρνητική στάση προς τη θρησκεία και διαφορετικές πεποιθήσεις θα μπορέσουν να αξιολογήσουν και να επαναπροσδιορίσουν τη στάση τους. Σημαντικό στοιχείο για να γίνει πιο αποδοτικό και πιο ωφέλιμο το μάθημα των Θρησκευτικών είναι η επιδίωξη νέων γνώσεων οι οποίες σχετίζονται με τα προσωπικά βιώματα των μαθητών. Η Ορθόδοξη Χριστιανική πίστη δεν θα πρέπει να διδάσκεται ως μια αφηρημένη έννοια άσχετη με τις καθημερινές εμπειρίες των μαθητών. Όταν δοθεί έμφαση σε αυτές τις εμπειρίες οι μαθητές θα υποκινηθούν και θα συμμετάσχουν ενεργά στη μάθηση, γεγονός που θα τους ωθήσει να κατανοήσουν καλύτερα τον εαυτό τους και τον κόσμο που τους περιβάλλει (Καλαϊτζίδης, 2013).

Η σχολική θρησκευτική αγωγή παρέχει τρόπους ώστε να συνδέσει το θρησκευτικό περιεχόμενο με τα σύγχρονα υπαρξιακά και κοινωνικά προβλήματα που απασχολούν τον μαθητή. Θέματα όπως η κοινωνική αδικία και ανισότητα, η φτώχεια, η καταστροφή του περιβάλλοντος, ο ανθρώπινος πόνος. εξετάζονται μέσα από τη διδασκαλία του μαθήματος των Θρησκευτικών όπου μέσα από το διάλογο οι μαθητές θα είναι σε θέση να εκφράσουν ελεύθερα τις απόψεις τους (Περσελής, 2008).

Με λίγα λόγια τα Θρησκευτικά, ως μάθημα, μέσα από τα Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών, είναι σχεδιασμένο ώστε να προωθήσει το διάλογο, να ακολουθεί την εξέλιξη της παιδαγωγικής επιστήμης, να αντιδρά θετικά στις ανάγκες των μαθητών, να διδάσκεται από κατάλληλα εκπαιδευμένο προσωπικό και να συμβάλλει στην επικράτηση της ειρήνης. Ακόμη, δίνει έμφαση στην προώθηση των αρχών της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, προβάλλει τη συνεργατική μάθηση, ενισχύει το σεβασμό στα ανθρώπινα δικαιώματα, καλλιεργεί την κριτική σκέψη και συνεισφέρει στη διαμόρφωση της ταυτότητας του μαθητή (Κομνηνού, 2018)

1.3.2 Βιωματική Μάθηση και Θρησκευτική Εκπαίδευση

Τα τελευταία χρόνια παρατηρούνται συχνά αλλαγές στα Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών της θρησκευτικής εκπαίδευσης. Σύμφωνα με τις νεότερες ψυχολογικές θεωρίες, εκείνο που θεωρείται σημαντικότερο είναι οι ενδιάμεσες διεργασίες που πραγματοποιούνται στον εσωτερικό κόσμο του μαθητή. Όλες οι σύγχρονες προσεγγίσεις στη θρησκευτική αγωγή έχουν παιδοκεντρικό προσανατολισμό, με την έννοια ότι ο μαθητής αποτελεί το κέντρο της αγωγής, βάσει του οποίου θα επιλεγεί τόσο η ύλη, όσο και οι τρόποι μεθόδευσης της διδασκαλίας (Βασιλόπουλος, 2002). Δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στη βιωματική μάθηση και στην αυτενέργεια του μαθητή. Έτσι, το μάθημα των θρησκευτικών στοχεύει στην ενεργό συμμετοχή των μαθητών στην οικοδόμηση της νέας γνώσης μέσα από ποικίλες δραστηριότητες (Δεληκωσταντής, 2009).

Η μέθοδος διδασκαλίας, που θα αξιοποιηθεί στο μάθημα των θρησκευτικών, θα πρέπει να οδηγεί το μαθητή στην κατάκτηση της χριστιανικής γνώσης. Ένας τέτοιος τρόπος είναι η σύνδεση των αληθειών της πίστης με πραγματικές καταστάσεις της καθημερινής εμπειρίας του μαθητή κατά τη διδασκαλία, αρκεί να μην θεωρούνται ανεξάρτητες από το σώμα της εκκλησιαστικής κοινότητας. Χρειάζεται εμπλουτισμός του μαθήματος των θρησκευτικών με παρεμφερή στοιχεία από άλλες εκτός της θρησκείας γνωστικές περιοχές ώστε να διευκολυνθεί η μάθηση (Βασιλόπουλος, 2002).

Η βιωματική προσέγγιση στη μάθηση, σε αντίθεση με την παραδοσιακή παιδαγωγική, στοχεύει στην εξέλιξη και στον μετασχηματισμό της γνώσης και όχι στη στασιμότητα. (Δεδούλη, 2002). Αποτελεί, έναν εναλλακτικό τρόπο εκπαίδευσης που αποκολλάται από το σχολικό εγχειρίδιο και τη λογική της αποστήθισης, ενώ στοχεύει στην άμεση επαφή του μαθητή με το γνωστικό αντικείμενο (Τριλίβα & Αναγνωστοπούλου, 2008).

Η βιωματική μάθηση στηρίζεται σε κάποιες αρχές, οι οποίες συνοψίζονται ως εξής:

- α) αξιοποιεί τις προσωπικές εμπειρίες των μαθητών και προκαλεί νέες,
- β) παρακινεί το μαθητή και τον προτρέπει να συμμετέχει ενεργά στη μάθηση,
- γ) τον ωθεί στην έρευνα και την ανακάλυψη, ενώ εξάπτει τη φαντασία του και τον κάνει δημιουργικό,
- δ) ενεργοποιεί τους μαθητές σε πνευματικό και συναισθηματικό επίπεδο,

ε) προωθεί την αυτογνωσία,

στ) βοηθά το μαθητή να κατανοήσει την ουσία του κοινωνικού γίνεσθαι (Δελούδη, 2002).

Στη βιωματική μάθηση διαφοροποιείται και ο ρόλος του εκπαιδευτικού και των μαθητών, όπου ο εκπαιδευτικός δεν αποτελεί πλέον την αποκλειστική πηγή γνώσης αλλά μετατρέπεται σε συντονιστή και συνεργάτη, ενώ ο μαθητής εγκαταλείπει την παθητική του στάση και ενεργοποιείται. Με λίγα λόγια στη βιωματική προσέγγιση επαναπροσδιορίζονται οι σχέσεις μαθητών-δασκάλου καθώς και οι σχέσεις μαθητών και διδακτέας ύλης. Με τον τρόπο αυτό το παιδί μπορεί να αυτονομηθεί, να ανεξαρτητοποιηθεί και παράλληλα να κοινωνικοποιηθεί, αφού ο βιωματικός τρόπος διδασκαλίας εντείνει τη συνεργασία και την ομαδικότητα μεταξύ των μαθητών (Κόπτης, 2004).

Πρωταρχική μέριμνα του εκπαιδευτικού είναι πλέον η οργάνωση του τρόπου διδασκαλίας και όχι το περιεχόμενό της ή η κάλυψη της ύλης, έτσι ώστε οι μαθητές να μεταφέρουν τις εμπειρίες τους στη σχολική τάξη, εγείροντας τη συζήτηση, τον προβληματισμό και την αναζήτηση, μαθαίνοντας ταυτόχρονα να χρησιμοποιούν τις γνώσεις αυτές για την επίλυση προβλημάτων ζωής (Τριλιανός, 1991). Ακόμα, η βιωματική διδασκαλία σε συμφωνία με αρχές της σύγχρονης παιδαγωγικής, όπως η Παιδοκεντρική προσέγγιση (όπου ο μαθητής κατέχει κεντρική θέση στη διδακτική πράξη), θέτει στο επίκεντρο την προσωπικότητα, τα ενδιαφέροντα, τις εμπειρίες, καθώς και το ρυθμό μάθησης του κάθε παιδιού. Επίσης, δίνει πολλές δυνατότητες στο μαθητή να αυτενεργεί. Η ομαδοσυνεργατικότητα αποτελεί, λοιπόν, το κύριο στοιχείο της βιωματικής διδασκαλίας, με τους μαθητές να διαλέγονται, να επικοινωνούν τις απόψεις τους και να καταλήγουν σε λύσεις. Έτσι, γαλουχούνται με τις αρχές της συλλογικότητας και της ατομικής ευθύνης (Κόπτης, 2004).

Τέλος, με τη βιωματική μάθηση καλλιεργούνται σωστές διαπροσωπικές σχέσεις μεταξύ δασκάλου-μαθητών και μαθητών μεταξύ τους. Το κλίμα πολυφωνίας που επικρατεί στην τάξη επιτρέπει στα παιδιά να εκφράζουν αβίαστα και χωρίς φόβο τις απόψεις τους. Βασική επιδίωξη η εδραίωση ενός κατάλληλου κλίματος όπου τα παιδιά διερευνούν, εμβαθύνουν, ανταλλάσσουν ιδέες και οδηγούνται με ενεργό τρόπο στην ανακάλυψη της γνώσης, η οποία μπορεί πλέον να εφαρμοστεί με μεγαλύτερη άνεση στην καθημερινότητά τους (Χρυσ αφίδης, 1994).

Η βιωματική μάθηση είναι συνυφασμένη με το μάθημα των Θρησκευτικών, το οποίο πραγματεύεται έννοιες που κατανοούνται καλύτερα μέσα από τις προσωπικές εμπειρίες, όπως είναι η αγάπη, η ελευθερία, η πίστη. Άλλωστε σε ολόκληρη την Αγία Γραφή και στην Παράδοση της Εκκλησίας κυριαρχεί το βίωμα ως τρόπος διδασκαλίας. Στα Νέα Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών ο βιωματικός χαρακτήρας του μαθήματος είναι εμφανής, ενώ υπάρχουν και ποικίλες διδακτικές προτάσεις που αναδεικνύουν τη βιωματική μάθηση. Ωστόσο, περισσότερο σημαντικό ρόλο φαίνεται να διαδραματίζουν οι εμπειρίες, τα βιώματα και τα συναισθήματα που θα αναπτυχθούν στη σχολική τάξη δηλαδή στη βιωματική μάθηση (Κόπτσης, 2004).

Μέσα από τη βιωματική προσέγγιση της θρησκευτικής αγωγής ο μαθητής έχει τη δυνατότητα να ασκηθεί σε χριστιανικούς τρόπους συμπεριφοράς και να τους εφαρμόσει στην καθημερινή του ζωή. Με τον τρόπο αυτό, καταφέρνει να έρθει σε επαφή με τον Ορθόδοξο Χριστιανισμό, ενώ συγχρόνως αντιλαμβάνεται το μάθημα των Θρησκευτικών ως κάτι πιο ενδιαφέρον και ευχάριστο. Οι διδακτικές διαδικασίες που έχουν ως βάση τη βιωματική μάθηση έχουν ως σκοπό να διευκολύνουν τους μαθητές να βιώσουν τις χριστιανικές αλήθειες που διδάσκονται στο σχολείο (Χατζηδήμου, 2000).

Η θεωρία της βιωματικής μάθησης θέτει ως κέντρο το μαθητή στην εκπαιδευτική διαδικασία, δίνει έμφαση στα προσωπικά του βιώματα και συναισθήματα, στις σχέσεις του παιδιού με τους γύρω του, ενώ έχει ως στόχο να φέρει το μαθητή σε άμεση σχέση με το γνωστικό αντικείμενο μέσα από την έρευνα, την παρατήρηση και την ποικιλία δραστηριοτήτων (Δελούδη, 2002). Το θέατρο στην εκπαίδευση και οι διάφορες τεχνικές που εφαρμόζει αποτελούν σημαντικές μορφές βιωματικής μάθησης και προτείνεται ως ένας καινοτόμος τρόπος διδασκαλίας με θετικά αποτελέσματα (Τσιμπιδάκη, 2007).

Υπάρχουν πολλά θέματα όπου μπορεί να στηριχθεί η βιωματική μάθηση στο μάθημα των Θρησκευτικών. Ενδεικτικά αναφέρουμε κάποια:

- Το πρόσωπο του Ιησού Χριστού και η διδασκαλία Του
- Η Αγία Τριάδα ως πρότυπο οικογένειας
- Η μορφή της Παναγίας ως μητέρα όλων και υπόδειγμα μητέρας

- Οι βίοι Αγίων ως παράδειγμα χριστιανικής ζωής
- Λαογραφικά στοιχεία με έμφαση σε γιορτές και έθιμα
- Στοιχεία πολιτισμού μέσα από την Εκκλησιαστική τέχνη. (Η θρησκευτική τέχνη και λαογραφία είναι θέματα που προσφέρουν υλικό ώστε να συνδεθεί η θρησκευτική ζωή με τον ευρύτερο ανθρώπινο πολιτισμό).

1.3.3 Διαπολιτισμικότητα και Μάθημα Θρησκευτικών

Στις μέρες μας το ελληνικό σχολείο είναι πλέον διαπολιτισμικό και φιλοξενεί παιδιά με καταγωγή από άλλες χώρες, καθιστώντας επιτακτική την ανανέωση του εκπαιδευτικού συστήματος με στόχο την ομαλή ένταξη των παιδιών αυτών στο σχολικό περιβάλλον. Η διαπολιτισμική εκπαίδευση στοχεύει στην εξάλειψη των διακρίσεων και τον αποκλεισμό, ενώ δίνει στους νέους τα εφόδια για την αποδοχή του διαφορετικού και κατ' επέκταση τη δημιουργία μιας κοινωνίας ισότητας και αλληλοσεβασμού, απαλλαγμένης από φυλετικά στερεότυπα, προκαταλήψεις και εθνικές ιδεοληψίες (Νικολάου, 2009).

Για την διατήρηση της συνοχής στη σύγχρονη παγκοσμιοποιημένη κοινωνία είναι αναγκαία η αρμονική συμβίωση ατόμων με διαφορετικά πολιτισμικά υπόβαθρα. Μέσα σε αυτή την πολυπολιτισμική, ελληνική κοινωνία, αναπόσπαστο κομμάτι αποτελεί και το σχολικό περιβάλλον. Εκεί το μάθημα των Θρησκευτικών μπορεί να αποτελέσει ένα πολύτιμο εργαλείο για την ανάπτυξη του διαλόγου και του αλληλοσεβασμού μεταξύ των μαθητών διαφορετικών εθνικοτήτων. Τα νέα Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών διευρύνουν και εκσυγχρονίζουν το θρησκευτικό μάθημα, προσαρμόζοντάς το διαρκώς στο κοινωνικό γίγνεσθαι. Αξιοσημείωτες είναι και οι προτάσεις του Χριστιανισμού στον σύγχρονο κόσμο για την ομαλή λειτουργία του αλλά και για το επίπεδο διαβίωσης, την κινητοποίηση και την ανησυχία των μαθητών για κοινωνικά και θρησκευτικά θέματα που αφορούν την πολυπολιτισμικότητα, καθώς και στο να κατανοήσουν οι νέοι την ανάγκη για επικοινωνία των ανθρώπων ανεξαρτήτου θρησκείας. Αυτή η θρησκευτική πολυφωνία καλεί τη χριστιανική θεολογία να αλληλοεπιδράσει γόνιμα και δημιουργικά με την πολιτιστική και θρησκευτική ποικιλότητα του σύγχρονου κόσμου και να αναστείλει τυχόν φαινόμενα μισαλλοδοξίας και φανατισμού (Γιαγκάζογλου, 2005).

Οι νέες καινοτομίες των αναλυτικών προγραμμάτων που αφορούν στη διαθεματικότητα και τη διαπολιτισμικότητα τείνουν σε μια ολοκληρωμένη γνώση και διαμόρφωση καθολικού ήθους που θα ανταποκρίνεται στην ετερότητα στο συγκεκριμένο πολιτισμικό υπόβαθρο της κοινωνίας (Πορτελάνος, 2014). Τα Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών των τελευταίων ετών προσφέρουν στους θεολόγους εκπαιδευτικούς και προτείνουν χρήσιμο υλικό με νέες δραστηριότητες και προτάσεις. Γίνεται προσπάθεια οι μαθητές να έρθουν σε επαφή με την Ορθόδοξη Θεολογία μέσα από τη διερεύνηση και την ανακάλυψη (Περσελής, 2013). Δεν μεταφέρουν στους μαθητές έτοιμες γνώσεις αλλά τους ωθούν να αναζητούν, να ερευνούν και να σέβονται την Ορθόδοξη Θεολογία και διδασκαλία αλλά και τις άλλες θρησκείες. Η διαπολιτισμική εκπαίδευση στα σχολικά εγχειρίδια του μαθήματος των Θρησκευτικών προβάλλει πανανθρώπινες αξίες, όπως ο αλληλοσεβασμός, η ισότητα, η ειρήνη, η αγάπη προς τον πλησίον και πολλά άλλα. Ο ρόλος της θρησκευτικής αγωγής στο σύγχρονο πολυπολιτισμικό σχολείο δεν πρέπει να στοχεύει στη μύηση των μαθητών αλλά στο να διαπλάθει πρόσωπα με κριτική σκέψη, ελεύθερους πολίτες με ευαισθησία, ενσυναίσθηση και κατανόηση, ενώ ο θεολόγος εκπαιδευτικός θα πρέπει να προωθεί τον σεβασμό προς κάθε συνάνθρωπο. Κυρίαρχη αρμοδιότητα του παιδαγωγού είναι η διάπλαση σταθερών συναισθηματικών σχέσεων μεταξύ των παιδιών, ώστε σταδιακά να διαμορφώνεται η δημοκρατική τους συνείδηση μέσα από την καθημερινή εμπειρία (Σακελαρίου & Αραβανίτη, 2008).

Ο αλληλοσεβασμός, η αποδοχή και η ειρηνική συνύπαρξη με το διαφορετικό είναι έννοιες διάσπαρτες μέσα στην Αγία Γραφή και τα πατερικά κείμενα. Η διήγηση της ιστορίας, του πύργου της Βαβέλ, η φιλοξενία του Αβραάμ, το γεγονός της Πεντηκοστής, το δόγμα της Αγίας Τριάδας και ολόκληρη διδασκαλία του Χριστού μπορούν να συμβάλλουν δημιουργικά στην κατανόηση εννοιών, όπως η διαφορετικότητα και η διαπολιτισμικότητα (Γιαγκάζογλου, 2005). Θρησκευτικές ιστορίες και αφηγήσεις θα πρέπει να χρησιμοποιούνται ως αφορμή για να αναπτυχθούν μέσα από αυτές σημαντικά μηνύματα για τη σύγχρονη εποχή. Μέσα από το παράδειγμα του περιστατικού της φυγής του Χριστού στην Αίγυπτο μετά τη γέννησή του (Ματθ.2:13-15) μπορούμε να διδάξουμε την υποδοχή και αποδοχή του άλλου ειδικά στις μέρες μας όπου πολλοί μετανάστες κατακλύζουν τον ελληνικό χώρο. Σκοπός του μαθήματος αυτού είναι να κατανοήσουν οι μαθητές ότι όλοι

οι άνθρωποι είναι ίσοι, να μάθουν να σέβονται το διαφορετικό και να συνεργάζονται με παιδιά διαφορετικών πολιτισμικών χαρακτηριστικών (Φωτίου, 2005). Ανάλογες δραστηριότητες σύμφωνα με τον Φωτίου (2005) θα μπορούσε να ήταν η θεατρική διασκευή μιας ιστορίας όπου παιδιά θα υποδύονταν τους Αιγύπτιους και το πώς θα υποδέχονταν το Χριστό, ενώ θα αιτιολογούν τη συμπεριφορά τους, συζήτηση για την οικογένεια που εγκαταστάθηκε στο διπλανό σπίτι και είναι από άλλη χώρα, ακόμα και διαλογική συζήτηση για το τι αναγκάζει τους ανθρώπους να μετακινούνται σε άλλες χώρες κ.λ.π

Τα σύγχρονα Αναλυτικά Προγράμματα, εκφράζοντας τις κοινωνικές ανάγκες της εποχής (κυριαρχία νέων τεχνολογικών επιτευγμάτων, νέοι τρόποι επικοινωνίας) οφείλουν να αναδιαμορφωθούν ενισχύοντας την κριτική σκέψη μέσα από τη συνεργασία. Οι σύγχρονες διδακτικές προσεγγίσεις δε θέτουν εμπόδια και περιορισμούς στη διδασκαλία αλλά αξιοποιούν και τις παραδοσιακές και τις μεταμοντέρνες πρακτικές καθιστώντας τη μάθηση διαδραστική και συμμετοχική (Κομνηνού, 2018). Το μάθημα των Θρησκευτικών αξιοποιεί δυναμικά το παρελθόν με βάση τις εμπειρίες και τα προβλήματα του παρόντος, ενόψει των απαιτήσεων και των προοπτικών του μέλλοντος (Βασιλόπουλος, 2002). Τον τελευταίο καιρό γίνονται προσπάθειες για ανανέωση του μαθήματος με τη χρήση νέων καινοτόμων διδακτικών μεθόδων με στόχο την επίτευξη καλύτερων μαθησιακών αποτελεσμάτων. Ειδικά στο μάθημα των Θρησκευτικών οι διδακτικές προσεγγίσεις θα πρέπει να έχουν ως αφετηρία προσωπικές εμπειρίες και βιώματα των μαθητών, έτσι ώστε να προβληματίζονται και να αναζητούν μόνοι τους απαντήσεις πάνω σε θέματα που τους αφορούν (Κομνηνού, 2018).

Τα Θρησκευτικά δεν είναι ένα μάθημα γνωσιολογικού χαρακτήρα χωρίς παιδαγωγικές αρχές αλλά μάθημα ενταγμένο και απαραίτητο στην κουλτούρα της σημερινής αγωγής (Πορτελάνος, 2014). Σύμφωνα με τον Περσελή (2013) «η θρησκευτική αγωγή δεν θα πρέπει να εξετάζεται χωριστά από τα άλλα σχολικά γνωστικά αντικείμενα, αλλά σε σχέση με ολόκληρο το σχολικό αναλυτικό πρόγραμμα και τη φιλοσοφία του για τη μόρφωση των μαθητών» (Περσελής, 2013).

Τέλος, η θρησκευτική αγωγή όταν κατανοείται σωστά έχει δικαιωματική θέση στο σύγχρονο σχολείο και συμβάλλει σημαντικά στη μόρφωση του μαθητή, διευρύνοντας τη

γνώση του, αφού τον εφοδιάζει με επιπλέον προσόντα, ώστε να αντιληφθεί τον εαυτό του και το περιβάλλον μέσα στο οποίο ζει (Βασιλόπουλος, 2002).

1.4 Η Θεατρική Πράξη στο Μάθημα των Θρησκευτικών

Βασικός σκοπός της σχολικής εκπαίδευσης στην Ελλάδα είναι η καλλιέργεια των μαθητών ώστε να εξελιχθούν σε ελεύθερους και υπεύθυνους πολίτες που να σέβονται της αρχές της δημοκρατίας και τα δικαιώματα του ανθρώπου (Γιαγκάζογλου, 2013). Στον σκοπό αυτό μεταξύ άλλων συμβάλλει και η διδασκαλία του μαθήματος των Θρησκευτικών. Πιο αναλυτικά, το μάθημα αυτό φιλοδοξεί να δημιουργήσει ένα ευνοϊκό περιβάλλον, στο οποίο προωθείται η καλλιέργεια της προσωπικότητας των μαθητών μέσα από την προσπάθεια ανάπτυξης της σχέσης τους με τη θρησκεία τους και της κριτικής κατανόησής της (Δεληκωνσταντής, 2013).

Στην Ελλάδα το μάθημα των Θρησκευτικών εξελίσσεται και προσαρμόζεται στην εκπαιδευτική πολιτική κάθε εποχής. Στη σημερινή εποχή γίνονται αρκετές προσπάθειες εκσυγχρονισμού του μαθήματος όσον αφορά στη μεθοδολογία αλλά και στη φυσιογνωμία και το περιεχόμενό του (Κομνηνού, 2018). Έχουν ξεκινήσει έρευνες από την εκπαιδευτική κοινότητα για τη χρησιμοποίηση δρώμενων που στοχεύουν στην ταυτόχρονη κινητοποίηση πολλαπλών αισθήσεων των μαθητών. Οι εκπαιδευτικοί ενημερώνονται και δείχνουν διαρκές ενδιαφέρον για νέες μεθόδους διδασκαλίας. Έτσι, τον τελευταίο καιρό η αξιοποίηση τεχνικών από το χώρο του θεάτρου βρίσκουν απήχηση και έχουν ενταχθεί στη διδακτική πράξη (Λενακάκης, 2013).

Ανέκαθεν η Ορθόδοξη Παράδοση ενέπνεε κάθε είδους τέχνη, όπως τη μουσική, τη ζωγραφική, την ποίηση, τη λογοτεχνία, δίνοντάς της τα κατάλληλα ερεθίσματα (Δεληκωνσταντής, 2009). Το μάθημα των Θρησκευτικών διαλέγεται με τον σύγχρονο κόσμο ώστε να ανταπεξέρχεται στις εκάστοτε παιδαγωγικές ανάγκες, ενώ γίνονται προσπάθειες να αποβάλει τον κατηχητικό και ομολογιακό του χαρακτήρα. Εκσυγχρονίζεται και αναβαθμίζεται σε μάθημα παιδαγωγικού χαρακτήρα. (Δεληκωνσταντής, 2009). Σύμφωνα με τον Δεληκωνσταντή (2009) είναι σημαντικό για τη διδασκαλία του μαθήματος να αξιοποιηθούν επιτυχημένες διδακτικές μέθοδοι, ώστε να μπορέσει να συνδεθεί ο ορθόδοξος χριστιανικός πολιτισμός με την τρέχουσα ελληνική πραγματικότητα.

Στις μέρες μας το μάθημα των Θρησκευτικών εντάσσεται στο σύνολο των σχολικών μαθημάτων και με βάση τα αναλυτικά προγράμματα δεν έχει ομολογιακό χαρακτήρα. Δηλαδή να περιλαμβάνει μόνο κατήχηση πάνω στην Ορθόδοξη διδασκαλία. Μπορεί να χρησιμοποιεί περισσότερο από κάθε άλλο μάθημα θεατρικές τεχνικές, αφού και οι δύο στηρίζονται στο βίωμα και στις προσωπικές εμπειρίες, καλλιεργούν δεξιότητες και στάσεις ζωής μέσα από την ελεύθερη έκφραση. Ήδη από τον 4^ο αιώνα η θρησκεία με τα «μυστήρια» έδωσε τροφή και περιεχόμενο στο θέατρο. Θέατρο και θρησκεία συναντιούνται σήμερα στη μεταμοντέρνα εποχή. Στη συνάντηση αυτή η θρησκευτική εκπαίδευση ανήκει σε όλους τους μαθητές και στοχεύει στο σεβασμό και στην ειρηνική συνύπαρξη. Οι εφαρμογές που πραγματοποιήθηκαν σε έρευνες που έγιναν μας οδηγούν στο συμπέρασμα ότι το μάθημα των Θρησκευτικών και το θέατρο βασίζονται παιδαγωγικά στις προηγούμενες εμπειρίες των παιδιών και μπορούν να δημιουργούν νέες εμπειρίες κατ'ακτώντας τους μαθησιακούς στόχους και δημιουργώντας δική τους μάθηση (Κουκουνάρας- Λιάγκης, 2012).

Το μάθημα των Θρησκευτικών μπορεί να διδάξει στους μαθητές διάλογο, αμοιβαία κατανόηση, συνεργασία και υιοθέτηση κοινών αξιών με σκοπό την ολόπλευρη πνευματική καλλιέργεια και ανάπτυξη του μαθητή (Κομνηνού, 2018). Το περιεχόμενό του δίνει τη δυνατότητα για πολλαπλές προσεγγίσεις της διδακτέας ύλης μέσα από ποικίλες διαθεματικές δραστηριότητες.

Τα Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών τα τελευταία χρόνια υιοθέτησαν τεχνικές από το θέατρο και στο μάθημα των Θρησκευτικών ώστε μέσα από το βίωμα να κατανοηθούν καλύτερα όλες οι αλήθειες που περιέχονται στο μάθημα. Επιδιώκεται η δραματοποίηση των σχέσεων μεταξύ των προσώπων της Αγίας Γραφής, η δραματοποίηση γεγονότων μέσα από τη θρησκευτική ιστορία κ.λπ. Συγκεκριμένα στο ΦΕΚ Β 2335/17.10.2011 που αφορά στην πιλοτική εφαρμογή των Προγραμμάτων Σπουδών στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση για το μάθημα των Θρησκευτικών υπάρχουν πολλές προτάσεις για την προσέγγιση βασικών θεμάτων μέσα από τις τεχνικές της δραματοποίησης, το θεατρικό παιχνίδι, το παιχνίδι ρόλων και άλλων θεατρικών τεχνικών. Στις μέρες μας στα Αναλυτικά Προγράμματα του μαθήματος των Θρησκευτικών των τελευταίων ετών υπάρ-

χουν αρκετές αναφορές για τη χρήση θεατρικών τεχνικών για τη διδασκαλία του μαθήματος (ΦΕΚ Β 2335/17.10.2011).

Η χρησιμότητα των τεχνικών της Θεατρικής Αγωγής για την αποτελεσματική διδασκαλία των άλλων μαθημάτων είναι ορατή και μέσα στο Πρόγραμμα Σπουδών του Θεάτρου. Στους σκοπούς της Θεατρικής Αγωγής μεταξύ άλλων εντάσσεται και

1. Ο εμπλουτισμός και η ενίσχυση των παραδοσιακών τρόπων διδασκαλίας με τις τεχνικές του θεάτρου
2. Η δημιουργική σύζευξη με άλλα γλωσσικά μαθήματα και
3. Η εποικοδομητική συσχέτιση των γνωστικών αντικειμένων με τις προσωπικές καλλιτεχνικές κλίσεις μέσα από την αξιοποίηση του δράματος και του θεάτρου (Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, 2003).

Κάνοντας χρήση των βιωματικών μέσων του θεάτρου στο μάθημα των Θρησκευτικών, εμπλουτίζουμε και ανανεώνουμε παραδοσιακούς τρόπους διδασκαλίας, διεγείρουμε τη φαντασία των μαθητών, βοηθάμε στη σύναψη ομαδικού κλίματος και προκαλούμε μεγαλύτερη συμμετοχή στο μάθημα (Γραμματάς & Μουδατσάκης, 2008). Το μάθημα των Θρησκευτικών εκτός από την κατανόηση της χριστιανικής πίστης επιδιώκει και τη βιωματική προσέγγιση των αληθειών της πίστης. Οι μαθητές στην ηλικία αυτή εκφράζουν πολλά ερωτήματα και έχουν απορίες για θέματα που αφορούν την ανθρώπινη φύση, τις σχέσεις των ανθρώπων, τις σχέσεις με τον Θεό, με το περιβάλλον. Απαντήσεις στα ερωτήματα αυτά μπορούν να δοθούν μέσα από μια διαθεματική και βιωματική διδασκαλία που θα χρησιμοποιεί θεατρικές τεχνικές (Τσαγκαρλή-Διαμάντη, 2008).

Στη σύγχρονη εποχή μπορούν να εφαρμοστούν κατά τη διδασκαλία των σχολικών μαθημάτων και ειδικότερα στα Θρησκευτικά διάφορες μορφές τέχνης, όπως είναι οι τεχνικές του θεάτρου, γιατί μέσα από τις τέχνες ενεργοποιούνται σκέψεις και συναισθήματα των μαθητών, ενώ ταυτόχρονα εμπλουτίζεται η εκπαιδευτική διαδικασία (Φανουράκη, 2010). Οι μαθητές κινητοποιούνται, αποτυπώνουν τις εμπειρίες τους και ερμηνεύουν ιδιαίτερες πλευρές της θρησκείας τους. Ιδιαίτερα η χρήση του εκπαιδευτικού δράματος θεωρείται σημαντική για τη βιωματική προσέγγιση του μαθήματος των Θρησκευτικών (Κουκουνάρας- Λιάγκης, 2012). Άλλωστε, από έρευνα που προέκυψε σε σχολεία της Αττι-

κής και βασίστηκε σε δραστηριότητες σχεδιασμένες με θεατρικές τεχνικές προέκυψε ότι με τη χρήση αυτών των μεθόδων δημιουργήθηκε το κατάλληλο περιβάλλον μάθησης με θετικά αποτελέσματα (Κουστουράκης , 2020).

Κάθε βιωματική δραστηριότητα (δραματοποίηση, παιχνίδι ρόλων, θεατρικό παιχνίδι) είναι αποτέλεσμα μιας ομαδικής εργασίας. Μέσα στην ομάδα οι μαθητές αναδεικνύουν και εκφράζουν ελεύθερα τις προσωπικές τους εμπειρίες, οι οποίες φαντάζουν στα μάτια των παιδιών δυσνόητες και αλλότριες. Η σύνδεση αυτή τους βοηθάει να κατανοήσουν ότι η πίστη δεν είναι κάτι που επιβάλλεται απ' έξω, αλλά αντίθετα αναδύεται από τον εσωτερικό τους κόσμο (Βασιλόπουλος, 2008).

Ο διάλογος που εξελίσσεται στην ομαδική εργασία των μαθητών είναι χαρακτηριστικό και του μάθημα των Θρησκευτικών, γιατί όλη η Αποκαλυπτική Θεολογία που περιλαμβάνεται σε αυτό εκτυλίσσεται όχι ως ένας Θεϊός μονόλογος που δεν αφήνει περιθώρια στον άνθρωπο να αποφασίσει ελεύθερα αλλά ως ένα δημιουργικός διάλογος όπου μετέχει συνεργατικά ο άνθρωπος. Οι προσωπικές σχέσεις που αναπτύσσονται μεταξύ των μαθητών κατά την ομαδοσυνεργατική μάθηση είναι η έμπρακτη εφαρμογή των αληθειών της χριστιανικής διδασκαλίας, οι οποίες κατανοούνται μόνο μέσα από τη βίωσή τους (Βασιλόπουλος , 2002).

Πολλοί παιδαγωγοί έχουν τονίσει κατά καιρούς τη σημασία του παιχνιδιού στη ζωή, στην ανάπτυξη και την εκπαίδευση του παιδιού (Freud, 2005). Οι ποικίλες μορφές του παιχνιδιού αποτελούν μοντέλα και τρόπους διδασκαλίας με τους οποίους το παιδί μαθαίνει και δημιουργεί. Στο μάθημα των Θρησκευτικών ο εκπαιδευτικός μπορεί να χρησιμοποιήσει βιωματικά και θεατρικά παιχνίδια, να τα συνδέσει με το περιεχόμενο του μαθήματος για την καλύτερη αντίληψη και εμπέδωση του θρησκευτικού περιεχομένου(ΦΕΚ Β 2335/17.10.2011).

Αποσπάσματα από την Παλαιά και την Καινή Διαθήκη είτε με τη μορφή της δραματοποίησης, είτε με το θεατρικό παιχνίδι μπορούν να χρησιμοποιηθούν γιατί το παίξιμο ρόλων και γενικότερα το παιχνίδι είναι αναπόσπαστο κομμάτι της ζωής των μαθητών. Μέσα από αυτήν τη διαδικασία οι μαθητές ανακαλύπτουν τη γνώση. Οι δραστηριότητες αυτές εντάσσονται στο Αναλυτικό Πρόγραμμα του μαθήματος και βοηθούν ώστε να μεταμορ-

φωθεί το παλιό σχολείο της απομνημόνευσης σε ένα σύγχρονο σχολείο με καλύτερα αποτελέσματα (Μυρίδου, 2013).

Πολλά θέματα από το μάθημα των Θρησκευτικών μπορούν με βιωματικό τρόπο μέσα από τη θεατρική πράξη να κατανοηθούν καλύτερα από τους μαθητές, θέματα που πηγάζουν από θεολογικά κείμενα, όπως ο σεβασμός του άλλου, η διαφορετικότητα, η ισότητα των δύο φύλων, οι ανθρώπινες σχέσεις και η αγάπη προς τον πλησίον, η σωστή διαχείριση του περιβάλλοντος και πολλά άλλα θέματα που απασχολούν τον σημερινό άνθρωπο. Με τη θεατρική πράξη οι μαθητές παρακινούνται και προβληματίζονται για κοινωνικά θέματα και ζητήματα που αφορούν το δημόσιο βίο και τις ανθρώπινες σχέσεις.

Η κριτική ικανότητα των μαθητών ασκείται μέσα από τη συνεργασία. Μέσα από την ενεργή συμμετοχή βλέπουν κριτικά το ρόλο που υιοθετούν και δίνουν πιθανές λύσεις σε προβλήματα που προκύπτουν. Μέσα από τη θεατρική πράξη οι μαθητές με μεγαλύτερη ευκολία και ασφάλεια μπορούν να προσεγγίσουν επίμαχα θέματα από τον χώρο της θρησκείας, όπως ηθικά διλήμματα, δύσκολες θεολογικές έννοιες (Κουκουνάρας- Λιάγκης, 2012).

Όλες οι θεατρικές δραστηριότητες εμπλέκουν όλους τους μαθητές στη μαθησιακή διαδικασία όπου είναι σε θέση να εξωτερικεύσουν τις σκέψεις τους, τις απόψεις τους και να βιώσουν καταστάσεις από την καθημερινή ζωή. Επίσης, καλλιεργούν την ενσυναίσθηση, το σεβασμό στον άλλον και αναπτύσσουν δεξιότητες συνεργασίας.

1.5 Η Θεατρική πράξη και η παιδαγωγική της προσφορά στη διδασκαλία του Μαθήματος των Θρησκευτικών

Στις μέρες μας στο κέντρο των παιδαγωγικών συζητήσεων βρίσκεται η θέση και η κατάσταση του παιδιού, ενώ συζητείται πολύ και ο ρόλος του δασκάλου και η προσφορά του στο σύγχρονο σχολείο. Ειδικότερα, ερευνώνται παιδαγωγικές διδακτικές που βοηθούν την σφαιρική ανάπτυξη της προσωπικότητας του μαθητή και τονίζεται ιδιαίτερα η ενεργητικότητα, η βιωματική μάθηση, η δημιουργικότητα και η κριτική σκέψη. Στις νέες αυτές τάσεις συμπεριλαμβάνονται και τα αποτελέσματα που αναδεικνύουν το ρόλο της θεατρικής τέχνης και του παιδαγωγικού χαρακτήρα του παιχνιδιού και του θεάτρου στην Εκπαίδευση (Λενακάκης, 2012).

Έρευνες αναφέρουν ότι η χρήση της δραματοποίησης που εφαρμόστηκε κατά τη διδασκαλία ενός λογοτεχνικού κειμένου διευκόλυνε τους μαθητές να αναπτύξουν πιο πρωτότυπες ιδέες οι οποίες να έχουν ευελιξία. Εξασκήθηκε, δηλαδή, η δημιουργική τους έκφραση. Η ένταξη θεατρικών τεχνικών σε όλα τα γνωστικά αντικείμενα διευρύνει το γνωστικό ορίζοντα των μαθητών, ενεργοποιεί τις συναισθηματικές λειτουργίες του και διεγείρει τη φανταστική δημιουργική λειτουργία της σκέψης (Παπαδόπουλος, 2014).

Το Θέατρο συνυπάρχει και με άλλες τέχνες όπως τη μουσική, το χορό, τη λογοτεχνία αλλά δεν έχει ανάγκη καμία για να πραγματοποιηθεί. Μπορεί να λειτουργεί αυτόνομα μέσα από την πράξη και χρειάζεται μόνο το σώμα και την ψυχή του ανθρώπου για να κατανοηθεί (Μπρεντάνου, 2012).

Η Θεατρική πράξη στην εκπαίδευση εφαρμόζεται με πολλούς τρόπους και επιφέρει σημαντικά παιδαγωγικά οφέλη. Μέσα από τις θεατρικές δραστηριότητες στο σχολείο οι μαθητές συναισθάνονται και κατανοούν το διαφορετικό. Μαθαίνουν να δουλεύουν ομαδικά και να συνεργάζονται ενώ κατανοούν την αξία και τη συμβολή που έχει ο καθένας τους. Στο θέατρο υπάρχει μια ζωντανή επικοινωνία (Μπρεντάνου, 2012).

Η σχολική παράσταση, η δραματοποίηση, το θεατρικό παιχνίδι, ο αυτοσχεδιασμός, το εκπαιδευτικό δράμα και γενικότερα η χρήση όλων των θεατρικών τεχνικών μεθόδων του θεάτρου παρέχουν σπάνια βιώματα στους μαθητές και εκπληρώνουν πολλούς εκπαιδευτικούς σκοπούς. Η μεγαλύτερη αξία του θεάτρου έγκειται στο ότι όχι μόνο ψυχαγωγεί και καλλιεργεί την αισθητική αντίληψη αλλά ενισχύει τη φαντασία, ενώ προβάλλει ομαδοσυνεργατικές διαδικασίες. Είναι μια διαδικασία πολύπλοκη, παιδαγωγική, κοινωνική και δεν είναι μόνο η θεατρική παράσταση (Μπρεντάνου, 2012).

Τα παιδιά είναι πιθανό να ξεχάσουν την πληθώρα γνώσεων που απέκτησαν κατά τη σχολική περίοδο της ζωής τους που πολλές φορές έγινε και χωρίς τη θέλησή τους. Εκείνο όμως που θα θυμούνται είναι όσα έζησαν και έκαναν στην τάξη. Σε αυτό μπορεί να βοηθήσει και η γνωριμία τους με το θέατρο (Αυδή & Χατζηγεωργίου, 2007). Η θεατροπαιδαγωγική στηρίζει τους μαθητές σε ψυχολογικό, αισθητικό, παιδαγωγικό και κοινωνικό επίπεδο (Μουδατσάκης, 1994).

Για να επιτευχθούν οι στόχοι της θεατρικής πράξης χρειάζονται εκπαιδευτικοί με πάθος που να βλέπουν πέρα από το στεγνό κομμάτι της γνώσης. Το θέατρο είναι μέρος της εκπαίδευσης ή τουλάχιστον χρειάζεται να γίνει όχι μόνο με τη μορφή μιας σχολικής παράστασης αλλά να ενταχθεί στο σχολείο ως μέσο διδασκαλίας και ως δημιουργικός τρόπος έκφρασης του ψυχισμού των μαθητών (Αυδή & Χατζηγεωργίου, 2007).

Η θεατρική τέχνη αναδεικνύει και προωθεί τη δημιουργική σκέψη, τη φαντασία, την ομαδική εργασία, ευαισθητοποιεί σε κοινωνικά θέματα, επηρεάζει τον συναισθηματικό κόσμο του παιδιού, ψυχαγωγεί και σε επόμενο στάδιο καλλιεργεί την αυτογνωσία και την κοινωνικοποίηση των εφήβων (Φραγκή, 2011).

Το εκπαιδευτικό δράμα αποτελεί μια σημαντική διαδικασία, τόσο στο σχολείο όσο και στην κοινωνία, για την ανάπτυξη της διαπολιτισμικότητας. Οι δημιουργικές εκφράσεις βοηθούν στην κατανόηση του εαυτού και του άλλου. Καλλιεργούν δημιουργικά τη φαντασία, απλοποιούν τις έννοιες και επιτρέπουν τη δυνατότητα συμβολισμών. Επίσης, μέσα από τη διαλογική συζήτηση και την ομαδική έκφραση οι μαθητές αντιλαμβάνονται προκαταλήψεις και στερεότυπα και διαμορφώνουν νέες απόψεις. Παράλληλα, ενισχύουν την ηθική εισάγοντας την έννοια της υπευθυνότητας των πράξεων τους και ταυτόχρονα κατανοούν ότι στη ζωή είναι απαραίτητη η συνεργασία, η αλληλοκατανόηση, η αλληλεπίδραση που προϋποθέτουν το σεβασμό, την αποδοχή και την ισοτιμία (Κοντογιάννη, 2012).

Η Ορθόδοξη χριστιανική διδασκαλία έχει οικουμενικό χαρακτήρα και δείχνει σεβασμό στην προσωπικότητα και την ελευθερία του ανθρώπου. Το μάθημα των Θρησκευτικών με τις αιώνιες αλήθειες που δίδαξε ο Ιησούς Χριστός βοηθάει τους μαθητές να διαμορφώσουν στάσεις ζωής και ποιότητας στις ανθρώπινες σχέσεις. Η οικουμενικότητα και η αρμονική συνύπαρξη των ανθρώπων που πρεσβεύει το μάθημα των Θρησκευτικών μέσα σε ένα διαπολιτισμικό και πλουραλιστικό περιβάλλον συντείνει στην ομαλή συνύπαρξη των μαθητών. Ο θεολόγος εκπαιδευτικός οφείλει να διδάξει και να ενισχύσει τους μαθητές του με δεξιότητες που θα τους καθιστά ικανούς να διευθετούν σωστά τις πληροφορίες, ώστε να τις αναλύουν διεξοδικά και με κριτική σκέψη και να τις χρησιμοποιούν με σωστό και αποτελεσματικό τρόπο.

Η θεατρική πράξη, ως πολυσήμαντο βιωματικό διδακτικό εργαλείο, συμβάλλει στη συνεργατικότητα και στην αποδοχή της διαφορετικότητας και σύμφωνα με την Άλκηστις (2008) *«δημιουργεί διόδους μετάβασης από τον προσωπικό στον κοινωνικό χώρο και μας διευκολύνει να κατανοήσουμε, να επεξεργαστούμε τον εαυτό μας και τη μικροκοινωνία μας»*, έχοντας μια πορεία που δεν επιτρέπει διαχωρισμούς και σύνορα (Κοντογιάννη, 2008).

Στα βιβλία των μαθημάτων στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση υπάρχει έντονη παρουσία αποσπασμάτων από δραματικά κείμενα τα οποία μπορεί να χρησιμοποιήσει ο εκπαιδευτικός. Η σωστή χρήση τους μπορεί να συμβάλει ώστε η έρευνα και η μάθηση να γίνονται ελεύθερα, προκαλώντας το ενδιαφέρον και την πρωτοβουλία των μαθητών για συμμετοχή σε ένα παιχνίδι ρόλων που δημιουργεί οφέλη για διερεύνηση, επικοινωνία και δημιουργία. Η θεατρική τέχνη μπορεί να στηρίζει τη διδασκαλία πολλών μαθημάτων συμπεριλαμβανομένου και του μαθήματος των Θρησκευτικών (Γραμματάς, 2012). Η εφαρμογή θεατρικών τεχνικών στο μάθημα στηρίζει και ενισχύει τη διαθεματικότητα και τη διεπιστημονική κατεύθυνση των αναλυτικών προγραμμάτων προσφέροντας τεχνικές και λειτουργώντας καταλυτικά στη διδασκαλία αξιών και εννοιών.

Μέσα από τη θεατρική πράξη ο θεολόγος εκπαιδευτικός ενισχύει και βελτιώνει παραδοσιακούς τρόπους διδασκαλίας, κινητοποιεί τη φαντασία, ενισχύει τις δεξιότητες, επαυξάνει τη συμμετοχή και συνεργασία τους στο μάθημα και γενικά διευκολύνει την ανάδειξη των προσόντων και δεξιοτήτων τους (Γραμματάς & Μουδατσάκης, 2008).

Στις μέρες μας γίνονται προσπάθειες από Θεολόγους εκπαιδευτικούς οι οποίοι αναζητούν τρόπους βελτίωσης της ποιότητας της διδακτικής πράξης. Στους φακέλους του μαθήματος των Θρησκευτικών με βάση το Πρόγραμμα Σπουδών η παρουσία της Θεατρικής Αγωγής αποτελεί ένα σημαντικό και πρωτοποριακό βήμα για τον εκσυγχρονισμό και τη διδασκαλία του μαθήματος. Το μάθημα των Θρησκευτικών προτάσσει τις οικουμενικές αξίες της ορθοδοξίας και όταν διδάσκεται με βιωματικό τρόπο οι μαθητές μπορούν να εμβαθύνουν σε θεολογικά ζητήματα, να μελετήσουν το χριστιανικό ήθος και τον πολιτισμό μέσα από συγκεκριμένες δραστηριότητες. Επίσης, τους βοηθάει ώστε να συνδέσουν

τις προσωπικές τους εμπειρίες με τις αλήθειες και τις αξίες του Ορθόδοξου Χριστιανισμού.

Γενικά, τα Θρησκευτικά ως μάθημα χρειάζεται ανανέωση και οφείλει να προσαρμοστεί στα δεδομένα του σύγχρονου σχολείου χωρίς βέβαια να χάσει τον θεολογικό του χαρακτήρα. Μπορεί να πλησιάσει και να αισθανθεί τα προβλήματα του παιδιού βοηθώντας τα να αντιμετωπίσουν διάφορες καταστάσεις στη προσωπική τους ζωή. (Περσελής, 2009). Αυτό θα μπορέσει να γίνει μέσα από βιωματικούς τρόπους μάθησης και σύγχρονες τεχνικές, όπως είναι αυτές της θεατρικής τέχνης. Αξίζει για τη διδασκαλία του μαθήματος να αξιοποιηθούν δοκιμασμένες και επιτυχημένες διδακτικές μέθοδοι προκειμένου να συνδεθεί ο Ορθόδοξος Χριστιανικός πολιτισμός με τη σύγχρονη ελληνική πολυπολιτισμική πραγματικότητα (Δεληκωνσταντής, 2013).

Ένα ακόμη σημείο που χρειάζεται να επισημάνουμε είναι η προσφορά της θεατρικής τέχνης σε μαθητές με προβλήματα. Η έρευνα της Βλάικου το 2019 που αφορούσε μαθητές με μαθησιακά προβλήματα έδειξε ότι η βιωματική μάθηση μέσω της δραματοποίησης βοηθάει τα παιδιά αυτά να ανακαλύψουν και να διευρύνουν έννοιες βελτιώνοντας την αυτοεικόνα τους (Βλάικου, 2019). Η θεατρική τέχνη ως μέθοδος διδασκαλίας βοηθάει ιδιαίτερα μαθητές με δυσκολίες μάθησης και προβλήματα προσαρμογής. Το θεατρικό παιχνίδι τους βοηθάει να κοινωνικοποιηθούν και να ενταχθούν στο σχολικό περιβάλλον (Μαργαρώνη, 2014). Οι μαθητές ενθαρρύνονται να συμμετέχουν χωρίς να φοβούνται ότι θα απορριφθούν σε περίπτωση λάθους. Γενικά, η τέχνη χρησιμοποιείται ως μέσο μάθησης για την αντιμετώπιση μαθησιακών δυσκολιών και έχει ως σκοπό να βοηθήσει το παιδί στην αυτογνωσία και στην προσαρμογή του στη σχολική κοινότητα (Παπαδάτος, 2011)

1.6 Εφαρμογές και έρευνα για τη χρήση της Θεατρικής πράξης στη Θρησκευτική Εκπαίδευση στον Ελληνικό χώρο

Έως σήμερα υπάρχει πολύ μικρός αριθμός ερευνών σχετικά με τη χρήση της θεατρικής τέχνης στη διδασκαλία του μαθήματος των Θρησκευτικών. Ο Κουκουνάρας- Λιάγκης κατά τα σχολικά έτη 2009-2010 και 2010-2011 ερευνήσε σε σχολεία της Αττικής τα αποτελέσματα της χρήσης δραστηριότητας δράματος στο μάθημα. Για την αποτελεσματικότητα της συγκεκριμένης παρέμβασης οι μαθητές απαντώντας σε ερωτηματολόγιο φάνηκε ότι

κατανόησαν καλύτερα τα σημαντικότερα σημεία της διδακτικής ενότητας μέσω της δραστηριότητας με θεατρικές τεχνικές.

Η εργασία της Μυρίδου (2013), με θέμα «η δραματοποίηση στα βιβλία του μαθήματος των Θρησκευτικών στο Γυμνάσιο», μέσα από τη μέθοδο ανάλυσης περιεχομένου, ασχολήθηκε με τη μελέτη του βαθμού που τα σχολικά εγχειρίδια του μαθήματος των θρησκευτικών του Γυμνασίου προάγουν τη διδακτική του μαθήματος μέσα από την τεχνική της δραματοποίησης. Τα αποτελέσματα αυτής της έρευνας έδειξαν ότι η χρήση τεχνικών εκπαιδευτικού δράματος προβλέπονταν περισσότερο για την Α' τάξη του Γυμνασίου και λιγότερο για τη Β'. Παράλληλα, στη Γ' Γυμνασίου δεν υπήρχε καμία αναφορά δραστηριοτήτων που εμπεριείχαν θεατρικές τεχνικές. Με λίγα λόγια, παρατηρήθηκε ότι γίνεται μια ενδεικτική προσπάθεια χρήσης του εκπαιδευτικού δράματος στο μάθημα των θρησκευτικών, χωρίς, ωστόσο, να υπάρχουν σημαντικές αναφορές σε όλες τις τάξεις (Μυρίδου, 2013).

Η διπλωματική εργασία του Κουστουράκη(2020) με θέμα Το «Εκπαιδευτικό Δράμα» πραγματεύεται τη χρήση του εκπαιδευτικού δράματος στη διδασκαλία της Ορθόδοξης Θεολογίας μέσα από το μάθημα των Θρησκευτικών στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. Σκοπός της έρευνας αυτής είναι να δείξει το κατά πόσο είναι αποτελεσματική η χρήση του εκπαιδευτικού δράματος στο μάθημα των θρησκευτικών στη σύγχρονη εκπαίδευση. Έγινε σύγκριση της συγκεκριμένης μεθόδου και της άμεσης διδασκαλίας όσον αφορά στο στόχο και την ανάπτυξη της σχολικής θρησκευτικής γνώσης. Η έρευνα διεξήχθη σε σχολεία της Αττικής και τα ευρήματα έδειξαν ότι η μέθοδος διδασκαλίας διαδραματίζει σημαντικό ρόλο και προσδιορίζει τη μάθηση, καθώς επηρεάζει τη στάση των μαθητών για το μάθημα των θρησκευτικών. Ακόμα, η έρευνα έδειξε ότι η χρήση δραματικών τεχνικών ευνοεί τη δημιουργία ενός γόνιμου κλίματος μάθησης, όπου οι μαθητές συμμετέχουν ευχάριστα και πιο ενεργητικά σε σχέση με τον παραδοσιακό τρόπο διδασκαλίας. (Κουστουράκης, 2020).

Στην Ελλάδα το 2011 στα πλαίσια του «Νέου Σχολείου» έγιναν απόπειρες για αλλαγές στο μάθημα των θρησκευτικών των αναλυτικών προγραμμάτων, το οποίο χρειάζεται να είναι α) ευέλικτο για τον εκπαιδευτικό, ώστε αυτός να μπορεί να επιλέγει το περιεχόμενο

β) στοχοκεντρικό ώστε να περιγράφονται με σαφήνεια οι στόχοι γ) ενιαίο και συνεκτικό δ) συνοπτικό, κατανοητό, λειτουργικό ε) διαθεματικό στ) παιδαγωγικά διαφοροποιημένο (Κομνηνού, 2018). Όσον αφορά στο μάθημα των Θρησκευτικών έγινε αξιολόγηση του Αναλυτικού Προγράμματος του μαθήματος στο 1^ο Πειραματικό Λύκειο Αθηνών το 2018, όπου μεταξύ άλλων εξετάστηκε α) κατά πόσο το μαθησιακό υλικό του μαθήματος γίνονταν με βιωματικό τρόπο σύμφωνα με τις προσωπικές εμπειρίες των μαθητών β) κατά πόσο διδάσκονταν με δημιουργικό τρόπο, προωθώντας την κριτική τους σκέψη και γ) κατά πόσο οι πηγές και δραστηριότητες που προτείνονταν ήταν ανάλογες με την ηλικία των παιδιών και τα ενδιαφέροντά τους. Δόθηκε έμφαση στη μέθοδο διδασκαλίας, στον τρόπο ενεργοποίησης των μαθητών για θέματα που αφορούν τους ίδιους αλλά και της κοινωνίας γενικότερα. Συγκεκριμένα εφαρμόστηκαν σύγχρονα διδακτικά σενάρια που προωθούσαν τη διαθεματική και διεπιστημονική προσέγγιση του μαθήματος, τη δημιουργική και κριτική σκέψη και την προώθηση της βιωματικής μάθησης μέσα από μορφές τέχνης, όπως ο κινηματογράφος, η ρητορεία, η θεατρική τέχνη. Έτσι, ο εμπλουτισμός των Αναλυτικών Προγραμμάτων με όλες αυτές τις καινοτόμες μεθόδους είχε πολλά θετικά αποτελέσματα στη μάθηση, τα οποία και αξιοποιήθηκαν και για τα επόμενα σχολικά έτη (Κομνηνού, 2018).

Μέσα από την παρουσίαση των ερευνών που πραγματοποιήθηκαν τα τελευταία χρόνια στον ελλαδικό χώρο φαίνεται ότι έγιναν κάποιες προσπάθειες να χρησιμοποιηθεί η θεατρική πράξη ώστε να βελτιωθεί η διδασκαλία του μαθήματος των Θρησκευτικών. Μάλιστα, μελέτες έδειξαν θετικά αποτελέσματα με την εφαρμογή της θεατρικής τέχνης στη διδασκαλία του μαθήματος σε γνωστικό επίπεδο καθώς και στη θρησκευτική τους ανάπτυξη. Φάνηκε ότι οι μαθητές αντιλαμβάνονται καλύτερα τις θεολογικές έννοιες του μαθήματος και επιτυγχάνονται καλύτερα μαθησιακά αποτελέσματα όταν συμμετέχουν ενεργά στο μάθημα και μάλιστα μέσα από δραστηριότητες και τεχνικές σχετικές με το θέατρο (Κουστουράκης, 2020).

Μέσα από τις θεατρικές τεχνικές που πραγματοποιούνται με βιωματικό τρόπο προωθείται η ενεργητικότητα του μαθητή στη διαδικασία της μάθησης. Ιστορίες από τη Βίβλο, πατερικά κείμενα, βίοι Αγίων και άλλα θρησκευτικά κείμενα μπορούν να αποτελέσουν πηγές για το μάθημα των Θρησκευτικών όπου μέσα από θεατρικές δραστηριότητες οι

μαθητές θα τα προσεγγίσουν καλύτερα, θα τα κατανοήσουν και θα τα αναπτύξουν με πιο δημιουργικό τρόπο (Κουστουράκης, 2020).

1.7 Ο Παιδαγωγικός Ρόλος του Παιχνιδιού

Το παιχνίδι έχει τις ρίζες του στην πρωτόγονη κοινωνία. Με το πέρασμα των αιώνων και όσο ο άνθρωπος εξελισσόταν βιολογικά και πνευματικά το παιχνίδι γινόταν πιο σύνθετο και αποκτούσε περιεχόμενο (Αντωνιάδης, 1994). Είναι μια βιολογική ανάγκη του παιδιού με την οποία δραστηριοποιείται και εξωτερικεύει την ενεργητικότητα του. Το παιχνίδι αποτελεί βασικό χαρακτηριστικό για την ομαλή ανάπτυξη του παιδιού, μέσω του οποίου αποκτά προσωπικές εμπειρίες ενώ ταυτόχρονα αποτελεί και ένα σημαντικό μέσο στη μαθησιακή διαδικασία, αφού δίνει στους μαθητές τη δυνατότητα να διδαχθούν μέσα από ένα ελεύθερο και χαρούμενο περιβάλλον. Τους δίνει τη δυνατότητα να συναισθανθούν, να διατυπώσουν τη γνώμη τους ελεύθερα, να δημιουργήσουν και να αποκτήσουν χρήσιμες δεξιότητες ζωής (Αυγητίδου, 2001). Επίσης, το παιχνίδι βοηθάει τα παιδιά να σκέφτονται ελεύθερα και να εκφράζονται διαμορφώνοντας δημοκρατικό ήθος, μαθαίνουν να συνεργάζονται, να συμπεριφέρονται δίκαια, να σέβονται κανόνες, να έχουν αυτονομία, να παίρνουν πρωτοβουλίες και να στηρίζουν τις επιλογές τους (Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων, 2014^α). Ακόμα, διευκολύνει την εκπαιδευτική διαδικασία, αυξάνει το ενδιαφέρον για τη μάθηση, ενισχύει την αλληλεπίδραση παιδιών και παιδιών-εκπαιδευτικών και συμβάλλει στην ανάπτυξη δεξιοτήτων. Θα μπορούσαμε, επίσης, να σημειώσουμε ότι το παιχνίδι είναι μια απολαυστική διαδικασία που ενισχύει το ενδιαφέρον των παιδιών, τους εμπλέκει δημιουργικά στη δραστηριότητα και τους παρέχει εμπειρίες οι οποίες οδηγούν στη μάθηση (Αυγητίδου, 2001).

Η αξιοποίηση του παιχνιδιού από τους εκπαιδευτικούς έχει θετική επίδραση στα μαθησιακά αποτελέσματα και βελτιώνει την ποιότητα της διδασκαλίας. Γενικά το παιχνίδι θεωρείται ένα δυναμικό εργαλείο μάθησης το οποίο κατέχει σημαντικό ρόλο στη ζωή των παιδιών, αφού τους παρέχει εφόδια, ώστε να ανταποκρίνονται με άνεση σε ένα ευρύ φάσμα δεξιοτήτων. Είναι μια σύγχρονη διδακτική που ικανοποιεί τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα του μαθητή και μπορεί να συμβάλει στην ενεργό συμμετοχή των μαθητών στη διδακτική διαδικασία και στην οικοδόμηση της νέας γνώσης. Είναι σημαντικό το παι-

χνίδι να αξιοποιείται σωστά από τον εκπαιδευτικό για να έχει σημαντικά οφέλη. Ωστόσο, πολλοί εκπαιδευτικοί είναι απρόθυμοι να αξιοποιήσουν το παιχνίδι στο πλαίσιο της εκπαιδευτικής διαδικασίας με την αιτιολογία ότι είναι «χάσιμο χρόνου» και δεν μπορεί να επιφέρει ικανοποιητικά αποτελέσματα (Σακελλαρίου & Ρέντζου, 2012).

Εδώ και πολλά χρόνια, το παιχνίδι έχει προσελκύσει το ενδιαφέρον πολλών παιδαγωγών, θεωρητικών και ερευνητών (Freud, Piaget, Vygotsky, Bruner, Dewey, Watson, Bandura) ενώ έχουν αναπτυχθεί πολλές θεωρίες γύρω από αυτό που δεν είναι της παρούσης για να αναπτύξουμε. Παρόλες όμως τις διαφορές, όλες καταλήγουν στη μεγάλη παιδαγωγική προσφορά του παιχνιδιού στην ολόπλευρη πρόοδο και ανάπτυξη της προσωπικότητας του παιδιού (Μπάνου, 2022). Από έρευνα που πραγματοποιήθηκε προέκυψαν κάποιες καθοριστικές ιδιότητες του παιχνιδιού και το πώς αυτές συμβάλλουν στη μάθηση των παιδιών (Αυγητίδου, 2001).

Ενδεικτικά αναφέρουμε κάποιες:

- Το παιδί και τα ενδιαφέροντα κατέχουν κεντρική θέση στο παιχνίδι.
- Το παιχνίδι προσφέρει εξαιρετικές συνθήκες μάθησης.
- Η μάθηση που αποκτούν τα παιδιά μέσα στο παιχνίδι είναι πιο ουσιαστική και την αποκτούν μόνη τους.
- Τα παιδιά μέσα στο παιχνίδι μαθαίνουν πώς να μαθαίνουν.
- Τα παιδιά θυμούνται περισσότερο αυτά που βιώνουν στο παιχνίδι.
- Στο παιχνίδι η μόρφωση συντελείται εύκολα και τα παιδιά είναι ο εαυτός τους.
- Μέσα στο παιχνίδι τα παιδιά ερευνούν και παρατηρούν.
- Το παιχνίδι παρέχει τη δυνατότητα στους εκπαιδευτικούς να αντιλαμβάνονται την πραγματική μάθηση.

Μέσα στο παιχνίδι τα παιδιά βιώνουν πιο λίγο την ακύρωση και τη διάψευση (Αυγητίδου, 2001). Μέσω των διαφόρων κατηγοριών παιχνιδιού (ελεύθερο ή οργανωμένο, κινητικό, παιχνίδι ρόλων, δραματικό, κουκλοθέατρο, παραδοσιακό) συντελείται καλύτερα η διαθεματική προσέγγιση του θέματος και γίνεται επίτευξη των μαθησιακών στόχων. Το δραματικό παιχνίδι και το παιχνίδι ρόλων που μας ενδιαφέρει στην παρούσα έ-

ρευνα αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα είδη παιχνιδιού. Τα παιδιά καθώς δραματοποιούν ιστορίες και σενάρια μαθαίνουν να εκφράζονται μέσα από τα συναισθήματά τους και να τα αναγνωρίζουν, να διαμορφώνουν την προσωπικότητά τους, να αποκτούν αυτογνωσία και ενσυναίσθηση (Μπάνου, 2022).

1.8 Η Ένταξη των Μεθόδων της Θεατρικής Πράξης στο Μάθημα των Θρησκευτικών

Η Θεατρική Αγωγή στην εκπαίδευση αξιοποιώντας αρχές και πορίσματα εκπαιδευτικών, ψυχολογικών και κοινωνιολογικών θεωριών (Dewey, Moreno, Gardner, Vigosky) προσφέρει νέες μορφές διδασκαλίας και μάθησης εστιάζοντας στην ενίσχυση και στη βελτίωση της μαθησιακής διαδικασίας. Μέσα από τη βιωματική μάθηση που χρησιμοποιεί αλλάζει την παλιά δασκαλοκεντρική σχέση μαθητή-δασκάλου, τοποθετεί το μαθητή στο κέντρο της εκπαιδευτικής διαδικασίας ενώ τον φέρνει σε άμεση σχέση με το γνωστικό αντικείμενο (Φανουράκη, 2010).

Στην Ελλάδα ο Θ. Γραμματάς (2001), τονίζει την αναγκαιότητα δημιουργίας μιας θεατρικής διδακτικής η οποία θα συνδυάζεται με τις γενικότερες αρχές της διδακτικής όλων των μαθημάτων αλλά ταυτόχρονα θα συμβαδίζει με τις ιδιαιτερότητες και τις ανάγκες του θεάτρου στο σχολείο.

Όλα τα σχολικά μαθήματα μπορούν να εντάξουν στη διδασκαλία τους θεατρικές τεχνικές συμπεριλαμβανομένου και του μαθήματος των Θρησκευτικών. Η ορολογία που χρησιμοποιείται όταν αναφερόμαστε στις θεατρικές τεχνικές είναι ποικίλες και προκύπτουν από την ίδια την ιστορία του θεάτρου. Είναι απαραίτητο ο εκπαιδευτικός με ευελιξία να κάνει χρήση της ορολογίας και να μπορεί να ενσωματώνει θεατρικές τεχνικές διδασκαλίας και μάθησης στις διδακτικές του προσεγγίσεις. Οι μέθοδοι και τα μέσα που θα εφαρμόσει ο εκπαιδευτικός, συμπεριλαμβανομένου και του θεολόγου, ενισχύουν τα διδακτικά του εργαλεία και διαφοροποιούν τον τρόπο επικοινωνίας με τους μαθητές, προκαλώντας την ευαισθητοποίηση πάνω σε κάποιο κοινωνικό ζήτημα και ενισχύοντας την κριτική τους σκέψη. Ακόμα οι θεατρικές τεχνικές δίνουν έναυσμα για τη σταδιακή αλλαγή της πατροπαράδοτης αντίληψης σχετικά με τη διδασκαλία του μαθήματος των Θρησκευτικών.

Συγκεκριμένα το θέατρο στην εκπαίδευση μεθοδεύεται μέσα από διάφορες μορφές, κάποιες από τις οποίες θα αναλύσουμε εκτενέστερα παρακάτω.

1.8.1 Η Τεχνική της Δραματοποίησης

Η δραματοποίηση είναι η δραστηριότητα κατά την οποία διασκευάζεται ένα διήγημα, ένα ποίημα, μια ιστορία ή όταν παρουσιάζεται ένα γεγονός, ώστε να δοθεί σε αυτό μεγαλύτερη έμφαση (Φραγκή, 2011). Στη δραματοποίηση γίνεται μεταβολή και τροποποίηση ενός υπάρχοντος κειμένου και αποδίδεται από τους μαθητές χωρίς απαραίτητα να οδηγούνται σε θεατρική παράσταση (Σέξτου, 1998). Όταν τα παιδιά σε ένα αρχικό υλικό, το οποίο δεν είναι θεατρικό κείμενο, το επεξεργάζονται, το αναλύουν, του δίνουν ζωντάνια με δικές τους ιδέες και προτάσεις και το κάνουν παραστατικό τότε δραματοποιούν (Φραγκή, 2011). Στη συνέχεια το αποδίδουν στην αυτοσχέδια σκηνή της τάξης μέσω της δραματικής τέχνης ενώ στηρίζονται στην αυτενέργεια, στην επινόηση και τον αυτοσχεδιασμό (Σέξτου, 1998).

Η δραματοποίηση περιλαμβάνει όλες τις αυτοσχέδιες τεχνικές του θεάτρου με σκοπό να εξυπηρετεί τα εκπαιδευτικά αποτελέσματα όλων των μαθημάτων συμπεριλαμβανομένου και του μαθήματος των Θρησκευτικών. Μέσα από την τεχνική της δραματοποίησης περνούν μηνύματα ηθικού και θρησκευτικού περιεχομένου διαχρονικής αξίας για τους μαθητές (Woolland, 1999). Είναι μια παιδαγωγική τεχνική που βοηθάει το μαθητή να βιώσει και να μεταβάλει τις γνώσεις και τις εμπειρίες του μέσα από την ομιλία του και το σώμα του. Οδηγεί σε μια συνάντηση με τον άλλον, με τη γνώση και με τον εαυτό του. Δεν είναι θέαμα αλλά αντίθετα ωθεί στη θέαση του εαυτού μας και των άλλων μέσα από μας και τους άλλους (Τζαμαργιάς, 2019).

Τα παιδιά εφαρμόζουν τις τεχνικές του θεάτρου όπως την κίνηση, το ρόλο, το χώρο και του δράματος (διάλογος, δράση, πλοκή) για τη μετατροπή ενός κειμένου με στόχο την αυτοσχέδια παράσταση στην τάξη (Γραμματάς, 2001). Ειδικά στο μάθημα των Θρησκευτικών οι μαθητές έχουν πλήθος κειμένων (Αγία Γραφή, Βίοι Αγίων, Πατερικά Κείμενα) όπου με τη βοήθεια του θεολόγου εκπαιδευτικού μπορούν να πάρουν πληροφορίες για την εποχή στην οποία αναφέρεται το κείμενο, για τα κίνητρα των πρωταγωνιστών, για το αποτέλεσμα, ενώ θα εντοπίσουν κοινά γνωρίσματα και διαφορές με την εποχή τους.

Η διαδικασία της δραματοποίησης περιλαμβάνει τρία στάδια:

1. Εισαγωγή στη δραματοποίηση: Το στάδιο αυτό περιλαμβάνει διάφορες σωματικές ασκήσεις και ασκήσεις μνήμης, μουσικής, παρατηρητικότητας οι οποίες επιλέγονται από τον εκπαιδευτικό ώστε να προετοιμάσουν τους μαθητές για τη δραματοποίηση και να αναπτύξουν τη συνεργασία τους (Κοντογιάννη, 1998). Στο σημείο αυτό ο Θεολόγος εκπαιδευτικός μπορεί να ενθαρρύνει τους μαθητές. Υπάρχουν πολλά θέματα και πλούσιο υλικό που μπορεί να χρησιμοποιήσει ο θεολόγος μέσα από την Βίβλο, την εκκλησιαστική ιστορία και την παράδοση της εκκλησίας. Απαγγελία ψαλμών, δημιουργία διαλόγου παρατηρώντας μια εικόνα με πρόσωπα από την ιστορία, σχολιασμός με τη μορφή διαλόγου φωτογραφικού υλικού μιας γιορτής και πολλά άλλα που θεωρεί ότι μπορεί να συμβάλουν και να βοηθήσουν σχετικά με το στόχο που θέλει να πετύχει (Κοντογιάννη, 1998).

2. Κυρίως δραματοποίηση η οποία περιλαμβάνει: α) την αφόρμηση από κάποιο ερέθισμα. Ερέθισμα που μπορεί να υπάρχει μέσα στη συγκεκριμένη ενότητα του μαθήματος των Θρησκευτικών ή από κάπου αλλού την οποία μπορούν στη συνέχεια να την αναπτύξουν. Στα Θρησκευτικά υπάρχουν ενδιαφέροντα θέματα με διαχρονικό χαρακτήρα και περιεχόμενο που μπορούν να αξιοποιηθούν κατάλληλα από τον διδάσκοντα. Η σχέση του ανθρώπου με τον πλησίον, με τον Θεό αλλά και με τον κόσμο μπορούν να αποτελέσουν θέματα μιας δραματοποίησης β) Στη συνέχεια, μοιράζονται οι ρόλοι και ο καθένας επιλέγει τον ρόλο του γ) Στάδιο προετοιμασίας: Εδώ οι μαθητές χωρισμένοι σε ομάδες προετοιμάζονται για το πώς θα χειριστούν το θέμα τους, ενώ αφήνουν την φαντασία τους ελεύθερη (Τζαμαργιάς, 2019) δ) Το στάδιο της σύνδεσης όπου δοκιμάζουν τις ιδέες τους και αναπτύσσουν την εκφραστικότητα και την επινοητικότητα τους ε) Στάδιο έκφρασης: Εδώ οι μαθητές εκφράζονται μέσα από τους ρόλους τους. Κυριαρχεί ο αυτοσχεδιασμός, ενώ ο εμπυχωτής είναι παρών και ενισχύει την ομάδα. Καλλιεργείται η αυτενέργεια των μαθητών, πράγμα που συνιστά και ένα από τα ζητούμενα της εκπαιδευτικής διαδικασίας (Κοντογιάννη, 2012). Στο μάθημα των Θρησκευτικών μπορούν να αυτοσχεδιάσουν ένα λαϊκό έθιμο, μια σκηνή από το μαρτύριο ενός Αγίου, ένα θαύμα ή μια παραβολή του Ιησού Χριστού και πολλά άλλα.

3. Αξιολόγηση της δραματοποίησης: Είναι μια αναγκαία διεργασία κατά την οποία γίνεται ανασκόπηση και ανάλυση της δραστηριότητας, των συναισθημάτων που αναπτύχθηκαν και γενικά γίνεται μια αποτίμηση της διαδικασίας που πραγματοποιήθηκε από τους μαθητές. Μέσα από την αξιολόγηση ο θεολόγος εκπαιδευτικός θα ανακαλύψει τα ενδιαφέροντα του μαθητή, θα διακρίνει κατά πόσο τα μηνύματα της δραστηριότητας είχαν απήχηση, θα καταγράφει δεσμούς και σχέσεις που αναπτύχθηκαν κατά τη διαδικασία και θα αξιολογήσει γενικά κατά πόσο η συγκεκριμένη δραστηριότητα οδήγησε στην επίτευξη του μαθησιακού στόχου που είχε θέσει (Κοντογιάννη, 2012).

Η Δραματοποίηση αποτελεί έναν δημιουργικό τρόπο έκφρασης για τους μαθητές, διότι τους επιτρέπει να μοιραστούν τις ιδέες τους, να επινοήσουν ένα παραμύθι, μία ιστορία και να αναστοχαστούν πάνω σε αυτά, επιλύοντας προβλήματα, αναπτύσσοντας το διάλογο ελεύθερα και αυθόρμητα και εμπλουτίζοντας το έργο τους με μουσική, κίνηση, λογοπαίγνια από το τίποτα (Κοντογιάννη, 2012).

Μέσα από την τεχνική της δραματοποίησης ο μαθητής μεταβάλλει τη σχέση του με τον εαυτό του, ξεπερνάει τις αναστολές του, τις φοβίες του και τους δισταγμούς του. Έρχεται σε επαφή με την ομάδα, μαθαίνει να συνεργάζεται με τον άλλον, να υποχωρεί ή να διεκδικεί, να σέβεται ενώ με την εναλλαγή των ρόλων μαθαίνει και νιώθει τον άλλον και τα προβλήματα του. Ακόμα οι γνώσεις που λαμβάνει γίνονται βίωμα, ενώ εξοικειώνεται με τις τέχνες και ευαισθητοποιείται. Επινοεί και ανακαλύπτει, ενθουσιάζεται και βρίσκει ευχαρίστηση μέσα από τη θεατρική διαδικασία (Κοντογιάννη, 1998).

1.8.2 Το Θεατρικό Παιχνίδι στην Εκπαίδευση

Το παιχνίδι από την παιδική ηλικία αποτελεί ένα μέσο ανάπτυξης σε όλους τους τομείς του ανθρώπου. Τα παιδιά μέσα από το παιχνίδι αλληλοεπιδρούν, εκφράζονται, επικοινωνούν, διασκεδάζουν. Η προσφορά του παιχνιδιού στην ολόπλευρη ανάπτυξη του παιδιού είναι σημαντική και ενισχύει τη μάθηση, μιας και το παιδί αποκτά εμπειρίες και νέους τρόπους αντιμετώπισης (Κωνσταντινόπουλος, 2007). Το παιχνίδι, κατά το Vygotsky, παίζει καθοριστικό ρόλο στην ανάπτυξη των παιδιών καθώς ενισχύει τη γνωστική και την κοινωνική ανάπτυξή τους. Πιο συγκεκριμένα, καλλιεργεί τη γλώσσα των παιδιών, τη δη-

μιουργικότητά τους, τη μνήμη, τη λογική, τη φαντασία. Τα κάνει πιο συνεργάσιμα, διευρύνοντας την κοινωνικότητά τους και την ενσυναίσθηση (Ντολιοπούλου, 2002).

Το θεατρικό παιχνίδι και όλες οι θεατρικές τεχνικές εξασκούν το μαθητή στην ομαδική εργασία και στη συνεργασία στο πλαίσιο της διδασκαλίας. Είναι μια συλλογική δραστηριότητα που βασίζεται στον αυτοσχεδιασμό, στη μίμηση και έχει ως στόχο εκτός από τη ψυχαγωγία και την επικοινωνία των συμμετεχόντων μέσα από τα συναισθήματα, τη συνεργασία και τη φαντασία (Σέξτου, 1998). Η παιδαγωγική σημασία του μιμητικού παιχνιδιού βρίσκεται στο γεγονός ότι με την ποικιλία των ρόλων που καλείται να υποδυθεί το παιδί αυξάνει την ικανότητά του να βλέπει τα πράγματα από τη σκοπιά των άλλων, πράγμα που οδηγεί στη μείωση του εγωισμού και στην αύξηση της κοινωνικότητάς του (Ματσαγγούρας, 2003). Ταυτόχρονα, δημιουργεί συνθήκες χαράς, απελευθέρωσης και επικοινωνίας, ενώ δίνει στο παιδί τη δυνατότητα να αυτενεργεί (Σέξτου, 1998).

Το θεατρικό παιχνίδι είναι ένας τρόπος όπου οι μαθητές επικοινωνούν και εκφράζονται ενώ περιέχει στοιχεία τόσο από το ελεύθερο παιχνίδι των παιδιών όσο και τεχνικές επαγγελματικού θεάτρου (Φραγκή, 2011). Ο αυτοσχεδιασμός είναι η τεχνική, το μέσο διεξαγωγής ενός θεατρικού παιχνιδιού. Η σύνθεση της ιστορίας γίνεται με τις αρχές της παντομίμας, ενώ η διεξαγωγή της γίνεται με βάση την έμπνευση της στιγμής. Το θεατρικό παιχνίδι δεν αποτελεί πειθαρχημένη τέχνη ούτε έχει αυστηρά πρότυπα εφαρμογής (Μουδατσάκης, 1994).

Δεν υπάρχει ακριβές σχέδιο που να καθορίζει τι ακριβώς θα γίνει, μπορεί να μην έχει καν συγκεκριμένη φόρμα. Ανάλογα με τον στόχο, το ερέθισμα, την ομάδα και τον δάσκαλο μπορεί να διαμορφωθεί και να εξελιχθεί. «Είναι η πρώτη μύηση του παιδιού με την τέχνη» (Φραγκή, 2011). Με το θεατρικό παιχνίδι δεν διδάσκουμε στα παιδιά πως να γίνουν ηθοποιοί και να κάνουν θέατρο. Είναι μια δημιουργική μέθοδος όπου τα παιδιά ανακαλύπτουν πολλές πλευρές της ζωής τους, συνειδητοποιούν τα όρια μεταξύ φαντασίας και πραγματικότητας, βιώνουν και αποκτούν αίσθηση του χώρου και του χρόνου, ενώ διευκολύνει το παιδί να ενεργοποιηθεί και να εκφραστεί. Αποτελεί μέσο ευαισθητοποίησης των παιδιών και έχει θετική επίδραση στη δραστηριοποίηση και δημιουργική συμμετοχή των παιδιών στα μαθήματα (Κουρετζής, 1991).

Το θεατρικό παιχνίδι παρουσιάζεται για πρώτη φορά με δομή και στόχο στο πρόγραμμα «ΜΕΛΙΝΑ, Εκπαίδευση και Πολιτισμός» του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού το 1994 (ΥΠΕΠΘ, 1997). Κύριος εκπρόσωπος και εμψυχωτής του προγράμματος ο Λάκης Κουρετζής. Επτά χρόνια μετά εμφανίζεται και στο πρόγραμμα επιμόρφωσης εκπαιδευτικών Μείζων όπου τονίζεται η αναγκαιότητα του θεάτρου στην εκπαιδευτική διαδικασία. Στα επόμενα χρόνια θέτει νέες οπτικές και τεχνικές προτάσεις και ανοίγει ένα νέο δρόμο έρευνας. Βασικά στοιχεία της μεθόδου του Θεατρικού Παιχνιδιού αποτελούν τα θέατρο και το παιχνίδι (Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, 2011).

Το Θεατρικό Παιχνίδι είναι μια προετοιμασία του παιδιού για μια δημιουργική περίοδο, ένα μέσο απελευθέρωσης της φαντασίας του, μέσο επικοινωνίας και κατανόησης των ανθρωπίνων σχέσεων. Σύμφωνα με τον Κουρετζή, είναι ένα μέσο να επικοινωνούμε με τα αισθήματά μας (Κουρετζής, 1991).

Ο μαθητής μέσα από το θεατρικό παιχνίδι αντιλαμβάνεται πράγματα μόνος του παίζοντας ένα ρόλο. Είναι ένα επικοινωνιακό συμβάν που προσφέρει στο παιδί ικανοποίηση. Μέσα από το θεατρικό παιχνίδι μπορεί να διαφοροποιήσει τη συμπεριφορά του και να βγει έξω από καθωσπρέπει τρόπους συμπεριφοράς που δεσμεύουν τη φαντασία του. Διαφέρει από την καθιερωμένη σχολική θεατρική παράσταση όπου κυριαρχεί η απόμimesis (Κουρετζής, 1991).

Ο Ρόλος του εμψυχωτή

Για τη διεξαγωγή ενός επιτυχημένου θεατρικού παιχνιδιού απαραίτητος είναι ο ρόλος του εμψυχωτή, δηλαδή ο δάσκαλος ο οποίος πέρα από τις βασικές γνώσεις θα πρέπει να διαθέτει και ψυχοσωματική απελευθέρωση από τυχόν κατεστημένα. Ο εμψυχωτής κατά τον Κουρετζή (1991) δρα σε πολλά επίπεδα .

α. παιδαγωγικά, επινοώντας μεθόδους με σκοπό να κινητοποιήσει τους μαθητές και να τους προτρέψει να εκφραστούν ελεύθερα.

β. θεατρικά όπου μαθαίνει στα παιδιά να ανακαλύπτουν ρόλους.

γ. ψυχολογικά όπου δίνει στα παιδιά ένα αίσθημα ασφάλειας .

Ο εμψυχωτής θα πρέπει να διαθέτει φαντασία και εφευρετικότητα, να εκμεταλλεύεται οτιδήποτε τυχαίο και απρόοπτο ενώ θα πρέπει να αποβάλει το σύνδρομο της παραδο-

σιακής τάξης (Λενακάκης, 2013). Σύμφωνα με τον Κουρετζή (1991) οι εμψυχωτές συμμετέχουν, δεν εξουσιάζουν, παίζουν με τα παιδιά, δεν διδάσκουν, δεν μένουν αμέτοχοι και απαθείς στα δρώμενα. Εμψυχώνουν τον διάλογο, τον αυθεντικό λόγο, τη σιωπή, το λάθος, το τυχαίο και οτιδήποτε προκύψει.

Για να γίνει ένα Θεατρικό Παιχνίδι μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε ποικίλες τεχνικές που προέρχονται από τον χώρο της θεάτρου αλλά και από ατομικά και ομαδικά παιχνίδια της ζωής του παιδιού.

Οι πιο βασικές τεχνικές είναι :

1) Σωματική έκφραση. Ελεύθερες, κινητικές δραστηριότητες όπου τα παιδιά εκφράζουν συναισθήματα και καταστάσεις. 2) Αυτοσχεδιασμοί, δηλαδή παιχνίδια με σκοπό την εμπειρία. 3) Αξιοποίηση του τυχαίου. Είναι ένας τρόπος παρακίνησης από κάτι τυχαίο να παραχθεί μια κατάσταση. 4) Μάσκα – κούκλα. Είναι καθοριστική για την εκφραστική συμπεριφορά του παιδιού. 5) Παντομίμα. Το παιδί εκφράζεται με όλο του το σώμα, εκφράζει συναισθήματα με την κίνηση του. (Κουρετζής, 1991).

Το Θεατρικό Παιχνίδι μετατρέπει τον παραδοσιακό και παθητικό τρόπο διδασκαλίας των σχολικών μαθημάτων σε μια δημιουργική και ευχάριστη διαδικασία χωρίς να θίγει το Αναλυτικό Πρόγραμμα. Βρίσκει εφαρμογή σε όλα τα γνωστικά αντικείμενα με σκοπό ο μαθητής να βιώσει και να κατανοήσει καλύτερα και πιο ευχάριστα το μάθημα. Είναι ένα εργαλείο στα χέρια του εκπαιδευτικού. Απαραίτητα για ένα Θεατρικό Παιχνίδι είναι η ενεργοποίηση και η πρωτοβουλία του μαθητή, απελευθέρωση της φαντασίας, η επικοινωνία και το αίσθημα ασφάλειας και εμπιστοσύνης (Κουρετζής, 1991).

Το Θεατρικό Παιχνίδι είναι ένα φτωχό θέατρο, (Κουρετζής, 1991) δεν χρειάζεται πολλά υλικοτεχνικά μέσα, το μόνο που χρειάζεται είναι κάποιος διαθέσιμος χώρος, οπουδήποτε, ενώ τα σκηνικά κοστούμια, το μακιγιάζ, ο ήχος . δεν είναι πάντα απαραίτητα.

Κατά τον Κουρετζή (1991) η ανάπτυξη ενός θεατρικού παιχνιδιού περνάει μέσα από μια διαδικασία 4 σταδίων/φάσεων.

1^η Φάση της απελευθέρωσης. Βοηθάει τα παιδιά να απαλλαχθούν από αναστολές και δισταγμούς και να συνεργαστούν. Η ομάδα επικοινωνεί και αποκτά τη δυναμικότητα.

2^η Φάση της αναπαραγωγής. Στη φάση αυτή οι μαθητές επινοούν ρόλους, επεξεργάζονται και συνθέτουν διαλόγους. Μεταμφιέζονται και αλλάζουν όψη ανάλογα με το ρόλο που παίρνουν. Μέσα από τους ρόλους αυτούς ανακαλύπτουν μόνοι τους τη μάθηση.

3^η Φάση Στάδιο εκτέλεσης. Είναι το στάδιο του θεατρικού δρώμενου, το στάδιο της ανάπτυξης και της εκτέλεσης ενός θέματος που έχει επιλεγεί. Με τη φαντασία, την κίνηση, τον λόγο, τη μουσική, τη σκηνική παρουσία προχωρούν στην εκτέλεση του δρώμενου. (Κουρετζής, 1991)

4^η Φάση της Ανάλυσης. Στη φάση αυτή τα παιδιά συζητούν και αναλύουν τις δραστηριότητες που προηγήθηκαν. Γίνεται μια κριτική ανασκόπηση όσων βιώθηκαν και μια προσπάθεια αναγωγής στην προσωπική τους πραγματικότητα (Κουρετζής, 1991).

Μέσα από τις τεχνικές που προσφέρει το Θεατρικό Παιχνίδι οι μαθητές εκτός από γνώσεις μαθαίνουν να αλληλοεπιδρούν, να σέβονται ο ένας τον άλλο να εξωτερικεύουν τις ανάγκες τους χωρίς ντροπή και φόβο. Μέσα από το Θεατρικό Παιχνίδι αυξάνεται η συμμετοχή και το ενδιαφέρον των μαθητών ενώ η ικανοποίηση και η ευχάριστη διάθεση τους είναι εμφανής (Γραμματάς, 2001).

Μέσα από το Θεατρικό Παιχνίδι ο εμπυχωτής επιζητά την ανάπτυξη της παρατηρητικότητας, της προσοχής, της πρωτοτυπίας, της αυτενέργειας, της ετοιμότητας και της συναισθηματικής υγείας (Μουδατσάκης, 1994). Πίσω από κάθε μορφή δραματικής έκφρασης απαντά το αίτημα της φαντασίας. Η φαντασία δυναμιτίζει την πραγματικότητα, την ανατρέπει, τη διαλύει και την ανασυστήνει. Ο ρόλος του εκπαιδευτικού είναι να αποδεσμεύσει με τις γνώσεις του, την τεχνική και την αγάπη του τη φαντασία των μαθητών του με απώτερο σκοπό τα κεκτημένα αγαθά της φαντασίας των παιδιών να τα συνδέσει και να τα χρησιμοποιήσει στην καθημερινή τους ζωή (Μουδατσάκης, 1994).

Ο θεολόγος εκπαιδευτικός ως εμπυχωτής μπορεί να παρακινήσει τους μαθητές του στο θεατρικό παιχνίδι εφόσον η ηλικία αυτή είναι συνυφασμένη με το παιχνίδι. Μέσα στο μάθημα των Θρησκευτικών υπάρχουν πολλά θέματα τα οποία μπορεί ο ίδιος να χρησιμοποιήσει. Ιστορίες από τη ζωή και τη διδασκαλία του Ιησού Χριστού, από το Πάθος Του, στην Παλαιά Διαθήκη σκηνές από τους προφήτες, λαογραφικά έθιμα και μεγάλες γιορτές. Γενικά μέσα από τη διαδικασία του θεατρικού παιχνιδιού μπορούν να περάσουν πολλά σημαντικά κοινωνικά μηνύματα. Οι μαθητές θα ενταχθούν στο θρησκευτικό μά-

θημα με βιωματικό τρόπο, θα εκφραστούν ελεύθερα, θα επινοήσουν, θα υιοθετήσουν ρόλους και θα συνεργαστού

Με λίγα λόγια το θεατρικό παιχνίδι βοηθάει το παιδί να αποδεσμευτεί από τον εθισμένο κώδικα συμπεριφοράς, δίνει προβάδισμα στη φαντασία, οξύνει τη δημιουργικότητα και την επικοινωνία, ενεργοποιεί τα ταλέντα του παιδιού, καλλιεργεί το συναίσθημα και τέλος βοηθάει το παιδί να κοινωνικοποιηθεί (Μουδατσάκης, 1994).

1.8.3 Το παιχνίδι ρόλων ως διδακτική τέχνη

Πολλοί ερευνητές, όπως ο Piaget και ο Vygotsky, μελέτησαν τη σημασία, και την αξία που έχει το παιχνίδι στην ανάπτυξη του παιδιού. Το παιχνίδι αποτελεί εργαλείο όπου το παιδί αναπτύσσεται νοητικά, είναι μια ενεργητική διαδικασία κατά την οποία το παιδί χτίζει τη νόησή του και οδηγείται στον αυτοέλεγχο και στην αυτοπειθαρχία μέσα από τους κανόνες που διαμορφώνει. Το παιδί μαθαίνει να ενεργεί και να αντιδρά στο φυσικό και κοινωνικό του περιβάλλον. Πολλοί εκπαιδευτικοί χρησιμοποιούν το παιχνίδι στη διδακτική πράξη με ποικίλους τρόπους, ενώ από την αρχαιότητα εκτιμήθηκε ο παιδαγωγικός του χαρακτήρα (Αυγητίδου, 2001).

Το παιχνίδι ρόλων στην επίσημη διεθνή ορολογία έχει τον τίτλο role-playing simulation ή role- playing ή πιο απλά playing-roles. Πρόκειται για μια διδακτική στρατηγική που τονίζει τον κοινωνικό χαρακτήρα της μάθησης και υποστηρίζει ότι η συνεργασία ενισχύει τους μαθητές τόσο κοινωνικά όσο και πνευματικά. Προσφέρει πολλά πλεονεκτήματα τόσο στο μαθητή όσο και στον δάσκαλο (Μπαγιάτη, 2014).

Με το παιχνίδι ρόλων α) αυξάνεται το ενδιαφέρον των μαθητών για το εξεταζόμενο θέμα. Έρευνες έδειξαν ότι η ενσωμάτωση βιωματικών δραστηριοτήτων στη διδακτική διαδικασία αυξάνει το ενδιαφέρον των μαθητών και βελτιώνει καλύτερα την κατανόηση του μαθήματος (Roorman, 2002) β) παρατηρείται αυξημένη συμμετοχή των μαθητών μέσα από το παιχνίδι ρόλων γ) ενθαρρύνει τους μαθητές, βοηθάει στην αφομοίωση και κατανόηση εννοιών, βελτιώνει τις διαπροσωπικές σχέσεις και ενισχύει την επικοινωνία (Huyack, 1975).

Το παιχνίδι ρόλων είναι μια τεχνική για την ενίσχυση και την επιτάχυνση της μάθησης στην οποία ο εκπαιδευτικός χρειάζεται να είναι καλά καταρτισμένος και ικανός. Πρόκει-

ται για μια αυτοσχεδιαστική διαδικασία όπου πρέπει να καλλιεργηθεί κλίμα ασφάλειας στην ομάδα. Ο εκπαιδευτικός θα πρέπει να προετοιμάσει την τάξη ή αυτούς που τους έχει ανατεθεί ο ρόλος και να δημιουργήσει την κατάλληλη ατμόσφαιρα και σωστές σχέσεις στα μέλη της ομάδας ενώ παράλληλα θα πρέπει να διαχειριστεί κατάλληλα και τον χρόνο του (Μπαγιάτη, 2014).

Τα κυριότερα στάδια στα παιχνίδια ρόλων είναι:

1. Γίνεται επιλογή ενός κοινωνικού θέματος που ενδιαφέρει τους μαθητές και σχετίζεται με τη ζωή τους.
2. Δημιουργείται ένα σενάριο που παρουσιάζει και περιγράφει το πρόβλημα.
3. Διατυπώνονται και εξηγούνται οι κανόνες του παιχνιδιού.
4. Ταξινομούνται οι ομάδες.
5. Κάθε ομάδα αποδέχεται τον ρόλο της και επιχειρηματολογεί μέσα από την ανταλλαγή απόψεων.
6. Αξιολόγηση ομάδας μέσα από συζήτηση.

Τα τρία πρώτα στάδια προετοιμάζονται από τον εκπαιδευτικό ο οποίος επιδιώκει να δημιουργήσει κλίμα εμπιστοσύνης, ασφάλειας και άνεσης μεταξύ των μαθητών. Το σημαντικό στην όλη διαδικασία είναι να αποκτήσουν οι μαθητές εμπειρίες και όχι μια επιτυχημένη θεατρική παράσταση (Μπαγιάτη, 2014).

Το παιχνίδι ρόλων έχει σχεδιαστεί για να ενισχύσει την ανάλυση προσωπικών αξιών. Επιδιώκει να βοηθήσει τους μαθητές να επιλύσουν προσωπικά και κοινωνικά προβλήματα αναπτύσσοντας στρατηγικές. Μέσα από το παιχνίδι ρόλων το μάθημα των Θρησκευτικών βρίσκει το βιωματικό μέσο με το οποίο οι μαθητές θα οδηγηθούν σε απαντήσεις κοινωνικής, περιβαλλοντικής και θρησκευτικής ζωής. Υπάρχουν πολλά θέματα που πηγάζουν από θεολογικά κείμενα τα οποία μπορεί να χρησιμοποιήσει ο θεολόγος εκπαιδευτικός μέσα από το παίξιμο ρόλων. Θέματα που υπάρχουν στα σχολικά εγχειρίδια και στα προγράμματα σπουδών, όπως :

- Ο σεβασμός του άλλου και η αρμονική συνύπαρξη των ανθρώπων μέσα από τη παραβολή του καλού Σαμαρείτη ή το διάλογο του Ιησού Χριστού με τη Σαμαρείτισσα.
- Η ισοτιμία των δύο φύλων σύμφωνα με τη διδασκαλία του Χριστού μέσα από τα κείμενα της Κ.Δ.

- Οι σχέσεις των παιδιών με τους γονείς τους και κατ' επέκταση οι σχέσεις του ανθρώπου με τον Θεό μέσα από την παραβολή του σπλαχνικού πατέρα.
- Η σωστή διαχείριση των υλικών αγαθών και του φυσικού περιβάλλοντος, όπως εκφράζεται μέσα από τα κείμενα της Π.Δ και της Κ.Δ.
- Οι διωγμοί των χριστιανών ως προβληματισμός για την αποδοχή της θρησκευτικής ετερότητας, καθώς και πλήθος θεμάτων που πηγάζουν μέσα από την εκκλησιαστική ιστορία και την παράδοση της Εκκλησίας.

1.8.4 Εκπαιδευτικό Δράμα

Ορολογία και παιδαγωγική προσφορά

Το εκπαιδευτικό δράμα (Drama in Education) είναι ένα είδος θεατρικής τέχνης με παιδαγωγικό χαρακτήρα και μπορεί να αξιοποιηθεί ως μέσο για τη διδασκαλία όλων των μέσων από τα προγράμματα σπουδών και σε όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης. Στο δράμα οι συμμετέχοντες δημιουργούν μια ιστορία συμβολική, υποδύονται κάποιον ρόλο και αλληλοεπιδρούν, βιώνουν προσωπικές και ομαδικές εμπειρίες, βρίσκουν ένα βαθύτερο νόημα, αντιμετωπίζουν διλήμματα και αποφασίζουν (Αυδή & Χατζηγεωργίου, 2007).

Το εκπαιδευτικό δράμα χρησιμοποιεί τα κυριότερα στοιχεία του θεάτρου αλλά διαφοροποιείται από αυτό. Το δράμα έχει ως βάση κυρίως τον αυτοσχεδιασμό, ενώ δεν έχει εξωτερικό κοινό και δεν υπάρχει συνήθως γραπτό θεατρικό κείμενο ενώ αντλεί στοιχεία από πραγματικές ή φανταστικές ιστορίες. Μπορεί να οδηγηθεί και σε θεατρική παράσταση εφόσον το αποφασίσει η θεατρική ομάδα. Έχει ως αφετηρία το μιμητικό παιχνίδι όπου τα παιδιά αυθόρμητα υποδύονται ρόλους και στο τέρμα του έχει τη θεατρική τέχνη. Πέρασε στην εκπαίδευση και λειτουργεί ως εργαλείο μάθησης και επαφής με άλλα μαθήματα κατά τη διδασκαλία τους ώστε να αποδίδονται με βιωματικό τρόπο οι γνώσεις και οι αξίες του κάθε μαθήματος (Αυδή & Χατζηγεωργίου, 2007).

Βασικός στόχος του εκπαιδευτικού δράματος είναι το παιδί να κατανοήσει καλύτερα τον εαυτό του αλλά και τους γύρω του. Χρησιμοποιεί ποικίλες θεατρικές τεχνικές για να διερευνήσει τα διάφορα κοινωνικά θέματα που απασχολούν τον μαθητή. Το δράμα αποβλέπει στην ολόπλευρη και αρμονική ανάπτυξη του μαθητή ως μέλος μιας κοινωνικής ομάδας. Του δίνει τη δυνατότητα να εξελίξει όλα τα εκφραστικά του μέσα όπως τη φωνή,

το σώμα και να αναπτύξει τις ψυχοπνευματικές του δυνάμεις (κριτική σκέψη, παρατήρηση, φαντασία, ενσυναίσθηση). Τον βοηθάει να αποκτήσει αυτοεκτίμηση, αυτοπεποίθηση, ενώ τέλος αποσκοπεί στην ψυχαγωγία μέσα από τη δράση της θεατρικής πράξης και του παιχνιδιού (Αυδή & Χατζηγεωργίου, 2007).

Παιδαγωγικά το Εκπαιδευτικό Δράμα είναι μια διδακτική τακτική που θέτει ως κέντρο της διδασκαλίας το μαθητή. Αυτό γιατί η μάθηση που διαπλάθεται κατά την εφαρμογή του ενδυναμώνει τους εκπαιδευόμενους στη διάρκεια του μαθήματος (O'Toole, et al., 2019). Σύμφωνα με την Πίγκου (2019) το Εκπαιδευτικό Δράμα εξαιτίας των πολλών θεματικών του επιλογών και των πολύπλευρων μέσων υλοποίησης, επανακαθορίζει τον τρόπο διδασκαλίας και μετάδοσης της γνώσης. Αποτελεί μια αξιόλογη παιδαγωγική εναλλακτική προσφέροντας διαφορετικά είδη γνώσης και συνεισφοράς (Πίγκου-Ρεπούση, 2019). Ακόμα το δράμα επιτρέπει να αναπτυχθεί μια διερευνητική μάθηση η οποία ενεργοποιεί τον διδασκόμενο και ενισχύει σταδιακά τη μαθησιακή του αυτονομία (O'Toole, 2000). Στον πυρήνα αυτής της διευρυμένης μάθησης βρίσκεται ο βιωματικός χαρακτήρας του δράματος με την άμεση και ενεργό συμμετοχή των μαθητών (Bolton, 1979). Το παιγνιώδες στοιχείο που κυριαρχεί καλλιεργεί τη δημιουργικότητα, κάνει ευχάριστο το μάθημα και ενεργοποιεί τους μαθητές προσδίδοντας δυναμική στη μαθησιακή τους προσπάθεια (Τσιάρας, 2014). Στη διάρκεια της εκπαιδευτικής διαδικασίας οι μαθητές προσλαμβάνουν συλλογικά νέες γνώσεις ενώ παράλληλα διδάσκονται πως να μαθαίνουν. Πρόκειται, λοιπόν, για μια ουσιώδη μάθηση κατά την οποία οι μαθητές συμμετέχουν σε δημιουργικές δραστηριότητες αναπτύσσοντας την κριτική τους σκέψη (Πίγκου-Ρεπούση, 2019). Ακόμα, η αξιοποίηση του Δράματος στο σχολικό περιβάλλον ενισχύει τη δημοκρατική εκπαίδευση, αφού δίνεται η δυνατότητα στον καθένα να συμμετέχει σε κάθε δραστηριότητα όπως μπορεί και όσο μπορεί (Gyllatt, 2008). Παράλληλα, μέσα από το Εκπαιδευτικό Δράμα ενισχύεται η κοινωνικοποίηση των παιδιών, η ομαδικότητα, η συνεργατικότητα, η φαντασία και η ενσυναίσθηση των μαθητών (Πίγκου-Ρεπούση, 2019).

Η εξέλιξη του Εκπαιδευτικού Δράματος

Το Εκπαιδευτικό Δράμα αναπτύχθηκε στην Αγγλία τον 20^ο αιώνα και εκφράστηκε μέσα από το κίνημα της Νέας Αγωγής ή της Προοδευτικής Εκπαίδευσης. Η Νέα Αγωγή ήταν ένα

μεταρρυθμιστικό εκπαιδευτικό σύστημα που ασκούσε κριτική στο ισχύον δασκαλοκεντρικό σύστημα με κύρια γνωρίσματα την απομνημόνευση και τον αυταρχισμό. Σκοπός της Νέας Αγωγής ήταν να αποτελεί ο μαθητής το κέντρο της διδασκαλίας και να ληφθούν υπόψη οι ανάγκες και τα ενδιαφέροντά του. Παράλληλα, επεδίωκε την προώθηση της βιωματικής μάθησης, την ελευθερία του μαθητή και την ολόπλευρη ανάπτυξή του. Επίσης, στο πλαίσιο της Νέας Αγωγής δόθηκε έμφαση στην χρησιμοποίηση της τέχνης μέσα στο σχολείο (Αυδή & Χατζηγεωργίου, 2007).

Το 1950, ο Peter Slade Άγγλος θεατράνθρωπος και παιδαγωγός πρωτοτύπησε εισάγοντας τον όρο «Παιδικό Δράμα» το οποίο είχε σαν αφετηρία το παιχνίδι γιατί είναι μια αυθόρμητη δραστηριότητα του παιδιού, ενώ στηρίζεται στον αυτοσχεδιασμό (Slade, 1954). Στο ίδιο πλαίσιο κινήθηκε και ο μαθητής του Slade, Brian Way. Για τον Way (1967) το Δράμα στοχεύει στη σφαιρική εξέλιξη του ανθρώπου, στην εσωτερική πληρότητα και στην αυτοπίγνωση.

Από το 1970 και μετά το δράμα αποδέχεται τις θεωρίες μάθησης που αναπτύχθηκαν στο χώρο της ψυχολογίας και είχαν επίδραση και στην παιδαγωγική επιστήμη. Πιο συγκεκριμένα, βασίζεται στο έργο του Vygotsky και του Bruner οι οποίοι τόνισαν τη σημασία του κοινωνικού περιβάλλοντος για τη μάθηση όπως και τον ρόλο του εκπαιδευτικού ως διαμεσολαβητή. Σύμφωνα με τη θεωρία του Vygotsky η εκπαιδευτική διαδικασία αποτελεί μια ατομική και κοινωνική ενέργεια κατά την οποία οι μαθητές αναπτύσσουν γνώσεις ενώ αποτελεί και μέσο σκέψης. Το σχολείο πρέπει να προωθεί την ομαδική εργασία, ενώ ο δάσκαλος αναλαμβάνει του ρόλο του οργανωτή και καθοδηγητή κατά τη εκπαιδευτική διαδικασία (Vygotsky, 2000).

Ο Vygotsky ανέπτυξε τη θεωρία της «Ζώνης της Επικείμενης Ανάπτυξης» την οποία εφάρμοσε και στη θεωρία του για το παιχνίδι, τονίζοντας ότι το παιχνίδι καθορίζεται από κανόνες κοινωνικά διαμορφωμένους και περιλαμβάνει μια φανταστική κατάσταση όπου το παιδί διαχειρίζεται νοητικά και συναισθηματικά την πραγματικότητα (Vygotsky, 2000).

Από την άλλη ο Bruner τόνισε ότι ο μαθητής είναι μια κοινωνική ύπαρξη η οποία μέσω της κοινωνικής ζωής αποκτά ένα πλαίσιο για να εξηγήσει τα βιώματά του. Ο Bruner έχοντας υπόψη τη θεωρία του Vygotsky για τη Ζώνη της Επικείμενης Ανάπτυξης εισάγει την

έννοια της «σκαλωσιάς» δηλαδή μια υποστηρικτική μέθοδο που χρησιμοποιεί ο δάσκαλος για να κινητοποιήσει τους μαθητές (Κολιάδης, 1997).

Καινούριο δρόμο στο Δράμα χαράζει η Dorothy Heathcote η οποία εισάγει τον όρο Εκπαιδευτικό Δράμα κατά τη δεκαετία του 70. Η Heathcote εκφράζει ερωτήματα που μπορεί να θέσει ο εκπαιδευτικός με σκοπό οι μαθητές να επεκτείνουν τα πέντε επίπεδα του νοήματος μιας πράξης. Στο πρώτο ερώτημα αποσαφηνίζεται η πράξη. Τι κάνω; Με το δεύτερο το κίνητρο, γιατί το κάνω; Με το τρίτο η προσδοκία, τι προσδοκώ να πετύχω με αυτό που κάνω; Με το τέταρτο ερώτημα προσδιορίζω το πρότυπο, από πού το έμαθα; Ποιον είχα ως πρότυπο; Τέλος με το πέμπτο διευκρινίζεται η στάση, οι αξίες (Bolton, 1998).

Για την Dorothy Heathcote το Δράμα είναι μια ομαδική διαδικασία, μια μαθησιακή εμπειρία που αφορά όλα τα μέλη της ομάδας. Εστιάζει στη δυνατότητα της βιωματικής εξερεύνησης και στη διαδραστική κατασκευή της γνώσης μέσα από τη δραματική διαδικασία (Πίγκου-Ρεπούση, 2019).

Στα ίδια πλαίσια κινήθηκε και ο Bolton ο οποίος λαμβάνοντας υπόψη τις απόψεις του Vygotsky υποστήριξε ότι το Δράμα βασίζεται στο παιχνίδι το οποίο το βλέπει ως μια ομαδική δραστηριότητα που δομείται από κανόνες κοινωνικά διαμορφωμένους. Τόνισε τον ρόλο του δασκάλου ως ρόλο υποστηρικτή και συντονιστή της δραστηριότητας (Bolton, 1992).

Το είδος του Δράματος που επινόησε η Dorothy Heathcote συνέχισε και εξέλιξε και η μαθήτριά του του Gavin Bolton, Cecily O'Neill, με τον δικό της τρόπο. Η Cecily O'Neill εισήγαγε έναν νέο όρο με το «Δράμα της Διαδικασίας». Σύμφωνα με την O'Neill το Δράμα επικεντρώνεται στη διαδικασία χωρίς να στοχεύει σε κάποιο συγκεκριμένο καλλιτεχνικό αποτέλεσμα, έτσι ώστε οι συμμετέχοντες να βιώσουν μια αυθεντική εμπειρία και ταυτόχρονα να προβούν σε μια πιο ουσιαστική κατανόηση του διδασκόμενου θέματος (Τσιάρας, 2014).

Ο Booth (1994) εισάγει και αυτός τον όρο και τη μέθοδο του story drama για να περιγράψει τη δραματοποίηση ιστορίας. Πρόκειται για μια θεατροπαιδαγωγική μέθοδο, η οποία ενσωματώνει τον αυτοσχεδιασμό και το παιχνίδι ρόλων, ενώ θέτει στο κέντρο της

διαδικασίας μια ιστορία, η οποία βοηθάει τη μετάβαση στη συμμετοχική και δημιουργική διαδικασία του δράματος και ταυτόχρονα συνδέει τα νοήματα της ιστορίας με τις προσωπικές παραστάσεις των συμμετεχόντων.

Από τα παραπάνω γίνεται φανερό ότι το Δράμα ως διαδικασία μάθησης, είναι συνεργατική, ενεργητική, βιωματική, μάθηση που προωθεί την κριτική σκέψη και αναπτύσσει το αίσθημα της κοινωνικής ευθύνης (Αυδή & Χατζηγεωργίου, 2007).

Το Εκπαιδευτικό Δράμα ως θεατρική τέχνη με παιδαγωγικό χαρακτήρα άντλησε στοιχεία από διάφορα είδη επαγγελματικού θεάτρου για να εξυπηρετήσει τους παιδαγωγικούς και καλλιτεχνικούς στόχους του. Έτσι, το δράμα παίρνει τα βασικά του γνωρίσματα από τη μέθοδο του Κονσταντέν Στανισλάφσκι και από το θέατρο του Μπρέχτ. Η Heathcote εμπνεύστηκε από τη μέθοδο του Στανισλάφσκι τους όρους της αλήθειας, της πίστης και της ταύτισης και τις εφάρμοσε στο Δράμα με στόχο να εμπλέξει τα παιδιά συναισθηματικά στο ρόλο και στο βίωμα της δραματικής κατάστασης. Από το θέατρο του Μπρέχτ το Εκπαιδευτικό Δράμα άντλησε την ιδέα του αναστοχασμού και της αποστασιοποίησης (Αυδή & Χατζηγεωργίου, 2007).

Από τη δεκαετία του 80 και μετά νέοι θεωρητικοί και δάσκαλοι του δράματος προβληματίζονται πάνω σε διάφορα θέματα, όπως η σχέση του Δράματος με το θέατρο, η χρήση της θεατρικής φόρμας, η οργάνωση, το θεωρητικό υπόβαθρο, με αποτέλεσμα να δημιουργηθούν νέες τάσεις. Ένα παράδειγμα αυτής της νέας τάσης είναι μια συγκεκριμένη θεατρική τεχνική που υιοθέτησε το Δράμα με βασικό εισηγητή τον Βραζιλιάνο θεατράνθρωπο Augusto Boal. Ο Boal επινόησε το θέατρο του Καταπιεσμένου εστιάζοντας τη δράση του στους καταπιεσμένους της κοινωνίας (Schutzman & Cohen-Cruz, 1990).

Συνοψίζοντας, μπορούμε να πούμε ότι η επίδραση του θεάτρου στο Δράμα υπήρξε γόνιμη. Το Δράμα αντλώντας στοιχεία από θεωρίες θεάτρου και από διάφορες θεατρικές πρακτικές εμπλουτίζεται συνέχεια και ανανεώνεται ως μορφή θεατρικής τέχνης με παιδαγωγικό χαρακτήρα.

Σχεδιασμός του Εκπαιδευτικού Δράματος

Όσον αφορά στο Εκπαιδευτικό Δράμα στην εκπαίδευση υπάρχουν διάφοροι τρόποι για να σχεδιάσουμε ένα δράμα. Κάθε εκπαιδευτικός επιλέγει τον δικό του τρόπο ανάλογα με την εμπειρία που έχει ο ίδιος, το θέμα που θα διαπραγματευθεί και το επίπεδο των μαθητών του. Δεν υπάρχει μία συγκεκριμένη φόρμα πάνω στην οποία θα αναπτυχθεί το θέμα του δράματος αλλά παρατηρείται ελευθερία κινήσεων ώστε να μη δεσμεύεται η φαντασία, η δημιουργικότητα και η πρωτοβουλία των μαθητών. Απλώς υπάρχει ένα γενικότερο πλαίσιο όπου οι μαθητές μπορούν να κινηθούν ελεύθερα και να δράσουν. Μπορούν να πραγματοποιηθούν όποιες αλλαγές χρειαστούν ώστε να επιτευχθεί ο εκάστοτε στόχος (Bowell & Hear, 2001). Κατά τον σχεδιασμό ο εκπαιδευτικός μπορεί να στραφεί σε διάφορες κατευθύνσεις, να προχωρήσει μπροστά, να γυρίσει πίσω και να προβεί σε όποιες αλλαγές χρειάζεται. Υπάρχουν όμως κάποιες γενικές αρχές που πρέπει να λαμβάνει υπόψη του ο εκπαιδευτικός κατά το σχεδιασμό, όπως να δημιουργήσει ένα κατάλληλο περιβάλλον για τους συμμετέχοντες στο οποίο θα αποτελεί το στήριγμά τους. Θα πρέπει, επίσης, να επιλέγει το κατάλληλο υλικό του δράματος χωρίς να θίγει και να αφήνει τους μαθητές εκτεθειμένους, ενώ παράλληλα οφείλει να λαμβάνει υπόψη του και το διδακτικό χρόνο που έχει στη διάθεσή (Αυδή & Χατζηγεωργίου, 2007).

Αρχικό σημείο του σχεδιασμού του Εκπαιδευτικού Δράματος είναι να επιλεγεί το κατάλληλο θέμα ανάλογα με τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα της τάξης. Το θέμα μπορεί να συνδέεται και με την αντίστοιχη ενότητα που προβλέπεται από τα Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών, ενώ απαραίτητο θεωρείται και το να λαμβάνει υπόψη του την ηλικία των παιδιών, τη δυναμική της ομάδας, τις εμπειρίες (Somers, 1994). Δεύτερο βήμα είναι η στοχοθεσία. Διατυπώνονται συγκεκριμένοι στόχοι που σχετίζονται με το θέμα που έχει επιλεγεί, το γνωστικό αντικείμενο που θέλουμε να διδάξουμε και τις ανάγκες της τάξης. Τρίτο βήμα αποτελεί η εστίαση. Εστιάζουμε σε μια συγκεκριμένη πλευρά του θέματος το οποίο θέλουμε να διερευνήσουμε (Αυδή & Χατζηγεωργίου, 2007). Τέταρτο η επιλογή του κίνητρου το οποίο θα αποτελέσει τη βάση πάνω στην οποία θα στηριχθεί το δράμα για παράδειγμα ένα ποίημα, μια ταινία, ένα θεατρικό, μία φωτογραφία κ.λ.π (O'Neill, 1995). Το επόμενο βήμα είναι η δημιουργία προκείμενου. Στο σημείο αυτό το ερέθισμα που έχει επιλεγεί μετατρέπεται σε ιστορία δράματος βάζοντας ο καθένας προσωπικά βιώματα,

συναισθήματα, σκέψεις κ.λ.π. Το επόμενο στάδιο είναι η επιλογή των ρόλων. Γίνεται η επιλογή των ρόλων των παιδιών αλλά και του εκπαιδευτικού (O'Neill, 1995).

Στο σχεδιασμό επιλέγουμε ποιες τεχνικές θα χρησιμοποιήσουμε, σε ποια σημεία του δράματος, με ποιο συνδυασμό και για ποιον σκοπό έχοντας υπόψη κάποιες προϋποθέσεις όπως η ηλικία των μαθητών, η εμπειρία τους στο δράμα, η δυναμική της ομάδας, το θέμα κ.λ.π. Ο εκπαιδευτικός χρειάζεται να διαθέτει ευελιξία, ώστε να κάνει τις όποιες αλλαγές χρειαστεί. Όλα αυτά χρειάζονται για να υπάρχει μια ομαδικότητα και να διατηρείται αμείωτο το ενδιαφέρον των παιδιών κατά τη διάρκεια της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Βασική τεχνική είναι ο αυτοσχεδιασμός στον οποίο συμμετέχει ολόκληρη η ομάδα μαζί με τον δάσκαλο σε ρόλο ο οποίος κατευθύνει την ιστορία με διάφορους τρόπους (Τσιάρας, 2014).

Τεχνικές του Εκπαιδευτικού Δράματος

Στην παρούσα μελέτη θα αναφερθούμε σε κάποιες θεατρικές τεχνικές οι οποίες μπορούν να βρουν εφαρμογή και στο μάθημα των Θρησκευτικών για το οποίο ενδιαφερόμαστε και οι οποίες προτείνονται ως δραστηριότητες στο υλικό που ερευνούμε. Ενδεικτικά αναφέρουμε και αναλύουμε με λίγα λόγια τις παρακάτω.

Ακίνητη παγωμένη εικόνα (Still-Image/ Frozen Picture)

Στην θεατρική πράξη αξιοποιείται η τεχνική της παγωμένης εικόνας όπου οι μαθητές κάνοντας χρήση το σώμα τους φτιάχνουν μια εικόνα που περιγράφει το θέμα που θέλουν να αναπαραστήσουν. Παρόλο που η εικόνα αυτή δείχνει ακίνητη, δεν είναι στατική αλλά εμπεριέχει μια δυναμική (Αυδή & Χατζηγεωργίου, 2007). Οι μαθητές-παρουσιαστές εστιάζουν σε ένα σημαντικό σημείο της ιστορίας ενώ οι μαθητές-θεατές κοιτάζοντας την παγωμένη εικόνα εμβαθύνουν στο θέμα που παρουσιάζεται (Κασταρίδου, 2014). Στη θεατρική τέχνη η εικόνα έχει μεγάλη παιδαγωγική αξία, καθώς συμβάλλει στην ανάπτυξη δεξιοτήτων, κριτικής και στοχασμού. Εκπαιδεύει τους μαθητές ώστε να αξιοποιούν τη γλώσσα του σώματος, να εξοικειώνονται με τη χρήση του χώρου και να συνηθίζουν την διαδικασία της αφήγησης (Boal, 1992).

Ρόλος στον τοίχο (role-on-the-wall)

Στην τεχνική αυτή μπορεί να σχεδιαστεί, σε ένα μεγάλο χαρτόνι, το περίγραμμα ενός ανθρώπου το οποίο θα αντιπροσωπεύει ένα ρόλο και τοποθετείτε στον πίνακα. Στη συνέ-

χεια ζητείται από τον εκπαιδευτικό, οι μαθητές, μέσα στο περίγραμμα να εκφραστούν περιγράφοντας σκέψεις και συναισθήματα του προσώπου που απεικονίζεται και έξω από το σκίτσο σκέψεις και συναισθήματα δικά τους ή των άλλων προσώπων του δράματος (Κουκουνάρας-Λιάγκης, 2011). Με την τεχνική αυτή οι μαθητές εξετάζουν από απόσταση ένα ρόλο και τον αντιλαμβάνονται πληρέστερα (Αυδή & Χατζηγεωργίου, 2007).

Δάσκαλος σε ρόλο (teacher-in-role)

Ο εκπαιδευτικός μπαίνει ο ίδιος σε έναν θεατρικό ρόλο προκειμένου να κινητοποιήσει τους μαθητές να εμπλακούν στη θεατρική πράξη, να διεγείρει το ενδιαφέρον τους ή να αναδείξει ένα ζήτημα, έναν χαρακτήρα και να κατευθύνει, ακόμα, τη δράση σε περιοχές που θεωρεί εκείνος σημαντικές με απώτερο στόχο την αποδοτικότητα (Παπαδόπουλος, 2014).

Καρέκλα αφήγησης/ Ανακριτική

Κάποιος μαθητής σε ρόλο καθισμένος σε μια καρέκλα (αφήγησης ή ανάκρισης) αφηγείται μια φανταστική ιστορία ή αποδέχεται ερωτήσεις από τους υπόλοιπους μαθητές όσον αφορά τις ενέργειες, τα κίνητρα, τις αντιλήψεις, τα συναισθήματα, τις αξίες του ρόλου κλπ. σαν να είναι ο ίδιος ο ρόλος. Η μέθοδος αυτή βοηθάει στο να γίνει εμβάθυνση στον ρόλο και γενικότερα στην ανθρώπινη συμπεριφορά (Αυδή & Χατζηγεωργίου, 2007).

Διάδρομος/ Κύκλος συνείδησης

Οι μαθητές στέκονται ο ένας απέναντι από τον άλλο και με τα σώματά τους δημιουργούν ένα διάδρομο. Κάθε μαθητής περνάει μέσα από το διάδρομο, με τη σειρά και υποδύεται ένα ρόλο, ενώ παράλληλα πασχίζει να βρει λύση σε ένα πρόβλημα που αντιμετωπίζει. Οι υπόλοιποι μαθητές προσπαθούν να τον βοηθήσουν, να τον συμβουλέψουν ώστε να βρεθεί λύση στο πρόβλημά του, αναπαριστώντας τη «συνείδησή» του (Κουκουνάρας-Λιάγκης, 2011). Με τον τρόπο αυτό οι μαθητές βιώνουν το πρόβλημα του καθενός και βρίσκουν πιθανές λύσεις (Αυδή & Χατζηγεωργίου, 2007). Η τεχνική αυτή μπορεί να γίνει και με άλλο τρόπο, αντί για διάδρομο οι μαθητές δημιουργούν κύκλους με τα σώματά τους (Κουκουνάρας-Λιάγκης, 2011).

Χτίσιμο στάσης του ρόλου

Ένας μαθητής υποδύεται ένα ρόλο ενώ οι υπόλοιποι φαντάζονται το ρόλο και δίνουν οδηγίες για το πως θα παιχθεί ο συγκεκριμένος ρόλος λαμβάνοντας υπόψιν τις συνθήκες

και τις καταστάσεις στις οποίες βρίσκεται το πρόσωπο που θα υποδυθούν. Στο τέλος αποφασίζουν ποια είναι η καλύτερη θέση του ρόλου (Αυδή & Χατζηγεωργίου, 2007)

Συλλογικός Ρόλος

Μια ομάδα μαθητών υποδύεται ένα ρόλο. Κάθε μέλος της ομάδας μπορεί να αυτοσχεδιάσει μόνος του χωρίς προηγουμένως να έχει συννενοηθεί με τα υπόλοιπα μέλη. Η τεχνική αυτή βοηθάει τους μαθητές να εντοπίσουν τις διαφορετικές όψεις ενός χαρακτήρα και τις συμπεριφορές που μπορεί να διαμόρφώσει (Αυδή & Χατζηγεωργίου, 2007).

Ομαδικό Γλυπτό

Οι μαθητές σχηματίζουν με τα σώματά τους μια εικονική αναπαράσταση, ένα «γλυπτό» το οποίο δεν ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα. Σκοπός είναι μέσα από τη συνεργασία να αποδώσουν μια έννοια και να αναστοχαστούν (Αυδή & Χατζηγεωργίου, 2007).

Θέατρο της αγοράς (Forum Theatre)

Η τεχνική αυτή προέρχεται από το Θέατρο του Καταπιεσμένου του Augusto Boal. Χρησιμοποιείται όταν θέλουμε να αναλυθεί μια κατάσταση και να αρθεί μια καταπιεστική συμπεριφορά. Συγκεκριμένα μια ομάδα μαθητών παίζει μια σκηνή ενώ οι υπόλοιποι παρακολουθούν και μπορούν να σταματίσουν το παίξιμο της σκηνής, να προτείνουν αλλαγές. Κύρια επιδίωξη οι μαθητές μέσω της θεατρικής πράξης να διερευνήσουν μια προβληματική κατάσταση, αναζητήσουν τα αίτια και να βρουν τρόπους αντιμετώπισής τους (Κουκουνάρας-Λιάγκης, 2011).

Οι πιο πάνω τεχνικές είναι κάποιες από τις πολλές δραστηριότητες που μπορεί να χρησιμοποιήσει ο εκπαιδευτικός ανάλογα με τη φύση του μαθήματος και με το μαθητή που έχει απέναντί του. Ένας εκπαιδευτικός που θέλει να χρησιμοποιήσει θεατρικές τεχνικές στο μάθημά του μπορεί να πάρει ιδέες από δραστηριότητες που έχουν πραγματοποιηθεί, να τις εμπλουτίσει, να τις μετασχηματίσει αλλά μπορεί και ο ίδιος να δημιουργήσει δικές του ανάλογα με αυτό που θέλει να πετύχει (Λενακάκης, 2012). Στη χώρα μας σήμερα υπάρχουν αρκετές μελέτες και γίνονται αρκετές προσπάθειες που περιλαμβάνουν θεατροπαιδαγωγικές στρατηγικές κατά την εκπαιδευτική διαδικασία. Οι προσπάθειες αυτές στηρίζονται στο δημιουργικό πνεύμα και στη συνθετική ικανότητα του εκπαιδευτικού

καθώς και στην αξιοποίηση οτιδήποτε τυχαίου και αναπάντεχου (Κοντογιάννη, 2012). Μάλιστα, οι θεατρικές δραστηριότητες εμπλέκουν στη μαθησιακή διαδικασία όλους τους μαθητές, καλλιεργώντας ένα ασφαλές περιβάλλον, στο οποίο όλοι μπορούν να εκφραστούν ελεύθερα και να βιώσουν αυθεντικές καταστάσεις από την προσωπική τους ζωή. Στο μάθημα των Θρησκευτικών, οι μαθητές μέσα από τη θεατρική τέχνη, παρακινούνται να συμμετάσχουν ενεργά στη διδακτική πράξη, μπορούν να δουν και να κατανοήσουν καλύτερα την οπτική της θρησκευτικής προσέγγισης και της Θεολογίας, γενικότερα, συγκεκριμένων περιστατικών που συνδέονται με ζητήματα της καθημερινότητας των ανθρώπων, αντλώντας από τον χώρο της θρησκείας ό,τι μπορεί να τους φανεί ως χρήσιμο για τη ζωή τους (Κουστουράκης, 2020).

1.9 Ο Ρόλος του Εκπαιδευτικού στη Θεατρική Πράξη

Στο σύγχρονο σχολείο ο ρόλος του εκπαιδευτικού είναι πολύπλοκος και απαιτητικός. Ο εκπαιδευτικός έχει υποχρέωση να ευαισθητοποιήσει τους μαθητές του, να βοηθήσει με κατάλληλα ερεθίσματα στην αφύπνιση της κριτικής τους σκέψης, και να συμβάλει στην υγιή ανάπτυξη των συναισθημάτων τους και στην ενίσχυση της ενσυναίσθησής τους. Ένα μέσο για την επίτευξη αυτού του στόχου αποτελεί η αξιοποίηση της Δραματικής Τέχνης στην Εκπαίδευση (Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, 2003).

Ο εκπαιδευτικός αποτελεί καταλυτικό στοιχείο στη δραματική διαδικασία προωθώντας τη μάθηση και παρακινώντας τους μαθητές να αναλάβουν ενεργή δράση (Bowell & Hear, 2001). Έχει ως στόχο τη δημιουργία μιας ουσιαστικής σχέσης με τα μέλη της ομάδας, ώστε να επιτευχθεί μια συλλογική αλληλεπίδραση των συμμετεχόντων (Γραμματάς, 2017).

Ο εκπαιδευτικός αναλαμβάνει τον ρόλο του συγγραφέα, τον ρόλο του σκηνοθέτη, ενώ βοηθάει τους μαθητές να ανακαλύψουν την κατάλληλη δραματική φόρμα. Ταυτόχρονα, αναλαμβάνει τον ρόλο του ηθοποιού, ερμηνεύοντας με τρόπο που υποστηρίζει και βοηθάει στην εξέλιξη των ρόλων που έχουν επιλέξει οι μαθητές. Τέλος, σημαντικός είναι και ο ρόλος του παιδαγωγού/συντονιστή όλων των παραπάνω λειτουργιών λαμβάνοντας υπόψιν όχι μόνο το φανταστικό πλαίσιο του Δράματος αλλά και τον πραγματικό κόσμο

των παιδιών, την εκπαιδευτική πραγματικότητα της κοινότητας καθώς και την κουλτούρα του (Bowell & Hear, 2005).

Βασική προϋπόθεση προκειμένου ο εκπαιδευτικός-εμπυχωτής να υπηρετήσει παιδαγωγικά τον ρόλο του είναι να εγκαταλείψει τον δασκαλοκεντρικό τρόπο διδασκαλίας και να αναλάβει τον ρόλο του «διαμεσολαβητή» της μαθητικής εξερεύνησης και της έκφρασης των αντιλήψεων και των συναισθημάτων, (Κουρετζής, 1991) λειτουργώντας ως πηγή ερεθισμάτων και προσφέροντας βοήθεια στα σημεία που κρίνεται απαραίτητο (Πίγκου-Ρεπούση, 2019). Ένας άλλος ρόλος που καλείται να πάρει είναι αυτού του διαχειριστή-συντονιστή όπου ο εκπαιδευτικός καθοδηγεί τη διαδικασία τόσο από παιδαγωγική άποψη όσο και από άποψη θεατρικής δεξιοτεχνίας δίνοντας τις απαραίτητες πληροφορίες. (Morgan & Saxton, 1989). Ακόμα υιοθετεί τον ρόλο του «ενεργοποιητή» ο οποίος παρακολουθεί τη διαδικασία, εμπλέκεται και μαθαίνει μαζί με τους μαθητές (Πίγκου-Ρεπούση, 2019).

Είναι σημαντικό να επισημάνουμε ότι μία δραστηριότητα όπως ένα παιχνίδι, στο πλαίσιο του μαθήματος, χρειάζεται να είναι καλά προετοιμασμένη και οργανωμένη, ώστε να έχει τα προβλεπόμενα αποτελέσματα και να μην καταλήξει σε αταξία. Έτσι, κρίνεται απαραίτητο ο εκπαιδευτικός να επιμορφώνεται, προκειμένου η Θεατρική Αγωγή να διατηρήσει το βιωματικό της χαρακτήρα (Λενακάκης, 2013).

Γενικά, ο εκπαιδευτικός-εμπυχωτής με κύριο χαρακτηριστικό την ευελιξία του, παρακινεί την ομάδα για δράση και έκφραση χωρίς να κατευθύνει αλλά προσπαθώντας να εκμαιεύσει από τα παιδιά το θέμα που διαπραγματεύεται κάθε φορά (Κοντογιάννη, 2012). Μέσα από τις τεχνικές της Δραματικής Τέχνης καλλιεργεί την αυτοεπίγνωση και την ενσυναίσθηση, αναπτύσσοντας τις κοινωνικές δεξιότητες (Τσιάρας, 2014). Συμμετέχοντας στη δραματική διαδικασία και πάντα σε κάποιο ρόλο μπορεί να συνοδεύσει τα παιδιά με αποτελεσματικό τρόπο στον δρόμο της γνώσης, σχεδιάζοντας τη μαθησιακή διαδικασία και λειτουργώντας ως διαμεσολαβητής των εμπειριών (Γκόβας, 2002). Κάθε εκπαιδευτικός διαγράφει το δικό του δρόμο σε σχέση πάντα με τα χαρακτηριστικά της ομάδας του (Κοντογιάννη, 2012).

Τέλος, ο εκπαιδευτικός-εμπυχωτής οφείλει να αποβάλει την ιδεολογία της έδρας, της μονοδιάστατης δηλαδή σχέσης του με τον μαθητή και να ενισχύει τις πρωτοβουλίες των παιδιών, πραγματοποιώντας δυναμική παρέμβαση προς όλες τις κατευθύνσεις και προτείνοντας εναλλακτικούς τρόπους έκφρασης (Μουδατσάκης, 1994). Βασικό του μέλημα είναι να δώσει έμφαση στη διδακτική ποικιλία και να οργανώσει τις ιδέες των παιδιών, προσανατολίζοντάς τες σ' ένα εστιακό κέντρο, δίνοντάς τους την ευκαιρία να νοηματοδοτήσουν τις εμπειρίες τους (Παπαδόπουλος, 2007). Ο Λενακάκης (2013) τονίζει επιπλέον ότι «απαιτείται ευλυγισία σκέψης και δράσης, δημιουργικότητα, ευαισθησία, αυτογνωσία και αυτοκυριαρχία, καθώς “εμπυχώνω” σημαίνει εγκαρδιώνω, ενθουσιάζω, γοητεύω, ξυπνάω συνειδήσεις».

2. Η αξιοποίηση της θεατρικής πράξης στα Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών, στους οδηγούς για τον εκπαιδευτικό και στα σχολικά εγχειρίδια του μαθήματος των Θρησκευτικών στην Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση.

2.1 Η Μεθοδολογία της Έρευνας

Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι να διερευνήσει την προβολή της θεατρικής πράξης στα σχολικά εγχειρίδιά του μαθήματος των Θρησκευτικών, στους οδηγούς για τον εκπαιδευτικό καθώς και στα Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης. Τα ερευνητικά ερωτήματα που τίθενται είναι τα εξής:

1. Ποιες θεατρικές τεχνικές αναφέρονται και αξιοποιούνται άμεσα ή έμμεσα στα σχολικά εγχειρίδια και στα Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών του μαθήματος των θρησκευτικών και με ποια συχνότητα;
2. Διατυπώνονται με σαφήνεια ώστε γίνονται κατανοητές από τον διδάσκοντα;
3. Ποιες τεχνικές αναδεικνύονται περισσότερο;
4. Υπάρχει σύνδεση και αλληλουχία στις αναφορές για τις τεχνικές που προτείνονται στα σχολικά βιβλία με τα αντίστοιχα Προγράμματα Σπουδών του μαθήματος των θρησκευτικών; Χρησιμοποιούνται οι ίδιοι όροι;

Μέχρι στιγμής δεν έχει πραγματοποιηθεί έρευνα πάνω στο συγκεκριμένο θέμα. Η έλλειψη αυτή σε συνδυασμό με την ανάγκη να εμπλουτιστεί το μάθημα των Θρησκευτικών με

νέες πρακτικές και καινοτόμες μεθόδους διδασκαλίας αναδεικνύει την αναγκαιότητα διεξαγωγής της παρούσας έρευνας.

Για την έρευνά μας που αφορούσε στην αξιοποίηση της θεατρικής πράξης στο μάθημα των Θρησκευτικών αξιοποιήσαμε τη μέθοδο της Ανάλυσης Περιεχομένου. Πεδίο της έρευνάς μας ήταν τα Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών, τα σχολικά εγχειρίδια του μαθήματος των Θρησκευτικών στην Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση Γυμνασίου και Λυκείου καθώς και οι αντίστοιχοι οδηγοί για τον εκπαιδευτικό. Στόχος της έρευνάς μας ήταν να εντοπίσουμε ποσοτικά και ποιοτικά χαρακτηριστικά της αξιοποίησης της θεατρικής πράξης, ως μέσο για τη διδασκαλία του μαθήματος των Θρησκευτικών στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση.

Η ανάλυση περιεχομένου είναι η επιστημονική μέθοδος η οποία αναπτύχθηκε με σκοπό να περιγράψει τις διάφορες όψεις του περιεχομένου της επικοινωνίας και τα τελευταία χρόνια χρησιμοποιείται με μεγάλη συχνότητα. Είναι μια τεχνική που δίνει τη δυνατότητα για εξαγωγή συμπερασμάτων με συστηματική αντικειμενική αναγνώριση ειδικών χαρακτηριστικών του μηνύματος (Cohen & Manion, 2000).

Υπάρχουν δύο τύποι ανάλυσης περιεχομένου η ποσοτική ανάλυση και η ποιοτική. Η ποσοτική ανάλυση εντοπίζει την ύπαρξη και τη συχνότητα των εννοιών σε ένα κείμενο και η ποιοτική ανάλυση εξετάζει τις σχέσεις μεταξύ των εννοιών σε ένα κείμενο. Με την ανάλυση περιεχομένου μετατρέπεται το ποιοτικό υλικό σε ποσοτικό και μετρήσιμο. Η ποσοτική και ποιοτική, ανάλυση περιεχομένου αποτελούν μία συστηματική και οργανωμένη μέθοδος έρευνας και όταν θέτουν σαφείς στόχους εξασφαλίζουν εγκυρότητα και αντικειμενικότητα (Κυριαζή, 2011). Στην έρευνά μας αξιοποιήσαμε τόσο την ποσοτική όσο και την ποιοτική ανάλυση περιεχομένου και με αυτό τον τρόπο προσεγγίσαμε καλύτερα και πληρέστερα το προς διερεύνηση θέμα.

Η ανάλυση περιεχομένου, έχει προταθεί και καθιερωθεί ως μία από τις καλύτερες τεχνικές έρευνας στις κοινωνικές επιστήμες και στις επιστήμες του ανθρώπου, εφόσον αυτή στοχεύει στην «αντικειμενική, συστηματική και ποσοτική περιγραφή του φανερού περιεχομένου της επικοινωνίας γραπτού ή προφορικού λόγου», με τελική επιδίωξη την ερμηνεία αυτών. Χρησιμοποιείται για να αναλυθούν τα χαρακτηριστικά του περιεχομένου, οι

αιτίες του περιεχομένου και οι συνέπειες του περιεχομένου. Γενικά η μέθοδος αυτή χρησιμοποιείται με σκοπό να μελετήσει τη λεκτική συμπεριφορά, τόσο στη γραπτή όσο και στην προφορική επικοινωνία (Κογκούλης, 2016).

Τα χαρακτηριστικά της ανάλυσης περιεχομένου είναι η αντικειμενικότητα αφού στηρίζεται σε ακριβείς κανόνες, οι οποίοι εξασφαλίζουν τα ίδια αποτελέσματα όσες φορές και αν επαναληφθούν. Η συστηματικότητα δηλαδή κατά πόσο ένα στοιχείο θα χρησιμοποιηθεί στην ανάλυση. Η γενίκευση, τα αποτελέσματα πρέπει να έχουν γενική εφαρμογή. Η ποσοτικοποίηση, όπου γίνεται αριθμητική μέτρηση των χαρακτηριστικών του περιεχομένου (Κογκούλης, 2016).

Πολύ σημαντικό βήμα στην ανάλυση περιεχομένου αποτελεί ο καθορισμός του εξεταζόμενου θέματος με σαφή διατυπωμένο σκοπό. Είναι πολύ σημαντικό ο ερευνητής να έχει σαφείς στόχους, να ξέρει τι ακριβώς θέλει να ερευνήσει. Επίσης, η αναζήτηση των κατάλληλων πηγών επιφέρει έγκυρα και αξιόπιστα αποτελέσματα (Mason, 2011). Εφόσον αποφασιστούν τα βασικά ερωτήματα που θα ερευνηθούν καθώς και τα δεδομένα στα οποία θα στηριχθεί η έρευνα προσδιορίζεται και η βασική «μονάδα καταγραφής» δηλαδή καθορίζονται οι λέξεις, οι έννοιες που θα μελετηθούν ανάλογα με το πρόβλημα και το περιεχόμενο της έρευνας, σημαντικό κομμάτι αφού η επιλογή της μονάδας ανάλυσης επηρεάζει τα αποτελέσματα (Κυριαζή, 2011).

Η εφαρμογή της μεθόδου *Ανάλυσης Περιεχομένου* πραγματοποιείται σε διάφορους τομείς. Ένας από αυτούς είναι και η ανάλυση που γίνεται στα σχολικά εγχειρίδια τα οποία αποτελούν μέσα μετάδοσης της γνώσης. Το περιεχόμενό τους προσδιορίζει συγκεκριμένες συμπεριφορές που οι μαθητές ασυνείδητα θα ακολουθήσουν στην πορεία της ζωής τους. Επομένως το σχολικό βιβλίο αποτελεί ένα σημαντικό παράγοντα κοινωνικής προσαρμογής και κοινωνικοποίησης (Μπονίδης, 2009). Το σχολικό βιβλίο προσδιορίζει τη στάση του μαθητή, τις δεξιότητες, πως αυτός ενεργεί και αφομοιώνει την πληροφορία. Από την άλλη διευκολύνει και τον εκπαιδευτικό σχετικά με τη μετάδοση της γνώσης. Για το λόγο αυτό θα πρέπει να συμφωνεί με σύγχρονες θεωρίες μάθησης και να υποστηρίζει τον εκπαιδευτικό εξασφαλίζοντας του νέες εναλλακτικές προσεγγίσεις. Με λίγα λόγια τα

σχολικά εγχειρίδια επηρεάζουν τη διαδικασία της διδασκαλίας, το περιεχόμενο της διδασκαλίας γι' αυτό και χρήζουν περαιτέρω μελέτης και έρευνας (Ματσαγγούρας, 2020).

Στη δική μας έρευνα προσδιορίσαμε τα ερευνητικά μας ερωτήματα και επιλέξαμε ένα δείγμα για ανάλυση. Στη συνέχεια κωδικοποιήσαμε το κείμενο ώστε να μπορέσουμε να εντοπίσουμε συγκεκριμένες λέξεις ή φράσεις που αφορούσαν τη θεατρική πράξη. Στην ερευνά μας αναλύσαμε τα Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών (ΑΠΣ) του μαθήματος των Θρησκευτικών της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, τους αντίστοιχους φακέλους του μαθήματος και τους οδηγούς για τον εκπαιδευτικό. Όλα τα παραπάνω τα μελετήσαμε στην ψηφιακή έκδοσή τους και τα αντλήσαμε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής (ΙΕΠ), ενώ η αναζήτηση των εννοιών έγινε τόσο με τη βοήθεια ψηφιακού εργαλείου(ψηφιακή εύρεση σε κείμενα υπολογιστή) όσο και με προσεκτική ανάγνωση για επαλήθευση. Η έρευνα έγινε σε όλο το περιεχόμενο των σχολικών φακέλων του μαθήματος δηλαδή σε όλα τα κείμενα και τις δραστηριότητες που προτείνονται καθώς και στα Προγράμματα Σπουδών και στους οδηγούς για τον εκπαιδευτικό. Στην ανάλυση περιεχομένου που πραγματοποιήσαμε εφαρμόσαμε τόσο την ποσοτική όσο και την ποιοτική ανάλυση περιεχομένου. Στην πρώτη περίπτωση εντοπίσαμε την ύπαρξη και τη συχνότητα των εννοιών- όρων σε ένα κείμενο. Στη δεύτερη περίπτωση εξετάσαμε τις σχέσεις μεταξύ των εννοιών αυτών. Συγκεκριμένα εξετάσαμε όλες τις τεχνικές που προτείνονται ως βιωματικές δραστηριότητες και προέρχονται από το χώρο του θεάτρου. Στόχος μας ήταν να δούμε την εμφάνιση ή την απουσία κάποιων επιλεγμένων όρων στα παραπάνω κείμενα.

Σχετικά με την ανάλυση περιεχομένου ακολουθήσαμε τα παρακάτω βήματα:

- 1 Προσδιορίσαμε το επίπεδο ανάλυσης το οποίο περιλάμβανε λέξεις και φράσεις.
- 2 Αποφασίσαμε πόσες και ποιες έννοιες θα κωδικοποιήσουμε.
- 3 Επιλέξαμε να κωδικοποιήσουμε όχι μόνο την ύπαρξη αλλά και τη συχνότητα με την οποία εμφανίζονται οι τεχνικές της θεατρικής πράξης.
- 4 Αποφασίσαμε ότι η κωδικοποίηση θα αφορά όλες τις τεχνικές του Εκπαιδευτικού Δράματος για μια ολοκληρωμένη εικόνα.
- 5 Θέσαμε τους κανόνες και τους τηρήσαμε ώστε η έρευνα μας να είναι έγκυρη.

6 Χρησιμοποιήσαμε λογισμικό αναζήτησης των όρων και των εννοιών ενώ ταυτόχρονα πραγματοποιήσαμε και προσεκτικές αναγνώσεις των κειμένων για την αποφυγή λάθους καθώς και για τον εντοπισμό έμμεσων αναφορών.

7 Αναλύσαμε τα αποτελέσματα μας και βγάλαμε συμπεράσματα

Σε πρώτο επίπεδο διακρίναμε τις εξής κατηγορίες ταξινόμησης

Δραματοποίηση

Παιχνίδι ρόλων

Θέατρο/ Θεατρικό Δρώμενο

Υποκατηγορίες ταξινόμησης: Μελετήσαμε όλες τις θεατρικές τεχνικές που προτείνονται στους φακέλους του μαθήματος των Θρησκευτικών, στα Προγράμματα Σπουδών και στους οδηγούς για τον εκπαιδευτικό και που συμπεριλαμβάνονται στην έννοια του Εκπαιδευτικού Δράματος.

Συγκεκριμένα ερευνήσαμε τους όρους:

Αυτοσχεδιασμός

Ρόλος στον τοίχο

Καρέκλα αφήγησης/ ανακριτική

Συλλογικός ρόλος

Παντομίμα

Προσομοίωση

Διάδρομος/ κύκλος συνείδησης

Κύκλος συζήτησης/ σχολιασμού

Παγωμένη/ δυναμική εικόνα

Ζωντανό/ Ομαδικό γλυπτό

Θεατρικό παιχνίδι

Δάσκαλος σε ρόλο

Χτίσιμο στάσης του ρόλου

Τα αποτελέσματα της ερευνάς μας αναλύονται ανά βαθμίδα εκπαίδευσης και ανά τάξη ενώ ταξινομούνται ποσοτικά και ποιοτικά .

2.2 Αποτελέσματα της έρευνας: ποσοτικά δεδομένα από την Ανάλυση Περιεχομένου στο Μάθημα των Θρησκευτικών στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση

Φάκελοι Μαθήματος στα Θρησκευτικά Γυμνασίου

Αναλυτικά το δείγμα της έρευνας αποτελούν οι εξής φάκελοι μαθήματος.

Α΄ Γυμνασίου «Η θρησκεία στη ζωή, στην ιστορία και στον πολιτισμό. Πορεία και ανάπτυξη»

Β΄ Γυμνασίου «Η θρησκεία στη ζωή, στην ιστορία και στον πολιτισμό. Πορεία μέσα από αντιθέσεις»

Γ΄ Γυμνασίου «Η θρησκεία στη ζωή, στην ιστορία και στον πολιτισμό. Από το τοπικό στο οικουμενικό»

Φάκελος μαθητή Γυμνασίου	Α΄ Γυμνασίου	Β Γυμνασίου	Γ΄ Γυμνασίου
Δραματοποίηση	1	3	1
Παιχνίδι ρόλων	-	2	-
Θέατρο/Θεατρικό δρώμενο	1	-	2
Αυτοσχεδιασμός	4	-	-
Ρόλος στον τοίχο	-	2	-
Καρέκλα αφήγησης/ανακριτική	3	7	1
Συλλογικός ρόλος	3	2	-
Παντομίμα	-	1	-
Προσομοίωση	-	-	-
Διάδρομος/κύκλος συνείδησης	2	2	-
Κύκλος συζήτησης/κοτσομπολιού	-	1	-
Παγωμένη/δυναμική εικόνα	2	1	4
Ζωντανό/ομαδικό γλυπτό	4	4	2
Θεατρικό παιχνίδι	-	-	-
Δάσκαλος σε ρόλο	-	-	-
Χτίσιμο στάσης του ρόλου	-	-	-

Πίνακας 1: Αριθμητικά δεδομένα ανά τάξη (Φάκελος μαθητή Γυμνασίου)

Η τεχνική της δραματοποίησης:

Α΄ Γυμνασίου: 1 αναφορά,

Β΄ Γυμνασίου 3 αναφορές,

Γ΄ Γυμνασίου: 1 αναφορά

Το Παιχνίδι ρόλων: Α΄ Γυμνασίου: καμία αναφορά Β΄ Γυμνασίου: 2 αναφορές, Γ΄ Γυμνασίου: καμία αναφορά

Θέατρο/ θεατρικό δρώμενο: Α΄ Γυμνασίου: 1 αναφορά Β΄ Γυμνασίου: καμία αναφορά Γ΄

Γυμνασίου: 2 αναφορές

Η τεχνική του Αυτοσχεδιασμού: Α΄ Γυμνασίου: 4 αναφορές, Β΄ Γυμνασίου: καμία αναφορά, Γ΄ Γυμνασίου: καμία αναφορά

Ρόλος στον τοίχο: Α΄ Γυμνασίου: καμία αναφορά, Β΄ Γυμνασίου: 2 αναφορές, Γ΄ Γυμνασίου: καμία αναφορά

Καρέκλα αφήγησης/ ανακριτική: Α΄ Γυμνασίου: 3 αναφορές, Β΄ Γυμνασίου: 7 αναφορές, Γ΄ Γυμνασίου: 1 αναφορά

Συλλογικός ρόλος: Α΄ Γυμνασίου: 3 αναφορές, Β΄ Γυμνασίου: 2 αναφορές, Γ΄ Γυμνασίου: καμία αναφορά

Παντομίμα: Α΄ Γυμνασίου: καμία αναφορά, Β΄ Γυμνασίου: 1 αναφορά, Γ΄ Γυμνασίου: καμία αναφορά

Προσομοίωση: Α΄ Γυμνασίου: καμία αναφορά, Β΄ Γυμνασίου: καμία αναφορά, Γ΄ Γυμνασίου: καμία αναφορά

Διάδρομος/ Κύκλος Συνείδησης: Α΄ Γυμνασίου: 2 αναφορές, Β΄ Γυμνασίου: 2 αναφορές, Γ΄ Γυμνασίου: καμία αναφορά

Κύκλος συζήτησης/ κοτσομπολιού: Α΄ Γυμνασίου: καμία αναφορά, Β΄ Γυμνασίου: 1 αναφορά, Γ΄ Γυμνασίου: καμία αναφορά

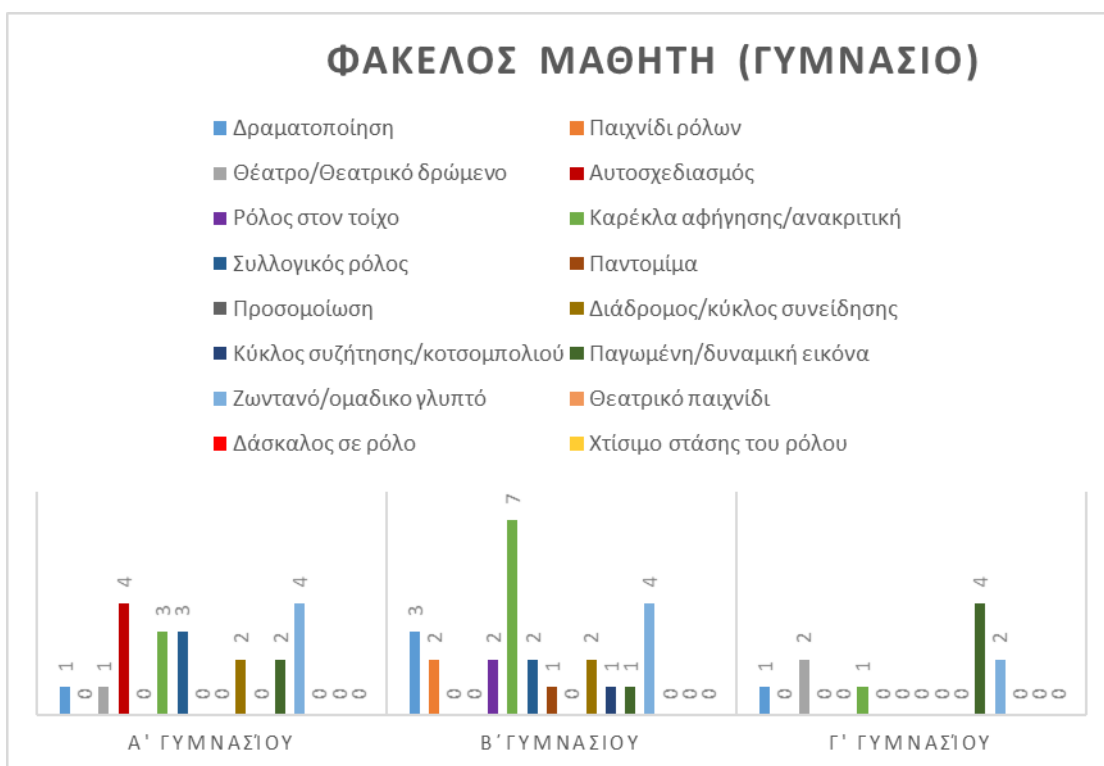
Παγωμένη/ Δυναμική εικόνα: Α΄ Γυμνασίου: 2 αναφορές, Β΄ Γυμνασίου: 1 αναφορά, Γ΄ Γυμνασίου: 4 αναφορές

Ζωντανό/ Ομαδικό Γλυπτό: Α΄ Γυμνασίου: 4 αναφορές, Β΄ Γυμνασίου: 4 αναφορές, Γ΄ Γυμνασίου: 2 αναφορές

Θεατρικό Παιχνίδι: Α΄ Γυμνασίου: καμία αναφορά, Β΄ Γυμνασίου: καμία αναφορά, Γ΄ Γυμνασίου: καμία αναφορά

Δάσκαλος σε ρόλο: Α΄ Γυμνασίου : καμία αναφορά, Β΄ Γυμνασίου: καμία αναφορά, Γ΄ Γυμνασίου: καμία αναφορά

Χτίσιμο στάσης του ρόλου: Α΄ Γυμνασίου: καμία αναφορά, Β΄ Γυμνασίου: καμία αναφορά, Γ΄ Γυμνασίου: καμία αναφορά

Γράφημα 1: Σχηματική απόδοση αριθμητικών δεδομένων (Φάκελος μαθητή Γυμνασίου)

Υπάρχουν και έμμεσες αναφορές σε θεατρικές τεχνικές που προτείνονται ως δραστηριότητες στους φακέλους του μαθητή χωρίς να γίνεται άμεση αναφορά στον όρο αλλά το καταλαβαίνουμε από την περιγραφή και τις λεπτομέρειες που παρατίθενται.

Συγκεκριμένα

Α' Γυμνασίου: υπάρχουν τρεις έμμεσες αναφορές στην τεχνική της *Δραματοποίησης*

Β' Γυμνασίου: υπάρχουν δύο έμμεσες αναφορές στην τεχνική της *Δραματοποίησης*

Γ' Γυμνασίου: υπάρχει μία έμμεση αναφορά στην τεχνική της *Δραματοποίησης*, μία αναφορά στο *παιχνίδι ρόλων*, μία αναφορά στην τεχνική *ρόλος στον τοίχο*, μία αναφορά στην τεχνική *διάδρομος συνείδησης* και δύο έμμεσες αναφορές στο *θεατρικό παιχνίδι*.

Πρόγραμμα Σπουδών στα Θρησκευτικά Δημοτικού και Γυμνασίου

Ερευνήσαμε το Πρόγραμμα Σπουδών στα Θρησκευτικά Δημοτικού και Γυμνασίου, (ΦΕΚ 2104-19.06.2017)

Πρόγραμμα Σπουδών (Γυμνάσιο)	Α' Γυμνασίου	Β' Γυμνασίου	Γ' Γυμνασίου
Δραματοποίηση	-	1	4
Παιχνίδι ρόλων	2	2	-
Θέατρο/Θεατρικό δρώμενο	1	-	-
Αυτοσχεδιασμός	-	-	-

Ρόλος στον τοίχο	1	-	-
Καρέκλα αφήγησης/ανακριτική	1	4	3
Συλλογικός ρόλος	1	2	-
Παντομίμα	2	1	-
Προσομοίωση	1	-	-
Διάδρομος/κύκλος συνείδησης	-	1	1
Κύκλος συζήτησης/κοτσομπολιού	-	1	1
Παγωμένη/δυναμική εικόνα	-	3	-
Ζωντανό/ομαδικό γλυπτό	-	2	4
Θεατρικό παιχνίδι	-	-	-
Δάσκαλος σε ρόλο	-	-	-
Χτίσιμο στάσης του ρόλου	-	-	-

Πίνακας 2: Αριθμητικά δεδομένα ανά τάξη (Πρόγραμμα Σπουδών Γυμνασίου)

Η τεχνική της δραματοποίησης: Α΄ Γυμνασίου: καμία αναφορά, Β΄ Γυμνασίου: 1 αναφορά, Γ΄ Γυμνασίου: 4 αναφορές

Το Παιχνίδι ρόλων: Α΄ Γυμνασίου: 2 αναφορές, Β΄ Γυμνασίου: 2 αναφορές, Γ΄ Γυμνασίου: καμία αναφορά

Θέατρο/ θεατρικό δράμα: Α΄ Γυμνασίου: 1 αναφορά, Β΄ Γυμνασίου: καμία αναφορά, Γ΄ Γυμνασίου: καμία αναφορά

Η τεχνική του Αυτοσχεδιασμού: Α΄ Γυμνασίου: καμία αναφορά, Β΄ Γυμνασίου: καμία αναφορά, Γ΄ Γυμνασίου: καμία αναφορά

Ρόλος στον τοίχο: Α΄ Γυμνασίου: 1 αναφορά, Β΄ Γυμνασίου: καμία αναφορά, Γ΄ Γυμνασίου: καμία αναφορά

Καρέκλα αφήγησης/ ανακριτική: Α΄ Γυμνασίου: 1 αναφορά, Β΄ Γυμνασίου: 4 αναφορές, Γ΄ Γυμνασίου: 3 αναφορές

Συλλογικός ρόλος: Α΄ Γυμνασίου: 1 αναφορά, Β΄ Γυμνασίου: 2 αναφορές, Γ΄ Γυμνασίου: καμία αναφορά

Παντομίμα: Α΄ Γυμνασίου: 2 αναφορές, Β΄ Γυμνασίου: 1 αναφορά, Γ΄ Γυμνασίου: καμία αναφορά

Προσομοίωση: Α΄ Γυμνασίου: 1 αναφορά, Β΄ Γυμνασίου: καμία αναφορά, Γ΄ Γυμνασίου: καμία αναφορά

Διάδρομος/ Κύκλος Συνείδησης: Α΄ Γυμνασίου: καμία αναφορά, Β΄ Γυμνασίου: 1 αναφορά, Γ΄ Γυμνασίου: 1 αναφορά

Κύκλος συζήτησης/ κοσμοπολιού: Α΄ Γυμνασίου: καμία αναφορά, Β΄ Γυμνασίου: 1 αναφορά, Γ΄ Γυμνασίου: 1 αναφορά

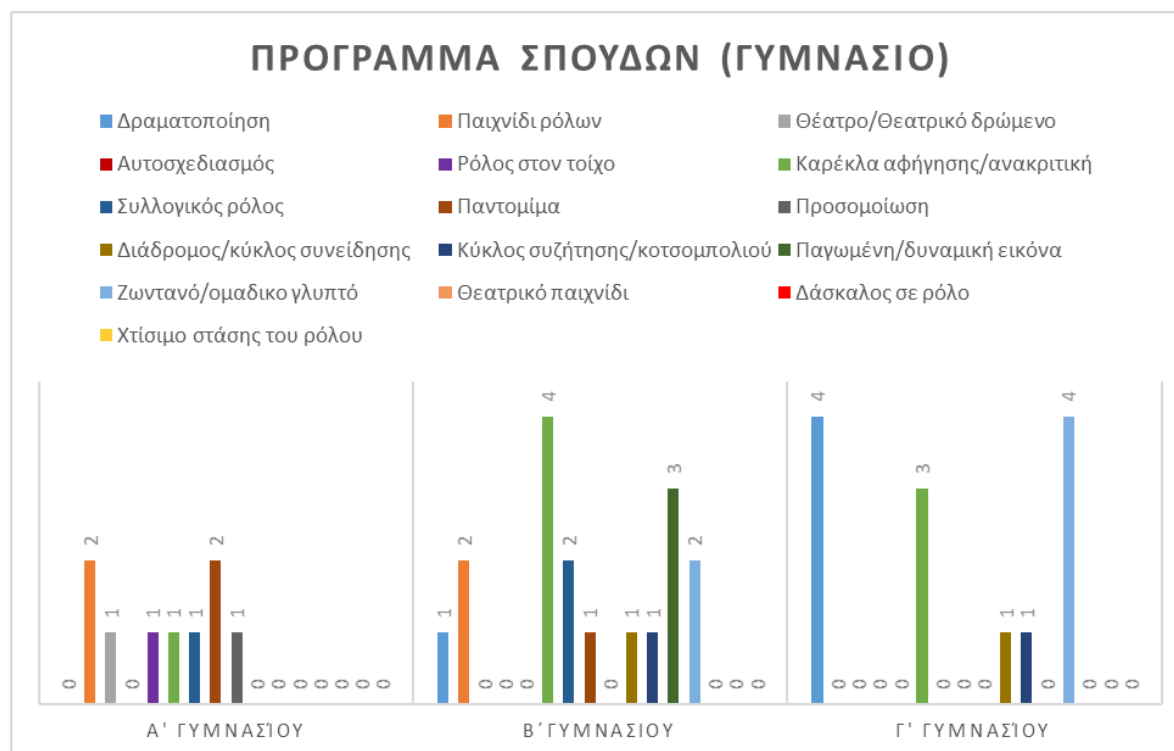
Παγωμένη/ Δυναμική εικόνα: Α΄ Γυμνασίου: καμία αναφορά, Β΄ Γυμνασίου: 3 αναφορές, Γ΄ Γυμνασίου: καμία αναφορά

Ζωντανό/ Ομαδικό Γλυπτό: Α΄ Γυμνασίου: καμία αναφορά, Β΄ Γυμνασίου: 2 αναφορές, Γ΄ Γυμνασίου: 4 αναφορές

Θεατρικό Παιχνίδι: Α΄ Γυμνασίου: καμία αναφορά, Β΄ Γυμνασίου: καμία αναφορά, Γ΄ Γυμνασίου: καμία αναφορά

Δάσκαλος σε ρόλο: Α΄ Γυμνασίου: καμία αναφορά, Β΄ Γυμνασίου: καμία αναφορά, Γ΄ Γυμνασίου: καμία αναφορά

Χτίσιμο στάσης του ρόλου: Α΄ Γυμνασίου: καμία αναφορά, Β΄ Γυμνασίου: καμία αναφορά, Γ΄ Γυμνασίου: καμία αναφορά

Γράφημα2: Σχηματική απόδοση αριθμητικών δεδομένων στο Πρόγραμμα Σπουδών (Γυμνάσιο)

Υπάρχουν και έμμεσες αναφορές σε θεατρικές τεχνικές που προτείνονται ως δραστηριότητες στο Πρόγραμμα Σπουδών για τα Θρησκευτικά Γυμνασίου χωρίς να γίνεται άμεση

αναφορά στον όρο, το καταλαβαίνουμε από την περιγραφή και τις λεπτομέρειες που παρατίθενται.

Συγκεκριμένα

Α' Γυμνασίου υπάρχουν τέσσερις αναφορές για *δραματοποίηση*, δύο αναφορές για *παιχνίδι ρόλων* και δύο αναφορές για δραστηριότητα με χρήση *ανακριτικής καρέκλας*.

Β' Γυμνασίου υπάρχουν πέντε αναφορές στη *δραματοποίηση* και δύο αναφορές στο *παιχνίδι ρόλων*.

Γ' Γυμνασίου υπάρχει μία αναφορά στη χρήση της *δραματοποίησης* και μία αναφορά σε *θεατρικό παιχνίδι*.

Οδηγός εκπαιδευτικού για το Πρόγραμμα Σπουδών στα Θρησκευτικά Λυκείου Αναθεωρημένη έκδοση σύμφωνα με το ΦΕΚ 2105/19-6-2017

Οδηγός εκπαιδευτικού Λυκείου	Α' Λυκείου	Β' Λυκείου	Γ' Λυκείου
Δραματοποίηση	-	1	2
Παιχνίδι ρόλων	3	-	2
Θέατρο/Θεατρικό δρώμενο	1	1	1
Αυτοσχεδιασμός	-	-	-
Ρόλος στον τοίχο	4	5	1
Καρέκλα αφήγησης/ανακριτική	3	4	1
Συλλογικός ρόλος	2	2	-
Παντομίμα	-	-	-
Προσομοίωση	-	-	-
Διάδρομος/κύκλος συνείδησης	2	2	1
Κύκλος συζήτησης/κοτσομπολιού	1	-	-
Παγωμένη/δυναμική εικόνα	-	1	-
Ζωντανό/ομαδικό γλυπτό	-	-	-
Θεατρικό παιχνίδι	1	-	-
Δάσκαλος σε ρόλο	2	1	-
Χτίσιμο στάσης του ρόλου	1	1	-

Πίνακας 3: Αριθμητικά δεδομένα ανά τάξη (Οδηγός εκπαιδευτικού Λυκείου)

Η τεχνική της δραματοποίησης: Α' Λυκείου: καμία αναφορά, Β' Λυκείου: 1 αναφορά, Γ' Λυκείου: 2 αναφορές

Το Παιχνίδι ρόλων: Α' Λυκείου: 3 αναφορές, Β' Λυκείου: καμία αναφορά, Γ' Λυκείου: 2 αναφορές

Θέατρο/θεατρικό δρώμενο: Α' Λυκείου: 1 αναφορά, Β' Λυκείου: 1 αναφορά, Γ' Λυκείου: 1 αναφορά

Η τεχνική του Αυτοσχεδιασμού: Α΄ Λυκείου: καμία αναφορά, Β΄ Λυκείου: καμία αναφορά, Γ΄ Λυκείου: καμία αναφορά

Ρόλος στον τοίχο: Α΄ Λυκείου: 4 αναφορές, Β΄ Λυκείου: 5 αναφορές, Γ΄ Λυκείου: 1 αναφορά

Καρέκλα αφήγησης/ ανακριτική: Α΄ Λυκείου: 3 αναφορές, Β΄ Λυκείου: 4 αναφορές, Γ΄ Λυκείου: 1 αναφορά

Συλλογικός ρόλος: Α΄ Λυκείου: 2 αναφορές, Β΄ Λυκείου: 2 αναφορές, Γ΄ Λυκείου: καμία αναφορά

Παντομίμα: Α΄ Λυκείου: καμία αναφορά, Β΄ Λυκείου: καμία αναφορά, Γ΄ Λυκείου: καμία αναφορά

Προσομοίωση: Α΄ Λυκείου: καμία αναφορά, Β΄ Λυκείου: καμία αναφορά, Γ΄ Λυκείου: καμία αναφορά

Διάδρομος/ Κύκλος Συνείδησης: Α΄ Λυκείου: 2 αναφορές, Β΄ Λυκείου: 2 αναφορές, Γ΄ Λυκείου: 1 αναφορά

Κύκλος συζήτησης/ κοτσομπολιού: Α΄ Λυκείου: 1 αναφορά, Β΄ Λυκείου: καμία αναφορά, Γ΄ Λυκείου: καμία αναφορά

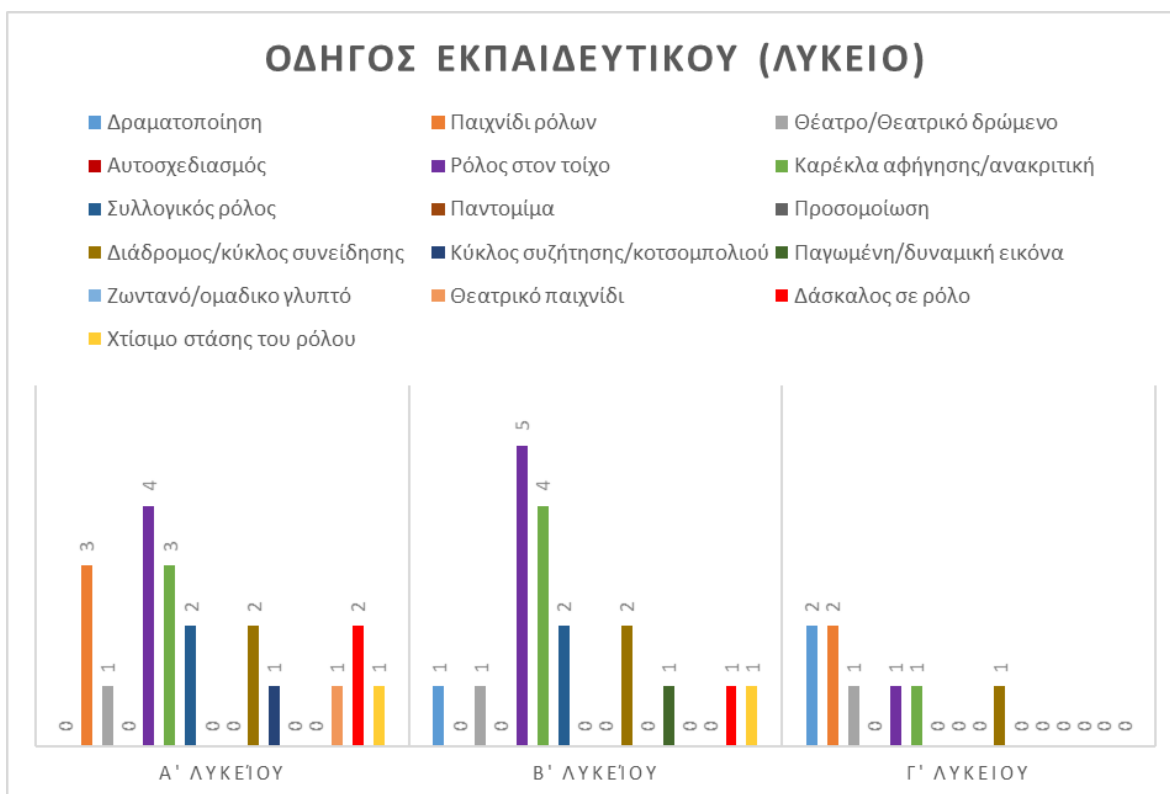
Παγωμένη/ Δυναμική εικόνα: Α΄ Λυκείου: καμία αναφορά, Β΄ Λυκείου: 1 αναφορά, Γ΄ Λυκείου: καμία αναφορά

Ζωντανό/ Ομαδικό Γλυπτό: Α΄ Λυκείου: καμία αναφορά, Β΄ Λυκείου: καμία αναφορά, Γ΄ Λυκείου: καμία αναφορά

Θεατρικό Παιχνίδι: Α΄ Λυκείου: 1 αναφορά, Β΄ Λυκείου: καμία αναφορά, Γ΄ Λυκείου: καμία αναφορά

Δάσκαλος σε ρόλο: Α΄ Λυκείου: 2 αναφορές, Β΄ Λυκείου: 1 αναφορά, Γ΄ Λυκείου: καμία αναφορά

Χτίσιμο στάσης του ρόλου: Α΄ Λυκείου: 1 αναφορά, Β΄ Λυκείου: 1 αναφορά, Γ΄ Λυκείου: καμία αναφορά.

Γράφημα 3: Σχηματική απόδοση αριθμητικών δεδομένων στον Οδηγό Εκπαιδευτικού Λυκείου

Πρόγραμμα Σπουδών στα Θρησκευτικά Λυκείου (ΦΕΚ 2105-19.06-2017)

Δεν βρέθηκε υλικό.

Φάκελος Μαθητή στα Θρησκευτικά Λυκείου

Δεν υπάρχουν αναφορές στις τεχνικές που αναλύουμε. Η μοναδική αναφορά υπάρχει στη λέξη θέατρο όπου ερμηνεύεται απλά η λέξη, τι είναι το θέατρο.

2.3 Αποτελέσματα της έρευνας: Ποιοτική Ανάλυση

2.3.1 Φάκελοι Μαθητή στα Θρησκευτικά Γυμνασίου

Αναλύσαμε τα σχολικά εγχειρίδια σε όλες τις τάξεις του Γυμνασίου και βρήκαμε αναφορές μόνο στις προτεινόμενες δραστηριότητες άλλες διατυπωμένες με σαφήνεια, παραπέμποντας σε συγκεκριμένη ορολογία και άλλες με έμμεσο τρόπο όπου από την περιγραφή καταλαβαίνουμε για ποια τεχνική πρόκειται να χρησιμοποιηθεί. Για το λόγο αυτό ήταν απαραίτητη και η προσεκτική ανάγνωση των σχολικών φακέλων. Παρακάτω αναλύουμε τόσο τις άμεσες αναφορές όσο και τις έμμεσες.

Η τεχνική της Δραματοποίησης

Στην Α΄ Γυμνασίου, στη θεματική ενότητα με τίτλο «Μεγαλώνουμε και αλλάζουμε» στην υποενότητα «Η Εκκλησία οργανώνεται» και συγκεκριμένα στο μάθημα για το μοναχισμό προτάσσεται μια δραστηριότητα με την τεχνική της *δραματοποίησης*. Οι μαθητές καλούνται να αυτοσχεδιάσουν και να παρουσιάσουν μια σκηνή(τη συνάντηση του Εφραίμ του Σύρου με τους πλούσιους της Έδεσσας) προβάλλοντας την προσφορά της αγάπης προς τον συνάνθρωπο.

Η αναφορά

Προτάσεις για εργασίες και δραστηριότητες στην τάξη (Φ Μ στα θρησκευτικά Α΄ Γυμνασίου, Σελ. 31).

Δραστηριότητα 2. Χωριστείτε σε μικρές ομάδες και προσπαθήστε να δραματοποιήσετε τη σκηνή της συνάντησης του Εφραίμ του Σύρου με τους πλούσιους της Έδεσσας, στηριζόμενοι στο κείμενο από τη Λαυσαϊκή ιστορία. Εμπλουτίστε τη σκηνή και με άλλα στοιχεία που θα επινοήσετε ως ομάδα. Στην ολομέλεια μετά την παρουσίαση των σκηνών, συζητήστε για την προσφορά αγάπης προς τον συνάνθρωπο, όπως την είδατε να φανερώνεται στις δραματοποιημένες σκηνές. (Τεχνική: «Δραματοποίηση»)

Στη Β΄ Γυμνασίου, στη θεματική ενότητα 4 με τίτλο *Εμείς και οι «άλλοι»* και στην υποενότητα «Ο «άλλος» για τους Χριστιανούς» γίνεται αναφορά στο ιεραποστολικό έργο του Κύριλλου και του Μεθόδιου και την προσφορά τους στο Σλαβικό πολιτισμό. Εδώ προτείνεται ως δραστηριότητα, με *δραματοποίηση*, οι μαθητές να αυτοσχεδιάσουν και να παρουσιάσουν μια σκηνή με θέμα *οι Μοραβοί έχουν αλφάβητο*.

Η αναφορά

Ιδέες για εργασίες και Δραστηριότητες(Φ Μ στα θρησκευτικά Β΄ Γυμνασίου, Σελ. 96)

Δραματοποίηση: Παρουσίαση σκηνής «Οι Μοραβοί έχουν αλφάβητο».

Στη Β΄ Γυμνασίου, στη θεματική ενότητα 5 με τίτλο «Διάσπαση και αντιπαλότητα στις θρησκείες» και στην υποενότητα «Χριστιανοί διώκουν Χριστιανούς» οι μαθητές διδάσκονται ένα θλιβερό ιστορικό γεγονός για το Χριστιανισμό, *Το Σχίσμα*. Χωρισμένοι σε δύο ομάδες καλούνται να μπουν σε ρόλους και να δραματοποιήσουν τις συνέπειες του Σχίσματος(τεχνική *Δραματοποίηση*).

Η αναφορά

Ιδέες για εργασίες και Δραστηριότητες(Φ Μ στα θρησκευτικά Β΄ Γυμνασίου, Σελ. 123)

Χωριστείτε σε δύο ομάδες και δραματοποιήστε τις συνέπειες του Σχίσματος. Στο τέλος, κρίνετε τις ελλείψεις σας.

Στη Β' Γυμνασίου πάλι και στην ίδια θεματική ενότητα 5 με τίτλο «Διάσπαση και αντιπαλότητα στις θρησκείες» και στην υποενότητα «Διάσπαση και αντιπαλότητα σε διάφορες θρησκείες» γίνεται λόγος για διαφορές και ανισότητες ανάμεσα σε ανθρώπους της ίδιας θρησκείας. Συγκεκριμένα στην ενότητα αυτή μεταξύ άλλων υπάρχει αναφορά στους Ντάλιτ μιας κατώτερης κάστας στην Ινδία. Υπάρχει πρόταση δραστηριότητας με *Καρέκλα αφήγησης ή Δραματοποίηση* οι μαθητές να βιώσουν και να συναισθανθούν πως νιώθει και πως ζει ένας Ντάλιτ στη σύγχρονη κοινωνία.

Η αναφορά

Ιδέες για εργασίες και Δραστηριότητες(Φ Μ στα θρησκευτικά Β' Γυμνασίου, Σελ. 126)

Καρέκλα αφήγησης ή Δραματοποίηση: ένας Ντάλιτ αφηγείται.

Στη Γ' Γυμνασίου, στη θεματική ενότητα 4 με τίτλο «Πού είναι ο Θεός; Η οδύνη του σύγχρονου κόσμου και το αίτημα της σωτηρίας από το κακό» και στην υποενότητα « Η έκφραση της οδύνης στην τέχνη» οι μαθητές ερμηνεύουν τον τρόπο με τον οποίο αποτυπώνεται το κακό σε διάφορα έργα τέχνης. Έτσι μέσα από την εικόνα του Α.Τάσσου με θέμα *Η καταστροφή* οι μαθητές εκφράζονται μέσα από την τεχνική της *Δραματοποίησης* φτιάχνοντας ένα σενάριο έχοντας ως αναφορά τον πόλεμο και τις συνέπειες της.

Η αναφορά

Δραστηριότητες: (Φ Μ στα θρησκευτικά Γ' Γυμνασίου, Σελ. 78)

Μελετήστε την εικόνα του Α. Τάσσου και στην ομάδα σας γράψτε ένα σύντομο σενάριο, το οποίο να τελειώνει με τη σκηνή που βλέπετε. Εκφράστε το με δραματοποίηση.

Έμμεσες αναφορές στη δραματοποίηση

Στην Α' Γυμνασίου, στη θεματική ενότητα 1 με τίτλο «Μεγαλώνουμε και αλλάζουμε» και συγκεκριμένα στην υποενότητα « Από τους διωγμούς και το μαρτύριο στη δικαίωση των Χριστιανών και τη νομιμοποίηση του Χριστιανισμού», οι μαθητές διδάσκονται για το Διάταγμα των Μεδιολάνων και προτείνετε έμμεσα η χρήση της τεχνικής της *δραματοποίησης* με σκοπό να διαλεχθούν και να εκφράσουν σκέψεις και συναισθήματα.

Η αναφορά

Προτάσεις για εργασίες και δραστηριότητες στην τάξη (Φ Μ στα θρησκευτικά Α΄ Γυμνασίου, Σελ. 19).

Δραστηριότητα 1. Φανταστείτε ότι ζείτε στο 313 μ.Χ. και μόλις μάθατε για το διάταγμα που υπέγραψε ο Κωνσταντίνος με τον Λικίνιο στα Μεδιόλανα. Χωριστείτε σε μικρές ομάδες (4-5ατόμων). Κάποιες ομάδες εκπροσωπούν τους εθνικούς και κάποιες τους χριστιανούς. Αφού καταγράψετε τα συναισθήματα και τις σκέψεις που σας προκάλεσε το διάταγμα, προσπαθήστε να οργανώσετε έναν διάλογο μεταξύ χριστιανών και εθνικών.

Στην Α΄ Γυμνασίου, στη θεματική ενότητα 1 με τίτλο «Μεγαλώνουμε και αλλάζουμε» και συγκεκριμένα στην υποενότητα « Η Εκκλησία οργανώνεται» με έμμεση αναφορά στη δεύτερη δραστηριότητα προτείνεται η χρήση θεατρικής τεχνικής, *δραματοποίηση ή παιχνίδι ρόλων*, όπου οι μαθητές επινοούν ένα φανταστικό διάλογο (Αποστόλων-Βαρνάβα) με θέμα τη ζωή των χριστιανών στις πρώτες κοινότητες.

Η αναφορά

Προτάσεις για εργασίες και δραστηριότητες στην τάξη (Φ Μ στα θρησκευτικά Α΄ Γυμνασίου, Σελ. 26).

Δραστηριότητα 2. Αφού διαβάσετε το κείμενο των Πράξεων, επινοήστε σε συνεργασία με τον/την διπλανό/ή σας έναν μικρό διάλογο μεταξύ των Αποστόλων και του Βαρνάβα, καθώς αυτός παραδίδει τα χρήματά του στην τοπική εκκλησία.

Στην Α΄ Γυμνασίου, στη θεματική ενότητα 4 με τίτλο «Πώς παίρνονται οι αποφάσεις» και συγκεκριμένα στην υποενότητα «Συζητώντας για τα όριά μας» προτείνεται δραστηριότητα με έμμεση αναφορά στη χρήση της τεχνικής της *δραματοποίησης* χωρίς να αναφέρεται άμεσα η λέξη *δραματοποίηση*. Συγκεκριμένα, ζητείται οι μαθητές να δημιουργήσουν σενάρια και σκηνές με θέμα τη σημασία των ορίων και των κανόνων στη σχολική κοινότητα.

Η αναφορά

Προτάσεις για εργασίες και δραστηριότητες στην τάξη (Φ Μ στα θρησκευτικά Α΄ Γυμνασίου, Σελ. 94).

Δραστηριότητα 3. Χωριστείτε σε ομάδες και δημιουργήστε σενάρια με θέμα: «Στιγμιότυπα από μια χωρίς όρια σχολική καθημερινότητα». Παρουσιάστε σχετικές σκηνές στην τάξη.

Στη Β΄ Γυμνασίου, στη θεματική ενότητα 3 με τίτλο «*Ποιος είναι ο άνθρωπος;*» στην υποενότητα «*Από την εικόνα στην ομοίωση*» γίνεται αναφορά στο βίο του Αγίου Λουκά του Ιατρού και στην Αγία Φιλοθέη ως παραδείγματα προς μίμηση. Μέσα από δραστηριότητα που υπάρχει στην ενότητα έμμεσα και χωρίς να αναφέρεται συγκεκριμένη θεατρική τεχνική οι μαθητές μπορούν να δραματοποιήσουν σκηνές από τη ζωή των δύο Αγίων της Εκκλησίας.

Η αναφορά

Ιδέες για εργασίες και Δραστηριότητες(Φ Μ στα θρησκευτικά Β΄ Γυμνασίου, Σελ. 75)

Παρουσίαση σκηνών από τη ζωή του Αγίου Λουκά του Ιατρού και της Αγίας Φιλοθέης.

Στη Β΄ Γυμνασίου, στη θεματική ενότητα 5 με τίτλο «*Διάσπαση και αντιπαλότητα στις θρησκείες*» και στην υποενότητα «*Διαφωνίες και συγκρούσεις που τραυματίζουν*» γίνεται αναφορά στις συγκρούσεις που υπάρχουν ανάμεσα στους ανθρώπους στο οικογενειακό, φιλικό και σχολικό περιβάλλον. Εδώ προτείνεται με έμμεση αναφορά, *δραματοποίηση* και παρουσίαση σκηνών με συγκρούσεις με σκοπό να εντοπιστούν αίτια, συμπεριφορές και συναισθήματα των μαθητών.

Η αναφορά

Ιδέες για εργασίες και Δραστηριότητες(Φ Μ στα θρησκευτικά Β΄ Γυμνασίου, Σελ. 112)

Παρουσίαση σκηνών που δείχνουν συγκρούσεις. Στόχος: η ανίχνευση αιτίων, συμπεριφορών, συναισθημάτων.

Στη Γ΄ Γυμνασίου, στη θεματική ενότητα 5 με τίτλο «*Ελπίδα και αγώνας για τη μεταμόρφωση της ζωής του κόσμου*» και στην υποενότητα «*Δράση και αγώνας για τη μεταμόρφωση της ζωής και του κόσμου*» γίνεται αναφορά στη διδασκαλία του Χριστού και συγκεκριμένα στους Μακαρισμούς όπου προβάλλονται ανθρώπινα πρότυπα ζωής. Στις δραστηριότητες προτείνεται εναλλακτικά με έμμεση αναφορά να παρουσιαστεί το περιεχόμενο των Μακαρισμών και με δραματοποίηση.

Η αναφορά

Δραστηριότητες: (Φ Μ στα θρησκευτικά Γ΄ Γυμνασίου, Σελ. 119)

Βρείτε ψηφιακές εικόνες που να εκφράζουν το περιεχόμενο των Μακαρισμών. Δημιουργήστε μια ψηφιακή παρουσίαση ή βίντεο, συνδέοντας κάθε στίχο του κειμένου με μια εικόνα. Εναλλακτικά, μπορείτε να παρουσιάσετε τη δουλειά σας στην τάξη με ένα «ζω-

ντανό βίντεο», χρησιμοποιώντας οποιαδήποτε εκφραστικά μέσα (απαγγελία, κίνηση, κάρτες, εικόνες κ.ά.)

Στη Γ΄ Γυμνασίου, στη θεματική ενότητα 4 με τίτλο «Πού είναι ο Θεός; Η οδύνη του σύγχρονου κόσμου και το αίτημα της σωτηρίας από το κακό» και στην υποενότητα «Ποιος ευθύνεται για το κακό; Ποιος μπορεί να μας σώσει από το κακό;» υπάρχει αναφορά στη λέξη δράμα χωρίς να παραπέμπει σε θεατρική τεχνική. Χρησιμοποιείται απλά για να τονίσει το δραματικό στοιχείο που υπάρχει στην περιγραφή της πτώσης των Πρωτοπλάστων.

Παιχνίδι Ρόλων

Στη Β΄ Γυμνασίου, στη θεματική ενότητα 4 με τίτλο *Εμείς και οι «άλλοι»* και στην υποενότητα *Ποιος είναι για μας ο «άλλος»*; γίνεται προσπάθεια οι μαθητές να κατανοήσουν ποιος είναι ο «άλλος» ο ξένος, ο διαφορετικός. Προτείνεται δραστηριότητα με την τεχνική παιχνίδι ρόλων, οι μαθητές, μέσα από προσωπικά βιώματα να αναγνωρίσουν τυχόν στερεότυπα με σκοπό να τα αποβάλλουν από τη ζωή τους.

Η αναφορά

Ιδέες για εργασίες και Δραστηριότητες(Φ Μ στα θρησκευτικά Β΄ Γυμνασίου, Σελ. 90)

Παιχνίδι ρόλων: «Με ποιον θα ήθελα να ταξιδέψω, να κάνω συντροφιά, να συνεργαστώ;» (στόχος: Ανίχνευση των βιωμάτων μας και αναγνώριση των στερεοτύπων που διατηρούμε).

Στη Β΄ Γυμνασίου, στη θεματική ενότητα 5 με τίτλο «Διάσπαση και αντιπαλότητα στις θρησκείες» και στην υποενότητα «Το αίτημα των θρησκειών για ειρήνη και καταλλαγή» γίνεται προσπάθεια να κατανοηθεί η ανάγκη για ενότητα ανάμεσα στους ανθρώπους και η αποχή από κάθε μορφή βίας. Στην προσπάθεια αυτή συντελεί μια δραστηριότητα που προτείνεται, *παιχνίδι ρόλων*, όπου οι μαθητές αναλαμβάνουν ρόλους με θέμα «*Η δίκη της θρησκευτικής βίας*».

Η αναφορά

Ιδέες για εργασίες και Δραστηριότητες(Φ Μ στα θρησκευτικά Β΄ Γυμνασίου, Σελ. 129)

Παιχνίδι ρόλων με θέμα «Η δίκη της θρησκευτικής βίας».

Τέλος υπάρχει μια έμμεση αναφορά στην τεχνική παιχνίδι ρόλων στη Γ΄ Γυμνασίου και στη θεματική ενότητα με τίτλο «*Ελπίδα και αγώνας για τη μεταμόρφωση της ζωής του*

κόσμου» και συγκεκριμένα στην υποενότητα «*Η ελπίδα των χριστιανών*». Εδώ, οι μαθητές εξετάζουν το μήνυμα της Ανάστασης ως κέντρο της σωτηρίας του κόσμου. Προτείνετε έμμεσα χωρίς να υπάρχει σαφής αναφορά στην τεχνική *παιχνίδι ρόλων* οι μαθητές με βάση το κείμενο που υπάρχει για την Ανάσταση να εκφράσουν σκέψεις και συναισθήματα μπαίνοντας στη θέση των μαθητών του Χριστού που αντίκρισαν τον κενό τάφο.

Η αναφορά

Δραστηριότητες: (Φ Μ στα θρησκευτικά Γ΄ Γυμνασίου, Σελ. 108)

Μελετήστε το κείμενο Μκ 16, 1-8 για την Ανάσταση. Σκεφτείτε τα συναισθήματα των μαθητών που είδαν το κενό μνημείο και τον άγγελο. Μπείτε στη θέση τους για μια στιγμή και κάντε μια σκέψη (σε πρώτο πρόσωπο), όπως ενδεχομένως θα σκεφτόντουσαν. Σχηματίστε ένα κύκλο και πείτε (ένας ένας ή και όλοι μαζί) τη σκέψη σας, σε πρώτο πρόσωπο, ακριβώς όπως τη διατυπώσατε. Συζητήστε σχετικά.

Στην Α΄ Γυμνασίου και στη Γ΄ Γυμνασίου δεν υπάρχουν αναφορές για *παιχνίδι ρόλων*.

Θέατρο / θεατρικό δρώμενο

Στην Α΄ Γυμνασίου στη θεματική ενότητα 5 με τίτλο «*Μονοθεϊστικές θρησκείες: Ιουδαϊσμός και Ισλάμ*» και στην υποενότητα «*Ιουδαϊσμός*» διδάσκεται το Ολοκαύτωμα των Εβραίων. Μέσα από τα σχετικά κείμενα που υπάρχουν στην ενότητα οι μαθητές καλούνται και με *θεατρικό δρώμενο* να αποδώσουν ένα κείμενο για το Ολοκαύτωμα με δημιουργικό και βιωματικό τρόπο.

Η αναφορά

Προτάσεις για εργασίες και δραστηριότητες στην τάξη (Φ Μ στα θρησκευτικά Α΄ Γυμνασίου, Σελ. 124).

Δραστηριότητα 3. Εργασία σε ομάδες: Διαλέξτε ένα από τα κείμενα που σχετίζονται με το Ολοκαύτωμα και αποδώστε το με έναν από τους παρακάτω δημιουργικούς τρόπους: κολάζ, ομαδικό γλυπτό, ζωγραφική, θεατρικό δρώμενο.

Στη Γ΄ Γυμνασίου στη θεματική ενότητα 6 με τίτλο *Από την αρχή μέχρι το τέλος του κόσμου*» και στην υποενότητα «*όταν ανοίγουν τα μάτια των ανθρώπων*» γίνεται λόγος για την εμφάνιση του Ιησού Χριστού, μετά την Ανάστασή Του στο δρόμο προς τους Εμμαούς. Ζητείται από τους μαθητές να εκφραστούν μέσα από ένα δρώμενο, να μπουν σε ρόλους και να βιώσουν το γεγονός της συνάντησης με τον αναστημένο Κύριο.

Η αναφορά

Προτάσεις για εργασίες και δραστηριότητες στην τάξη (Φ Μ στα Θρησκευτικά Α΄ Γυμνασίου, Σελ. 147).

Διαβάστε το κείμενο για την πορεία προς Εμμαούς και μελετήστε τη σχετική εικόνα. Μέσα από ένα ρόλο της επιλογής σας (λ.χ. άλλος μαθητής του Χριστού, τυχαίος διαβάτης, ρωμαίος στρατιώτης κ.ά.), φανταστείτε τον εαυτό σας ότι είστε παρόντες στο γεγονός. Προετοιμάστε μερικές φράσεις/προτάσεις με τις οποίες συμμετέχετε κι εσείς στη συζήτηση. Εκφράστε τις σκέψεις σας με ένα δρώμενο. Για τον σκοπό αυτό, εάν χρειάζεται, μπορείτε να ορίσετε αφηγητή, να αξιοποιήσετε το ποίημα του Έλιοτ, καθώς επίσης δύο από εσάς να αναλάβουν τον ρόλο των δύο μαθητών.

Στη Γ΄ Γυμνασίου στη θεματική ενότητα 7 με τίτλο «Πρόταση για Ερευνητική Εργασία (project): Διευρύνοντας τις εμπειρίες μας . Χτίζοντας τον κόσμο μας» προτείνεται ένας διαφορετικός τρόπος δουλειάς. Εκτός των άλλων δραστηριοτήτων γίνεται λόγος και για προετοιμασία και υλοποίηση ενός δρώμενου με θέμα που θα αποφασίσουν οι μαθητές.

Η αναφορά

Θα χρειαστεί να αποφασίσουμε από την αρχή εάν η εργασία μας θα στοχεύει στην προετοιμασία κάποιου υλικού (κείμενο, ψηφιακή παρουσίαση, εικαστικό έργο, πόστερ, κατασκευή ή κάτι άλλο), χωρίς αυτό να είναι δεσμευτικό. Εναλλακτικά, μπορεί να στοχεύει στην προετοιμασία και υλοποίηση ενός δρώμενου ή μιας δράσης. Η τάξη θα αποφασίσει γι' αυτό. (Φ Μ στα Θρησκευτικά Α΄ Γυμνασίου, Σελ. 150).

Ομαδικό / ζωντανό γλυπτό

Στην Α΄ Γυμνασίου και στη θεματική ενότητα με τίτλο «Μεγαλώνουμε και αλλάζουμε» και συγκεκριμένα στην υποενότητα «Το πέρασμα σε μια νέα σχολική κοινότητα, ένα καινούριο κύκλο ζωής» προτείνεται ως δραστηριότητα οι μαθητές με τη τεχνική ομαδικό Γλυπτό να εκφράσουν το κύριο συναίσθημα που τους προκαλεί το άκουσμα του μελοποιημένου ποιήματος που πας караβάκι με τέτοιο καιρό. Σε ομάδες καλούνται να εκφράσουν τα συναισθήματά τους και να τα συνδέσουν με προσωπικές εμπειρίες και συγκεκριμένα με τον ερχομό τους σε ένα νέο σχολείο, το Γυμνάσιο.

Η αναφορά

Προτάσεις για εργασίες και δραστηριότητες στην τάξη (Φ Μ στα θρησκευτικά Α΄ Γυμνασίου, Σελ. 10).

Δραστηριότητα 2. Ακούστε το μελοποιημένο ποίημα «Πού πας καραβάκι με τέτοιο καιρό» κι αφήστε τον εαυτό σας να περιπλανηθεί στους στίχους και τη μουσική του. Στη συνέχεια, χωριστείτε σε μικρές ομάδες (4-5 ατόμων). Κάθε ομάδα, αφού διαλέξει μια στροφή από το ποίημα, ας διαβάσει προσεκτικά τους στίχους. Προσπαθήστε ως ομάδα να αποδώσετε με την τεχνική «Ομαδικό Γλυπτό» το κύριο συναίσθημα που σας προκαλούν οι στίχοι της στροφής που διαλέξατε. Συζητήστε στην τάξη όλα όσα παρουσίασαν οι ομάδες και συσχετίστε τα με τα συναισθήματα που σας προκαλεί ο ερχομός σας στο Γυμνάσιο.

Στην Α΄ Γυμνασίου, τη θεματική ενότητα 2 με τίτλο «Η συνάντηση του Χριστιανισμού με τον Ελληνισμό» και στην υποενότητα «Η δυναμική των συναντήσεων» στην τρίτη δραστηριότητα προτείνεται μια ομαδική εργασία με την τεχνική Ομαδικό Γλυπτό οι μαθητές με τα σώματά τους να αποδώσουν μια φράση με θέμα τη συνύπαρξη των ανθρώπων.

Η αναφορά

Προτάσεις για εργασίες και δραστηριότητες στην τάξη (Φ Μ στα θρησκευτικά Α΄ Γυμνασίου, Σελ. 36).

Δραστηριότητα 3. Χωριστείτε σε δύο ομάδες και αποδώστε με τα σώματά σας τη φράση «όλη η ζωή είναι συνάντηση, διάλογος και συνύπαρξη». (Τεχνική: «Ομαδικό Γλυπτό»).

Στην επόμενη ενότητα της Α΄ Γυμνασίου με τίτλο «Πώς ζουν οι Χριστιανοί; Η νέα ζωή στην Εκκλησία» και στην υποενότητα «Ερμηνεύοντας την πρόταση ζωής της χριστιανικής Εκκλησίας» γίνεται αναφορά στην ευθύνη που έχει ο άνθρωπος για την κτίση και αναλύεται η σχέση του με το περιβάλλον, τη φύση, τα ζώα μέσα από κείμενα Πατέρων της Εκκλησίας, ζωγράφους, ποιητές κ.λ.π. Έτσι στις προτάσεις για εργασίες και δραστηριότητες στην τάξη προτείνεται ομαδική εργασία με την τεχνική Ομαδικό Γλυπτό όπου οι μαθητές αναλύουν το ποίημα του Ρίτσου μέσα από αυτή τη θεατρική πράξη.

Η αναφορά

Προτάσεις για εργασίες και δραστηριότητες στην τάξη (Φ Μ στα θρησκευτικά Α΄ Γυμνασίου, Σελ. 89).

Δραστηριότητα 8. Εργασία σε ομάδες: Διαλέξτε μια στροφή από το ποίημα του Ρίτσου και προσπαθήστε να την αποδώσετε με την τεχνική «ομαδικό γλυπτό».

Στη συνέχεια της Α΄ Γυμνασίου και τη θεματική ενότητα 5 με τίτλο « *Μονοθεϊστικές θρησκείες: Ιουδαϊσμός και Ισλάμ* » και στην υποενότητα « *Ιουδαϊσμός* » διδάσκεται το Ολοκαύτωμα των Εβραίων. Μέσα από τα σχετικά κείμενα οι μαθητές καλούνται με την τεχνική *Ομαδικό Γλυπτό* να αποδώσουν ένα κείμενο για το Ολοκαύτωμα με δημιουργικό και βιωματικό τρόπο.

Η αναφορά

Προτάσεις για εργασίες και δραστηριότητες στην τάξη (Φ Μ στα θρησκευτικά Α΄ Γυμνασίου, Σελ. 124).

Δραστηριότητα 3. Εργασία σε ομάδες: Διαλέξτε ένα από τα κείμενα που σχετίζονται με το Ολοκαύτωμα και αποδώστε το με έναν από τους παρακάτω δημιουργικούς τρόπους: κολάζ, ομαδικό γλυπτό, ζωγραφική, θεατρικό δρώμενο.

Στη Β΄ Γυμνασίου, στη θεματική ενότητα 1 με τίτλο « *Μπορούν οι άνθρωποι να εικονίζουν τον Θεό;* » και συγκεκριμένα στην υποενότητα « *Η απεικόνιση του Θεού στον Χριστιανισμό* » διδάσκεται η σημασία των Ιερών Εικόνων στη ζωή των χριστιανών και ο κίνδυνος των ειδώλων. Έτσι, στα πλαίσια της διδασκαλίας προτείνεται δραστηριότητα με την τεχνική « *Ομαδικό Γλυπτό* » όπου οι μαθητές καλούνται να εκφράσουν τα συναισθήματα ενός ειδωλολάτρη χρησιμοποιώντας τα σώματα τους.

Η αναφορά

Ιδέες για εργασίες και Δραστηριότητες (Φ Μ στα θρησκευτικά Β΄ Γυμνασίου, Σελ. 17)

Χωριστείτε σε μικρές ομάδες (4-5 ατόμων) και προσπαθήστε να αποδώσετε με την τεχνική «ομαδικό γλυπτό» τα συναισθήματα ενός ειδωλολάτρη μπροστά στο άγαλμα του θεού Anubis. Συζητήστε στην τάξη όλα όσα παρουσίασαν οι ομάδες και προτείνετε περιπτώσεις που εμφανίζονται αντίστοιχα συναισθήματα στους ανθρώπους σήμερα.

Στη Β΄ Γυμνασίου, στη θεματική ενότητα 3 με τίτλο « *Ποιος είναι ο άνθρωπος;* » και στην υποενότητα « *Ο σκοπός και το νόημα της ζωής του ανθρώπου: Η βιβλική πρόταση και η θεολογική ερμηνεία* » και συγκεκριμένα στο βιβλικό κείμενο (Γαλ 5. 13-15) γίνεται λόγος για την ελευθερία που έχει ο άνθρωπος να αγαπάει και να υπηρετεί το συνάνθρωπο. Με *Ομαδικό γλυπτό*, οι μαθητές, χρησιμοποιώντας σε ομάδες τα σώματα τους μπορούν να αναπαραστήσουν τις έννοιες ελευθερία και αγάπη.

Η αναφορά

Ιδέες για εργασίες και Δραστηριότητες(Φ Μ στα θρησκευτικά Β΄ Γυμνασίου, Σελ. 68)

Ομαδικό γλυπτό: Γαλ 5, 13-15.

Στη Β΄ Γυμνασίου και στην ίδια θεματική ενότητα με τίτλο «*Ποιος είναι ο άνθρωπος;*» στην υποενότητα «*Ο σκοπός και το νόημα της ζωής του ανθρώπου: Η βιβλική πρόταση και η θεολογική ερμηνεία*» υπάρχουν κείμενα των ψαλμών που αναφέρονται στην ευχαριστία και δοξολογία του ανθρώπου προς τον Θεό για την αγάπη Του προς εκείνον. Έτσι, στις ιδέες για εργασίες και δραστηριότητες υπάρχει η πρόταση να χρησιμοποιηθεί η τεχνική *ομαδικό γλυπτό* και οι μαθητές να αποδώσουν με τα σώματά τους τη δοξολογία τους προς το Θεό.

Η αναφορά

Ιδέες για εργασίες και Δραστηριότητες(Φ Μ στα θρησκευτικά Β΄ Γυμνασίου, Σελ. 71)

Διαβάστε τους ψαλμούς 135 και 136 και δημιουργήστε ένα ομαδικό γλυπτό.

Στη Β΄ Γυμνασίου, στη θεματική ενότητα 4 με τίτλο *Εμείς και οι «άλλοι»* και στην υποενότητα «*Η συνύπαρξη και ο διάλογος με τον άλλον*» υπάρχουν κείμενα που αναδεικνύουν τη διαφορετικότητα και την ποικιλία ως πλούτο. Οι μαθητές ακούγοντας το τραγούδι του Πορτοκάλου, ο τρελός Θεός, με τα σώματά τους και δουλεύοντας με την τεχνική *Ζωντανό γλυπτό* μπορούν να αναδείξουν την ποικιλία γύρω τους ως κάτι θετικό και πλούτο για τη ζωή τους.

Η αναφορά

Ιδέες για εργασίες και Δραστηριότητες(Φ Μ στα θρησκευτικά Β΄ Γυμνασίου, Σελ. 103)

Ζωντανό γλυπτό: «Η ποικιλία ως πλούτος».

Στη Γ΄ Γυμνασίου, στη θεματική ενότητα 4 με τίτλο «*Πού είναι ο Θεός; Η οδύνη του σύγχρονου κόσμου και το αίτημα της σωτηρίας από το κακό*» και στην υποενότητα «*Το πρόβλημα του κακού στον σημερινό κόσμο*» γίνεται αναφορά στην ύπαρξη του κακού στο σύγχρονο κόσμο. Υπάρχουν εικόνες και κείμενα που αποτυπώνουν διαφορετικές όψεις του κακού στην ανθρώπινη καθημερινότητα. Οι μαθητές καλούνται με δυναμικές εικόνες και συγκεκριμένα μέσα από την τεχνική *Ομαδικό γλυπτό* να αναπαραστήσουν και να εκφραστούν σε ομάδες έχοντας ως βάση το υλικό της ενότητας σχετικά με το κακό.

Η αναφορά

Δραστηριότητες: (Φ Μ στα θρησκευτικά Γ΄ Γυμνασίου, Σελ. 68)

Δυναμικές εικόνες: Δοκιμάστε να αναπαραστήσετε ή να εκφράσετε σε ομάδες κάποιο στιγμιότυπο από τα παραπάνω κείμενα ή εικόνες, φτιάχνοντας ένα σιωπηλό ακίνητο «ομαδικό γλυπτό». Τα παιδιά-θεατές διορθώστε το «ομαδικό γλυπτό» αντιπροτείνοντας νέες τοποθετήσεις με αισιόδοξες ιδέες.

Τέλος, στη Γ΄ Γυμνασίου και στην ίδια θεματική ενότητα με τίτλο «Πού είναι ο Θεός; Η οδύνη του σύγχρονου κόσμου και το αίτημα της σωτηρίας από το κακό», στην υποενότητα «Ποιος ευθύνεται για το κακό; Ποιος μπορεί να μας σώσει από το κακό;» οι μαθητές διαβάζοντας το κείμενο των ψαλμών που παρατίθεται καλούνται με δυναμικές εικόνες και συγκεκριμένα με την τεχνική Ομαδικό γλυπτό να εκφράσουν τα συναισθήματα του συγγραφέα του Ψαλμού.

Η αναφορά

Δραστηριότητες: (Φ Μ στα θρησκευτικά Γ΄ Γυμνασίου, Σελ. 85)

Δυναμικές εικόνες: Στην ομάδα σας σκεφτείτε και στη συνέχεια εκφράστε, με ένα ακίνητο σιωπηλό «ομαδικό γλυπτό», τα συναισθήματα του συγγραφέα του Ψαλμού 27.

Ρόλος στον τοίχο

Στη Β΄ Γυμνασίου στη θεματική ενότητα 1 με τίτλο «Μπορούν οι άνθρωποι να εικονίζουν τον Θεό;» και συγκεκριμένα στην υποενότητα «Η δύναμη της εικόνας» προτείνεται, οι μαθητές εφαρμόζοντας την τεχνική «Ρόλος στον Τοίχο» χωρισμένοι σε ομάδες και ακούγοντας το τραγούδι «Σαν να μην έζησα ποτέ», να παρουσιάσουν ένα «σύγχρονο ειδωλόλατρη»(γνωρίσματα, σκέψεις και συναισθήματα).

Η αναφορά

Ιδέες για εργασίες και Δραστηριότητες(Φ Μ στα θρησκευτικά Β΄ Γυμνασίου, Σελ. 13)

Ακούστε το τραγούδι «Σαν να μην έζησα ποτέ». Χωριστείτε σε μικρές ομάδες.

Εφαρμόζοντας τον «Ρόλο στον τοίχο», φτιάξτε σε χαρτί ένα ανθρώπινο σκίτσο με τίτλο «σύγχρονος ειδωλόλατρης». Κατόπιν συζητήστε μεταξύ σας τα εξωτερικά και τα εσωτερικά χαρακτηριστικά και γνωρίσματά του (το όνομά του, την όψη του, τον χαρακτήρα του, τα ενδιαφέροντά του, άλλα προσωπικά στοιχεία, επάγγελμα, συνήθειες, μυστικά κ.ά.) και σημειώστε τα κάτω από το σκίτσο. Στη συνέχεια, σημειώστε πάνω στο σκίτσο τι σκέφτεται ο «ήρωας» για τον εαυτό του και έξω από το σκίτσο τι σκέφτονται οι άλλοι για αυτόν. Παρουσιάστε το σκίτσο σας στην τάξη.

Μία τελευταία αναφορά στην τεχνική *Ρόλος στον τοίχο* υπάρχει στη Β΄ Γυμνασίου, στη θεματική ενότητα 4 με τίτλο *Εμείς και οι «άλλοι»* και στην υποενότητα *Ποιος είναι για μας ο «άλλος»*; Μέσα από τους στίχους ενός τραγουδιού που υπάρχει στην ενότητα προτείνεται στους μαθητές μια δραστηριότητα με την τεχνική *Ρόλος στον τοίχο* να κατανοήσουν και να συναισθανθούν πως νιώθει ένας άνθρωπος που οι συνθήκες τον αναγκάζουν να εγκαταλείψει τη χώρα του και να ζήσει σε μια ξένη χώρα.

Η αναφορά

Ιδέες για εργασίες και Δραστηριότητες(Φ Μ στα θρησκευτικά Β΄ Γυμνασίου, Σελ. 90)

Ρόλος στον τοίχο: «Ξένη, ξένη μού λένε είμ' εδώ / ξένη κι εκεί θα πουν».

Υπάρχει και μια έμμεση αναφορά στην τεχνική *ρόλος στον τοίχο* όπου παρόλο που δεν αναφέρεται η τεχνική σαν όρος την καταλαβαίνουμε από την περιγραφή της.

Πιο συγκεκριμένα, στη Γ΄ Γυμνασίου, στη θεματική ενότητα 2 με τίτλο *«Το ζήτημα της θρησκείας στη σύγχρονη Ευρώπη»* και στην υποενότητα *«Η Ευρώπη σήμερα: Τάσεις και στάσεις απέναντι στη θρησκεία»* οι μαθητές μεταξύ άλλων μαθαίνουν και για το θρησκευτικό φονταμελισμό δηλαδή το φαινόμενο της απόλυτης προσήλωσης σε ένα δόγμα ή μια θρησκεία. Μέσα από τη δραστηριότητα που προτείνεται, χωρίς να αναφέρεται η τεχνική αλλά με έμμεσο τρόπο οι μαθητές χρησιμοποιούν την τεχνική *Ρόλος στον τοίχο* για να εκφράσουν σκέψεις και συναισθήματα δικά τους αλλά και τρίτων σχετικά με το θέμα.

Η αναφορά

Δραστηριότητες: (Φ Μ στα θρησκευτικά Γ΄ Γυμνασίου, Σελ. 43)

Σε χαρτί του μέτρου ζωγραφίστε το περίγραμμα μιας ανθρώπινης μορφής που αναπαριστά έναν φονταμενταλιστή και αναρτήστε την στον τοίχο. Στο εσωτερικό της φιγούρας γράψτε σκέψεις και συναισθήματα της φιγούρας και έξω από περίγραμμά της γράψτε σκέψεις και συναισθήματα τρίτων για τη φιγούρα. Εκφράστε διαδοχικά: σκέψεις δικές σας, αλλόθρησκων ανθρώπων, φονταμενταλιστών από άλλους θρησκευτικούς χώρους κ.ά.

Στην Α΄ Γυμνασίου δεν υπάρχουν καθόλου αναφορές στην τεχνική *ρόλος στον τοίχο*.

Καρέκλα αφήγησης/ ανακριτική

Στην Α΄ Γυμνασίου, στη θεματική ενότητα 1 με τίτλο *«Μεγαλώνουμε και αλλάζουμε»* και συγκεκριμένα στην υποενότητα *«Η Εκκλησία ανοίγεται και εξαπλώνεται»* γίνεται αναφο-

ρά στον Απόστολο Παύλο, στο έργο του και στα Ιεραποστολικά του ταξίδια. Εδώ, οι μαθητές, με την τεχνική *Ανακριτική καρέκλα* προτείνεται να εκφράσουν σκέψεις και συναισθήματα για την ισότητα των ανθρώπων στηριζόμενοι στη διδασκαλία του Αποστόλου Παύλου.

Η αναφορά

Προτάσεις για εργασίες και δραστηριότητες στην τάξη (Φ Μ στα θρησκευτικά Α΄ Γυμνασίου, Σελ. 15).

Δραστηριότητα 2. Χωριστείτε σε μικρές ομάδες (4-5 ατόμων). Φανταστείτε ότι είστε ειδωλολάτρες και ζείτε στη Θεσσαλονίκη τον 1ο αι. μ.Χ. Μαθαίνετε ότι στην πόλη σας θα μιλήσει κάποιος για έναν αλλιώτικο Θεό. Πηγαίνετε στη συγκέντρωση και ακούτε από τον ομιλητή να λέει: «δεν υπάρχει πια Ιουδαίος και ειδωλολάτρης, δεν υπάρχει πια δούλος και ελεύθερος, δεν υπάρχει άντρας και γυναίκα. Όλοι είστε ένας, χάρη στον Ιησού Χριστό». Πώς νιώθετε; Ποιες είναι οι πρώτες σκέψεις που κάνετε; Τι ερωτήσεις θέλετε να κάνετε στον ομιλητή; (Τεχνική: «Ανακριτική Καρέκλα»)

Στη συνέχεια, στην Α΄ Γυμνασίου, στη θεματική ενότητα 4 με τίτλο «Πώς παίρνονται οι αποφάσεις» και συγκεκριμένα στην υποενότητα «Η Χριστιανική Εκκλησία αποφασίζει και ορίζει την πίστη» γίνεται αναφορά στην Αποστολική Σύνοδο και τονίζεται η σημασία για τη μετέπειτα πορεία της Εκκλησίας. Έτσι προτείνεται ως δραστηριότητα στην τάξη με την τεχνική της *Ανακριτικής Καρέκλας* ένας μαθητής -σε ρόλο- να μεταφέρει τις αποφάσεις της Συνόδου στα άλλα μέλη της κοινότητας.

Η αναφορά

Προτάσεις για εργασίες και δραστηριότητες στην τάξη (Φ Μ στα θρησκευτικά Α΄ Γυμνασίου, Σελ. 96).

Δραστηριότητα 2. Φανταστείτε ότι συμμετείχατε στην Α΄ Αποστολική Σύνοδο και μετά το τέλος της επιστρέφετε στον τόπο σας. Οι χριστιανοί της κοινότητάς σας θέλουν να μάθουν για τη σύνοδο και την απόφαση που πήρε. (Τεχνική: «Ανακριτική Καρέκλα»)

Στην Α΄ Γυμνασίου, στη θεματική ενότητα 5 με τίτλο «Μονοθεϊστικές θρησκείες: Ιουδαϊσμός και Ισλάμ» και στην υποενότητα «Ισλάμ» οι μαθητές διδάσκονται για τη μουσουλμανική θρησκεία. Μεταξύ άλλων ενημερώνονται και για τη μεγάλη σημασία που έχει για ένα μουσουλμάνο η επίσκεψη και το προσκύνημα στη Μέκκα. Με την τεχνική *Ανακριτική*

Καρέκλα ένας μαθητής σε ρόλο αναλαμβάνει να εξηγήσει τη μεγάλη σημασία του προσκυνήματος στη Μέκκα.

Η αναφορά

Προτάσεις για εργασίες και δραστηριότητες στην τάξη (Φ Μ στα θρησκευτικά Α΄ Γυμνασίου, Σελ. 137).

Δραστηριότητα 2. Ο Αλή είναι 12 χρόνων ζει στο Βέλγιο και είναι πιστός Μουσουλμάνος, όπως και οι γονείς και τα αδέρφια του. Έχει ξεκινήσει να αποταμιεύει χρήματα, γιατί ονειρεύεται μεγαλώνοντας να πραγματοποιήσει το προσκύνημα στη Μέκκα. Οι συμμαθητές του στην τάξη, που δεν είναι Μουσουλμάνοι, δεν μπορούν να καταλάβουν το όνειρό του. Τον ρωτούν λοιπόν κι εκείνος τους απαντά. (Τεχνική: «Ανακριτική καρέκλα»)

Στη Β΄ Γυμνασίου, στη θεματική ενότητα 1 με τίτλο «Μπορούν οι άνθρωποι να εικονίζουν τον Θεό;» και συγκεκριμένα στην υποενότητα «Η απεικόνιση του Θεού στον Χριστιανισμό» στα πλαίσια της διδασκαλίας για την Εικονομαχία και τη διαμάχη για τις εικόνες προτείνεται βιωματική τεχνική «Καρέκλα αφήγησης» όπου ένας μαθητής σε ρόλο(εικονόφιλος) αφηγείται μια φανταστική ιστορία σχετική με τη διάσωση μιας εικόνας την περίοδο της Εικονομαχίας.

Η αναφορά

Ιδέες για εργασίες και Δραστηριότητες(Φ Μ στα θρησκευτικά Β΄ Γυμνασίου, Σελ. 22)

Καρέκλα αφήγησης: ένας εικονόφιλος αφηγείται τις περιπέτειές του. Εναλλακτικά, γράψτε μια ιστορική αφήγηση ή δημιουργήστε ένα εικονογραφήγημα (κόμικ) με σενάριο τη φυγάδευση μιας εικόνας στα χρόνια της Εικονομαχίας.

Στη Β΄ Γυμνασίου, στη θεματική ενότητα 2 με τίτλο *Ποιος είναι ο Θεός των χριστιανών; «Τίνα με λένουσιν οι άνθρωποι είναι;»* και στην υποενότητα «Ο Ιησούς Χριστός στην Καινή Διαθήκη» οι μαθητές γνωρίζουν το πρόσωπο Χριστού μέσα από τη διδασκαλία Του και το έργο Του. Μεταξύ άλλων διδάσκονται για την απέραντη αγάπη του Θεού προς τον άνθρωπο μέσα από την παραβολή του Σπλαχνικού πατέρα, την έμπρακτη αγάπη του ανθρώπου προς το συνάνθρωπο μέσα από την παραβολή του καλού Σαμαρείτη και το πνευματικό φως που χαρίζει ο Χριστός σε όσους Τον γνωρίζουν μέσα από το θαύμα του εκ γενετής τυφλού. Οι μαθητές με βιωματικό τρόπο και συγκεκριμένα με την τεχνική Α-

νακριτική καρέκλα υποδύονται πρόσωπα βιβλικών κειμένων, εκφράζουν σκέψεις και συναισθήματα.

Η αναφορά

Ιδέες για εργασίες και Δραστηριότητες(Φ Μ στα θρησκευτικά Β΄ Γυμνασίου, Σελ. 55)

Ανακριτική καρέκλα για πρόσωπα κειμένων (Σαμαρείτης, Άσωτος, τυφλός).

Στη Β΄ Γυμνασίου, στη θεματική ενότητα 4 με τίτλο *Εμείς και οι «άλλοι»* και στην υποενότητα «Ο «άλλος» για τους Χριστιανούς» και κατά τη διδασκαλία της παραβολής *Ο σπλαχνικός Σαμαρείτης* οι μαθητές μπορούν μέσα από τη δραστηριότητα που προτείνεται με την τεχνική *Καρέκλα αφήγησης* να φανταστούν, να μπουν στη θέση του Ιουδαίου τραυματία και να συνεχίσουν μια φανταστική συνέχεια της ιστορίας.

Η αναφορά

Ιδέες για εργασίες και Δραστηριότητες(Φ Μ στα θρησκευτικά Β΄ Γυμνασίου, Σελ. 96)

Καρέκλα αφήγησης: Ο τραυματίας Ιουδαίος αφηγείται χρόνια μετά.

Στην ίδια θεματική ενότητα με κεντρικό θέμα τη στάση των χριστιανών απέναντι στον «άλλο», τον ξένο προτείνεται πάλι η τεχνική *Καρέκλα αφήγησης* όπου μαθητές υποδύονται πρόσωπα που υπερασπίστηκαν και βοήθησαν «ξένους».

Η αναφορά

Ιδέες για εργασίες και Δραστηριότητες(Φ Μ στα θρησκευτικά Β΄ Γυμνασίου, Σελ. 96)

Καρέκλα αφήγησης για πρόσωπα που υπερασπίστηκαν «ξένους»: π.χ. «Κάποιος

Εβραίος που σώθηκε από τη Μαρία Σκόμπτσοβα αφηγείται».

Στην επόμενη ενότητα της Β΄ Γυμνασίου με τίτλο *Διάσπαση και αντιπαλότητα στις θρησκείες* και στην υποενότητα *«Χριστιανοί διώκουν Χριστιανούς»* οι μαθητές ενημερώνονται για τις Σταυροφορίες, το φανατισμό και τη βία ως παρέκκλιση από το χριστιανικό ήθος. Μαθητές μπαίνουν σε ρόλους, εγείρουν τη φαντασία τους και αφηγούνται δικές τους σκέψεις και συναισθήματα σχετικά με ιστορικά γεγονότα που αμαύρωσαν το Χριστιανισμό με την τεχνική *Καρέκλα αφήγησης*.

Η αναφορά

Ιδέες για εργασίες και Δραστηριότητες(Φ Μ στα θρησκευτικά Β΄ Γυμνασίου, Σελ. 123)

Καρέκλες αφήγησης: Ένας σταυροφόρος αφηγείται τις εντυπώσεις του από το ταξίδι του στην Ανατολή. Ένας χριστιανός της Πόλης αφηγείται τις μέρες της Άλωσης. Ένας μουσουλμάνος της Συρίας αφηγείται την εμπειρία του από τις μέρες των Σταυροφοριών.

Στη Β΄ Γυμνασίου πάλι και στην ίδια θεματική ενότητα 5 με τίτλο «Διάσπαση και αντιπαλότητα στις θρησκείες» και στην υποενότητα «Διάσπαση και αντιπαλότητα σε διάφορες θρησκείες» γίνεται λόγος για διαφορές και ανισότητες ανάμεσα σε ανθρώπους της ίδιας θρησκείας. Συγκεκριμένα στην ενότητα αυτή μεταξύ άλλων υπάρχει αναφορά στους Ντάλιτ μιας κατώτερης κάστας στην Ινδία. Υπάρχει πρόταση δραστηριότητας με *Καρέκλα αφήγησης ή Δραματοποίηση* οι μαθητές να βιώσουν και να συναισθανθούν πως νιώθει και πως ζει ένας Ντάλιτ σε ένα σύγχρονο κόσμο.

Η αναφορά

Ιδέες για εργασίες και Δραστηριότητες(Φ Μ στα θρησκευτικά Β΄ Γυμνασίου, Σελ. 126)

Καρέκλα αφήγησης ή Δραματοποίηση: ένας Ντάλιτ αφηγείται.

Τέλος Στη Β΄ Γυμνασίου, στη θεματική ενότητα 6 με τίτλο «Ορθοδοξία και Νέος Ελληνισμός» και συγκεκριμένα στην υποενότητα «Από την οικουμενική Ορθοδοξία στις εθνικές Εκκλησίες» και στο μάθημα για το Αυτοκέφαλο της Εκκλησίας της Ελλάδας και τη σχέση με το Οικουμενικό Πατριαρχείο οι μαθητές καλούνται να μπουν σε ρόλο και να αφηγηθούν μια φανταστική ιστορία με την τεχνική *Καρέκλα αφήγησης*.

Η αναφορά

Ιδέες για εργασίες και Δραστηριότητες(Φ Μ στα θρησκευτικά Β΄ Γυμνασίου, Σελ. 155)

Καρέκλα αφήγησης: Ένας πιστός αφηγείται μια μέρα μετά την Άλωση της Πόλης.

Στη Γ΄ Γυμνασίου, στη θεματική ενότητα 2 με τίτλο «Το ζήτημα της θρησκείας στη σύγχρονη Ευρώπη» και στην υποενότητα «Η θρησκεία στις πολυπολιτισμικές κοινωνίες της Ευρώπης» οι μαθητές ενημερώνονται για τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των θρησκευτικών κοινοτήτων στην Ελλάδα. Μέσα από την τεχνική *Καρέκλα αφήγησης*, σε ρόλο, μπορούν να εκφράσουν εμπειρίες και συναισθήματα ως μέλη μιας θρησκευτικής κοινότητας.

Η αναφορά

Δραστηριότητες: (Φ Μ στα θρησκευτικά Γ΄ Γυμνασίου, Σελ. 36)

Πρόσφατα κατοχυρώθηκε η δυνατότητα νομικής οργάνωσης των θρησκευτικών κοινοτήτων στην Ελλάδα. Χρησιμοποιείτε την καρέκλα αφήγησης για να εκφράσετε βιώματα και συναισθήματα ενός μέλους μια θρησκευτικής κοινότητας στην Ελλάδα, πριν και μετά από αυτό.

Διάδρομος/ κύκλος συνείδησης

Στην Α΄ Γυμνασίου, στη θεματική ενότητα 1 με τίτλο «Μεγαλώνουμε και αλλάζουμε» και στην υποενότητα «Από τους διωγμούς και το μαρτύριο στη δικαίωση των Χριστιανών και τη νομιμοποίηση του Χριστιανισμού» γίνεται αναφορά στους διωγμούς των χριστιανών από τους Ρωμαίους. Οι μαθητές μέσα από την τεχνική Κύκλος συνείδησης και τη δραστηριότητα που προτείνεται καλούνται να προβληματιστούν, να βρεθούν σε δίλημμα και να μπουν στη θέση ενός χριστιανού που διώκεται ακούγοντας τη φωνή της συνείδησης τους.

Η αναφορά

Προτάσεις για εργασίες και δραστηριότητες στην τάξη (Φ Μ στα θρησκευτικά Α΄ Γυμνασίου, Σελ. 17).

Δραστηριότητα 1. Φανταστείτε ότι ζείτε την εποχή του αυτοκράτορα Δέκιου. Φτάνει η είδηση ότι αύριο το πρωί στο κέντρο της πόλης όλοι θα πρέπει να προσφέρουν θυσίες στους θεούς της Ρώμης. Σκέψεις και προβληματισμοί ενός χριστιανού. (Τεχνική: «Κύκλος συνείδησης»)

Στην Α΄ Γυμνασίου, στην τελευταία θεματική ενότητα 6 με τίτλο «Θρησκευτικές αναζητήσεις και εμπειρίες της μακρινής Ανατολής» και στην υποενότητα «Βουδισμός» οι μαθητές διδάσκονται για τη σημασία της άσκησης στη ζωή ενός Βουδιστή. Έτσι προτείνεται ως δραστηριότητα στην τάξη να κατανοηθεί το δίλημμα του Σιντάρτα με την τεχνική Κύκλος συνείδησης.

Η αναφορά

Προτάσεις για εργασίες και δραστηριότητες στην τάξη (Φ Μ στα θρησκευτικά Α΄ Γυμνασίου, Σελ. 168)

Δραστηριότητα 2. Ο Σιντάρτα μετά από χρόνια σκληρής άσκησης βρέθηκε στο δίλημμα: σκληρή άσκηση ή ζωή χωρίς ακρότητες; (Τεχνική: «Κύκλος συνείδησης»)

Στη Β΄ Γυμνασίου, στη θεματική ενότητα 2 με τίτλο Ποιος είναι ο Θεός των χριστιανών; «Τίνα με λένε οι άνθρωποι είναι;» και στην υποενότητα «Γνώμες των ανθρώπων για

τον Ιησού Χριστό» γίνεται λόγος για το πρόσωπο του Ιησού Χριστού, πως τον αντιμετωπίσαν άνθρωποι της εποχής και ποια ήταν η γνώμη τους για Αυτόν. Με την τεχνική *Διάδρομος συνείδησης* οι μαθητές καλούνται να μιλήσουν και να εκφράσουν σκέψεις για τον Ιησού Χριστού μέσα από τα πρόσωπα του Πιλάτου και του Νικόδημου.

Η αναφορά

Ιδέες για εργασίες και Δραστηριότητες(Φ Μ στα θρησκευτικά Β΄ Γυμνασίου, Σελ. 38)

Διάδρομος συνείδησης για πρόσωπα των διηγήσεων (Πιλάτος, Νικόδημος).

Στη Β΄ Γυμνασίου, στη θεματική ενότητα 2 με τίτλο *Ποιος είναι ο Θεός των χριστιανών;* «Τίνα με λένε οι άνθρωποι είναι;» και στην υποενότητα «Ο Ιησούς Χριστός στην Καινή Διαθήκη» γίνεται αναφορά και σε πρόσωπα που γνώρισαν τον Ιησού Χριστό χωρίς να ανήκουν στον ευρύτερο κύκλο και που ίσως να κρατούσαν αρνητική στάση απέναντι Του. Οι μαθητές με την τεχνική *Διάδρομος συνείδησης* καλούνται να υποδυθούν τέτοια πρόσωπα(Πιλάτος, Φαρισαίος στρατιώτης) και να έρθουν αντιμέτωποι με τη συνείδησή τους σχετικά με τη στάση που τήρησαν απέναντι στον Ιησού Χριστό.

Η αναφορά

Ιδέες για εργασίες και Δραστηριότητες(Φ Μ στα θρησκευτικά Β΄ Γυμνασίου, Σελ. 55)

Διάδρομος συνείδησης για πρόσωπα των διηγήσεων (Πιλάτος, ένας Φαρισαίος, στρατιώτες της Σταύρωσης).

Υπάρχει και μια έμμεση αναφορά στην τεχνική κύκλος συνείδησης χωρίς να αναφέρεται η λέξη. Από την περιγραφή φαίνεται πως προτείνεται η συγκεκριμένη τεχνική.

Πιο συγκεκριμένα στη Γ΄ Γυμνασίου, στη θεματική ενότητα 2 με τίτλο «*Το ζήτημα της θρησκείας στη σύγχρονη Ευρώπη*» και στην υποενότητα «*Η Ευρώπη σήμερα: Τάσεις και στάσεις απέναντι στη θρησκεία*» γίνεται αναφορά στον αθεϊσμό, τον αντιχριστιανισμό, στο θρησκευτικό φονταμελισμό κ.λ.π. Πάνω σε αυτά τα θέματα λοιπόν οι μαθητές με έμμεση αναφορά στην τεχνική *Κύκλος συνείδησης (στη δραστηριότητα γίνεται περιγραφή των βημάτων της τεχνικής αυτής χωρίς να αναφέρεται η τεχνική)* και σε ομάδες καλούνται να πάρουν θέσεις και να εκφράσουν σκέψεις και συναισθήματα πάνω σε ένα υποτιθέμενο περιστατικό σχετικό με το θέμα.

Η αναφορά

Δραστηριότητες: (Φ Μ στα θρησκευτικά Γ΄ Γυμνασίου, Σελ. 43)

Τελευταία, έχουν αναφερθεί περιστατικά βεβήλωσης ναών. Άραγε, γιατί γίνεται αυτό; Ας μπούμε στη θέση ενός ανθρώπου που έκανε μια τέτοια πράξη, π.χ. έγραψε υβριστικά συνθήματα σε ένα χώρο λατρείας. Χωριστείτε σε δύο ομάδες σχηματίζοντας δύο ομόκεντρους κύκλους. Όσοι είναι στον εσωτερικό κύκλο, βιώνουν τον ρόλο αυτού του ανθρώπου. Όσοι είναι στον εξωτερικό κύκλο σκέφτονται μια λέξη ή φράση, σαν φωνή της συνείδησης, σχετικά με την πράξη. Με το σύνθημα του συντονιστή, όσοι είναι στον εξωτερικό κύκλο αρχίζουν να λένε τη φράση τους, ο ένας μετά τον άλλο και έπειτα ταυτόχρονα. Οι δύο ομάδες αλλάζουν θέση και η διαδικασία επαναλαμβάνεται. Συζητήστε για θέσεις που ακούστηκαν και συναισθήματα που βιώσατε.

Συλλογικός Ρόλος

Στην Α΄ Γυμνασίου, στη θεματική ενότητα 1 με τίτλο «Μεγαλώνουμε και αλλάζουμε» και συγκεκριμένα στην υποενότητα «Ο Χριστιανισμός ως επίσημη θρησκεία της βυζαντινής αυτοκρατορίας» οι μαθητές μέσα από την τεχνική Συλλογικός Ρόλος καλούνται να αναλάβουν ρόλους (χριστιανοί-εθνικοί) και να συζητήσουν σχετικά με την ανακήρυξη του χριστιανισμού ως επίσημης θρησκείας του κράτους.

Η αναφορά

Προτάσεις για εργασίες και δραστηριότητες στην τάξη (Φ Μ στα θρησκευτικά Α΄ Γυμνασίου, Σελ. 23).

Δραστηριότητα 1. Συζήτηση μεταξύ χριστιανών και εθνικών μετά την ανακήρυξη του Χριστιανισμού ως επίσημης θρησκείας. (Τεχνική: «Συλλογικός Ρόλος»)

Στη συνέχεια, στην Α΄ Γυμνασίου, στη θεματική ενότητα 5 με τίτλο «Μονοθεϊστικές θρησκείες: Ιουδαϊσμός και Ισλάμ» και στην υποενότητα «Ιουδαϊσμός» διδάσκεται ο Ιουδαϊσμός και συγκεκριμένα οι γιορτές και η λατρευτική ζωή των Εβραίων. Με την τεχνική Συλλογικός Ρόλος οι μαθητές σε ρόλο και σε ομάδες (Χριστιανοί- Εβραίοι) υποβάλλουν ερωτήματα και αναλύουν σχετικά με τις εβραϊκές συνήθειες και γιορτές.

Η αναφορά

Προτάσεις για εργασίες και δραστηριότητες στην τάξη (Φ Μ στα θρησκευτικά Α΄ Γυμνασίου, Σελ. 124).

Συλλογικός ρόλος: Μια ομάδα Εβραίων παρουσιάζει σε μια ομάδα χριστιανών αντικείμενα λατρείας και λατρευτικές συνήθειες του Σαββάτου που εκφράζουν τη βαθιά και ου-

σιαστική σχέση τους με το Θεό. Οι χριστιανοί ζητούν πληροφορίες και υποβάλλουν ερωτήματα.

Μένουμε στην Α' Γυμνασίου, και στην ίδια θεματική ενότητα 5 με τίτλο

« Μονοθεϊστικές θρησκείες: Ιουδαϊσμός και Ισλάμ» και στην υποενότητα «Ισλάμ» οι μαθητές διδάσκονται για το Ισλάμ. Μεταξύ άλλων μαθαίνουν για τη σημασία της προσευχής και του ιερού χώρου, το τζαμί, των μουσουλμάνων. Έτσι στις προτάσεις για δραστηριότητες στην τάξη προτείνεται η τεχνική Συλλογικός ρόλος για να κατανοήσουν οι μαθητές πόσο σημαντικός είναι ο χώρος προσευχής κάθε ανθρώπου.

Η αναφορά

Προτάσεις για εργασίες και δραστηριότητες στην τάξη (Φ Μ στα θρησκευτικά Α' Γυμνασίου, Σελ. 137).

Δραστηριότητα 6. Συλλογικός ρόλος: Φανταστείτε ότι εκπροσωπείτε ως Μουσουλμάνοι το δικαίωμά σας για ένα δικό σας χώρο προσευχής και απευθύνετε το αίτημά σας στο δήμαρχο και τους δημοτικούς συμβούλους της πόλης σας.

Στη Β' Γυμνασίου, στη θεματική ενότητα 1 με τίτλο «Μπορούν οι άνθρωποι να εικονίζουν τον Θεό;» και συγκεκριμένα στην υποενότητα «Η απεικόνιση του Θεού στον Χριστιανισμό» γίνεται αναφορά στην Εικονομαχία και στην πολυετή διαμάχη των χριστιανών σχετικά με τη λατρεία των Εικόνων. Με την τεχνική «Συλλογικός ρόλος» οι μαθητές σε ρόλο (χριστιανοί) αναπαριστούν μια σκηνή όταν μαθαίνουν ότι απομακρύνονται οι εικόνες μετά από αυτοκρατορική διαταγή.

Η αναφορά

Ιδέες για εργασίες και Δραστηριότητες(Φ Μ στα θρησκευτικά Β' Γυμνασίου, Σελ. 22)

Συλλογικός ρόλος (σκηνή στην αγορά): χριστιανοί μαθαίνουν την αυτοκρατορική απόφαση για την απομάκρυνση των εικόνων.

Πάλι στη Β' Γυμνασίου, στη θεματική ενότητα 4 με τίτλο *Εμείς και οι «άλλοι»* και στην υποενότητα «Ο «άλλος» για τους Χριστιανούς» μεταξύ άλλων διδάσκεται στους μαθητές ποιος είναι ο πλησίον μέσα από την παραβολή του σπλαχνικού Σαμαρείτη. Έτσι, σε μια από τις δραστηριότητες της ενότητας προτείνεται οι μαθητές να υποδυθούν τους πρωταγωνιστές της παραβολής μέσα από την θεατρική πράξη και συγκεκριμένα με την τεχνική Συλλογικός ρόλος.

Η αναφορά

Ιδέες για εργασίες και δραστηριότητες(Φ Μ στα θρησκευτικά Β΄ Γυμνασίου, Σελ. 96)

Συλλογικός ρόλος: Οι πρωταγωνιστές του σπλαχνικού Σαμαρείτη.

Στη Γ΄ Γυμνασίου δεν προτείνεται καμιά δραστηριότητα με την τεχνική Συλλογικός ρόλος.

Αυτοσχεδιασμός

Στην Α΄ Γυμνασίου, στη θεματική ενότητα 2 με τίτλο «*Η συνάντηση του Χριστιανισμού με τον Ελληνισμό*» και στην υποενότητα «*Η δυναμική των συναντήσεων*» στη δεύτερη δραστηριότητα προτείνεται η μέθοδος του αυτοσχεδιασμού. Οι μαθητές καλούνται να αυτοσχεδιάσουν και να δημιουργήσουν σενάρια με θέμα κατά πόσο μας επηρεάζουν οι σχέσεις και οι επαφές μας με τους άλλους.

Η αναφορά

Προτάσεις για εργασίες και δραστηριότητες στην τάξη (Φ Μ στα θρησκευτικά Α΄ Γυμνασίου, Σελ. 36).

Δραστηριότητα 2. Εργασία σε ομάδες: «Σχέσεις και συναντήσεις που μας επηρεάζουν θετικά ή αρνητικά». Συζητήστε το θέμα στις ομάδες σας και δημιουργήστε σχετικά σενάρια που να εκφράζουν τις ιδέες σας. Στη συνέχεια παρουσιάστε είτε μια σχετική σκηνή με τη μέθοδο του αυτοσχεδιασμού.

Στην επόμενη ενότητα της Α΄ Γυμνασίου με τίτλο «*Η συνάντηση του Χριστιανισμού με τον Ελληνισμό*» και στην υποενότητα «*Ελληνισμός και Χριστιανισμός. Η συνάντηση δύο κόσμων*» γίνεται αναφορά στον Απόστολο Παύλο και στο άνοιγμα του Χριστιανισμού στον ελληνικό χώρο. Με αφορμή αυτό προτείνεται στις εργασίες στην τάξη να αναλυθεί το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης και να παρουσιαστούν σκηνές με τη μέθοδο του αυτοσχεδιασμού σχετικές με την παγκοσμιοποίηση.

Η αναφορά

Προτάσεις για εργασίες και δραστηριότητες στην τάξη (Φ Μ στα θρησκευτικά Α΄ Γυμνασίου, Σελ. 39).

Δραστηριότητα 3. Σήμερα όλοι ακούμε και διαβάζουμε για το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης. Αφού συζητήστε για λίγο με τον καθηγητή σας γι' αυτό, χωριστείτε σε ομάδες και φανταστείτε μικρές καθημερινές σκηνές και εμπειρίες, κοινές για όλους τους Ευρωπαίους εφήβους. Παρουσιάστε τις σκηνές στην τάξη με την τεχνική του αυτοσχεδιασμού.

Στη συνέχεια συζητήστε για τα θετικά και τα τυχόν αρνητικά αυτής της πτυχής της παγκοσμιοποίησης.

Στην τελευταία ενότητα της Α΄ Γυμνασίου, με τίτλο « *Θρησκευτικές αναζητήσεις και εμπειρίες της μακρινής Ανατολής*» και στην υποενότητα «*Βουδισμός*» οι μαθητές μαθαίνουν βασικά στοιχεία του Βουδισμού και λίγα λόγια για τη ζωή του Σιντάρτα Γκαουτάμα του ονομαζόμενου ως Βούδα. Επισημαίνεται η σημασία της σωτηρίας του ανθρώπου για ένα βουδιστή καθώς και ο δρόμος που οδηγεί στη λύτρωση του ανθρώπου. Για να κατανοηθεί αυτό προτείνεται ως δραστηριότητα με τη μέθοδο του *αυτοσχεδιασμού* οι μαθητές να βιώσουν τη συνάντηση του Σιντάρτα με τον ασκητή, μια συνάντηση που σημάδεψε τη ζωή του Σιντάρτα.

Η αναφορά

Προτάσεις για εργασίες και δραστηριότητες στην τάξη (Φ Μ στα θρησκευτικά Α΄ Γυμνασίου, Σελ. 168).

Δραστηριότητα 1. Με τη μέθοδο του αυτοσχεδιασμού και σε συνεργασία με τον/την διπλανό/ή σας ζωντανέψτε το διάλογο που φαντάζεστε ότι έγινε μεταξύ του Σιντάρτα με τον ασκητή.

Τέλος στην ίδια θεματική ενότητα της Α΄ Γυμνασίου με τίτλο « *Θρησκευτικές αναζητήσεις και εμπειρίες της μακρινής Ανατολής*» και στην υποενότητα «*Θρησκείες της Κίνας*» οι μαθητές γνωρίζουν τον Τάο και τον Ταοϊσμό. Προτείνεται ως δραστηριότητα εργασία σε ομάδες. Με τη μέθοδο του *αυτοσχεδιασμού* οι μαθητές καλούνται να παρουσιάσουν μια σκηνή και να αναγνωρίσουν τις αξίες της διδασκαλίας του Τάο.

Η αναφορά

Προτάσεις για εργασίες και δραστηριότητες στην τάξη (Φ Μ στα θρησκευτικά Α΄ Γυμνασίου, Σελ. 168)

Δραστηριότητα 3. Εργασία σε ομάδες: Με τη μέθοδο του αυτοσχεδιασμού παρουσιάστε μια σκηνή από το παραμύθι «Ο γιος και το άλογο». Στη συζήτηση που ακολουθεί αναγνωρίστε αξίες του Τάο.

Στην Β΄ Γυμνασίου και στην Γ΄ Γυμνασίου δεν υπάρχει καμία αναφορά στην τεχνική του αυτοσχεδιασμού.

Παγωμένη/ Δυναμική Εικόνα

Στην Α΄ Γυμνασίου στη θεματική ενότητα 5 με τίτλο « *Μονοθεϊστικές θρησκείες: Ιουδαϊσμός και Ισλάμ*» και στην υποενότητα «*Ιουδαϊσμός*» διδάσκεται ο Ιουδαϊσμός και συγκεκριμένα η ζωή των Εβραίων μέσα από το Μωσαϊκό Νόμο. Με την τεχνική *Δυναμική Εικόνα* οι μαθητές καλούνται να αποδώσουν ιδέες διερευνώντας βιβλικά κείμενα ανακαλύπτοντας αξίες ζωής μέσα σε αυτά.

Η αναφορά

Προτάσεις για εργασίες και δραστηριότητες στην τάξη (Φ Μ στα θρησκευτικά Α΄ Γυμνασίου, Σελ. 124).

Δραστηριότητα 2. Εργασία σε ομάδες: Κάθε ομάδα διερευνά βιβλικά κείμενα που αναφέρονται στη ζωή των Εβραίων σύμφωνα με το Νόμο του Θεού και στη συνέχεια ανακαλύπτει και αποτιμά τις αξίες ζωής που προβάλλονται σε αυτά. Τέλος, επιλέγει ένα από τα κείμενα και προσπαθεί να αποδώσει τις ιδέες που περιέχει με την τεχνική της «Δυναμικής Εικόνας».

Στην ίδια θεματική ενότητα της Α΄ Γυμνασίου με τίτλο «*Θρησκευτικές αναζητήσεις και εμπειρίες της μακρινής Ανατολής*» και στην υποενότητα «*Βουδισμός*» μεταξύ άλλων γίνεται αναφορά για το Βούδα και για τους ηγέτες του Θιβετιανού Βουδισμού όμως ο Δαλάι Λάμα. Επίσης, στο φάκελο του μαθητή υπάρχουν και κάποια αποφθέγματα του Βούδα. Οι μαθητές καλούνται σε εργασία σε ομάδες και με την τεχνική *Δυναμική Εικόνα* να αποδώσουν βιωματικά ένα απόφθεγμα του Βούδα.

Η αναφορά

Προτάσεις για εργασίες και δραστηριότητες στην τάξη (Φ Μ στα θρησκευτικά Α΄ Γυμνασίου, Σελ. 168)

Δραστηριότητα 4. Εργασία σε ομάδες: Αποδώστε ένα απόφθεγμα του Βούδα με την τεχνική «Δυναμική Εικόνα».

Στη Β΄ Γυμνασίου, στη θεματική ενότητα 3 με τίτλο «*Ποιος είναι ο άνθρωπος;*» και συγκεκριμένα στην υποενότητα «*Ο σκοπός και το νόημα της ζωής του ανθρώπου: Η βιβλική πρόταση και η θεολογική ερμηνεία*» γίνεται λόγος για τη δημιουργία του ανθρώπου και ειδικότερα για την ισοτιμία του άνδρα και της γυναίκας μέσα από βιβλικά κείμενα. Σαν δραστηριότητα προτείνεται οι μαθητές με την τεχνική *Παγωμένη εικόνα* χρησιμοποιώ-

ντας τα σώματα τους να εκφραστούν και να αποτυπώσουν σχέσεις ανάμεσα στα δύο φύλα.

Η αναφορά

Ιδέες για εργασίες και Δραστηριότητες(Φ Μ στα θρησκευτικά Β΄ Γυμνασίου, Σελ. 67)

Έκφραση και αποτύπωση στερεοτυπικών εκφράσεων για τα δύο φύλα σε παγωμένες εικόνες.

Στη Γ΄ Γυμνασίου, στη θεματική ενότητα 2 με τίτλο «*Το ζήτημα της θρησκείας στη σύγχρονη Ευρώπη*» και στην υποενότητα «*Η θρησκεία στις πολυπολιτισμικές κοινωνίες της Ευρώπης*» οι μαθητές πληροφορούνται για την ύπαρξη διάφορων θρησκευτικών κοινοτήτων. Μέσα από τις δραστηριότητες που υπάρχουν στην ενότητα καλούνται μέσα από την τεχνική *Δυναμικές εικόνες* να αναπαραστήσουν σε ομάδες την κατανομή των σημερινών Ευρωπαίων με βάση τη θρησκεία τους.

Η αναφορά

Δραστηριότητες: (Φ Μ στα θρησκευτικά Γ΄ Γυμνασίου, Σελ. 36)

Δυναμικές εικόνες: Δοκιμάστε να αναπαραστήσετε σε ομάδες τα ποσοστά που παρουσιάζουν οι σημερινοί Ευρωπαίοι. Φανταστείτε αντίστοιχα τα ποσοστά σε δέκα χρόνια από σήμερα και σε πενήντα και κάντε τις ανάλογες αλλαγές στις ομάδες. Αιτιολογήστε κατάλληλα τις επιλογές σας.

Στη Γ΄ Γυμνασίου, στη θεματική ενότητα 3 με τίτλο «*Σύγχρονες θρησκευτικές μορφές στην Ορθοδοξία και στον κόσμο*» και στην υποενότητα «*Μαρτυρία και προσφορά της Ορθοδοξίας στον σύγχρονο κόσμο*» και μέσα από το κείμενο που αναφέρεται στο έργο και τις απόψεις του Ολιβιέ Κλεμάν οι μαθητές εμπνεόμενοι από το κείμενο καλούνται να εκφραστούν και να παρουσιάσουν μια *Δυναμική εικόνα* χρησιμοποιώντας τα σώματά τους.

Η αναφορά

Δραστηριότητες: (Φ Μ στα θρησκευτικά Γ΄ Γυμνασίου, Σελ. 64)

Διαβάστε το πρώτο από τα κείμενα του Ολιβιέ Κλεμάν («Ζούσα σ' ένα περιβάλλον...»). Στην ομάδα σας, συζητήστε, προετοιμάστε και παρουσιάστε στην τάξη μια δυναμική εικόνα με έμπνευση από το κείμενο. Εκφραστικά εργαλεία που μπορείτε να χρησιμοποιήσετε είναι: λόγος, κίνηση, στάση του σώματος, έκφραση του προσώπου.

Στη Γ΄ Γυμνασίου, στη θεματική ενότητα 5 με τίτλο «*Ελπίδα και αγώνας για τη μεταμόρφωση της ζωής του κόσμου*» και στην υποενότητα «*Η μεταμόρφωση του κόσμου ως πανανθρώπινο αίτημα*» γίνεται προσπάθεια οι μαθητές να κατανοήσουν το αίτημα για την ανάγκη μεταμόρφωσης του κόσμου και την ελπίδα που προσφέρει ο Χριστιανισμός μέσα από την Ανάσταση του Χριστού. Εμπνεόμενοι από το κείμενο που υπάρχει στην ενότητα οι μαθητές με την τεχνική *δυναμική εικόνα* καλούνται να εκφράσουν μια δύσκολη στιγμή της ζωής τους και να βρουν λύσεις.

Η αναφορά

Δραστηριότητες: (Φ Μ στα θρησκευτικά Γ΄ Γυμνασίου, Σελ. 102)

Με έμπνευση από το κείμενο «Πρέπει, λοιπόν, να μιλήσουμε...», σκεφτείτε στην ομάδα σας μια δύσκολη στιγμή της ζωής και εκφράστε την με μια δυναμική εικόνα. Τα παιδιά θεατές αποφασίστε πώς να τοποθετηθείτε μέσα στην εικόνα ώστε να συμβάλετε με κάποια λύση.

Στη Γ΄ Γυμνασίου και στην ίδια ενότητα για την προσπάθεια μεταμόρφωσης του κόσμου προτείνεται ως δραστηριότητα πάλι η τεχνική *δυναμική εικόνα* όπου οι μαθητές καλούνται να εκφραστούν δημιουργώντας με τα σώματά τους μια εικόνα εμπνεόμενοι από το κείμενο του Μητροπολίτη Μελίων που υπάρχει στην ενότητα.

Η αναφορά

Ο Μητροπολίτης Μελίων υπαινίσσεται ότι ο άνθρωπος συχνά επιδιώκει να λύσει τα προβλήματά του με λάθος τρόπους. Έτσι, υποκρίνεται ότι τα λύνει. Εάν συμφωνείτε με αυτή τη θέση, σκεφτείτε ένα παράδειγμα που να τεκμηριώνει την άποψή σας και εκφράστε με μια δυναμική εικόνα.

Παντομίμα

Στη Β΄ Γυμνασίου, στη θεματική ενότητα 1 με τίτλο «*Μπορούν οι άνθρωποι να εικονίζουν τον Θεό;*» και συγκεκριμένα στην υποενότητα «*Η δύναμη της εικόνας*» οι μαθητές καλούνται μέσα από μια βιωματική δραστηριότητα με την τεχνική της *Παντομίμας* (παρουσίαση σκηνής χωρίς λόγια) να εκφράσουν πως φαντάζονται τη ζωή σε μια εικονική πραγματικότητα.

Η αναφορά

Ιδέες για εργασίες και Δραστηριότητες(Φ Μ στα θρησκευτικά Β΄ Γυμνασίου, Σελ. 13)

Παντομίμα: «Ζώντας σε μια εικονική πραγματικότητα».

Στην Α΄ Γυμνασίου και στη Γ΄ Γυμνασίου δεν υπάρχουν αναφορές για παντομίμα.

Κύκλος σχολιασμού/ κατάκρισης/ κοτσομπολιού

Η τεχνική κύκλος σχολιασμού υπάρχει μόνο μία φορά στους φακέλους του μαθητή του Γυμνασίου, μόνο στη Β΄ Γυμνασίου.

Συγκεκριμένα, στη θεματική ενότητα 2 με τίτλο *Ποιος είναι ο Θεός των χριστιανών; «Τίνα με λένουσιν οι άνθρωποι είναι;»* και στην υποενότητα *«Ο Ιησούς Χριστός στην Καινή Διαθήκη»* γίνεται αναφορά στον Ιησού Χριστό και σε πρόσωπα που ήρθαν σε επαφή μαζί Του. Έτσι μέσα από δραστηριότητα με την τεχνική *Κύκλος σχολιασμού ή κατάκρισης* οι μαθητές αναλύουν σκέψεις και συναισθήματα αυτών των προσώπων μέσα από τα κείμενα που παρατίθενται στην ενότητα.

Η αναφορά

Ιδέες για εργασίες και Δραστηριότητες(Φ Μ στα θρησκευτικά Β΄ Γυμνασίου, Σελ. 55)

Κύκλος «σχολιασμού ή κατάκρισης» για πρόσωπα των διηγήσεων.

Θεατρικό παιχνίδι

Στη Γ΄ Γυμνασίου, στη θεματική ενότητα 5 με τίτλο *«Ελπίδα και αγώνας για τη μεταμόρφωση της ζωής του κόσμου»* και στην υποενότητα *«Δράση και αγώνας για τη μεταμόρφωση της ζωής και του κόσμου»* προτείνεται ως δραστηριότητα (με έμμεσο τρόπο χωρίς να γίνεται αναφορά) το θεατρικό παιχνίδι με θέμα τα λόγια του αγίου Πορφυρίου *«κανείς δεν πρέπει να θέλει να σωθεί μόνος του»* και το νόημα της *«παγκοσμιοποίησης»* στα λόγια του Αρχιεπισκόπου Αλβανίας Αναστάσιου.

Η αναφορά

Δραστηριότητες: (Φ Μ στα θρησκευτικά Γ΄ Γυμνασίου, Σελ. 120)

Σχηματίστε όλοι μαζί ένα μεγάλο κύκλο, κρατώντας χέρι με χέρι. Κινηθείτε προς το κέντρο του κύκλου, χωρίς να αφήσετε τα χέρια σας, δημιουργώντας ένα «ανθρώπινο κόμπο». «Ξετυλίξτε» τον κόμπο, ξαναφτιάχνοντας τον αρχικό κύκλο. Συγκρίνετε την εμπειρία σας με τα λόγια του αγίου Πορφυρίου ότι «κανείς δεν πρέπει να θέλει να σωθεί μόνος του» και το νόημα που δίνει ο Αρχιεπίσκοπος Αναστάσιος στην έννοια της «παγκοσμιοποίησης»

Στη Γ΄ Γυμνασίου, στη θεματική ενότητα 6 με τίτλο «Από την αρχή μέχρι το τέλος του κόσμου» και στην υποενότητα «Η πορεία προς τα έσχατα μέσα από εικόνες και παραβολές» οι μαθητές μεταξύ άλλων διασαφηνίζουν και τις θεολογικές έννοιες Κόλαση και παράδεισος. Προτείνεται μέσα από δραστηριότητα και με έμμεσο τρόπο (χωρίς να γίνεται αναφορά στη λέξη) το θεατρικό παιχνίδι ώστε οι μαθητές με βιωματικό τρόπο να κατανοήσουν τις πιο πάνω έννοιες.

Η αναφορά

Δραστηριότητες: (Φ Μ στα Θρησκευτικά Γ΄ Γυμνασίου, Σελ. 139)

Με αφορμή τη φράση του Γεροντικού «οι ράχες μας είναι κολλημένες μεταξύ τους... όταν προσεύχεσαι για μας, βλέπει λιγάκι ο ένας το πρόσωπο του αλλού», μπορείτε να παίξετε ένα παιχνίδι, σε κατάλληλο χώρο (λ.χ. αίθουσα πολλαπλών χρήσεων): Απλωθείτε στον χώρο. Με το σύνθημα του συντονιστή κινηθείτε όπως θέλετε, με έναν όρο: Να βλέπετε όλοι τα πρόσωπα όλων, ποτέ την πλάτη τους. Μπορείτε να τα καταφέρετε; Και όμως μπορείτε... Ξαναδοκιμάστε!

2.3.2 Πρόγραμμα Σπουδών στα Θρησκευτικά Γυμνασίου

Ερευνήσαμε το Πρόγραμμα Σπουδών στα Θρησκευτικά Δημοτικού και Γυμνασίου, (ΦΕΚ 2104-19.06.2017)

Η τεχνική της Δραματοποίησης

Σχετικά με την τεχνική της δραματοποίησης κατά την ανάλυση παρατηρήσαμε τα εξής:

Στην Α΄ Γυμνασίου δεν έχουμε καμία άμεση αναφορά στον όρο δραματοποίηση. Στις δραστηριότητες που προτείνονται γίνεται λόγος για παρουσίαση και αναπαράσταση σκηνών πράγμα που παραπέμπει στην τεχνική της δραματοποίησης σύμφωνα πάντα με τον οδηγό εκπαιδευτικού (έχουμε 4 έμμεσες αναφορές στον όρο).

Στη Β΄ Γυμνασίου υπάρχει μόνο μία άμεση αναφορά στη λέξη δραματοποίηση δηλαδή μόνο μία δραστηριότητα παραπέμπει στην τεχνική της δραματοποίησης ενώ υπάρχουν άλλες 5 έμμεσες αναφορές όπου γίνεται λόγος για παρουσίαση και αναπαράσταση σκηνών.

Στη Γ΄ Γυμνασίου έχουμε 4 άμεσες αναφορές στην τεχνική της δραματοποίησης όπου προτείνονται δραστηριότητες με τη χρήση αυτής της τεχνικής και μία έμμεση αναφορά όπου γίνεται λόγος για μονόλογο.

Αναλυτικά:

Στην Α΄ Γυμνασίου στη θεματική ενότητα «Μεγαλώνουμε και αλλάζουμε» προτείνεται στις ενδεικτικές βιωματικές δραστηριότητες η χρήση της δραματοποίησης με έμμεσο τρόπο (χωρίς να γίνεται αναφορά στη λέξη δραματοποίηση). Οι μαθητές καλούνται να εμπνευστούν και να παρουσιάσουν σκηνές σχετικά με τη ζωή των πρώτων χριστιανών.

Η αναφορά

Α΄ Γυμνασίου Μεγαλώνουμε και αλλάζουμε ενδεικτικές βιωματικές δραστηριότητες:

Παρουσίαση σκηνών με έμπνευση από την «προς Διόγνητον επιστολή»(στόχος: Ανάδειξη συγκεκριμένων εκφράσεων ζωής των πρώτων χριστιανών)

(Πρόγραμμα Σπουδών στα Θρησκευτικά Δημοτικού και Γυμνασίου, ΦΕΚ 2104-19.06.2017. Σελ. 62.)

Επίσης στην Α΄ Γυμνασίου στη θεματική ενότητα «Πώς παίρνονται οι αποφάσεις» προτείνεται έμμεσα πάλι η χρήση της τεχνικής της δραματοποίησης ώστε οι μαθητές να κατανοήσουν με βιωματικό τρόπο την αξία των κανόνων και των ορίων στην προσωπική τους ζωή.

Η αναφορά

Α΄ Γυμνασίου Πώς παίρνονται οι αποφάσεις ενδεικτικές βιωματικές δραστηριότητες:

Παρουσίαση σκηνής : «Πόσο χρειαζόμαστε τα όρια;»

(Πρόγραμμα Σπουδών στα Θρησκευτικά Δημοτικού και Γυμνασίου, ΦΕΚ 2104-19.06.2017. Σελ. 68.)

Στην ίδια ενότητα προτείνεται ακόμα μια Δραματοποίηση χωρίς να γίνεται αναφορά στην ίδια τη λέξη. Γίνεται λόγος για παρουσίαση σκηνής από τους μαθητές με θέμα την εξορία του Μ. Αθανασίου. Οι μαθητές καλούνται να δραματοποιήσουν μια σκηνή και να μπουκ στην θέση πολιτών της Αλεξάνδρειας όταν μαθαίνουν για την απόφαση της εξορίας του Μ.Αθανασίου.

Η αναφορά

Α΄ Γυμνασίου Πώς παίρνονται οι αποφάσεις ενδεικτικές βιωματικές δραστηριότητες:

Παρουσίαση σκηνής : Πολίτες της Αλεξάνδρειας συζητούν στην αγορά μετά την απόφαση για την εξορία του Μ. Αθανασίου.

(Πρόγραμμα Σπουδών στα Θρησκευτικά Δημοτικού και Γυμνασίου, ΦΕΚ 2104-19.06.2017. Σελ. 68.)

Ακόμα, στην Α΄ Γυμνασίου και στη θεματική ενότητα «Θρησκευτικές αναζητήσεις της μακρινής Ανατολής» και ενώ οι μαθητές μελετούν σύμβολα, μνημεία και λατρευτικές συνήθειες του Ινδουισμού προτείνεται ως ενδεικτική βιωματική δραστηριότητα η *δραματοποίηση* με έμμεσο πάλι τρόπο. Συγκεκριμένα καλούνται οι μαθητές να αναπαραστήσουν σκηνές από την καθημερινή ζωή των Ινδουιστών.

Η αναφορά

Α΄ Γυμνασίου Θρησκευτικές αναζητήσεις της μακρινής Ανατολής» ενδεικτικές βιωματικές δραστηριότητες: Αναπαράσταση σκηνών με θέμα: Η καθημερινή ζωή σε μια ινδουιστική κοινωνία.

(Πρόγραμμα Σπουδών στα Θρησκευτικά Δημοτικού και Γυμνασίου, ΦΕΚ 2104-19.06.2017. Σελ. 71.)

Στην Β΄ Γυμνασίου στη θεματική ενότητα «Μπορούν οι άνθρωποι να εικονίζουν τον Θεό» προτείνεται στις ενδεικτικές βιωματικές δραστηριότητες η χρήση της δραματοποίησης με έμμεσο τρόπο (χωρίς να γίνεται αναφορά στη λέξη δραματοποίηση). Ζητείται από τους μαθητές να παρουσιάσουν σκηνές σχετικά με τη δύναμη, το ρόλο και την επίδραση της εικόνας στη ζωή τους.

Η αναφορά

Β΄ Γυμνασίου Μπορούν οι άνθρωποι να εικονίζουν τον Θεό» ενδεικτικές βιωματικές δραστηριότητες: Ιδεοθύελλα: «Τα είδωλα στη ζωή μας». Ακολουθεί παρουσίαση σχετικών σκηνών και συζήτηση.

Πρόγραμμα Σπουδών στα Θρησκευτικά Δημοτικού και Γυμνασίου, ΦΕΚ 2104-19.06.2017. Σελ. 77.)

Στην ίδια ενότητα προτείνεται πάλι έμμεσα η τεχνική της δραματοποίησης ως βιωματική δραστηριότητα. Αυτή τη φορά οι μαθητές στο πλαίσιο της διδασκαλίας για την Εικονομαχία καλούνται να παρουσιάσουν μια σκηνή όπου θα υποδύονται χριστιανούς που μαθαίνουν την απόφαση του αυτοκράτορα για την απομάκρυνση των ιερών εικόνων.

Η αναφορά

Β' Γυμνασίου Μπορούν οι άνθρωποι να εικονίζουν τον Θεό» ενδεικτικές βιωματικές δραστηριότητες: Σκηνή στην αγορά: Χριστιανοί μαθαίνουν την αυτοκρατορική απόφαση για την απομάκρυνση των εικόνων.

Πρόγραμμα Σπουδών στα Θρησκευτικά Δημοτικού και Γυμνασίου, ΦΕΚ 2104-19.06.2017. Σελ. 77.)

Αξίζει να σημειώσουμε ότι πάνω στο ίδιο θέμα και στη συγκεκριμένη ενότητα για την εικονομαχία προτείνεται ως δραστηριότητα η συγγραφή ενός σεναρίου σχετικά με τη φυγάδευση μιας εικόνας στην εποχή της εικονομαχίας. Το σενάριο αυτό θα μπορούσε να δραματοποιηθεί χωρίς να γίνεται κάποια αναφορά σε πρόταση για δραματοποίηση.

Η αναφορά

Β' Γυμνασίου Μπορούν οι άνθρωποι να εικονίζουν τον Θεό» δραστηριότητες δημιουργικής έκφρασης: Συγγραφή ιστορικής αφήγησης ή δημιουργία εικονογράφησης(κόμικς) με σενάριο τη «φυγάδευση» μιας εικόνας στα χρόνια της Εικονομαχίας, αξιοποιώντας και ενσωματώνοντας στοιχεία από τη Θ.Ε.

(Πρόγραμμα Σπουδών στα Θρησκευτικά Δημοτικού και Γυμνασίου, ΦΕΚ 2104-19.06.2017. Σελ. 78.)

Στη Β' Γυμνασίου και στην ενότητα «Ποιος είναι ο Θεός των Χριστιανών; Τίνα με λένε οι άνθρωποι είναι» υπάρχει μια βιωματική δραστηριότητα όπου ζητείται η αναδιήγηση βιβλικών αφηγήσεων που υπάρχουν στην ενότητα από άλλη οπτική γωνία. Στο σημείο αυτό δεν προτείνεται άμεσα κάποια τεχνική αλλά θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί η δραματοποίηση ως μια τεχνική για να αποδοθούν με άλλο τρόπο αυτά τα βιβλικά κείμενα.

Η αναφορά

Β' Γυμνασίου «Ποιος είναι ο Θεός των Χριστιανών; Τίνα με λένε οι άνθρωποι είναι». Ενδεικτικές βιωματικές δραστηριότητες: Αναδιήγηση βιβλικών αφηγήσεων από άλλη προοπτική (π.χ του μεγάλου γιου του φιλεύσπλαχνου Πατέρα, του Ζακχαίου, της μοιχαλίδας, του Πιλάτου .

(Πρόγραμμα Σπουδών στα Θρησκευτικά Δημοτικού και Γυμνασίου, ΦΕΚ 2104-19.06.2017. Σελ. 79.)

Στην Β΄ Γυμνασίου στη θεματική ενότητα «*Ποιος είναι ο άνθρωπος*» και κατά τη διδασκαλία δύο σημαντικών μορφών της Ορθόδοξης Εκκλησίας, του αγίου Λουκά του ιατρού και της αγίας Φιλοθέης προτείνεται με έμμεσο τρόπο η αξιοποίηση της τεχνικής της δραματοποίησης χωρίς να γίνεται άμεση αναφορά στη λέξη δραματοποίηση. Συγκεκριμένα ζητείται από τους μαθητές να παρουσιάσουν σκηνές από τη ζωή των δύο αγίων με σκοπό να βιώσουν τι σημαίνει η λέξη «ομοίωσιν».

Η αναφορά

Β΄ Γυμνασίου Ποιος είναι ο άνθρωπος ενδεικτικές βιωματικές δραστηριότητες:

Παρουσίαση σκηνών από τη ζωή του Αγ.Λουκά του Ιατρού και της Αγ.Φιλοθέης.

Πρόγραμμα Σπουδών στα Θρησκευτικά Δημοτικού και Γυμνασίου, ΦΕΚ 2104-19.06.2017. Σελ. 81.)

Στην Β΄ Γυμνασίου στη θεματική ενότητα «*Εμείς και οι άλλοι*» γίνεται προσπάθεια να κατανοήσουν οι μαθητές ποιος είναι ο «άλλος» και να αναγνωρίσουν τον σεβασμό προς τον «άλλο» ως μια θεμελιώδη και πανανθρώπινη αξία. Συγκεκριμένα γίνεται λόγος για την προσφορά των αδελφών Κύριλλου και Μεθοδίου στους Σλαβικούς λαούς. Προτείνεται έτσι ως ενδεικτική δραστηριότητα η *δραματοποίηση* όπου οι μαθητές θα παρουσιάσουν μια σκηνή με θέμα «*Οι Μοραβοί έχουν αλφάβητο*».

Η αναφορά

Β΄ Γυμνασίου Εμείς και οι «άλλοι» ενδεικτικές βιωματικές δραστηριότητες:

Δραματοποίηση: Παρουσίαση σκηνής «Οι Μοραβοί έχουν αλφάβητο»

Πρόγραμμα Σπουδών στα Θρησκευτικά Δημοτικού και Γυμνασίου, ΦΕΚ 2104-19.06.2017. Σελ. 83.)

Ακόμα, στην Β΄ Γυμνασίου στη θεματική ενότητα «*Διάσπαση και αντιπαλότητα στις θρησκείες*» γίνεται μια προσπάθεια να αναλυθούν εμπειρίες και συγκρούσεις που υπάρχουν στο ευρύτερο περιβάλλον των μαθητών και ποιες συνέπειες επιφέρουν στη ζωή τους. Προτείνεται, έμμεσα, η χρήση της δραματοποίησης ώστε να παρουσιαστούν ανάλογες σκηνές και να αναλυθούν τα αίτια ή τα συναισθήματα που προκαλούνται από αυτές.

Η αναφορά

Β' Γυμνασίου Διάσπαση και αντιπαλότητα στις θρησκείες ενδεικτικές βιωματικές δραστηριότητες: Παρουσίαση σκηνών που δείχνουν συγκρούσεις(στόχος: Ανίχνευση αιτιών, συμπεριφορών, συναισθημάτων.

(Πρόγραμμα Σπουδών στα Θρησκευτικά Δημοτικού και Γυμνασίου, ΦΕΚ 2104-19.06.2017. Σελ. 85.)

Στη Γ' Γυμνασίου και στην ενότητα «*Η Χριστιανοσύνη στον σύγχρονο κόσμο*» γίνεται αναφορά στην Ορθόδοξη Διασπορά και την Ιεραποστολή. Έτσι, προτείνεται ως ενδεικτική δραστηριότητα με την τεχνική της δραματοποίησης οι μαθητές να παρουσιάσουν μια σκηνή έχοντας ως θέμα την προετοιμασία ενός ιεραποστολικού ταξιδιού ώστε να κατανοήσουν τη σημασία της χριστιανικής ιεραποστολής και της ανιδιοτελής προσφοράς στον σύγχρονο κόσμο.

Η αναφορά

Γ' Γυμνασίου Η Χριστιανοσύνη στον σύγχρονο κόσμο ενδεικτικές βιωματικές δραστηριότητες: Δραματοποίηση: Προετοιμασία ενός ιεραποστολικού ταξιδιού με βάση το κριτήριο της διακονίας και της μαρτυρίας.

Πρόγραμμα Σπουδών στα Θρησκευτικά Δημοτικού και Γυμνασίου, ΦΕΚ 2104-19.06.2017. Σελ. 93.)

Στη Γ' Γυμνασίου και στην ίδια ενότητα προτείνεται παρουσίαση σκηνής με τη μέθοδο της δραματοποίησης με σκοπό οι μαθητές να μπουν στη θέση ανθρώπων που δεν είναι χριστιανοί και να προσεγγίσουν βιωματικά την έννοια της ιεραποστολής.

Η αναφορά

Γ' Γυμνασίου Η Χριστιανοσύνη στον σύγχρονο κόσμο ενδεικτικές βιωματικές δραστηριότητες: Δραματοποίηση: Βιωματική προσέγγιση της Ιεραποστολής από την πλευρά των ανθρώπων που δεν είναι χριστιανοί.

Πρόγραμμα Σπουδών στα Θρησκευτικά Δημοτικού και Γυμνασίου, ΦΕΚ 2104-19.06.2017. Σελ. 93.)

Στη Γ' Γυμνασίου και στην ενότητα «*Σύγχρονες θρησκευτικές μορφές στην Ορθοδοξία και στον κόσμο*» υπάρχουν κείμενα όπου γίνεται αναφορά στο έργο και τη ζωή σπουδαίων Ορθόδοξων προσσωπικοτήτων όπως ο Άγ.Πορφύριος, ο Γεώργιος Φλωρόφσκυ και ο Νίκος Νησιώτης. Προτείνεται με δραστηριότητα που υπάρχει στο πρόγραμμα σπουδών και μέ-

σα από την τεχνική της δραματοποίησης οι μαθητές να εκφραστούν και να αποδώσουν σκηνές από τη ζωή αυτών των προσώπων.

Η αναφορά

Γ' Γυμνασίου Σύγχρονες θρησκευτικές μορφές στην Ορθοδοξία και στον κόσμο ενδεικτικές βιωματικές δραστηριότητες: Δραματοποίηση: Παρουσίαση σκηνών από τη ζωή τους. Πρόγραμμα Σπουδών στα Θρησκευτικά Δημοτικού και Γυμνασίου, ΦΕΚ 2104-19.06.2017. Σελ. 97.)

Στη Γ' Γυμνασίου και στην ενότητα «Ελπίδα και αγώνας για τη μεταμόρφωση της ζωής και του κόσμου» γίνεται λόγος για την ανάγκη μεταμόρφωσης του σύγχρονου κόσμου ως ένα πανανθρώπινο αίτημα. Υπάρχει ελπίδα ή αποτελεί ένα όνειρο, μια ουτοπία. Μέσα από μια βιωματική δραστηριότητα που προτείνεται από το πρόγραμμα σπουδών οι μαθητές με την τεχνική της *δραματοποίησης* μπορούν να εκφράσουν σκέψεις για το πως φαντάζονται μια ιδανική κοινωνία και πόσο εφικτό είναι η πραγματοποίησής της. Στη συγκεκριμένη δραστηριότητα δεν γίνεται άμεση αναφορά στη λέξη δραματοποίηση αλλά υπονοείται από την περιγραφή της δραστηριότητας με έμμεσο τρόπο.

Η αναφορά

Γ' Γυμνασίου Ελπίδα και αγώνας για τη μεταμόρφωση της ζωής και του κόσμου ενδεικτικές βιωματικές δραστηριότητες: Μονόλογος ενός κατοίκου μιας ιδανικής κοινωνίας (Ουτοπίας) (στόχος: Διερεύνηση των προσδοκιών και του εφικτού της ιδανικής κοινωνίας. (Πρόγραμμα Σπουδών στα Θρησκευτικά Δημοτικού και Γυμνασίου, ΦΕΚ 2104-19.06.2017. Σελ. 100.)

Τέλος, στη Γ' Γυμνασίου και στην τελευταία ενότητα «Διευρύνοντας τις εμπειρίες μας/ Χτίζοντας τον κόσμο μας (*progect*)» υπάρχει πρόταση για μια ερευνητική εργασία όπου θα συμμετέχουν όλοι οι μαθητές και με θέμα που θα ενδιαφέρει όλους και θα είναι σχετικό με τα όσα διδάχθηκαν κατά τη σχολική χρονιά στο μάθημα των θρησκευτικών. Προτείνεται ως τρόπος παρουσίασης αυτής της εργασίας εκτός των άλλων μορφών παρουσί-
ασης και η δραματοποίηση.

Η αναφορά

*Γ' Γυμνασίου Διευρύνοντας τις εμπειρίες μας/ Χτίζοντας τον κόσμο μας (*progect*)*

Αποφασίζονται τρόποι παρουσίασης (π.χ εισηγήσεις, παρουσιάσεις σε Η/Υ, παραγωγή υλικού, εκθέσεις, δραματοποιήσεις, συζητήσεις, οργάνωση εκδηλώσεων, πραγματοποίηση δράσεων)

(Πρόγραμμα Σπουδών στα Θρησκευτικά Δημοτικού και Γυμνασίου, ΦΕΚ 2104-19.06.2017. Σελ. 104.)

Παιχνίδι ρόλων

Παρατηρήσαμε ότι στην Α΄ Γυμνασίου υπάρχουν 2 άμεσες αναφορές που παραπέμπουν σε δραστηριότητες με την τεχνική παιχνίδι ρόλων.

Στην Β΄ Γυμνασίου υπάρχουν επίσης άλλες δύο αναφορές

Στην Γ΄ Γυμνασίου δεν υπάρχει καμία αναφορά στην τεχνική ούτε με έμμεσο τρόπο.

Αναλυτικά

Στην Α΄ Γυμνασίου στη θεματική ενότητα «Μεγαλώνουμε και αλλάζουμε» γίνεται αναφορά στο τέλος των διωγμών και στην ανακήρυξη του χριστιανισμού ως επίσημης θρησκείας του κράτους. Έτσι, στις ενδεικτικές δραστηριότητες προτείνεται με την τεχνική παιχνίδι ρόλων οι μαθητές φτιάχνοντας σενάριο να μπουν σε ρόλους και να εκφραστούν σχετικά με το πιο πάνω θέμα.

Η αναφορά

Α΄ Γυμνασίου Μεγαλώνουμε και αλλάζουμε ενδεικτικές βιωματικές δραστηριότητες:

Παιχνίδι ρόλων με σενάριο: «Συζήτηση μεταξύ χριστιανού και εθνικού μετά την ανακήρυξη του Χριστιανισμού ως επίσημης θρησκείας»(στόχος: Διερεύνηση κινήτρων, διαθέσεων)
(Πρόγραμμα Σπουδών στα Θρησκευτικά Δημοτικού και Γυμνασίου, ΦΕΚ 2104-19.06.2017. Σελ. 62.)

Επίσης στην Α΄ Γυμνασίου στη θεματική ενότητα «Η συνάντηση του Χριστιανισμού με τον Ελληνισμό» και στο πλαίσιο της διδασκαλίας η συνάντηση του Χριστιανισμού με τον Ελληνισμό προτείνεται ως ενδεικτική δραστηριότητα το παιχνίδι ρόλου. Δύο μαθητές σε ρόλους αναλαμβάνουν να ξεναγήσουν τους υπόλοιπους σε δύο διαφορετικούς ναούς επισημαίνοντας διαφορές και ομοιότητες.

Η αναφορά

Α΄ Γυμνασίου Η συνάντηση του Χριστιανισμού με τον Ελληνισμό βιωματικές δραστηριότητες: Παιχνίδι ρόλου: Δύο μαθητές αναλαμβάνουν να ξεναγήσουν συμμαθητές τους σε έ-

ναν αρχαιοελληνικό ναό και σε μια χριστιανική βασιλική επισημαίνοντας αντιστοιχίες και ομοιότητες.

(Πρόγραμμα Σπουδών στα Θρησκευτικά Δημοτικού και Γυμνασίου, ΦΕΚ 2104-19.06.2017. Σελ. 64.)

Στη Β' Γυμνασίου και στην ενότητα «Εμείς και οι άλλοι» για να κατανοήσουν οι μαθητές ποιος είναι ο «άλλος» προτείνεται μια βιωματική δραστηριότητα με παιχνίδι ρόλων. Ο στόχος είναι μέσα από το παιχνίδι να εντοπιστούν τυχόν στερεότυπα και προκαταλήψεις που υπάρχουν μεταξύ των μαθητών.

Η αναφορά

Β' Γυμνασίου «Εμείς και οι άλλοι» βιωματικές δραστηριότητες: Παιχνίδι ρόλων: Με ποιον θα ήθελα να ταξιδέψω, να κάνω συντροφιά, να συνεργαστώ;(στόχος: ανίχνευση των βιωμάτων τους και αναγνώριση στερεοτύπων που διατηρούν).

(Πρόγραμμα Σπουδών στα Θρησκευτικά Δημοτικού και Γυμνασίου, ΦΕΚ 2104-19.06.2017. Σελ. 83.)

Ακόμα, στην Β' Γυμνασίου στη θεματική ενότητα «Διάσπαση και αντιπαλότητα στις θρησκείες» γίνεται λόγος για το φανατισμό και τη θρησκευτική βία. Για την καλύτερη κατανόηση προτείνεται στις δραστηριότητες το παιχνίδι ρόλων όπου οι μαθητές θα υποδυθούν ρόλους με θέμα τη θρησκευτική βία.

Η αναφορά

Β' Γυμνασίου Διάσπαση και αντιπαλότητα στις θρησκείες ενδεικτικές βιωματικές δραστηριότητες: Παιχνίδι ρόλων με θέμα « Η δίκη της θρησκευτικής βίας»

(Πρόγραμμα Σπουδών στα Θρησκευτικά Δημοτικού και Γυμνασίου, ΦΕΚ 2104-19.06.2017. Σελ. 85.)

Θέατρο/ Θεατρικό Δρώμενο

Ο όρος θέατρο χρησιμοποιείται μόνο μια φορά στο πρόγραμμα σπουδών του Γυμνασίου. Η μοναδική φορά που αναφέρεται η έννοια παράσταση θεάτρου είναι στην Α' Γυμνασίου και μάλιστα εκεί γίνεται λόγος για θεατρική παράσταση σκιών χωρίς να δίνονται περαιτέρω πληροφορίες και οδηγίες προς τους εκπαιδευτικούς στους οποίους προτείνεται η χρήση της συγκεκριμένης τεχνικής.

Πιο συγκεκριμένα, στην Α' Γυμνασίου και στην ενότητα «Θρησκευτικές αναζητήσεις της μακρινής Ανατολής» γίνεται λόγος για τις θρησκείες της Ανατολής. Μέσα από τις δραστη-

ριότητες δημιουργικής έκφρασης που υπάρχουν στο πρόγραμμα σπουδών προτείνεται η δημιουργία μιας θεατρικής παράστασης σκιών σχετικά με ένα θρησκευτικό θέμα της ενότητας αυτής.

Η αναφορά

Α΄ Γυμνασίου Θρησκευτικές αναζητήσεις της μακρινής Ανατολής. Δραστηριότητες δημιουργικής έκφρασης: Δημιουργία και εκτέλεση μιας μικρής παράστασης θεάτρου σκιών με ένα θρησκευτικό θέμα.

(Πρόγραμμα Σπουδών στα Θρησκευτικά Δημοτικού και Γυμνασίου, ΦΕΚ 2104-19.06.2017. Σελ. 71.)

Θεατρικό παιχνίδι

Το θεατρικό παιχνίδι σαν όρος δεν υπάρχει πουθενά στο πρόγραμμα σπουδών του Γυμνασίου. Υπάρχει μόνο μια αναφορά έμμεση που παραπέμπει ίσως σε θεατρικό παιχνίδι. Στη δραστηριότητα που προτείνεται γίνεται λόγος για παιχνίδι σε κύκλο όπου καταλαβαίνουμε ότι πρόκειται για θεατρική τεχνική αφού προτείνεται παράλληλα και η χρήση μουσικής.

Συγκεκριμένα, στη Γ΄ Γυμνασίου και στην ενότητα «*Ελπίδα και αγώνας για τη μεταμόρφωση της ζωής και του κόσμου*» εκφράζεται η ανάγκη του ανθρώπου να ζει σε μια ιδανική κοινωνία όπου θα κυριαρχεί το καλό. Οι μαθητές για να κατανοήσουν την ανάγκη για την ύπαρξη του καλού στη ζωή τους καλούνται σε δραστηριότητα με θεατρικό παιχνίδι παρόλο που δεν γίνεται άμεση αναφορά σε αυτό αλλά παρουσιάζεται σαν παιχνίδι κύκλου.

Η αναφορά

Γ΄ Γυμνασίου *Ελπίδα και αγώνας για τη μεταμόρφωση της ζωής και του κόσμου. Ενδεικτικές βιωματικές δραστηριότητες: Παιχνίδι σε κύκλο(για έναρξη εργασιών): «Πες μου κάτι να νιώσω όμορφα» Μια κάρτα με το όνομα του μαθητή πηγαίνει στον διπλανό. Μουσική υπόκρουση. Όταν η μουσική σταματάει, κάθε παιδί γράφει κάτι όμορφο για τον μαθητή στον οποίο ανήκει η κάρτα. Στο τέλος ο καθένας παίρνει το δικό του(στόχος: Η ανάγκη μας για το καλό εδώ και τώρα.)*

(Πρόγραμμα Σπουδών στα Θρησκευτικά Δημοτικού και Γυμνασίου, ΦΕΚ 2104-19.06.2017. Σελ. 100.)

Ρόλος στον τοίχο

Η τεχνική ρόλος στον τοίχο προτείνεται μόνο μία φορά ως δραστηριότητα από το πρόγραμμα σπουδών στην Α΄ Γυμνασίου ενώ στη Β΄ τάξη και στη Γ΄ τάξη δεν υπάρχει καμιά αναφορά.

Συγκεκριμένα, την Α΄ Γυμνασίου στη θεματική ενότητα «*Μεγαλώνουμε και αλλάζουμε*» οι μαθητές εκφράζουν σκέψεις και συναισθήματα σχετικά με τις αλλαγές στη ζωή τους και ειδικότερα με το πέρασμα σε μια νέα σχολική κοινότητα αυτή του Γυμνασίου. Μέσα από τις ενδεικτικές βιωματικές δραστηριότητες που υπάρχουν στο πρόγραμμα σπουδών οι μαθητές με την τεχνική ρόλος στον τοίχο καλούνται να εκφραστούν σχετικά με τη νέα κατάσταση στην οποία κλήθηκαν να ζήσουν.

Η αναφορά

Α΄ Γυμνασίου Μεγαλώνουμε και αλλάζουμε. Ενδεικτικές βιωματικές δραστηριότητες:

Ρόλος στον τοίχο: «Ένας δωδεκάχρονος στη σύγχρονη Ελλάδα: Όλοι θέλουν το καλό μου! Εγώ ποιος ονειρεύομαι να γίνω;» (στόχος: Αναγνώριση προσωπικών δυνατοτήτων, διλημάτων και δυσκολιών)

(Πρόγραμμα Σπουδών στα Θρησκευτικά Δημοτικού και Γυμνασίου, ΦΕΚ 2104-19.06.2017. Σελ. 62.)

Καρέκλα αφήγησης/ ανακριτική

Σχετικά με την τεχνική καρέκλα αφήγησης/ ανακριτική καρέκλα από τη μελέτη μας εντοπίστηκαν κάποιες αναφορές στη συγκεκριμένη τεχνική. Στην Α΄ Γυμνασίου έχουμε μια άμεση αναφορά και δύο έμμεσες αναφορές που παραπέμπουν στη συγκεκριμένη τεχνική. Στη Β΄ Γυμνασίου έχουμε 4 άμεσες αναφορές και στην Γ΄ Γυμνασίου 3 άμεσες. Πιο αναλυτικά:

Στην Α΄ Γυμνασίου στη θεματική ενότητα «*Μεγαλώνουμε και αλλάζουμε*» γίνεται αναφορά στο τέλος των διωγμών, στη δικαίωση των Χριστιανών και στο άνοιγμα του Χριστιανισμού στον κόσμο. Για την καλύτερη και πιο βιωματική προσέγγιση του θέματος προτείνεται οι μαθητές να χρησιμοποιήσουν την τεχνική *ανακριτική καρέκλα* να μπουν στο ρόλο ενός χριστιανού που ελεύθερος πια ασκεί τα θρησκευτικά του καθήκοντα χωρίς να φοβάται και να εμβαθύνουν στο θέμα.

Η αναφορά

Α΄ Γυμνασίου Μεγαλώνουμε και αλλάζουμε. Ενδεικτικές βιωματικές δραστηριότητες:

Ανακριτική καρτέλα: Ένας χριστιανός σε θέση ισχύος(στόχος: Εμβάθυνση στα κίνητρα και τις διαθέσεις).

(Πρόγραμμα Σπουδών στα Θρησκευτικά Δημοτικού και Γυμνασίου, ΦΕΚ 2104-19.06.2017. Σελ. 62.)

Στην Α΄ Γυμνασίου στη θεματική ενότητα «*Η συνάντηση του Χριστιανισμού με τον Ελληνισμό*» οι μαθητές ενημερώνονται για τον Απόστολο Παύλο και συγκεκριμένα για τη διδασκαλία του στον Άρειο Πάγο, στην Αθήνα, όπου βαπτίστηκε χριστιανός ο Διονύσιος Αρεοπαγίτης. Με έμμεση αναφορά προτείνεται δραστηριότητα με την τεχνική *καρέκλα αφήγησης* χωρίς να υπάρχει άμεση αναφορά στην τεχνική αυτή.

Η αναφορά

Α΄ Γυμνασίου Η συνάντηση του Χριστιανισμού με τον Ελληνισμό. Ενδεικτικές βιωματικές δραστηριότητες: Ο Διονύσιος ο Αρεοπαγίτης αφηγείται το γεγονός της επίσκεψης του Αποστόλου Παύλου στην Αθήνα.

(Πρόγραμμα Σπουδών στα Θρησκευτικά Δημοτικού και Γυμνασίου, ΦΕΚ 2104-19.06.2017. Σελ. 64.)

Τέλος στην Α΄ Γυμνασίου και στην ενότητα «*Μονοθεϊστικές θρησκείες: Ιουδαϊσμός και Ισλάμ*» υπάρχει ακόμα μία βιωματική δραστηριότητα που δεν προσδιορίζει την τεχνική που πρέπει να χρησιμοποιήσει ο εκπαιδευτικός. Έτσι στο σημείο αυτό θεωρούμε ότι γίνεται έμμεση αναφορά στην τεχνική *καρέκλα αφήγησης*. Προτείνεται ένας μαθητής σε ρόλο να περιγράψει και να εξηγήσει μια γιορτή από τη θρησκεία του Ιουδαϊσμού και του Ισλάμ που διδάσκεται στην ενότητα αυτή.

Η αναφορά

Α΄ Γυμνασίου «Μονοθεϊστικές θρησκείες: Ιουδαϊσμός και Ισλάμ» Ενδεικτικές βιωματικές δραστηριότητες: Ένας νεαρός Εβραίος/ Μουσουλμάνος περιγράφει μια γιορτή και εξηγεί τι ακριβώς θυμούνται οι Εβραίοι/ Μουσουλμάνοι αυτή τη μέρα.

(Πρόγραμμα Σπουδών στα Θρησκευτικά Δημοτικού και Γυμνασίου, ΦΕΚ 2104-19.06.2017. Σελ. 69.)

Στην Β΄ Γυμνασίου στη θεματική ενότητα «*Μπορούν οι άνθρωποι να εικονίζουν τον Θεό;*» γίνεται λόγος για την Εικονομαχία. Ποιοι ήταν οι Εικονόφιλοι και ποιοι οι Εικονομάχοι.

Μέσα από τη βιωματική δραστηριότητα που υπάρχει ένας μαθητής υποδυόμενος έναν εικονόφιλο με την τεχνική καρέκλα αφήγησης αφηγείται πως βιώνει το όλο θέμα.

Η αναφορά

Β΄ Γυμνασίου Μπορούν οι άνθρωποι να εικονίζουν τον Θεό; Ενδεικτικές βιωματικές δραστηριότητες: Καρέκλα αφήγησης: Ένας εικονόφιλος αφηγείται τις περιπέτειές του. (Πρόγραμμα Σπουδών στα Θρησκευτικά Δημοτικού και Γυμνασίου, ΦΕΚ 2104-19.06.2017. Σελ. 77.)

Στην Β΄ Γυμνασίου στη θεματική ενότητα «Ποιος είναι ο Θεός των Χριστιανών; Τίνα με λένουσιν οι άνθρωποι είναι;» οι μαθητές πληροφορούνται για το πρόσωπο του Ιησού Χριστού, τη διδασκαλία Του και τα θαύματά Του. Προτείνεται η τεχνική ανακριτική καρέκλα ώστε οι μαθητές να υποδυθούν πρόσωπα των κειμένων και να εκφράσουν σκέψεις και συναισθήματα.

Η αναφορά

Β΄ Γυμνασίου Ποιος είναι ο Θεός των Χριστιανών; Τίνα με λένουσιν οι άνθρωποι είναι. Ενδεικτικές βιωματικές δραστηριότητες: Ανακριτική καρέκλα για πρόσωπα των κειμένων (Σαμαρείτης, Άσωτος, τυφλός) (Πρόγραμμα Σπουδών στα Θρησκευτικά Δημοτικού και Γυμνασίου, ΦΕΚ 2104-19.06.2017. Σελ. 79.)

Στην Β΄ Γυμνασίου στη θεματική ενότητα «Εμείς και οι άλλοι» γίνεται αναφορά για το ποιος είναι ο πλησίον μέσα από την παραβολή του καλού Σαμαρείτη. Προτείνεται η τεχνική καρέκλα αφήγησης όπου ένας μαθητής σε ρόλο διηγείται μια φανταστική συνέχεια της ιστορίας.

Η αναφορά

Β΄ Γυμνασίου Εμείς και οι άλλοι. Ενδεικτικές βιωματικές δραστηριότητες: Καρέκλα αφήγησης: Ο Ιουδαίος αφηγείται χρόνια μετά. Πρόγραμμα Σπουδών στα Θρησκευτικά Δημοτικού και Γυμνασίου, ΦΕΚ 2104-19.06.2017. Σελ. 83.)

Στη Β΄ Γυμνασίου και στην ίδια ενότητα «Εμείς και οι άλλοι» οι μαθητές ενημερώνονται για πρόσωπα που υπερασπίστηκαν «ξένους» όπως η Μ.Σκομπτσοβα.

Προτείνεται ένας μαθητής σε ρόλο ενός Εβραίου που σώθηκε, μέσα από τη τεχνική *καρέκλα αφήγησης*, να αφηγηθεί μια φανταστική ιστορία πάνω στο συγκεκριμένο θέμα.

Η αναφορά

Β΄ Γυμνασίου Εμείς και οι άλλοι. Ενδεικτικές βιωματικές δραστηριότητες: Καρέκλα αφήγησης για πρόσωπα που υπερασπίστηκαν τους ξένους π.χ «κάποιος Εβραίος που σώθηκε από τη Μ.Σκομπτσοβα αφηγείται»

(Πρόγραμμα Σπουδών στα Θρησκευτικά Δημοτικού και Γυμνασίου, ΦΕΚ 2104-19.06.2017. Σελ. 83.)

Στην Γ΄ Γυμνασίου στη θεματική ενότητα «*Το ζήτημα της θρησκείας στη σύγχρονη Ευρώπη*» τα παιδιά διδάσκονται για το σεβασμό του άλλου στον Χριστιανισμό και συγκεκριμένα μέσα από το διάλογο με τη Σαμαρείτισσα. Προτείνεται ένας μαθητής στο ρόλο της Σαμαρείτισσας να αφηγηθεί μια συνέχεια της ιστορίας ή κάτι άλλο που θα προταθεί από τον εκπαιδευτικό με την τεχνική *καρέκλα αφήγησης*.

Η αναφορά

Γ΄ Γυμνασίου Το ζήτημα της θρησκείας στη σύγχρονη Ευρώπη. Ενδεικτικές βιωματικές δραστηριότητες: Καρέκλα αφήγησης: Η Σαμαρείτισσα αφηγείται.

(Πρόγραμμα Σπουδών στα Θρησκευτικά Δημοτικού και Γυμνασίου, ΦΕΚ 2104-19.06.2017. Σελ. 95.)

Στην Γ΄ Γυμνασίου στη θεματική ενότητα «*Σύγχρονες θρησκευτικές μορφές στην Ορθοδοξία και στον κόσμο*» γίνεται αναφορά σε σπουδαία πρόσωπα που με το έργο τους πρόσφεραν στην ανθρωπότητα όπως ο Άγ.Πορφύριος, η Μητέρα Τερέζα, ο Γκάντι κ.ά. Με την δραστηριότητα που προτείνεται οι μαθητές καλούνται να υποδυθούν πρόσωπα που τους γνώρισαν και να μιλήσουν γι'αυτούς μιας και τους έζησαν από κοντά με την τεχνική *καρέκλα αφήγησης*.

Η αναφορά

Γ΄ Γυμνασίου Σύγχρονες θρησκευτικές μορφές στην Ορθοδοξία και στον κόσμο. Ενδεικτικές βιωματικές δραστηριότητες: Καρέκλα αφήγησης: Πρόσωπα που τους γνώρισαν μιλούν γι'αυτούς. (Πρόγραμμα Σπουδών στα Θρησκευτικά Δημοτικού και Γυμνασίου, ΦΕΚ 2104-19.06.2017. Σελ. 97.)

Στην Γ΄ Γυμνασίου η θεματική ενότητα «Που είναι ο Θεός; Η οδύνη του σύγχρονου κόσμου και το αίτημα της σωτηρίας από το κακό» έχει ως θέμα την ύπαρξη του πόνου και του κακού, ως ένα διαχρονικό πρόβλημα, στη ζωή των ανθρώπων καθώς και το αίτημα για λύτρωση από αυτό. Αναζητούνται σύγχρονες μορφές του κακού όπως η φτώχεια, ο πόλεμος, η προσφυγιά κλπ και με την τεχνική *καρέκλα αφήγησης* που προτείνεται από το πρόγραμμα σπουδών, οι μαθητές επιλέγουν ρόλους και υποδύονται πρόσωπα που βιώνουν πόνο στη σύγχρονη κοινωνία.

Η αναφορά

Γ΄ Γυμνασίου «Που είναι ο Θεός; Η οδύνη του σύγχρονου κόσμου και το αίτημα της σωτηρίας από το κακό» Ενδεικτικές βιωματικές δραστηριότητες: Κάθε μαθητής κολλάει στον πίνακα φωτογραφία-ες ή στοιχεία από την ειδησεογραφία για πρόσωπα που βιώνουν όψεις του κακού. Ακολουθεί «καρέκλα αφήγησης/εξομολόγησης»: κάθε μαθητής επιλέγει και υποδύεται ένα από τα πρόσωπα.

(Πρόγραμμα Σπουδών στα Θρησκευτικά Δημοτικού και Γυμνασίου, ΦΕΚ 2104-19.06.2017. Σελ. 98.)

Συλλογικός ρόλος

Κατά την έρευνα μας εντοπίσαμε στην Α΄ Γυμνασίου μόνο μία αναφορά στη τεχνική *συλλογικός ρόλος*, δύο στη Β΄ Γυμνασίου και καμία αναφορά στη Γ΄ Γυμνασίου. Πιο αναλυτικά:

Στην Α΄ Γυμναθιτές μέσα από προσωπικές εμπειρίες αναλύουν συμπεριφορές για συναντήσεις ανθρώπων που έχουν διαφορετικές εμπειρίες πεποιθήσεις και ιδέες. Αναλύουν κατά πόσο μπορούν να επικοινωνήσουν μαζί τους, να συνεργαστούν, να μοιραστούν και να επηρεαστούν. Προτείνεται βιωματική δραστηριότητα από το πρόγραμμα σπουδών με την τεχνική *συλλογικός ρόλος* όπου οι μαθητές αυτοσχεδιάζοντας και χωρίς απαραίτητα να συμφωνούν μεταξύ τους παρουσιάζουν διαφορετικές απόψεις και ανακαλύπτουν πολλές διαστάσεις της ανθρώπινης συμπεριφοράς.

Η αναφορά

Α΄ Γυμνασίου Η συνάντηση του Χριστιανισμού με τον Ελληνισμό Ενδεικτικές βιωματικές δραστηριότητες: Συλλογικός ρόλος: Προσπαθώντας να πείσουμε ή να αποτρέψουμε τον

άλλον για κάτι θετικό ή αρνητικό (στόχος: Διερεύνηση της δυναμικής και της λειτουργίας των επιρροών).

(Πρόγραμμα Σπουδών στα Θρησκευτικά Δημοτικού και Γυμνασίου, ΦΕΚ 2104-19.06.2017. Σελ. 64.)

Στην Β΄ Γυμνασίου στη θεματική ενότητα «Μπορούν οι άνθρωποι να εικονίζουν τον Θεό;» οι μαθητές μεταξύ άλλων διδάσκονται για την Εικονομαχία και την διαμάχη εκατό περίπου ετών ανάμεσα σε χριστιανούς και ειδικότερα ανάμεσα στους εικονομάχους και τους εικονόφιλους. Με την τεχνική συλλογικός ρόλος οι μαθητές σε ομάδες καλούνται να υποδυθούν ρόλους (εικονομάχοι- εικονόφιλοι) και να εκφράσουν διαφορετικές απόψεις και επιχειρήματα βιώνοντας προσωπικά αυτή τη σύγκρουση.

Η αναφορά

Β΄ Γυμνασίου «Μπορούν οι άνθρωποι να εικονίζουν τον Θεό;» Ενδεικτικές βιωματικές δραστηριότητες: Συλλογικός ρόλος (εικονομάχοι- εικονόφιλοι)

(Πρόγραμμα Σπουδών στα Θρησκευτικά Δημοτικού και Γυμνασίου, ΦΕΚ 2104-19.06.2017. Σελ. 77.)

Στην Β΄ Γυμνασίου στη θεματική ενότητα « Εμείς και οι άλλοι» γίνεται προσπάθεια οι μαθητές να προσεγγίσουν το θέμα του σεβασμού και της συνύπαρξης με τον «άλλο» τον ξένο, τον διαφορετικό μέσα από την παραβολή του σπλαχνικού Σαμαρείτη. Για να κατανοήσουν καλύτερα και να βιώσουν το συγκεκριμένο θέμα οι μαθητές μέσα από την τεχνική συλλογικός ρόλος καλούνται να αναλάβουν ρόλους και να υποδυθούν τους πρωταγωνιστές της παραβολής εκφράζοντας έτσι σκέψεις και συναισθήματα.

Η αναφορά

Β΄ Γυμνασίου« Εμείς και οι άλλοι» Ενδεικτικές βιωματικές δραστηριότητες: Συλλογικός ρόλος: Οι πρωταγωνιστές του σπλαχνικού Σαμαρείτη.

(Πρόγραμμα Σπουδών στα Θρησκευτικά Δημοτικού και Γυμνασίου, ΦΕΚ 2104-19.06.2017. Σελ. 83.)

Παντομίμα

Στο πρόγραμμα σπουδών του Γυμνασίου γίνεται αναφορά στην τεχνική παντομίμα (παρουσίαση σκηνών χωρίς λόγια). Συγκεκριμένα υπάρχουν δύο αναφορές στην Α΄ Γυμνασίου, μία αναφορά στη Β΄ Γυμνασίου και καμία αναφορά στη Γ΄ Γυμνασίου.

Αναλυτικά:

Στην Α΄ Γυμνασίου στη θεματική ενότητα «*Πώς ζουν οι Χριστιανοί; Η νέα ζωή στην Εκκλησία*» οι μαθητές καλούνται να αναγνωρίσουν και να διατυπώσουν προβληματισμούς για προβλήματα που απασχολούν τον σύγχρονο άνθρωπο και ποιες αξίες προβάλλει ο Χριστιανισμός ώστε να αντιμετωπιστούν αυτές μέσα από τη Βίβλο. Για την καλύτερη κατανόηση αυτών προτείνεται ως δραστηριότητα μια παρουσίαση σκηνής χωρίς λόγια (παντομίμα) όπου οι μαθητές θα εκφράσουν διάφορες έννοιες με εκφραστικά μέσα και χωρίς να μιλάνε.

Η αναφορά

Α΄ Γυμνασίου «Πώς ζουν οι Χριστιανοί; Η νέα ζωή στην Εκκλησία» Ενδεικτικές βιωματικές δραστηριότητες: Παντομίμα και παρουσίαση σκηνής με θέμα: «Φιλία, εμπιστοσύνη, αλληλεξάρτηση, επικοινωνία: Όροι ζωής για τον άνθρωπο»

(Πρόγραμμα Σπουδών στα Θρησκευτικά Δημοτικού και Γυμνασίου, ΦΕΚ 2104-19.06.2017. Σελ.66 .)

Στην ίδια ενότητα γίνεται πάλι αναφορά στην τεχνική της παρουσίασης σκηνής χωρίς λόγια (παντομίμα) με σκοπό αυτή τη φορά οι μαθητές να κατανοήσουν την έννοια του πλούτου και της σημασίας του στη ζωή των ανθρώπων σήμερα. Μέσα από το κείμενο του Μ.Βασιλείου που υπάρχει στην συγκεκριμένη ενότητα οι μαθητές κατανοούν την παγίδα του πλούτου και την έλλειψη αγάπης που επιφέρει.

Η αναφορά

Α΄ Γυμνασίου «Πώς ζουν οι Χριστιανοί; Η νέα ζωή στην Εκκλησία» Ενδεικτικές βιωματικές δραστηριότητες: Παντομίμα και παρουσίαση σκηνής από την ομιλία του Μ. Βασιλείου, Προς πλουτούντας.

(Πρόγραμμα Σπουδών στα Θρησκευτικά Δημοτικού και Γυμνασίου, ΦΕΚ 2104-19.06.2017. Σελ.66 .)

Στην Β΄ Γυμνασίου στη θεματική ενότητα «*Μπορούν οι άνθρωποι να εικονίζουν τον Θεό*» γίνεται αναφορά στη δύναμη που κρύβει η εικόνα στην καθημερινή ζωή των ανθρώπων και την επίδρασή της πάνω τους. Προτείνεται ως δραστηριότητα παρουσίαση σκηνής χωρίς λόγια (παντομίμα) όπου οι μαθητές θα εκφράσουν και θα αναπαραστήσουν μια ζωή σε μια εικονική πραγματικότητα χωρίς να μιλάνε.

Η αναφορά

Β΄ Γυμνασίου «Μπορούν οι άνθρωποι να εικονίζουν τον Θεό» Ενδεικτικές βιωματικές δραστηριότητες: Παντομίμα: Ζώντας σε μια εικονική πραγματικότητα.

(Πρόγραμμα Σπουδών στα Θρησκευτικά Δημοτικού και Γυμνασίου, ΦΕΚ 2104-19.06.2017. Σελ.77.)

Προσομοίωση

Υπάρχει μία αναφορά στον όρο προσομοίωση στην Α΄ Γυμνασίου, καμία στη Β΄ τάξη και μία στη Γ΄ τάξη.

Στην Α΄ Γυμνασίου στη θεματική ενότητα «*Μονοθεϊστικές θρησκείες: Ιουδαϊσμός και Ισλάμ*» παρουσιάζονται βασικά στοιχεία και πιστεύω δύο θρησκειών, του Ιουδαϊσμού και του Ισλάμ. Οι μαθητές με την τεχνική της *προσομοίωσης* αναλαμβάνουν ρόλους και ανακαλύπτουν νέες προσεγγίσεις για θέματα ενώ διευκολύνονται να συναισθανθούν τα νέα ζητήματα όταν οι συνθήκες διαβίωσης είναι διαφορετικές από τις δικές τους. Συγκεκριμένα καλούνται να αναλάβουν ρόλους σχετικά με το πως ανταλλάσσουν χαιρετισμούς οι Εβραίοι και οι Μουσουλμάνοι.

Η αναφορά

Α΄ Γυμνασίου «Μονοθεϊστικές θρησκείες: Ιουδαϊσμός και Ισλάμ» » Ενδεικτικές βιωματικές δραστηριότητες: Προσομοίωση: Καθημερινοί χαιρετισμοί των Εβραίων και των Μουσουλμάνων.

(Πρόγραμμα Σπουδών στα Θρησκευτικά Δημοτικού και Γυμνασίου, ΦΕΚ 2104-19.06.2017. Σελ.69.)

Στην Γ΄ Γυμνασίου στη θεματική ενότητα «*Σύγχρονες θρησκευτικές μορφές στην Ορθοδοξία και στον κόσμο*» » γίνεται αναφορά σε σπουδαία πρόσωπα που με το έργο τους πρόσφεραν στην ανθρωπότητα όπως ο Άγ.Πορφύριος, η Μητέρα Τερέζα, ο Γκάντι, ο νεομάρτυρας Αλέξανδρος Σμόρελ,. Με την τεχνική της προσομοίωσης οι μαθητές καλούνται να αναλάβουν ρόλους και να προσεγγίσουν κάποια από τα πρόσωπα της ενότητας μέσα από καταστάσεις προσωπικής συνάντησης μαζί τους.

Η αναφορά

Γ' Γυμνασίου «Σύγχρονες θρησκευτικές μορφές στην Ορθοδοξία και στον κόσμο» Ενδεικτικές βιωματικές δραστηριότητες: Προσομοίωση προσωπικής συνάντησης με δύο ή και περισσότερα από τα πρόσωπα της ενότητας.

(Πρόγραμμα Σπουδών στα Θρησκευτικά Δημοτικού και Γυμνασίου, ΦΕΚ 2104-19.06.2017. Σελ.97.)

Διάδρομος/ Κύκλος Συνείδησης

Δεν υπάρχει καμία αναφορά στην Α' τάξη ενώ υπάρχουν από μία αναφορά στη Β' και στη Γ' τάξη.

Στην Β' Γυμνασίου στη θεματική ενότητα «Ποιος είναι ο Θεός των Χριστιανών ; Τίνα με λένουσιν οι άνθρωποι είναι» παρουσιάζεται το πρόσωπο του Ιησού Χριστού μέσα από γνώμες άλλων προσώπων όπως ο Πιλάτος κ.λ.π. Οι μαθητές με την τεχνική *διάδρομος συνείδησης* που προτείνεται στη συγκεκριμένη ενότητα, αναλαμβάνουν ρόλους και καλούνται να εμβαθύνουν στα πρόσωπα αυτά βιώνοντας τη δυσκολία της απόφασης τους ακούγοντας και τη «φωνή της συνείδησης τους».

Η αναφορά

Β' Γυμνασίου «Ποιος είναι ο Θεός των Χριστιανών ; Τίνα με λένουσιν οι άνθρωποι είναι» Ενδεικτικές βιωματικές δραστηριότητες: Διάδρομος συνείδησης για πρόσωπα των διηγήσεων(Πιλάτος, ένας Φαρισαίος στρατιώτης της Σταύρωσης).

(Πρόγραμμα Σπουδών στα Θρησκευτικά Δημοτικού και Γυμνασίου, ΦΕΚ 2104-19.06.2017. Σελ.79.)

Στην Γ' Γυμνασίου στη θεματική ενότητα «Πού είναι ο Θεός; Η οδύνη του σύγχρονου κόσμου και το αίτημα της σωτηρίας από το κακό» οι μαθητές διερευνούν το πρόβλημα του κακού στο σύγχρονο κόσμο. Συγκεκριμένα μέσα από το θαύμα της θεραπείας του παράλυτου παρουσιάζεται ο ανθρώπινος πόνος και η σχέση του ανθρώπου με το Θεό και την αμαρτία. Οι μαθητές για να βιώσουν καλύτερα την οδύνη του ανθρώπου και την ανάγκη για λύτρωση καλούνται με την τεχνική *Κύκλος συνείδησης* να μπουν σε ρόλους και να εμβαθύνουν στο πρόβλημα ακούγοντας διαφορετικές απόψεις μέσα από τη φωνή της συνείδησης τους.

Η αναφορά

Γ' Γυμνασίου «Πού είναι ο Θεός; Η οδύνη του σύγχρονου κόσμου και το αίτημα της σωτηρίας από το κακό» » Ενδεικτικές βιωματικές δραστηριότητες: Κύκλος συνείδησης για τον παράλυτο της Καπερναούμ.

(Πρόγραμμα Σπουδών στα Θρησκευτικά Δημοτικού και Γυμνασίου, ΦΕΚ 2104-19.06.2017. Σελ.98.)

Κύκλος Συζήτησης/ Σχολιασμού/Κοτσομπολιού

Υπάρχει μία αναφορά στη Β' Γυμνασίου, άλλη μία στη Γ' Γυμνασίου και καμία στην Α' Γυμνασίου.

Στην Β' Γυμνασίου στη θεματική ενότητα «Ποιος είναι ο Θεός των Χριστιανών ; Τίνα με λένουσιν οι άνθρωποι είναι» παρουσιάζεται ο Ιησούς Χριστός ως Μεσσίας και διδάσκαλος. Οι μαθητές μαθαίνουν για Αυτόν μέσα από τις παραβολές και τα θαύματά Του. Συγκεκριμένα γίνεται αναφορά για τη Σαμαρείτισσα, το Ζακχαίο, τη μοιχαλίδα . και μεν την τεχνική κύκλος συζήτησης και σχολιασμού οι μαθητές σε ρόλους καλούνται να εκφράσουν γνώμες και αντιθέσεις για πρόσωπα των διηγήσεων.

Η αναφορά

Β' Γυμνασίου «Ποιος είναι ο Θεός των Χριστιανών ; Τίνα με λένουσιν οι άνθρωποι είναι» Ενδεικτικές βιωματικές δραστηριότητες: Κύκλος συζήτησης και σχολιασμού για πρόσωπα των διηγήσεων(μοιχαλίδα, λευίτης, Ζακχαίος).

(Πρόγραμμα Σπουδών στα Θρησκευτικά Δημοτικού και Γυμνασίου, ΦΕΚ 2104-19.06.2017. Σελ.79.)

Στην Γ' Γυμνασίου στη θεματική ενότητα « Το ζήτημα της θρησκείας στη σύγχρονη Ευρώπη» γίνεται λόγος για το σεβασμό και την αποδοχή του «άλλου» μέσα από το διάλογο του Ιησού με τη Σαμαρείτισσα. Σε μια εποχή που κυριαρχεί η ανισότητα ανάμεσα στους ανθρώπους το κήρυγμα του Χριστού ανατρέπει τα δεδομένα και συνιστά το σεβασμό ως μια αδιαπραγμάτευτη και πανανθρώπινη αξία. Οι μαθητές καλούνται μέσα από τη δραστηριότητα που προτείνεται να μπουν σε ρόλους και να εκφραστούν με την τεχνική κύκλος συζήτησης και σχολιασμού.

Η αναφορά

Γ' Γυμνασίου « Το ζήτημα της θρησκείας στη σύγχρονη Ευρώπη» Ενδεικτικές βιωματικές δραστηριότητες: Κύκλος συζήτησης και σχολιασμού: Επικριτές του Ιησού εξαιτίας της συζήτησης του με τη Σαμαρείτισσα.

(Πρόγραμμα Σπουδών στα Θρησκευτικά Δημοτικού και Γυμνασίου, ΦΕΚ 2104-19.06.2017. Σελ.95.)

Παγωμένη/Δυναμική Εικόνα

Υπάρχουν τρεις αναφορές στην τεχνική αυτή μόνο στη Β' Γυμνασίου και πουθενά αλλού. Στην Β' Γυμνασίου στη θεματική ενότητα «*Ποιος είναι ο Θεός των Χριστιανών ; Τίνα με λένουσιν οι άνθρωποι είναι*» παρουσιάζεται η διαχρονική ακτινοβολία του Ιησού Χριστού. Οι μαθητές καλούνται να παρουσιάσουν με παγωμένες εικόνες την αξία του ήλιου στη ζωή του ανθρώπου και κατ'επέκταση τον Ιησού αφού αποκαλείται ήλιος της δικαιοσύνης.

Η αναφορά

Β' Γυμνασίου «Ποιος είναι ο Θεός των Χριστιανών ; Τίνα με λένουσιν οι άνθρωποι είναι» Ενδεικτικές βιωματικές δραστηριότητες: Παρουσιάζουν παγωμένες (δυναμικές) εικόνες που δείχνουν την αξία του ήλιου στη ζωή μας(στόχος: να αδράξουν τη σημασία του χαρακτηρισμού του Ιησού ως «ήλιου της δικαιοσύνης»). Έχει νόημα να προηγηθεί TPS με θέμα «ο ήλιος στη ζωή μας»

Πρόγραμμα Σπουδών στα Θρησκευτικά Δημοτικού και Γυμνασίου, ΦΕΚ 2104-19.06.2017. Σελ.79.)

Στην Β' Γυμνασίου στη θεματική ενότητα «*Ποιος είναι ο άνθρωπος*» γίνεται λόγος για τον άνθρωπο και το νόημα της ζωής του. Προτείνονται δύο δραστηριότητες με την τεχνική *παγωμένη εικόνα* ώστε οι μαθητές να κατανοήσουν και να εκφράσουν τη δύναμη ή την αδυναμία του σύγχρονου ανθρώπου καθώς και τη θέση της γυναίκας στη σύγχρονη κοινωνία εστιάζοντας έτσι στο σημαντικό σημείο του θέματος.

Οι αναφορές

Β' Γυμνασίου « Ποιος είναι ο άνθρωπος» Ενδεικτικές βιωματικές δραστηριότητες:

1^η Έκφραση και αποτύπωση της «Δύναμης και αδυναμίας του σύγχρονου ανθρώπου» σε παγωμένη εικόνα.

2^η Έκφραση και αποτύπωση περιπτώσεων υποτίμησης της γυναίκας σε παγωμένες εικόνες.

Πρόγραμμα Σπουδών στα Θρησκευτικά Δημοτικού και Γυμνασίου, ΦΕΚ 2104-19.06.2017. Σελ.81.)

Ζωντανό /Ομαδικό Γλυπτό

Δεν εντοπίστηκε καμία αναφορά στην Α΄ Γυμνασίου ενώ υπάρχουν δύο αναφορές στη Β΄ και τέσσερις αναφορές στη Γ΄ Γυμνασίου.

Στην Β΄ Γυμνασίου στη θεματική ενότητα «Ποιος είναι ο άνθρωπος» γίνεται λόγος για την σημασία της αγάπης μέσα από τις επιστολές του Αποστόλου Παύλου. Συγκεκριμένα οι μαθητές με την τεχνική *ομαδικό γλυπτό* καλούνται να εκφράσουν την αξία της αγάπης αναπαριστώντας με τα σώματα τους ότι αποκόμισαν από τον Παύλο μέσα από την επιστολή που υπάρχει στην ενότητα με θέμα την αγάπη.

Η αναφορά

Β΄ Γυμνασίου « Ποιος είναι ο άνθρωπος» Ενδεικτικές βιωματικές δραστηριότητες:

Ομαδικό γλυπτό:Γαλ.5, 13-15

Πρόγραμμα Σπουδών στα Θρησκευτικά Δημοτικού και Γυμνασίου, ΦΕΚ 2104-19.06.2017. Σελ.81.)

Στην Β΄ Γυμνασίου στη θεματική ενότητα «Εμείς και οι άλλοι» και στο πλαίσιο της διδασκαλίας για την ετερότητα οι μαθητές καλούνται με την τεχνική *Ζωντανό γλυπτό* να εκφράσουν την αξία της διαφορετικότητας στην σύγχρονη πλουραλιστική κοινωνία.

Η αναφορά

Β΄ Γυμνασίου «Εμείς και οι άλλοι» Ενδεικτικές βιωματικές δραστηριότητες:

Ζωντανό γλυπτό: «Η ποικιλία ως πλούτος».

Πρόγραμμα Σπουδών στα Θρησκευτικά Δημοτικού και Γυμνασίου, ΦΕΚ 2104-19.06.2017. Σελ.83.)

Στην Γ΄ Γυμνασίου στη θεματική ενότητα «Η Χριστιανοσύνη στον σύγχρονο κόσμο» και στην υποενότητα που γίνεται αναφορά για την ανάγκη ενότητας των εκκλησιών προτείνεται με την τεχνική *ζωντανό γλυπτό* οι μαθητές να αναπαραστήσουν με τα σώματα τους το θέμα εμπνεόμενοι από το απόσπασμα των Πράξεων.

Η αναφορά

Γ' Γυμνασίου « Η Χριστιανοσύνη στον σύγχρονο κόσμο» Ενδεικτικές βιωματικές δραστηριότητες: Ζωντανό γλυπτό με έμπνευση από το Πρ 17, 28(«ενός γένους γαρ εσμέν»)

Πρόγραμμα Σπουδών στα Θρησκευτικά Δημοτικού και Γυμνασίου, ΦΕΚ 2104-19.06.2017. Σελ.93.)

Στην Γ' Γυμνασίου στη θεματική ενότητα « Το ζήτημα της θρησκείας στη σύγχρονη Ευρώπη» οι μαθητές διδάσκονται για την αγάπη και το σεβασμό προς κάθε άνθρωπο μέσα από τη χριστιανική διδασκαλία. Με την τεχνική ομαδικό γλυπτό καλούνται να αναπαραστήσουν το κεντρικό θέμα και τον πυρήνα της χριστιανικής διδασκαλίας που είναι η τέλεια αγάπη προς τον συνάνθρωπο.

Η αναφορά

Γ' Γυμνασίου « Το ζήτημα της θρησκείας στη σύγχρονη Ευρώπη» Ενδεικτικές βιωματικές δραστηριότητες: Ζωντανό ομαδικό γλυπτό: Οικουμενικό άνοιγμα.

Πρόγραμμα Σπουδών στα Θρησκευτικά Δημοτικού και Γυμνασίου, ΦΕΚ 2104-19.06.2017. Σελ.95.)

Στην Γ' Γυμνασίου στη θεματική ενότητα «Πού είναι ο Θεός; Η οδύνη του σύγχρονου κόσμου και το αίτημα της σωτηρίας από το κακό» οι μαθητές καλούνται, σε ομάδες, με τα σώματά τους να αναπαραστήσουν το κεντρικό θέμα που θα εντοπίσουν στο κείμενο της ενότητας και αφορά τη σωτηρία όλων των ανθρώπων με σκοπό να αποδώσουν ότι σημαντικό αποκόμισαν από αυτό.

Η αναφορά

Γ' Γυμνασίου «Πού είναι ο Θεός; Η οδύνη του σύγχρονου κόσμου και το αίτημα της σωτηρίας από το κακό» Ενδεικτικές βιωματικές δραστηριότητες: Ζωντανό και ομαδικό γλυπτό για το Α Τιμ 2, 1-4.

(Πρόγραμμα Σπουδών στα Θρησκευτικά Δημοτικού και Γυμνασίου, ΦΕΚ 2104-19.06.2017. Σελ.98.)

Στην Γ' Γυμνασίου στη θεματική ενότητα «Ελπίδα και αγώνας για τη μεταμόρφωση της ζωής και του κόσμου» γίνεται αναφορά στην μέγιστη αρετή του ανθρώπου την αγάπη

χωρίς όρια. Εξυμνείται η αγάπη μέσα από τον απόστολο Παύλο και οι μαθητές καλούνται να αποδώσουν με την τεχνική ζωντανό γλυπτό το νόημα της αγάπης.

Η αναφορά

Γ' Γυμνασίου «Ελπίδα και αγώνας για τη μεταμόρφωση της ζωής και του κόσμου» Ενδεικτικές βιωματικές δραστηριότητες: Ζωντανό γλυπτό: Ο ύμνος της Αγάπης.

(Πρόγραμμα Σπουδών στα Θρησκευτικά Δημοτικού και Γυμνασίου, ΦΕΚ 2104-19.06.2017. Σελ.100.)

Αυτοσχεδιασμός

Δεν βρέθηκε καμία αναφορά.

2.3.3 Οδηγός εκπαιδευτικού στα Θρησκευτικά Δημοτικού-Γυμνασίου (10-12-2014 αναθεωρημένη έκδοση 2016)

Στον οδηγό εκπαιδευτικού για τα θρησκευτικά του Γυμνασίου υπάρχουν λίγες αναφορές στους όρους που μελετάμε στην παρούσα έρευνα. Σχεδόν όλες υπάρχουν στο θεωρητικό μέρος του οδηγού όπου αναλύονται κυρίως ως όροι. Συγκεκριμένα αναλύονται οι περισσότεροι όροι, παρέχονται πληροφορίες για το πότε μπορεί ο εκπαιδευτικός να χρησιμοποιήσει τη συγκεκριμένη τεχνική και τη θα πετύχει με αυτή. Οι θεατρικές τεχνικές προτείνονται ως ενδεικτικές βιωματικές δραστηριότητες και δίνονται πληροφορίες πως μπορεί να τις χρησιμοποιήσει ο εκπαιδευτικός, ποια βήματα ακριβώς θα κάνει και σε τι θα τον εξυπηρετήσουν κατά τη διδακτική πράξη. Επίσης μέσα στον οδηγό υπάρχουν και λίγες διδακτικές προτάσεις τις οποίες μπορεί να ακολουθήσει ο εκπαιδευτικός και να βοηθηθεί. Μέσα σε αυτές τις προτάσεις υπάρχουν μόνο τρεις αναφορές όπου προτείνεται ως δραστηριότητα θεατρική πράξη. Στη μία γίνεται έμμεση αναφορά στην τεχνική *ρόλος στον τοίχο* χωρίς να αναφέρεται ο όρος (γίνεται λόγος για *ρόλος* μέσα στην εικόνα), στη δεύτερη αναφέρεται το *μοντέλο προσομοίωσης* και στην τρίτη προτείνεται *δραστηριότητα θεατρικής έκφρασης*.

Αναλυτικά οι αναφορές

Στη Β' Γυμνασίου Θ.Ε 2. Ποιος είναι ο Θεός των χριστιανών (Σχέδιο μαθήματος)

Τέλος, η κάθε ομάδα δουλεύει πάνω στο έργο τέχνης που έχει στο υλικό της προετοιμάζοντας σχετικούς ρόλους και διαλόγους (π.χ. στο έργο του Greco: τους ανθρώπους που σχολιάζουν τη στάση του Ιησού και τους διωκόμενους). Η σκηνή θα παρουσιαστεί μπρο-

στά στο έργο τέχνης (ρόλος μέσα στην εικόνα), το οποίο ο δάσκαλος θα προβάλλει σε φυσικό μέγεθος στον τοίχο. (οδηγός εκπαιδευτικού στα θρησκευτικά 10-12-2014 αναθεωρημένη έκδοση 2016 σελ.301)

Στη Β΄ Γυμνασίου Θ.Ε 1 Μπορούν οι άνθρωποι να εικονίζουν το Θεό; (Σχέδιο μαθήματος) Επίλυση προβλήματος: Δίνεται στους μαθητές κείμενο που αναφέρεται στο γνωστό αίτημα του Δομ. Θεοτοκόπουλου να ξαναζωγραφίσει την Καπέλα Σιζτίνα. Δίνονται και δείγματα της ζωγραφικής των Μιχαήλ Αγγέλου και Θεοτοκόπουλου. Ζητείται να πάρουν τη θέση του αρμόδιου εκκλησιαστικού οργάνου (μοντέλο προσομοίωσης), να συσχεφτούν και να αποφασίσουν (οδηγός εκπαιδευτικού στα θρησκευτικά 10-12-2014 αναθεωρημένη έκδοση 2016 σελ.291)

Στην ίδια θεματική ενότητα και στο ίδιο σχέδιο μαθήματος προτείνετε και το εξής: Δραστηριότητα θεατρικής (ή/και ζωγραφικής) έκφρασης: Δίνεται ως θέμα το κοντάκιο της Πεντηκοστής, σε μετάφραση, «Ότε καταβάς τας γλώσσας...» και ζητείται από τους μαθητές να εκφράσουν ελεύθερα το περιεχόμενό του. Αναδεικνύεται το ζήτημα και οι δυσκολίες του εικονισμού του Θεού με εναλλακτικό τρόπο. Αναζητούμε παραδείγματα, πέρα από την εικόνα, εναλλακτικών μορφών παραστατικής περιγραφής του Θεού στις θρησκείες (γλυπτική, μουσική, χορός, θέατρο, ιερά δρώμενα) (οδηγός εκπαιδευτικού στα θρησκευτικά 10-12-2014 αναθεωρημένη έκδοση 2016 σελ.291).

2.3.4 Οδηγός εκπαιδευτικού για το Πρόγραμμα Σπουδών στα Θρησκευτικά Λυκείου Αναθεωρημένη έκδοση σύμφωνα με το ΦΕΚ 2105/19-6-2017

Ο παρόν οδηγός εκπαιδευτικού για το μάθημα των θρησκευτικών στο Λύκειο που θα αναλύσουμε αξίζει να σημειώσουμε ότι συντάσσεται για πρώτη φορά και στα περιεχόμενα του εντάσσονται κεφάλαια που αναφέρονται στο θρησκευτικό γραμματισμό, σε μεθόδους διδασκαλίας, στις καινοτομίες του νέου προγράμματος σπουδών, στην αξιολόγηση. Επίσης δίνεται υλικό και διδακτικές προτάσεις που καλύπτουν όλες τις διδακτικές ενότητες του νέου προγράμματος σπουδών με σκοπό να ανανεωθεί η διδασκαλία του μαθήματος των Θρησκευτικών. Στην παρούσα έρευνα αναλύσαμε κατά πόσο επιλέγονται από τον οδηγό εκπαιδευτικού βιωματικές δραστηριότητες που περιλαμβάνουν τεχνικές από το χώρο της Θεατρικής Αγωγής.

Πιο αναλυτικά τα αποτελέσματα της έρευνας εκτίθενται στη συνέχεια συγκεντρωτικά και ανά τάξη.

Η τεχνική της Δραματοποίησης

Β' Λυκείου. Θ.Ε. ΘΕΟΣ.1.5 ΑΘΕΪΑ. Σχετικά με το ζήτημα της αθεΐας οι μαθητές καλούνται να δραματοποιήσουν σκηνές από το έργο του Ντοστογιέφκυ επισημαίνοντας σκέψεις του συγγραφέα σχετικά με την αθεΐα. Προτείνεται η τεχνική της *δραματοποίησης*.

Η αναφορά

Εφαρμόζοντας: Συμπεριφορές και στάσεις ζωής που προσδιορίζονται από την επιλογή της αθεΐας. «Επ' αυτού θα είχα να πω»: Οι μαθητές/μαθήτριες διαβάζουν αποσπάσματα από έργα του Ντοστογιέφσκυ (πχ. τον διάλογο Αλιόσα και Ιβάν Καραμάζοφ στο ομώνυμο έργο, από τον «Ηλίθιο», κ.ά) και επισημαίνουν στοιχεία της σκέψης του συγγραφέα για το ζήτημα της αθεΐας. Μπορεί να ακολουθήσει δραματοποίηση σε ζευγάρια. (Οδηγός Εκπαιδευτικού για το Πρόγραμμα Σπουδών στα Θρησκευτικά Λυκείου Αναθεωρημένη έκδοση σύμφωνα με το ΦΕΚ 2105/19-6-2017, Σελ. 162)

Γ' Λυκείου. Θ.Ε. ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ. 2.1 ΠΛΟΥΤΟΣ. Οι μαθητές προσδιορίζουν τις έννοιες του πλούτου, της φτώχειας και της ιδιοκτησίας μέσα από διάφορες θρησκευτικές πεποιθήσεις. Αναδεικνύουν την ανάγκη για σωστή διαχείριση του πλούτου. Προτείνεται ως δραστηριότητα η *δραματοποίηση*, σχεδιάζουν σενάριο με θέμα τον αθέμιτο πλουτισμό και καλούνται να δώσουν λύση στο πρόβλημα.

Η αναφορά

Αναφορές σε ατομικές και συλλογικές ευθύνες για το φαινόμενο του αθέμιτου πλουτισμού. Η ευθύνη των πιστών. «Δραματοποίηση και θέατρο Φόρουμ»: Οι μαθητές/μαθήτριες σε ομαδοσυνεργασία σχεδιάζουν και παίζουν στην ολομέλεια σύντομο υποθετικό σενάριο με θέμα τον αθέμιτο πλουτισμό. Το τέλος μένει ανοιχτό και καλούνται τα μέλη της άλλης ομάδας να πάρουν θέση και να δώσουν λύση στο πρόβλημα που τίθεται. (Οδηγός Εκπαιδευτικού για το Πρόγραμμα Σπουδών στα Θρησκευτικά Λυκείου Αναθεωρημένη έκδοση σύμφωνα με το ΦΕΚ 2105/19-6-2017, Σελ. 265)

Γ' Λυκείου. Θ.Ε. ΟΡΑΜΑ. 3.2 ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ. Οι μαθητές εξετάζουν την ανάγκη επικράτησης της δικαιοσύνης μέσα από τη θρησκευτική διδασκαλία διάφορων θρησκειών. Για μια πιο

βιωματική προσέγγιση του θέματος προτείνεται δραστηριότητα με την χρήση της τεχνικής της *δραματοποίησης* όπου οι μαθητές υποδύονται ρόλους προσώπων που αδικούνται στην καθημερινή τους ζωή. Με τον τρόπο αυτό αντιλαμβάνονται τη σημασία της δικαιοσύνης στη ζωή τους.

Η αναφορά

Η δικαιοσύνη και η αδικία στον σύγχρονο κόσμο. - «Δραματοποίηση»: Σε ομαδοσυνεργασία οι μαθητές/μαθήτριες σχεδιάζουν σύντομες σκηνές από φανταστικές περιπτώσεις αδικίας σε διάφορα επίπεδα (ατομικό, πολιτικό, κοινωνικό). Ακολουθεί σύντομος σχολιασμός. (Οδηγός Εκπαιδευτικού για το Πρόγραμμα Σπουδών στα Θρησκευτικά Λυκείου Αναθεωρημένη έκδοση σύμφωνα με το ΦΕΚ 2105/19-6-2017, Σελ. 283)

Θέατρο

Α' Λυκείου. Θ.Ε.ΚΑΚΟ 5.5 ΥΠΟΔΟΥΛΩΣΗ/ΕΞΑΡΤΗΣΗ. Στην ενότητα αυτή οι μαθητές ερμηνεύουν τις έννοιες της υποδούλωσης και της εξάρτησης από το κακό αξιοποιώντας τη χριστιανική διδασκαλία και διατυπώνουν προτάσεις για την αντιμετώπιση σύγχρονων φαινομένων δουλείας και εξάρτησης. Προτείνεται ως δραστηριότητα βιωματική η τεχνική του *θεάτρου*. Υποδύομενοι ρόλους αποδίδουν τη θεολογική αντίληψη περί ελευθερίας.

Η αναφορά

Θεολογικά επιχειρήματα για την αντιμετώπιση σύγχρονων φαινομένων δουλείας. - «Θέατρο φόρουμ»: Θέατρο ρόλων μιας σκηνής (με λόγια ή χωρίς λόγια) υποδούλωσης ή εξάρτησης (ναρκωτικά, υπολογιστές, συνήθειες, έξεις, αλκοολισμός, αυτοκαταστροφή), όπου σε δεύτερη φάση οι θεατές (μαθητές/μαθήτριες) επεμβαίνουν και δίνουν πιθανή λύση/εναλλακτική στάση στο πρόβλημα, με βάση τη θεολογική αντίληψη περί ελευθερίας. Εναλλακτικά μπορεί να χρησιμοποιηθεί η «τεχνική ανίχνευσης της σκέψης του ρόλου». (Οδηγός Εκπαιδευτικού για το Πρόγραμμα Σπουδών στα Θρησκευτικά Λυκείου Αναθεωρημένη έκδοση σύμφωνα με το ΦΕΚ 2105/19-6-2017, Σελ. 142)

Β' Λυκείου. Θ.Ε. ΗΘΙΚΗ 5.5 ΕΤΕΡΟΤΗΤΑ. Οι μαθητές διδάσκονται για το σεβασμό στην ετερότητα και αξιολογούν τη θέση του χριστιανισμού σε ζητήματα ετερότητας ενώ προτείνονται τρόποι αποδοχής. Προτείνεται με την τεχνική *θέατρο Φόρουμ* οι μαθητές να επεξεργαστούν το θέμα της ετερότητας και να δώσουν λύσεις σε υποθετικά σενάρια.

Η αναφορά

Ευθύνη του πιστού/της πιστής για τα κοινωνικά προβλήματα που προκύπτουν από την ετερότητα. «Θέατρο Φόρουμ» και «Παγωμένη εικόνα»: Μια ομάδα μαθητών/μαθητριών με «παγωμένη εικόνα» αποδίδει κάποιο πρόβλημα (σενάριο) που προκύπτει από την ετερότητα. Οι υπόλοιποι μαθητές/υπόλοιπες μαθήτριες παρεμβαίνουν, για να προτείνουν λύσεις. (Οδηγός Εκπαιδευτικού για το Πρόγραμμα Σπουδών στα Θρησκευτικά Λυκείου Αναθεωρημένη έκδοση σύμφωνα με το ΦΕΚ 2105/19-6-2017, Σελ. 244)

Γ' Λυκείου. Θ.Ε. ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ. 2.1 ΠΛΟΥΤΟΣ. Οι μαθητές προσδιορίζουν τις έννοιες του πλούτου, της φτώχειας και της ιδιοκτησίας μέσα από διάφορες θρησκευτικές πεποιθήσεις. Αναδεικνύουν την ανάγκη για σωστή διαχείριση του πλούτου. Προτείνεται ως δραστηριότητα μαζί με τη δραματοποίηση και θέατρο Φόρουμ με θέμα τον αθέμιτο πλουτισμό.

Η αναφορά

Αναφορές σε ατομικές και συλλογικές ευθύνες για το φαινόμενο του αθέμιτου πλουτισμού. Η ευθύνη των πιστών. «Δραματοποίηση και θέατρο Φόρουμ»: Οι μαθητές/μαθήτριες σε ομαδοσυνεργασία σχεδιάζουν και παίζουν στην ολομέλεια σύντομο υποθετικό σενάριο με θέμα τον αθέμιτο πλουτισμό. Το τέλος μένει ανοιχτό και καλούνται τα μέλη της άλλης ομάδας να πάρουν θέση και να δώσουν λύση στο πρόβλημα που τίθεται. (Οδηγός Εκπαιδευτικού για το Πρόγραμμα Σπουδών στα Θρησκευτικά Λυκείου Αναθεωρημένη έκδοση σύμφωνα με το ΦΕΚ 2105/19-6-2017, Σελ. 265)

Παιχνίδι ρόλων

Α' Λυκείου. Θ.Ε. ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΤΗΤΑ. 2.1 ΠΙΣΤΗ. Στην ενότητα αυτή οι μαθητές ερμηνεύουν την έννοια της πίστης στο Θεό ως σχέση εμπιστοσύνης μεταξύ τους. Προτείνεται ως δραστηριότητα το παιχνίδι ρόλων όπου οι μαθητές βιώνουν την εμπιστοσύνη στις καθημερινές τους σχέσεις. Ποιον εμπιστεύονται, σε ποιόν θα έδειχναν εμπιστοσύνη;

Η αναφορά

«Παιχνίδι ρόλων: Οδήγησε τον τυφλό»: Οι μαθητές/μαθήτριες χωρίζονται σε ζεύγη. Ο/Η Α οδηγεί τον/την Β που έχει κλειστά τα μάτια, και τον/την μετακινεί σιγά σιγά στην αίθουσα. Ακολουθεί συζήτηση σχετικά με την εμπιστοσύνη στις καθημερινές μας σχέσεις με βάση την ερώτηση: Ποιον πιστεύουν, γιατί και με ποιες προϋποθέσεις; (τον έμπιστο φίλο, τους γονείς ή δασκάλους, τα δελτία ειδήσεων, τον πολιτικό κ.ο.κ.). Συνοψίζουν τα συμπεράσματα σε σύντομη λίστα. (Οδηγός Εκπαιδευτικού για το Πρόγραμμα Σπουδών

στα Θρησκευτικά Λυκείου Αναθεωρημένη έκδοση σύμφωνα με το ΦΕΚ 2105/19-6-2017, Σελ. 68)

Α' Λυκείου. Θ.Ε. ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ. 3.2 ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΑ. Σκοπός της ενότητας είναι οι μαθητές να ερμηνεύσουν τη Θεία Ευχαριστία ως θυσία και αναφορά και να τη συνδέσουν με τη ζωή της Εκκλησίας και με την προσωπική, καθημερινή τους ζωή. Να κατανοήσουν πως οι χριστιανοί βιώνουν τη σχέση τους με το Χριστό και για ποιο λόγο λένε ευχαριστώ στους άλλους ανθρώπους και στο Θεό. Προτείνεται το παιχνίδι ρόλων 'ώστε οι μαθητές να κατανοήσουν και να συνδέσουν τη Θεία Ευχαριστία με την προσωπική τους ζωή.

Η αναφορά

Εφαρμόζοντας: Ο ευχαριστιακός τρόπος ζωής. - «Παιχνίδι ρόλων» [εμπνευσμένο από τον αββά Δωρόθεο (το παράδειγμα του κύκλου), βλ. Μαντζαρίδης, 1991]: Διαβάζονται η Μεγάλη Εκτενής και τα Δίπτυχα της Αγίας Αναφοράς σε μεταγραφή στη δημοτική (της θ. Λειτουργίας του αγ. Ι. Χρυσοστόμου ή του Μ. Βασιλείου). Οι μαθητές/μαθήτριες παίρνουν από μία κάρτα με μία από τις κατηγορίες των ανθρώπων που αναφέρονται στις ευχές (π.χ. όδοιποροῦντες, νοσοῦντες, αἰχμάλωτοι, κ.λπ.). Ὅρθιοι/Ὀρθίες σχηματίζουν κύκλο γύρω από ένα θρανίο που παριστάνει το τραπέζι της «αγάπης». Στη μέση του τραπεζιού νοείται ο Χριστός. Καλούνται να περιγράψουν τι συμβαίνει με τις μεταξύ τους σχέσεις, καθώς πλησιάζουν τον Χριστό, και να διατυπώσουν τους τρόπους σύνδεσης της Θείας Ευχαριστίας με την καθημερινή ζωή. (Οδηγός Εκπαιδευτικού για το Πρόγραμμα Σπουδών στα Θρησκευτικά Λυκείου Αναθεωρημένη έκδοση σύμφωνα με το ΦΕΚ 2105/19-6-2017, Σελ. 94)

Α' Λυκείου Θ.Ε. ΚΑΚΟ. 5.2 ΘΑΝΑΤΟΣ. Υπάρχει αναφορά στο θάνατο και στη στάση του ανθρώπου απέναντι στο θάνατο. Γίνεται προσπάθεια να ερμηνευτεί ο θάνατος μέσα από την Ανάσταση του Χριστού και σύμφωνα με την χριστιανική διδασκαλία. Προτείνεται ως τεχνική το παιχνίδι ρόλων.

Η αναφορά

Προσωπική στάση απέναντι στον θάνατο. «Παιχνίδι ρόλων»- «Η πάνω και η κάτω γειτονιά». Προσομοίωση του θανάτου ως χωρισμού και περάσματος. Οι μαθητές/μαθήτριες, αφού διαβάσουν το κείμενο που δίνεται (Παπαθανασίου, 2007), χωρίζονται σε δύο ομάδες. Οι μεν είναι στην «πάνω γειτονιά» και κρατούν ένα κεράκι. Οι δε είναι στην «κάτω

γειτονιά» και κρατούν ένα μαντίλι. Ξεχωριστά ο/η κάθε μαθητής/μαθήτρια της κάτω γειτονιάς πηγαίνει στην πάνω, λέγοντας δυο λόγια στους συμμαθητές/στις συμμαθήτριές τους που μένουν κάτω, και στους συμμαθητές/στις συμμαθήτριες τους προς τους οποίους/στις οποίες πηγαίνουν. Στη συνέχεια αλλάζουν γειτονιά και ξαναρχίζουν την ίδια πορεία. Στο τέλος γίνεται αναστοχασμός με θέμα τον χωρισμό και το πέρασμα από τη μία κατάσταση στην άλλη. (Οδηγός Εκπαιδευτικού για το Πρόγραμμα Σπουδών στα Θρησκευτικά Λυκείου Αναθεωρημένη έκδοση σύμφωνα με το ΦΕΚ 2105/19-6-2017, Σελ. 131)

Γ' Λυκείου Θ.Ε. ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ. 2.2 ΕΡΓΑΣΙΑ. Οι μαθητές αναλύουν ηθικά ζητήματα που σχετίζονται με την εργασία και τις σχέσεις που διαμορφώνονται μέσα από αυτήν. Προτείνεται ως δραστηριότητα το παιχνίδι ρόλων όπου οι μαθητές παίρνουν θέση και εκφράζονται μέσα από ένα υποθετικό σενάριο που αφορά την εργασία.

Η αναφορά

Ατομική και συλλογική ευθύνη των πιστών για ζητήματα που αφορούν στην εργασία. - «Παιχνίδι ρόλων» με υποθετικό σενάριο: Στην περιοχή του σχολείου υπάρχει ένα εργοστάσιο το οποίο κλείνει ή ανακαλύπτεται επιχείρηση (αγροτική ή άλλη) με εκμετάλλευση εργαζομένων δουλοκτητικού τύπου. Οι μαθητές/μαθήτριες σε ομαδοσυνεργασία (πρώτα σε μονάδες, στη συνέχεια σε δυάδες και τέλος σε Οδηγός Εκπαιδευτικού στα Θρησκευτικά Λυκείου 269 τετράδες) συζητούν την προσωπική τους στάση, αποφασίζουν και σκηνοθετούν /οργανώνουν τη συλλογική τους αντίδραση. Ιδιαίτερη έμφαση δίνουν στην ανάμειξη της τοπικής θρησκευτικής κοινότητας και γενικότερα την πνευματική διάσταση του θέματος. (Οδηγός Εκπαιδευτικού για το Πρόγραμμα Σπουδών στα Θρησκευτικά Λυκείου Αναθεωρημένη έκδοση σύμφωνα με το ΦΕΚ 2105/19-6-2017, Σελ. 268).

Στη Γ' Λυκείου. Θ.Ε. ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ. 2.4 ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ. Στην ενότητα αυτή γίνεται αναφορά για την επανάσταση και τη θέση των θρησκειών απέναντι σε αυτήν. Οι μαθητές μαθαίνουν να αξιολογούν το επαναστατικό μήνυμα του Χριστού και τη σημασία του για τον σύγχρονο άνθρωπο. Ως δραστηριότητα προτείνεται το παιχνίδι ρόλων όπου οι μαθητές παίρνουν θέση μέσα από τους ρόλους που καλούνται να υποδυθούν.

Η αναφορά

Επαναστατικά χαρακτηριστικά του πιστού στην προσωπική και κοινωνική του ζωή. - «Παιχνίδι ρόλων»: Οι μαθητές/μαθήτριες σε ομάδες επεξεργάζονται κάρτες ρόλων σε υποθε-

τικό σενάριο που αφορά καταπιεστικές και ανελεύθερες καταστάσεις. Πώς θα σκεφτούν και αντιδράσουν οι ίδιοι/ίδιες υποδουόμενοι/ες κάποιον/κάποια άλλον/η ο υποθετικός τους ρόλος; . (Οδηγός Εκπαιδευτικού για το Πρόγραμμα Σπουδών στα Θρησκευτικά Λυκείου Αναθεωρημένη έκδοση σύμφωνα με το ΦΕΚ 2105/19-6-2017, Σελ. 276).

Ρόλος στον τοίχο

Α' Λυκείου. Θ.Ε. ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΤΗΤΑ. 2.1 ΠΙΣΤΗ. Στο πλαίσιο της διδασκαλίας για την πίστη οι μαθητές κάνοντας χρήση της τεχνικής ρόλος στον τοίχο καλούνται να εκφράσουν τις θέσεις τους πάνω στο ζήτημα: Πίστη ή ιδεολογία;

Η αναφορά

Διάκριση των εννοιών της πίστης και της ιδεολογίας. «Ρόλος στον τοίχο»: Γράφεται στον πίνακα η ερώτηση: Πίστη ή ιδεολογία; Στη συνέχεια, διαβάζεται στην ολομέλεια η παραβολή του Τελώνη και του Φαρισαίου (Λκ 18,9-14). (Επικουρικά μπορούν να δοθούν λίγες πληροφορίες για την ομάδα των Φαρισαίων, Σχολικό Βιβλίο Β' Γυμνασίου, σ. 16). Στερεώνεται στον τοίχο ένα μεγάλο χαρτί μέτρου με το περίγραμμα ενός ανθρώπου. Οι μαθητές/μαθήτριες καλούνται να γράψουν με χρωματιστούς μαρκαδόρους: α) μέσα στο περίγραμμα τις σκέψεις και βεβαιότητες του Φαρισαίου, και β) έξω από το περίγραμμα τις σκέψεις του κοινωνικού περίγυρου του Φαρισαίου ή τις δικές τους σκέψεις και συναισθήματα. Την ώρα που γράφουν, διαβάζουν φωναχτά τι γράφουν και το δικαιολογούν, χωρίς την παρέμβαση του/της εκπαιδευτικού. Στο τέλος, προσπαθούν να απαντήσουν (προφορικά ή γραπτά) στο αρχικό ερώτημα που τέθηκε στον πίνακα (Πίστη ή ιδεολογία;). (Οδηγός Εκπαιδευτικού για το Πρόγραμμα Σπουδών στα Θρησκευτικά Λυκείου Αναθεωρημένη έκδοση σύμφωνα με το ΦΕΚ 2105/19-6-2017, Σελ. 69).

Α' Λυκείου. Θ.Ε. ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΤΗΤΑ. 2.2 ΛΑΤΡΕΙΑ. Στην ενότητα αυτή οι μαθητές αναγνωρίζουν ότι η λατρεία αποτελεί αναπόσπαστο στοιχείο κάθε θρησκείας, διακρίνουν τα βασικά χαρακτηριστικά της θρησκευτικής λατρείας και κατανοούν πως η λατρεία εκφράζεται στην καθημερινή ζωή των πιστών. Για την πληρέστερη κατανόηση προτείνεται ως βιωματική δραστηριότητα η χρήση της τεχνικής ρόλος στον τοίχο όπου οι μαθητές θα επισημάνουν τη σχέση της λατρείας με την καθημερινή τους ζωή.

Η αναφορά

Η λατρεία στην προοπτική του σήμερα και της καθημερινότητας. «Ρόλος στον τοίχο». Με βάση όσα προηγήθηκαν στα προηγούμενα στάδια και τις γνώσεις για τη λατρεία της Εκκλησίας και τη ζωή του πιστού ζητείται από τους μαθητές/τις μαθήτριες να εργαστούν με θέμα: Ο πιστός/Η πιστή εξέρχεται από τη Θεία Λειτουργία. Καλούνται να γράψουν α) μέσα στο περίγραμμα: Τι σκέφτεται, τι αισθάνεται μέσα στον ναό; β) έξω από το περίγραμμα: Τι επιθυμεί, τι οραματίζεται για την κοινωνία; (Οδηγός Εκπαιδευτικού για το Πρόγραμμα Σπουδών στα Θρησκευτικά Λυκείου Αναθεωρημένη έκδοση σύμφωνα με το ΦΕΚ 2105/19-6-2017, Σελ. 74).

Α' Λυκείου. Θ.Ε. ΑΞΙΕΣ. 4.1 ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ. Στο σημείο αυτό γίνεται λόγος για την αξία της ελευθερίας. Οι μαθητές καλούνται να αναγνωρίσουν τη μεγάλη σημασία της ελευθερίας στη ζωή του ανθρώπου, να κατανοήσουν την ελεύθερη σχέση που υπάρχει ανάμεσα στο Θεό και τον άνθρωπο και να εκφράσουν με επιχειρήματα την αξία της ελευθερίας στην χριστιανική διδασκαλία. Προτείνεται η τεχνική ρόλος στον τοίχο για την καλύτερη κατανόηση της ελευθερίας που πηγάζει από το Χριστό.

Η αναφορά

Ο Θεός ως ελευθερωτής και πηγή ελευθερίας. - «Ανάγνωση φωναχτά» » και «Ρόλος στον τοίχο». Ο/Η εκπαιδευτικός διαβάσει το σχετικό απόσπασμα από το έργο του Ντοστογιέφσκι. Προβάλλεται παράλληλα η εικόνα «Ο Μεγάλος Ιεροεξεταστής και ο Χριστός κατάδικος» του π. Σταμ. Σκλήρη (βλ. Σχολικό Βιβλίο Θρησκευτικών Γ' Λυκείου) στον πίνακα ή δίνεται το περίγραμμα (σε φωτοτυπία). Οι μαθητές/μαθήτριες με αφορμή το κείμενο καλούνται να γράψουν μέσα στη φιγούρα του Μεγάλου Ιεροεξεταστή λόγια και σκέψεις του. Στη φιγούρα του Χριστού απαντούν στα ερωτήματα που αναδεικνύει το κείμενο: Τι είδους ελευθερία ευαγγελίζεται ο Χριστός; Από πού πηγάζει; Πού στηρίζεται; Τι ζητάει από τον άνθρωπο; κ.ά. (Οδηγός Εκπαιδευτικού για το Πρόγραμμα Σπουδών στα Θρησκευτικά Λυκείου Αναθεωρημένη έκδοση σύμφωνα με το ΦΕΚ 2105/19-6-2017, Σελ. 110).

Α' Λυκείου. Θ.Ε.5.ΚΑΚΟ. 5.4 ΦΑΝΑΤΙΣΜΟΣ. Οι μαθητές συζητούν για τις μορφές του φανατισμού, τα αίτια, τις συνέπειες καθώς και για τη στάση του χριστιανισμού απέναντι στο φανατισμό. Προτείνεται η χρήση της τεχνικής ρόλος στον τοίχο ώστε οι μαθητές να δουν τις διαστάσεις του φανατισμού και τη θέση του χριστιανισμού εκφράζοντας τις σκέψεις

τους και τα συναισθήματά τους μπαίνοντας σε ρόλο ενός φανατικά θρησκευόμενου προσώπου.

Η αναφορά

Διαστάσεις του θρησκευτικού φανατισμού. Η θέση του Χριστιανισμού. - «Ομαδοσυνεργασία» και «Ρόλος στον τοίχο»: Δίνονται κατ' επιλογή στις ομάδες κείμενα σχετικά με τον θρησκευτικό φανατισμό (π.χ. Σχολικό Βιβλίο Θρησκευτικών Β' Λυκείου, ΔΕ 21, Γιαννουλάτος, 2010 & 2015, Στογιάννος, 2011, Ιγνάτιος, Μητροπ. Δημητριάδος, 2015, Θερμός, 2005, Λεξικό Κοινής Νεοελληνικής, Μπέγζος, 2011, Μουζέλης, 2016, Ματσούκας, 1993). Οι μαθητές/μαθήτριες υπογραμμίζουν μία βασική ιδέα και την παρουσιάζουν στην ολομέλεια. Στη συνέχεια «Ρόλος στον τοίχο»: Ένας φανατικός θρησκευόμενος. Τι σκέφτεται, ποια τα συναισθήματα για τη θρησκευτική του κοινότητα (μέσα στο περίγραμμα), τι σκέφτεται και ποια τα συναισθήματα για τους πιστούς μιας άλλης κοινότητας (έξω από το περίγραμμα). Στη συνέχεια, οι μαθητές/μαθήτριες καλούνται να φτιάξουν την ταυτότητά του (όνομα, ηλικία, μόρφωση, επάγγελμα, ασχολίες, κ.λπ.). Ακολουθούν οι ερωτήσεις: Τι παρατηρείτε; Ποιο είναι το προφίλ του φανατικού θρησκευόμενου; Γιατί γίνεται φανατικός; Τι του λείπει και τι ψάχνει στον φανατισμό; Τι θα τον συμβούλευε ένας χριστιανός/μία χριστιανή; . (Οδηγός Εκπαιδευτικού για το Πρόγραμμα Σπουδών στα Θρησκευτικά Λυκείου Αναθεωρημένη έκδοση σύμφωνα με το ΦΕΚ 2105/19-6-2017, Σελ. 138).

Β' Λυκείου. Θ.Ε ΘΡΗΣΚΕΙΑ. 2.2 ΑΝΤΑΜΟΙΒΗ. Οι μαθητές αναλύουν τη χριστιανική διδασκαλία για την ανταμοιβή καθώς και άλλων θρησκειών και αναδεικνύουν τη σημασία της ανταμοιβής ως προσδοκία από το Θεό στους πιστούς. Προτείνεται ως δραστηριότητα η τεχνική ρόλος στον τοίχο όπου οι μαθητές θα εκφράσουν σκέψεις και συναισθήματα σχετικά με το θέμα. Γιατί κάποιος να πιστεύει στο Θεό;

Η αναφορά

Προσδοκίες ανταμοιβής στον Χριστιανισμό. «Ρόλος στον τοίχο»: Τίθεται το ερώτημα: «Γιατί κάποιος/κάποια είναι πιστός/πιστή στο Θεό; Ποια είναι τα κίνητρά του; Τι περιμένει;». Οι μαθητές/μαθήτριες με τη δραστηριότητα «Ρόλος στον τοίχο» αποτυπώνουν σκέψεις, συναισθήματα, κίνητρα. (Οδηγός Εκπαιδευτικού για το Πρόγραμμα Σπουδών στα Θρησκευτικά Λυκείου Αναθεωρημένη έκδοση σύμφωνα με το ΦΕΚ 2105/19-6-2017, Σελ. 169).

Β' Λυκείου. ΘΡΗΣΚΕΙΑ. 2.4 ΜΥΗΣΗ. Στην ενότητα αυτή γίνεται λόγος για την σημασία της μύησης στην Ορθόδοξη Εκκλησία καθώς και σύγκριση με τελετές μύησης άλλων θρησκειών. Προτείνεται η τεχνική ρόλος στον τοίχο ώστε οι μαθητές να κατανοήσουν και να βιώσουν καλύτερα της προϋποθέσεις της μύησης μπαίνοντας σε ρόλο ενός Αφρικανού νέου που θέλει να γίνει χριστιανός.

Η αναφορά

Προϋποθέσεις και στοιχεία εισόδου – ένταξης στην Εκκλησία. «Ρόλος στον τοίχο»: Φανταζόμαστε έναν σύγχρονο Αφρικανό νέο, που σκέφτεται να μυηθεί στη χριστιανική πίστη. Τι σκέφτεται, πώς αισθάνεται, τι χρειάζεται, τι φοβάται. Πώς είναι γι' αυτόν η κατήχηση και το Βάπτισμα. Η αφορμή μπορεί να δοθεί από σχετικές εικόνες και κείμενα (π.χ. Σχολικό Βιβλίο Α' Λυκείου, ΔΕ 21, Schmemann, 1984). . (Οδηγός Εκπαιδευτικού για το Πρόγραμμα Σπουδών στα Θρησκευτικά Λυκείου Αναθεωρημένη έκδοση σύμφωνα με το ΦΕΚ 2105/19-6-2017, Σελ. 175).

Β' Λυκείου. Θ.Ε. ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ. 4.4 ΙΣΤΟΡΙΑ. Στην ενότητα αυτή οι μαθητές ερμηνεύουν θρησκευτικές πεποιθήσεις που σχετίζονται με ιστορικά γεγονότα στις διάφορες θρησκείες και αποσαφηνίζεται η έννοια του χρόνου στις θρησκευτικές παραδόσεις των θρησκειών. Προτείνεται ως δραστηριότητα η τεχνική ρόλος στον τοίχο ώστε οι μαθητές να εκφράσουν σκέψεις και συναισθήματα και να μπουν στη θέση ενός χριστιανού και ενός ινδουιστή.

Η αναφορά

Οι συνέπειες των διαφορετικών απόψεων για τον χρόνο στη ζωή των πιστών και στον πολιτισμό. «Ομαδοσυνεργασία: Ρόλος στον τοίχο»: Οι μαθητές/μαθήτριες μελετούν κείμενο για τις διαφορές και τις προσεγγίσεις Χριστιανισμού-Ινδοϊσμού (Ζιάκας, 2014) σε σχέση με τον άνθρωπο και τη σημασία του χρόνου στη ζωή του. Οι μαθητές/μαθήτριες καλούνται να γράψουν στον ρόλο στον τοίχο: α) σκέψεις και συναισθήματα ενός Ινδουϊστή (μέσα στο περίγραμμα του ανθρώπου), και β) Οδηγός Εκπαιδευτικού στα Θρησκευτικά Λυκείου 218 σκέψεις και συναισθήματα ενός χριστιανού για τον Ινδουϊστή (έξω από το περίγραμμα). (Οδηγός Εκπαιδευτικού για το Πρόγραμμα Σπουδών στα Θρησκευτικά Λυκείου Αναθεωρημένη έκδοση σύμφωνα με το ΦΕΚ 2105/19-6-2017, Σελ. 217).

Β' Λυκείου. *ΘΕ ΗΘΙΚΗ. 5.1 ΒΙΟΗΘΙΚΗ*. Οι μαθητές συζητούν πάνω σε ζητήματα βιοηθικής και κυρίως παρουσιάζουν τη θρησκευτική προσέγγιση σε διλήμματα βιοηθικής. Οι μαθητές με την τεχνική *ρόλος στον τοίχο* εκφράζουν σκέψεις και συναισθήματα πάνω σε ένα θέμα βιοηθικής που προτείνεται (την απόφαση της άμβλωσης) βιώνοντας με αυτό τον τρόπο το πρόβλημα.

Η αναφορά

Η πολυπλοκότητα των βιοηθικών ζητημάτων. «Ρόλος στον τοίχο»: Τίθεται ένα συγκεκριμένο βιοηθικό δίλημμα (π.χ. η απόφαση μιας εγκύου να προβεί σε άμβλωση μετά από προγεννητικό έλεγχο, όπου διαπιστώθηκε μία ανίατη ασθένεια στο έμβρυο). Μέσα στο περίγραμμα οι μαθητές/μαθήτριες γράφουν τις σκέψεις και τα συναισθήματά της. Έξω από το περίγραμμα γράφουν τις σκέψεις του κοινωνικού της περίγυρου ή τις δικές τους σκέψεις. Γίνεται σε κάθε περίπτωση αναστοχασμός με βάση τα γραφόμενα. (Οδηγός Εκπαιδευτικού για το Πρόγραμμα Σπουδών στα Θρησκευτικά Λυκείου Αναθεωρημένη έκδοση σύμφωνα με το ΦΕΚ 2105/19-6-2017, Σελ. 226).

Β' Λυκείου. *Θ.Ε ΗΘΙΚΗ. 5.4 ΣΥΓΧΩΡΗΣΗ*. Στην ενότητα αυτή οι μαθητές αναλύουν την έννοια της συγχώρεσης μέσα από τη χριστιανική διδασκαλία, παρουσιάζουν διαφορετικές θρησκευτικές αντιλήψεις καθώς και τις αιτίες που δεν αφήνουν τον άνθρωπο να ζητήσει συγχώρεση και να συγχωρήσει. Προτείνεται δραστηριότητα με την τεχνική *ρόλος στον τοίχο* και καλούνται οι μαθητές να εκφραστούν μπαίνοντας σε ένα ρόλο.

Η αναφορά

Αίτια που δυσχεραίνουν τη συγχώρηση και την έκφραση αγάπης στη ζωή των πιστών. Η αγάπη ως βάση για τη συγχώρηση. «Ρόλος στον τοίχο»: Πρώτα δίνεται στους μαθητές/στις μαθήτριες ένα απόσπασμα λογοτεχνικού κειμένου (π.χ. Β. Ουγκό, Η τελευταία ημέρα ενός κατάδικου ή Οι Άθλιοι ή Φ. Ντοστογιέφσκι, Έγκλημα και Τιμωρία) και ακολουθεί η τεχνική «ρόλος στον τοίχο». Μέσα στο περίγραμμα οι μαθητές/μαθήτριες γράφουν τις σκέψεις και τα συναισθήματα ενός καταδικασμένου σε θάνατο, ενώ έξω από το περίγραμμα γράφουν τις σκέψεις του ανθρώπου που υπέστη τη βλάβη απ' αυτόν ή των συγγενών του. (Οδηγός Εκπαιδευτικού για το Πρόγραμμα Σπουδών στα Θρησκευτικά Λυκείου Αναθεωρημένη έκδοση σύμφωνα με το ΦΕΚ 2105/19-6-2017, Σελ. 241).

Γ' Λυκείου. Θ.Ε.ΟΡΑΜΑ. 3.2 ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ. Οι μαθητές συζητάνε πάνω στο θέμα της δικαιοσύνης και της αδικίας στον σύγχρονο κόσμο ενώ εξετάζουν τη στάση των θρησκειών πάνω στα θέματα αυτά. Προτείνεται η χρήση της τεχνικής ρόλος στον τοίχο για να εκφράσουν οι μαθητές καλύτερα τις σκέψεις τους και τους προβληματισμούς τους.

Η αναφορά

Η δικαιοσύνη και η αδικία στον σύγχρονο κόσμο. «Ρόλος στον τοίχο»: Στον πίνακα ο/η εκπαιδευτικός κολλάει δύο χάρτινα περιγράμματα ανθρώπων, ο ένας είναι κάποιος που αδικεί και ο άλλος ο αδικημένος. Οι μαθητές/μαθήτριες σε δυάδες γράφουν σε αυτοκόλλητο χαρτάκι ποιος είναι ο πρώτος και ένα συναίσθημά του ή χαρακτηριστικό του και τα αντίστοιχα για τον δεύτερο (π.χ. 1ος/η = Εργοδότης που δεν πληρώνει/ υπερόπτης - 2ος/η = Υπάλληλος που δεν πληρώνεται/ οργή ή 1ος/η = Οδηγός που παρκάρει πάνω σε πεζοδρόμιο/ αδιάφορος - 2ος/η = ΑΜΕΑ/ ανυπεράσπιστος-η). Τα χαρτάκια τα κολλάνε μέσα σε κάθε περίγραμμα. Κάθε μαθητής/μαθήτρια διαβάζει όσα γράψαν οι υπόλοιπες δυάδες. (Οδηγός Εκπαιδευτικού για το Πρόγραμμα Σπουδών στα Θρησκευτικά Λυκείου Αναθεωρημένη έκδοση σύμφωνα με το ΦΕΚ 2105/19-6-2017, Σελ. 283).

Συλλογικός ρόλος

Α' Λυκείου. Θ.Ε ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΤΗΤΑ.2.3 ΠΡΟΣΕΥΧΗ. Στο πλαίσιο της διδασκαλίας για την προσευχή οι μαθητές κατανοούν την βαθύτατη ανάγκη του ανθρώπου να προσευχηθεί και να επικοινωνήσει με το Θεό. Για την καλύτερη κατανόηση, σε ομάδες, με την τεχνική συλλογικός ρόλος παρομοιάζουν την προσευχή με άθλημα και καλούνται να εκφράσουν σκέψεις.

Η αναφορά

Η προσευχή ως μεταμορφωτική δύναμη στην ορθόδοξη παράδοση. Ομαδοσυνεργασία – «Συλλογικός ρόλος - Χτίσιμο της στάσης του ρόλου (παραλλαγή σε συνδυασμό)». Παρομοιάζεται η προσευχή με άθλημα. Οι μαθητές/μαθήτριες χωρίζονται σε ομάδες. Κάθε ομάδα είναι και ένας «αθλητής» (= άνθρωπος που προσεύχεται). Οι μαθητές/μαθήτριες προσπαθούν να «χτίσουν» τον ρόλο. Βοηθητικά δίνονται ερωτήσεις, όπως, Πώς ξεκινάει και πώς διαρκώς βελτιώνεται με την προπόνηση ο αθλητής; Τι κερδίζει, καθώς ανεβάζει τις επιδόσεις του; Πού μπορεί να φτάσει; κ.λπ. Εναλλακτικά, λίγο πριν το τέλος της εργασίας δίνεται ή προβάλλεται κείμενο εμπέδωσης και αυτοαξιολόγησης (π.χ. Αρχ. Σωφρό-

νιος του Έσσεξ, 1993). . (Οδηγός Εκπαιδευτικού για το Πρόγραμμα Σπουδών στα Θρησκευτικά Λυκείου Αναθεωρημένη έκδοση σύμφωνα με το ΦΕΚ 2105/19-6-2017, Σελ. 77). Α' Λυκείου. Θ.Ε.ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ. 3.4 ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ. Στην ενότητα αυτή οι μαθητές αναλύουν τη ταυτότητα του ανθρώπινου προσώπου και την στάση τους απέναντι στον «διαφορετικό». Σε ομάδες καλούνται να υποδυθούν ρόλους συμπεριφοράς απέναντι στον «διαφορετικό» και τον «άλλο». Προτείνεται η τεχνική συλλογικός ρόλος.

Η αναφορά

Οι διαφορές των προσώπων ως στοιχείο πολιτισμού και ποικιλομορφίας. - Ομαδοσυνεργασία – «Συλλογικός ρόλος». Δίνεται το εξής «σενάριο»: «Ξαφνικά μπαίνει στην τάξη σου ένας νέος μαθητής/μια νέα μαθήτρια, που διαφέρει ως προς το χρώμα, τη θρησκεία και τις πολιτιστικές καταβολές από τους υπόλοιπους». Οι μαθητές/μαθήτριες χωρίζονται σε ομάδες. Οι μισές ομάδες υποδύονται τον ρόλο ενός μαθητή/μιας μαθήτριας από την τάξη και πρέπει να αποφασίσουν πώς θα συμπεριφερθεί στον νέο μαθητή/στη νέα μαθήτρια. Οι άλλες μισές υποδύονται τον νέο μαθητή/τη νέα μαθήτρια και καλούνται να αποφασίσουν πώς θα συμπεριφερθεί στους μαθητές/στις μαθήτριες της τάξης. Επικουρικά θα μπορούσαν να δοθούν στις ομάδες σχετικά αγιογραφικά, πατερικά και θεολογικά κείμενα (π.χ. Εφεσ. 4,2-7, Α Κορ 12, 4-13, Μ. Βασίλειος, Καραβιδόπουλος, 2015, Ware, 2001, Παπαθανασίου, 2009) ή και ο ορισμός της λ. πολιτισμός από λεξικό (π.χ. Μπαμπινιώτης). (Οδηγός Εκπαιδευτικού για το Πρόγραμμα Σπουδών στα Θρησκευτικά Λυκείου Αναθεωρημένη έκδοση σύμφωνα με το ΦΕΚ 2105/19-6-2017, Σελ. 103).

Β' Λυκείου. Θ.Ε. ΘΕΟΣ. 1.5 ΑΘΕΪΑ. Οι μαθητές στην ενότητα αυτή εξετάζουν το φαινόμενο της αθεΐας και αναλύουν διάφορες μορφές αθεΐας. Προτείνεται η τεχνική συλλογικός ρόλος και μπαίνουν στο ρόλο ενός άθεου.

Η αναφορά

Οι έννοιες της απιστίας και της δυσπιστίας. Η αθεΐα ως κοσμοθεωρία και ως στάση ζωής. «Συλλογικός ρόλος» και «χάρτης εννοιών». Οι μαθητές/μαθήτριες στον ρόλο ανθρώπου ο οποίος δεν πιστεύει. Γράφουν χαρτάκια που ξεκινούν με τη φράση: «Δεν πιστεύω στον Θεό επειδή...». Ταξινομούμε ειδολογικά τις απαντήσεις και προσπαθούμε να αποτυπώσουμε ποικίλα είδη και κίνητρα αθεΐας. (Οδηγός Εκπαιδευτικού για το Πρόγραμμα Σπου-

δών στα Θρησκευτικά Λυκείου Αναθεωρημένη έκδοση σύμφωνα με το ΦΕΚ 2105/19-6-2017, Σελ. 161).

Καρέκλα Ανακριτική/ Αφήγησης

Α' Λυκείου. Θ.Ε ΑΝΘΡΩΠΟΣ/ΠΡΟΣΩΠΟ 1.2 ΑΥΤΟΓΝΩΣΙΑ. Στην ενότητα αυτή επιχειρείται οι μαθητές να αναλύσουν στη σημασία της αυτογνωσίας στην προσωπική τους ζωή, στη σχέση τους με τους άλλους και με τον Θεό. Προτείνεται ως δραστηριότητα η χρήση της τεχνικής ανακριτική καρέκλα όπου οι μαθητές αναλύουν τη μεταστροφή του Αποστόλου Παύλου και τη συνάντησή του με το Χριστό.

Η αναφορά

Αναλύοντας: Η συμβολή της θρησκείας στην αυτογνωσία και στη γνώση του κόσμου. - «Ανακριτική καρέκλα»: Απόστολος Παύλος (μετά τη συνάντηση του με τον Χριστό, στον δρόμο για τη Δαμασκό). Με βάση τη διήγηση (Πραξ 9, 1-19) στην οποία τονίζονται οι στίχοι 1-9, αποσπάσματα κειμένων σχετικά με τη μεταστροφή του Παύλου (π.χ. Γοντικάκης, 2002) και έργα τέχνης (π.χ. Caranagggio) οι μαθητές/μαθήτριες ετοιμάζουν ερωτήσεις για τον Παύλο σχετικά με τη μεταστροφή του, τη συνάντηση με τον Χριστό, τη γνώση του Θεού, τη σχέση με τον Θεό. Ο/Η εκπαιδευτικός με την τεχνική «Δάσκαλος σε ρόλο» απαντά στις ερωτήσεις προσφέροντας τη νέα γνώση. Εναλλακτικά, μία ομάδα αναλαμβάνει τον ρόλο του Απ.Παύλου ή ζητείται από τους μαθητές τις μαθήτριες να αναλάβουν τον ρόλο, εφόσον θα έχουν διαβάσει το κείμενο. (Οδηγός Εκπαιδευτικού για το Πρόγραμμα Σπουδών στα Θρησκευτικά Λυκείου Αναθεωρημένη έκδοση σύμφωνα με το ΦΕΚ 2105/19-6-2017, Σελ. 56).

Α' Λυκείου. Θ.Ε ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΤΗΤΑ.2.3 ΠΡΟΣΕΥΧΗ. Στο πλαίσιο της διδασκαλίας για την προσευχή οι μαθητές κατανοούν την βαθύτατη ανάγκη του ανθρώπου να προσευχηθεί και να επικοινωνήσει με το Θεό. Προτείνεται δραστηριότητα με την τεχνική καρέκλα αφήγησης όπου ένας μαθητής αναλαμβάνει ένα ρόλο, δέχεται ερωτήσεις και απαντάει πάνω στο έργο του Λ. Τολστόι, οι τρεις ερημίτες εκφράζοντας έτσι τις σκέψεις και τα συναισθήματά του.

Η αναφορά

Η προσευχή ως μεταμορφωτική δύναμη στην ορθόδοξη παράδοση. - «Ανακριτική καρέκλα». Προβάλλεται το βίντεο «Τρεις εσείς, τρεις κι εμείς» (19') (βασισμένο στο έργο του

Λ. Τολστόι, *Οι τρεις ερημίτες*) ή διαβάζεται απόσπασμα από το ίδιο λογοτεχνικό έργο. Ένας μαθητής αναλαμβάνει τον ρόλο του επισκόπου και δέχεται ερωτήσεις από τους συμμαθητές/τις συμμαθήτριές του σχετικά με τις σκέψεις και τα συναισθήματά του. (Οδηγός Εκπαιδευτικού για το Πρόγραμμα Σπουδών στα Θρησκευτικά Λυκείου Αναθεωρημένη έκδοση σύμφωνα με το ΦΕΚ 2105/19-6-2017, Σελ. 77).

Α' Λυκείου. Θ.Ε. ΚΑΚΟ 5.3 ΑΔΙΚΙΑ. Στο πλαίσιο του μαθήματος για την αδικία στη σύγχρονη κοινωνία ένας μαθητής σε ρόλο με την τεχνική *καρέκλα αφήγησης* αφηγείται ως πρόσωπο που αδικεί και αδικείται. Με τον τρόπο αυτό οι μαθητές βιώνουν την αδικία.

Η αναφορά

Βιώνοντας: Δίκαιο και άδικο. «Καρέκλα αφήγησης». Ένας μαθητής/Μια μαθήτρια καθισμένος/καθισμένη σε καρέκλα αφηγείται ως πρόσωπο που αδικεί, έχει προκαταλήψεις κ.λπ. Στη συνέχεια γυρίζει την καρέκλα προς την άλλη κατεύθυνση και αφηγείται ως πρόσωπο που υφίσταται κάποια αδικία. (Οδηγός Εκπαιδευτικού για το Πρόγραμμα Σπουδών στα Θρησκευτικά Λυκείου Αναθεωρημένη έκδοση σύμφωνα με το ΦΕΚ 2105/19-6-2017, Σελ.134).

Β' Λυκείου. Θ.Ε. ΘΕΟΣ.1.5 ΑΘΕΪΑ. Προσδιορίζεται το φαινόμενο της αθεΐας και ο ρόλος της αμφιβολίας στην πίστη. Προτείνεται ως τεχνική η *ανακριτική καρέκλα* όπου οι μαθητές ανακρίνουν ένα άλλο μαθητή σε ρόλο ενός άπιστου προσώπου.

Η αναφορά

Αξιολογώντας: Η αμφιβολία ως στοιχείο της πίστης. - «Ανακριτική καρέκλα»: Οι μαθητές/μαθήτριες «ανακρίνουν/ερωτούν» βιβλικό πρόσωπο, με βάση γνωστό περιστατικό αμφιβολίας ή δυσπιστίας (π.χ. κλήση μαθητών, διάλογος μαθητών πριν την ανάσταση του Λαζάρου, απόστολος Θωμάς, απόστολος Πέτρος κ.ά.). (Οδηγός Εκπαιδευτικού για το Πρόγραμμα Σπουδών στα Θρησκευτικά Λυκείου Αναθεωρημένη έκδοση σύμφωνα με το ΦΕΚ 2105/19-6-2017, Σελ.162).

Β' Λυκείου. Θ.Ε.ΘΡΗΣΚΕΙΑ. 2.2 ΑΝΤΑΜΟΙΒΗ. Επιχειρείται οι μαθητές να αναδείξουν τις διαστάσεις που έχει η προσδοκία της ανταμοιβής από το Θεό για τους πιστούς στις θρησκείες και να αναλύσουν τη θέση του χριστιανισμού για την ανταμοιβή. Προτείνεται ως δραστηριότητα η χρήση της τεχνικής *ανακριτική καρέκλα*.

Η αναφορά

Αναλύοντας: Ανταμοιβή και Χριστιανισμός. Άλλες θρησκευτικές αντιλήψεις για τις προσδοκίες ανταμοιβής. - «Ανακριτική καρέκλα»: Οι μαθητές/μαθήτριες μελετούν ένα κείμενο σχετικά με τις προσδοκίες που έχει ένας Χριστιανός (Πορφύριος, 2003) και στη συνέχεια επεξεργάζονται τις σκέψεις και τα συναισθήματά τους μέσα από τη δραστηριότητα «ανακριτική καρέκλα». Ένας μαθητής/Μία μαθήτρια αναλαμβάνει τον ρόλο του χριστιανού του κειμένου και διαβάσει το κείμενο. Στη συνέχεια μια ομάδα μαθητών/μαθητριών του κάνουν ερωτήσεις σχετικά με τις σκέψεις και τα αισθήματά του. (Οδηγός Εκπαιδευτικού για το Πρόγραμμα Σπουδών στα Θρησκευτικά Λυκείου Αναθεωρημένη έκδοση σύμφωνα με το ΦΕΚ 2105/19-6-2017, Σελ.169).

Β' Λυκείου. Θ.Ε.ΘΡΗΣΚΕΙΑ. 2.4 ΜΥΗΣΗ. Στο πλαίσιο της διδασκαλίας για τη μύηση οι μαθητές μεταξύ άλλων αναγνωρίζουν και τρόπους μύησης στις θρησκείες του κόσμου. Με την τεχνική ανακριτική καρέκλα ένας μαθητής σε ρόλο γονέα δέχεται ερωτήσεις και προβληματισμούς σχετικά με την ένταξη του παιδιού του σε μια θρησκευτική κοινότητα. Εκφράζονται σκέψεις και προβληματισμοί.

Η αναφορά

Εφαρμόζοντας: Νέοι και ένταξη σε θρησκευτικές κοινότητες. «Κάρτα ρόλου και ανακριτική καρέκλα»: Ένας πατέρας ή μια μητέρα προβληματίζεται για το ενδεχόμενο θρησκευτικής ένταξης του παιδιού του/της. Ένας μαθητής/μια μαθήτρια αναλαμβάνει τον ρόλο του πατέρα/της μητέρας και μια ομάδα μαθητών/μαθητριών μέσα από ερωτήσεις ζητά να εκθέσει τους προβληματισμούς του/της. (Οδηγός Εκπαιδευτικού για το Πρόγραμμα Σπουδών στα Θρησκευτικά Λυκείου Αναθεωρημένη έκδοση σύμφωνα με το ΦΕΚ 2105/19-6-2017, Σελ.176).

Β' Λυκείου. Θ.Ε.ΗΘΙΚΗ. 5.2 ΕΡΩΤΑΣ. Οι μαθητές συζητούν για τη σχέση των δύο φύλων και τη θέση της Ορθόδοξης Εκκλησίας για τον έρωτα και τη σεξουαλικότητα. Ένας μαθητής σε ρόλο ενός ανθρώπου που καταπιέζεται από το σύντροφό του δέχεται ερωτήσεις από τους υπόλοιπους και με τον τρόπο αυτό αναλύονται ζητήματα που διέπουν τις σχέσεις των συντρόφων (ζήλια, ψέμα, καταπίεση) με την τεχνική ανακριτική καρέκλα.

Η αναφορά

Εφαρμόζοντας: Χριστιανική πίστη και ερωτική σχέση: ζητήματα και προκλήσεις. «Ανακριτική καρέκλα»: Με θέμα το ψέμα/τη ζήλια/την καταπίεση στην ερωτική σχέση ένας μα-

θητής ή μια μαθήτρια αναλαμβάνει τον ρόλο του/της συντρόφου που λέει ψέματα στον/στην σύντροφό του/της ή τον/την ζηλεύει ή τον/την καταπιέζει. Οι υπόλοιποι μαθητές/μαθήτριες, αφού μελετήσουν σχετικά κείμενα από τον Χριστιανισμό (π.χ. Φάρος, Κοφινάς, 1995, Berdiaeff, 1983, Μαρτίδης, 2014), χωρίζονται σε ομάδες και κάνουν ερωτήσεις στον/στη «σύντροφο» με θρησκευτική αφετηρία. (Οδηγός Εκπαιδευτικού για το Πρόγραμμα Σπουδών στα Θρησκευτικά Λυκείου Αναθεωρημένη έκδοση σύμφωνα με το ΦΕΚ 2105/19-6-2017, Σελ.231).

Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ: Δειγματικό Σχέδιο Διδασκαλίας στην ενότητα Γενετική. Οι μαθητές αξιολογούν τις θέσεις του χριστιανισμού και άλλων θρησκευτικών παραδόσεων για θέματα γενετικής. Προτείνεται στο σχέδιο διδασκαλίας η τεχνική ανακριτική καρτέκλα όπου οι μαθητές σε ρόλους παρουσιάζουν τις θέσεις του χριστιανισμού για τη γενετική μηχανική και συγκριμένα για τα μεταλλαγμένα προϊόντα.

Η αναφορά

Θέσεις του Χριστιανισμού για τη Γενετική Μηχανική Δραστηριότητα: «Ανακριτική καρτέκλα». Δίνουμε στους μαθητές/στις μαθήτριες το Φύλλο εργασίας 2 με δύο σύντομα κείμενα (από το σχολικό εγχειρίδιο ή σε φωτοτυπία): το ένα παρουσιάζει τις θέσεις του χριστιανισμού για τη Γενετική Μηχανική και το άλλο μια καταγγελία εναντίον των μεταλλαγμένων προϊόντων. Οι μαθητές/μαθήτριες τα μελετούν σύντομα. Ένας μαθητής/μία μαθήτρια εθελοντικά κάθεται απέναντι από την ολομέλεια της τάξης (στην «ανακριτική καρτέκλα») και υποδύεται τον υπεύθυνο παραγωγής μεγάλης εταιρείας μεταλλαγμένων προϊόντων. Οι υπόλοιποι μαθητές/υπόλοιπες μαθήτριες τού/τής θέτουν ερωτήσεις.

Διάδρομος/ Κύκλος Συνείδησης

Α' Λυκείου Θ.Ε. ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ 3.5 ΟΡΙΑ / ΝΟΜΟΣ. Οι μαθητές στην ενότητα αυτή διδάσκονται για τα όρια και τους νόμους στην ζωή του ανθρώπου σε θρησκευτικό και κοινωνικό επίπεδο. Συζητούν για τους νόμους του Θεού και τους ανθρώπινους νόμους. Με την τεχνική διάδρομος συνείδησης οι μαθητές σε ρόλους αναλύουν τη φράση «Πειθαρχεῖν δεῖ Θεῷ μάλλον ἢ ἀνθρώποις» (Πραξ 5, 29) ακούγοντας τη φωνή της συνείδησης τους (τα βήματα της τεχνικής αναλύονται με λεπτομέρειες στην προτεινόμενη δραστηριότητα).

Η αναφορά

Εφαρμόζοντας: Νόμος Θεού και νόμος ανθρώπων. - «Διάδρομος συνείδησης». Γράφεται στον πίνακα η φράση «Πειθαρχεῖν δεῖ Θεῷ μάλλον ἢ ἀνθρώποις» (Πραξ 5, 29) και δίνεται

το πλαίσιο μέσα στο οποίο είπε αυτή τη φράση ο απόστολος Πέτρος και ποιος ήταν ο κίνδυνος που αντιμετώπιζαν οι απόστολοι (χωρίς να αποκαλυφθεί τι έγινε τελικά) (Πραξ 5, 12-42). Οι μαθητές/μαθήτριες χωρίζονται σε δύο ομάδες και κάθε μία καταγράφει 5 βασικά επιχειρήματα σύμφωνα με τα οποία ο απ. Πέτρος πρέπει να υπακούσει στις εντολές ή να μην υπακούσει. Στη συνέχεια, 5 εκπρόσωποι από κάθε ομάδα στέκονται όρθιοι/όρθιες ο ένας δίπλα στον άλλο, η μία ομάδα απέναντι από την άλλη, δημιουργώντας έναν «διάδρομο», που παριστάνει τη φωνή της συνείδησης. Όλοι/όλες οι υπόλοιποι/υπόλοιπες μαθητές/μαθήτριες καλούνται να συμμετάσχουν, ανεξάρτητα από την ομάδα στην οποία ανήκαν, και να πάρουν τον ρόλο του απ. Πέτρου που πρέπει να ακούσει τη συνείδησή του και να αποφασίσει. Κάθε μαθητής/ μαθήτρια υποδυόμενος/η τον ρόλο του απ. Πέτρου στέκεται στην αρχή του «διαδρόμου». Στην πρώτη φάση, καθώς αρχίζει να διασχίζει τον διάδρομο, όσοι μαθητές/όσες μαθήτριες στέκονται δεξιά του/της λένε με τη σειρά ο καθένας/η καθεμία διάφορα επιχειρήματα, προκειμένου να τον/την κάνουν να υπακούσει στις εντολές του Συνεδρίου· όσοι/όσες στέκονται αριστερά του/της λένε επιχειρήματα για το αντίθετο (να μην υπακούσει στις εντολές του Συνεδρίου και να συνεχίσει το έργο του). Στη δεύτερη φάση, ο μαθητής/η μαθήτρια προχωράει μέσα στον διάδρομο αντίστροφα, και οι μαθητές/μαθήτριες δεξιά αριστερά λένε όσα είπαν πριν αλλά ταυτόχρονα (μιλώντας όλοι μαζί). Στο τέλος, ο μαθητής/η μαθήτρια που υποδύθηκε τον απ. Πέτρο κάθεται πίσω από την ομάδα που τον έπεισε. Αφού περάσουν όλοι/όλες από το διάδρομο συνείδησης και πάρουν θέση ανάλογα με τι αποφάσισαν γίνεται συζήτηση και ο καθένας/ η καθεμία μοιράζεται με την ολομέλεια τα συναισθήματα που ένιωσε και τις σκέψεις που έκανε, όσο προχωρούσε στον «διάδρομο της συνείδησής του/της» εξηγώντας τους λόγους της απόφασής του/ της και της σημασίας της. Σημασία έχει να συζητηθούν οι συνέπειες της απόφασης και να αποκαλυφθεί τι έγινε τελικά και να σκεφτούν τι θα γινόταν στην αντίθετη περίπτωση. [Εναλλακτικά, μπορεί να δοθεί το δυνητικό διλήμμα ενός αγίου/μιας αγίας πριν το μαρτυρικό τέλος του/της.] . (Οδηγός Εκπαιδευτικού για το Πρόγραμμα Σπουδών στα Θρησκευτικά Λυκείου Αναθεωρημένη έκδοση σύμφωνα με το ΦΕΚ 2105/19-6-2017, Σελ.107).

Α' Λυκείου Θ.Ε. ΑΞΙΕΣ.4.5 ΕΥΘΥΝΗ. Οι μαθητές διδάσκονται για τα δικαιώματα και τις ευθύνες που έχει ένας άνθρωπος στο σύγχρονο κόσμο ενώ ερμηνεύουν τις θέσεις του χρι-

στιανισμού για την ανάληψη ευθύνης με σκοπό την αντιμετώπιση ποικίλων προβλημάτων στην καθημερινή ζωή των πιστών. Προτείνεται η χρήση της τεχνικής κύκλος συνείδησης για την καλύτερη κατανόηση των όρων.

Η αναφορά

Βιώνοντας: Δικαιώματα και ευθύνες. «Κύκλος συνείδησης». Μαθητές/Μαθήτριες - Σύλλογος διδασκόντων (περίπτωση τιμωρίας ενός μαθητή/μιας μαθήτριας για παραβατική συμπεριφορά στο σχολείο). (Οδηγός Εκπαιδευτικού για το Πρόγραμμα Σπουδών στα Θρησκευτικά Λυκείου Αναθεωρημένη έκδοση σύμφωνα με το ΦΕΚ 2105/19-6-2017, Σελ.124).

Β' Λυκείου Θ.Ε.ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ.4.5 ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΤΗΤΑ. Στο πλαίσιο του μαθήματος για την οικουμενικότητα οι μαθητές συνδέουν την οικουμενικότητα του χριστιανισμού με τις ανθρωπίνες αξίες και αξιολογούν τη σημασία της θρησκευτικής ταυτότητας στο οικουμενικό περιβάλλον. Προτείνεται ομαδική δραστηριότητα με την τεχνική, ο κύκλος της συνείδησης, όπου οι μαθητές σε ρόλους αναλύουν το θέμα «ένας μουσουλμάνος στην πόλη μας»

Η αναφορά

Η θρησκευτική ταυτότητα στο οικουμενικό περιβάλλον. - «Ομαδοσυνεργασία - Κύκλος της συνείδησης»: Οι μαθητές/μαθήτριες, αφού μελετήσουν σύντομο κείμενο για τις καθημερινές συνήθειες των μουσουλμάνων (π.χ. Ζιάκας, 2003, Σχολικό Βιβλίο Β' Λυκείου, ΔΕ 30) και τον «ιερό τους αγώνα» (Ζιάκας, 2003), χωρίζονται σε δύο ομάδες και σχηματίζουν δύο ομόκεντρους κύκλους. Ο εσωτερικός κύκλος είναι ένας «μουσουλμάνος στην πόλη μας». Ο εξωτερικός κύκλος εκφράζει τα διλήμματά του ως προς τη βίωση της πίστης του σε ανοίκειο περιβάλλον και τον συμβουλεύει ποιες παραδόσεις και αρχές να τηρήσει και πού να προσαρμοστεί. (Προαιρετικά, αν υπάρχει χρόνος: Στη συνέχεια τα παιδιά αλλάζουν θέσεις στον κύκλο και επαναλαμβάνεται το ίδιο). (Οδηγός Εκπαιδευτικού για το Πρόγραμμα Σπουδών στα Θρησκευτικά Λυκείου Αναθεωρημένη έκδοση σύμφωνα με το ΦΕΚ 2105/19-6-2017, Σελ.222).

Β' Λυκείου Θ.Ε.ΗΘΙΚΗ 5.3 ΖΩΗ. Στην ενότητα αυτή οι μαθητές αναλύουν διάφορα θέματα ηθικής και συγκεκριμένα αναλύουν πως οι διαφορετικές θρησκευτικές πεποιθήσεις επηρεάζουν τον άνθρωπο σε μεγάλα ερωτήματα ζωής. Με την τεχνική κύκλος συνείδησης

συζητούν πάνω στο θέμα της ευθανασίας και εκφράζουν απόψεις ακούγοντας τη φωνή της συνείδησης τους.

Η αναφορά

Βιώνοντας: Θέματα σεβασμού ή περιφρόνησης της ζωής. «Κύκλος συνείδησης»: Διαβάζεται μία περίπτωση ευθανασίας (επιλεγμένη ή κατασκευασμένη από τον εκπαιδευτικό) ή προβάλλεται απόσπασμα από σχετική ταινία (Η θάλασσα μέσα μου και Million Dollar Baby). Οι μαθητές/μαθήτριες χωρίζονται σε δύο ομάδες και σχηματίζουν δύο ομόκεντρους κύκλους γύρω από τον/την εκπαιδευτικό. Όσοι βρίσκονται στον εσωτερικό κύκλο παριστάνουν αυτόν που πρέπει να πάρει την απόφαση για την ευθανασία. Όσοι βρίσκονται στον εξωτερικό κύκλο εκφράζουν τη φωνή της συνείδησής του. Κατόπιν, οι κύκλοι αντιστρέφονται. (Οδηγός Εκπαιδευτικού για το Πρόγραμμα Σπουδών στα Θρησκευτικά Λυκείου Αναθεωρημένη έκδοση σύμφωνα με το ΦΕΚ 2105/19-6-2017, Σελ.236).

Γ' Λυκείου Θ.Ε ΔΙΔΑΚΤΕΑ. 1.3 ΓΕΝΕΤΙΚΗ. Στην ενότητα αυτή οι μαθητές προσεγγίζουν το θέμα της γενετικής μέσα από τη χριστιανική διδασκαλία και άλλων θρησκευτικών παραδόσεων. Συγκεκριμένα με την τεχνική κύκλος συνείδησης εκφράζουν ηθικούς προβληματισμούς σχετικά με τα γενετικά τροποποιημένα προϊόντα.

Η αναφορά

Αναπλασιώνοντας: Ηθικός προβληματισμός για εφαρμογές γενετικής στον άνθρωπο, τα φυτά ή τα ζώα. «Κύκλος της συνείδησης»: Οι μαθητές/μαθήτριες χωρίζονται σε δύο ομάδες και μελετούν κείμενα οργανισμών όπως Greenpeace και European Food Information Council σχετικά με τα γενετικά τροποποιημένα προϊόντα. Στη συνέχεια εκφράζουν ηθικούς προβληματισμούς με την τεχνική του κύκλου της συνείδησης. . (Οδηγός Εκπαιδευτικού για το Πρόγραμμα Σπουδών στα Θρησκευτικά Λυκείου Αναθεωρημένη έκδοση σύμφωνα με το ΦΕΚ 2105/19-6-2017, Σελ.256).

Θεατρικό παιχνίδι

Α' Λυκείου Θ.Ε ΑΞΙΕΣ. 4.2 ΑΓΑΠΗ. Οι μαθητές μέσα από τη χριστιανική διδασκαλία αναλύουν την αρετή της αγάπης ως πρότυπο ζωής και ως υπέρβαση του εγωισμού. Για να εντοπίσουν και να βιώσουν τρόπους έκφρασης της αγάπης προτείνεται το θεατρικό παιχνίδι.

Η αναφορά

Βιώνοντας: Τρόποι έκφρασης της αγάπης. «Θεατρικό παιχνίδι»: «Η καλή σου η κουβέντα» (για τη δραστηριότητα βλ. Γκόβας, 2002). Τα παιδιά παρατηρούν τα μέλη της ομάδας και σκέφτονται δύο θετικά σχόλια για τον καθένα. Κατόπιν κινούνται στον χώρο, χαιρετιούνται ανά δύο και ανταλλάσσουν τις καλές κουβέντες τους: π.χ. «Γεια σου, ήθελα να σου πω ότι τα πήγες πολύ καλά στο μπάσκετ χτες». Στη συνέχεια επιλέγουμε μια καλή κουβέντα και την επαναλαμβάνει όλη η ομάδα ταυτόχρονα στο παιδί, συνοδεύοντάς τη με μια μικρή κίνηση. (Οδηγός Εκπαιδευτικού για το Πρόγραμμα Σπουδών στα Θρησκευτικά Λυκείου Αναθεωρημένη έκδοση σύμφωνα με το ΦΕΚ 2105/19-6-2017, Σελ.113).

Κύκλος συζήτησης / κοτσομπολιού

Α' Λυκείου Θ.Ε ΑΝΘΡΩΠΟΣ/ΠΡΟΣΩΠΟ. 1.5 ΑΓΙΟΤΗΤΑ. Στην ενότητα αυτή οι μαθητές ερμηνεύουν τον όρο αγιότητα και αναγνωρίζουν όψεις της αγιότητας στον σύγχρονο κόσμο. Ως δραστηριότητα προτείνεται η τεχνική κύκλος του κοτσομπολιού ώστε οι μαθητές να εντοπίσουν διάφορες μορφές αγιότητας.

Η αναφορά

Νοηματοδοτώντας: Χαρακτηριστικά και ποικίλες μορφές αγιότητας. «Κύκλος του κοτσομπολιού»: Διαβάζεται στην ολομέλεια ένα επεισόδιο από τη ζωή του Αγίου Συμεών του δια Χριστόν σαλού (Σχολικό Βιβλίο Γ' Λυκείου, ΔΕ 6). Οι μαθητές/μαθήτριες χωρίζονται σε δύο ομάδες σχηματίζοντας δύο ομόκεντρους κύκλους. Οι μαθητές/μαθήτριες του εσωτερικού κύκλου μπαίνουν στη θέση του δια Χριστόν σαλού και ακούν ό,τι τους λένε οι μαθητές/μαθήτριες του εξωτερικού κύκλου. Ο εξωτερικός κύκλος εκφράζει φήμες, γνώμες για το πρόσωπό του. Οι μαθητές/μαθήτριες μιλούν με τη σειρά, ο ένας/μία μετά τον άλλο/άλλη και μετά ταυτόχρονα. Στη συνέχεια, οι ομάδες αλλάζουν θέση και η διαδικασία επαναλαμβάνεται. (Οδηγός Εκπαιδευτικού για το Πρόγραμμα Σπουδών στα Θρησκευτικά Λυκείου Αναθεωρημένη έκδοση σύμφωνα με το ΦΕΚ 2105/19-6-2017, Σελ.66).

Δάσκαλος σε ρόλο

Α' Λυκείου. Θ.Ε ΑΝΘΡΩΠΟΣ/ΠΡΟΣΩΠΟ 1.2 ΑΥΤΟΓΝΩΣΙΑ. Στην ενότητα αυτή επιχειρείται οι μαθητές να αναλύσουν στη σημασία της αυτογνωσίας στην προσωπική τους ζωή, στη σχέση τους με τους άλλους και με τον Θεό. Προτείνεται μεταξύ άλλων και η χρήση της τεχνικής δάσκαλος σε ρόλο για να κατανοήσουν οι μαθητές τη συμβολή της θρησκείας στη γνώση του εαυτού.

Η αναφορά

Αναλύοντας: Η συμβολή της θρησκείας στην αυτογνωσία και στη γνώση του κόσμου. - «Ανακριτική καρέκλα»: Απόστολος Παύλος (μετά τη συνάντηση του με τον Χριστό, στον δρόμο για τη Δαμασκό). Με βάση τη διήγηση (Πραξ 9, 1-19) στην οποία τονίζονται οι στίχοι 1-9, αποσπάσματα κειμένων σχετικά με τη μεταστροφή του Παύλου (π.χ. Γοντικάκης, 2002) και έργα τέχνης (π.χ. Caranaggio) οι μαθητές/μαθήτριες ετοιμάζουν ερωτήσεις για τον Παύλο σχετικά με τη μεταστροφή του, τη συνάντηση με τον Χριστό, τη γνώση του Θεού, τη σχέση με τον Θεό. Ο/Η εκπαιδευτικός με την τεχνική «Δάσκαλος σε ρόλο» απαντά στις ερωτήσεις προσφέροντας τη νέα γνώση. Εναλλακτικά, μία ομάδα αναλαμβάνει τον ρόλο του Απ.Παύλου ή ζητείται από τους μαθητές τις μαθήτριες να αναλάβουν τον ρόλο, εφόσον θα έχουν διαβάσει το κείμενο. (Οδηγός Εκπαιδευτικού για το Πρόγραμμα Σπουδών στα Θρησκευτικά Λυκείου Αναθεωρημένη έκδοση σύμφωνα με το ΦΕΚ 2105/19-6-2017, Σελ.56).

Α΄ Λυκείου Θ.Ε ΚΑΚΟ 5.4 ΦΑΝΑΤΙΣΜΟΣ. Οι μαθητές συζητούν για τις μορφές του φανατισμού, τα αίτια, τις συνέπειες καθώς και για τη στάση του χριστιανισμού απέναντι στο φανατισμό. Με την τεχνική δάσκαλος σε ρόλο οι μαθητές και ο εκπαιδευτικός σε ρόλους μαθαίνουν τρόπους αντιμετώπισης του φανατισμού.

Η αναφορά

Εφαρμόζοντας: Αντιμετώπιση του θρησκευτικού φανατισμού. - «Δάσκαλος σε ρόλο». Ο/Η εκπαιδευτικός υποδύεται έναν φανατικό συμμαθητή/μια φανατική συμμαθήτρια. Οι μαθητές/μαθήτριες τού/τής περιγράφουν πώς αισθάνονται και ποιες δυσκολίες αναφύονται στις μεταξύ τους σχέσεις. Θέτουν ερωτήματα, διερευνούν τα κίνητρά του/της και επιχειρηματολογούν, με βάση όσα έμαθαν στο προηγούμενο στάδιο του μαθήματος, προσπαθώντας να τον/την αποτρέψουν από αυτή την επιλογή. (Οδηγός Εκπαιδευτικού για το Πρόγραμμα Σπουδών στα Θρησκευτικά Λυκείου Αναθεωρημένη έκδοση σύμφωνα με το ΦΕΚ 2105/19-6-2017, Σελ.139).

Β΄ Λυκείου. Θ.Ε ΚΟΙΝΩΝΙΑ.3.4 ΔΙΑΛΟΓΟΣ. Επιχειρείται οι μαθητές να κατανοήσουν τη σημασία του διαλόγου ως στοιχείο προσέγγισης και κατανόησης του άλλου. Μεταξύ των άλλων δραστηριοτήτων προτείνεται και η χρήση της τεχνικής δάσκαλος σε ρόλο όπου ο

εκπαιδευτικός σε ρόλο απαντά σε ερωτήσεις σχετικές με το θέμα της ειρηνικής συνύπαρξης των εκκλησιών.

Η αναφορά

Αναλύοντας: Το αίτημα του διαλόγου και της ειρηνικής συνύπαρξης εκκλησιών και θρησκειών. «Επεξεργασία κειμένου με καθοδηγητικές ερωτήσεις» και «Έντεχνος συλλογισμός (Artful thinking): Βλέπω, Ισχυρίζομαι, Αναρωτιέμαι» και «Δάσκαλος σε ρόλο»: Οι μαθητές/μαθήτριες χωρισμένοι σε ομάδες διαβάζουν κείμενα με θέμα τη συμμετοχή των Ορθοδόξων στο διαχριστιανικό διάλογο (Bonny, 2005, Κάλλιστος Γουέαρ, Επίσκοπος Διοκλείας, 2004). Έπειτα με παραπάνω το μοτίβο (Βλέπω, Ισχυρίζομαι, Αναρωτιέμαι) επεξεργάζονται φωτογραφίες από συναντήσεις εκπροσώπων Εκκλησιών ή Θρησκευμάτων (π.χ. Οικ. Πατριάρχη Αθηνάγορα Α΄ και Πάπα Παύλου Στ΄ το 1964, Οικ. Πατριάρχη Βαρθολομαίου και Πάπα Φραγκίσκου στην Κωνσταντινούπολη το 2014 κ.λπ.) και καταγράφουν τις απαντήσεις τους. Στη συνέχεια, θέτουν τα ερωτήματά τους στον/στην εκπαιδευτικό, που, υποδύεται τον/την δημοσιογράφο που είχε παραστεί σε αυτές τις ιστορικές στιγμές. Ο/Η εκπαιδευτικός δίνει απαντήσεις και θέτει απορίες που προωθούν τη συζήτηση. (Οδηγός Εκπαιδευτικού για το Πρόγραμμα Σπουδών στα Θρησκευτικά Λυκείου Αναθεωρημένη έκδοση σύμφωνα με το ΦΕΚ 2105/19-6-2017, Σελ.196).

Παγωμένη/ Δυναμική εικόνα

Β΄ Λυκείου. Θ.Ε. ΗΘΙΚΗ 5.5 ΕΤΕΡΟΤΗΤΑ. Οι μαθητές διδάσκονται για το σεβασμό στην ετερότητα και αξιολογούν τη θέση του χριστιανισμού σε ζητήματα ετερότητας ενώ προτείνονται τρόποι αποδοχής. Προτείνεται με την τεχνική παγωμένη εικόνα οι μαθητές να επεξεργαστούν το θέμα της ετερότητας και να δώσουν λύσεις σε υποθετικά σενάρια.

Η αναφορά

Ευθύνη του πιστού/της πιστής για τα κοινωνικά προβλήματα που προκύπτουν από την ετερότητα. «Θέατρο Φόρουμ» και «Παγωμένη εικόνα»: Μια ομάδα μαθητών/μαθητριών με «παγωμένη εικόνα» αποδίδει κάποιο πρόβλημα (σενάριο) που προκύπτει από την ετερότητα. Οι υπόλοιποι μαθητές/υπόλοιπες μαθήτριες παρεμβαίνουν, για να προτείνουν λύσεις. (Οδηγός Εκπαιδευτικού για το Πρόγραμμα Σπουδών στα Θρησκευτικά Λυκείου Αναθεωρημένη έκδοση σύμφωνα με το ΦΕΚ 2105/19-6-2017, Σελ. 244)

Χτίσιμο στάσης του ρόλου

Α' Λυκείου Θ.Ε ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΤΗΤΑ.2.3 ΠΡΟΣΕΥΧΗ. Στο πλαίσιο της διδασκαλίας για την προσευχή οι μαθητές κατανοούν την βαθύτατη ανάγκη του ανθρώπου να προσευχηθεί και να επικοινωνήσει με το Θεό. Προτείνεται δραστηριότητα με την τεχνική *χτίσιμο στάσης του ρόλου* όπου οι μαθητές σε ρόλους, ομαδικά, δουλεύουν πάνω σε ένα θέμα. Συγκεκριμένα παρομοιάζεται η προσευχή με άθλημα.

Η αναφορά

Εφαρμόζοντας:

Η προσευχή ως μεταμορφωτική δύναμη στην ορθόδοξη παράδοση.

Ομαδοσυνεργασία – «Συλλογικός ρόλος - Χτίσιμο της στάσης του ρόλου (παραλλαγή σε συνδυασμό)». Παρομοιάζεται η προσευχή με άθλημα. Οι μαθητές/μαθήτριες χωρίζονται σε ομάδες. Κάθε ομάδα είναι και ένας «αθλητής» (= άνθρωπος που προσεύχεται). Οι μαθητές/μαθήτριες προσπαθούν να «χτίσουν» τον ρόλο. Βοηθητικά δίνονται ερωτήσεις, όπως, Πώς ξεκινάει και πώς διαρκώς βελτιώνεται με την προπόνηση ο αθλητής; Τι κερδίζει, καθώς ανεβάζει τις επιδόσεις του; Πού μπορεί να φτάσει; κ.λπ. Εναλλακτικά, λίγο πριν το τέλος της εργασίας δίνεται ή προβάλλεται κείμενο εμπέδωσης και αυτοαξιολόγησης (π.χ. Αρχ. Σωφρόνιος του Έσσεξ, 1993). . (Οδηγός Εκπαιδευτικού για το Πρόγραμμα Σπουδών στα Θρησκευτικά Λυκείου Αναθεωρημένη έκδοση σύμφωνα με το ΦΕΚ 2105/19-6-2017, Σελ. 77)

Β' Λυκείου. Θ.Ε ΘΡΗΣΚΕΙΑ 2.2 ΑΝΤΑΜΟΙΒΗ. Οι μαθητές αναλύουν τη χριστιανική διδασκαλία για την ανταμοιβή καθώς και άλλων θρησκειών και αναδεικνύουν τη σημασία της ανταμοιβής ως προσδοκία από το Θεό στους πιστούς. Προτείνεται βιωματική δραστηριότητα γίνεται λόγος για *χτίσιμο στάσης του ρόλου* όπου οι μαθητές υποδύονται ρόλους με σκοπό να κατανοήσουν την έννοια της ανταμοιβής ως κίνητρο για τις πράξεις τους.

Η αναφορά

Βιώνοντας: Προσδοκία και ανταμοιβή ως κίνητρα πράξεων. - «Χτίσιμο της στάσης του ρόλου»: Τρεις μαθητές/μαθήτριες στέκονται στο κέντρο της τάξης και αναπαριστούν τον δούλο, τον μισθωτό και τον υιό. Με τη βοήθεια κειμένου (Σχολικό βιβλίο Γ' Λυκείου, ΔΕ 4) και δικές τους παραστάσεις χτίζουν τη στάση του ρόλου (ενδεικτικά θέματα: εργασία, ανθρώπινες σχέσεις, ρόλος μαθητή/μαθήτριας). (Οδηγός Εκπαιδευτικού για το Πρόγραμμα

Σπουδών στα Θρησκευτικά Λυκείου Αναθεωρημένη έκδοση σύμφωνα με το ΦΕΚ 2105/19-6-2017, Σελ.169).

2.3.5 Φάκελοι Μαθητή στα Θρησκευτικά Λυκείου

Α' Λυκείου: Απλή αναφορά μόνο στη λέξη θέατρο.

Οι αναφορές

υποκριτής: I. αυτός που υποκρίνεται, που προσποιείται ανύπαρκτα συναισθήματα ή συμπεριφέρεται με τρόπο που δεν ανταποκρίνεται στις πραγματικές διαθέσεις του.

II. ηθοποιός του αρχαίου δράματος και γενικότερα ηθοποιός του θεάτρου.

Προσωπείο είναι η μάσκα, που χρησιμοποιούσαν στην αρχαία Ελλάδα οι ηθοποιοί για να υποδύονται διάφορους ρόλους πάνω στην σκηνή, στο θέατρο.

Β' Λυκείου: Δεν υπάρχει καμία αναφορά.

Γ' Λυκείου: Απλή αναφορά μόνο στη λέξη θέατρο.

Η αναφορά

Όπως αυτός που βρίσκει θέση στο θέατρο κι εμποδίζει αυτούς που μπαίνουν ύστερα.

2.3.6 Πρόγραμμα Σπουδών του μαθήματος των Θρησκευτικών Λυκείου.(ΦΕΚ 2105/19-06-2017)

Δεν υπάρχουν αναφορές.

3.Συμπεράσματα-Προτάσεις

Τα τελευταία χρόνια τα Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών υιοθέτησαν θεατρικές τεχνικές στη διδασκαλία του μαθήματος των Θρησκευτικών με σκοπό να αποδοθεί βιωματικά το περιεχόμενο του μαθήματος. Η χρησιμοποίηση της θεατρικής πράξης είναι ορατή στο πλαίσιο του Προγράμματος Σπουδών για μια πιο αποτελεσματική διδασκαλία του μαθήματος.

Η χρήση της θεατρικής πράξης στη μαθησιακή διαδικασία κρίθηκε ωφέλιμη και εντάχθηκε στις δραστηριότητες του Προγράμματος Σπουδών και των σχολικών εγχειριδίων. Στη διδασκαλία του μαθήματος των Θρησκευτικών είναι περισσότερο εφικτή η χρήση της θεατρικής πράξης από οποιοδήποτε άλλο μάθημα, αφού το βίωμα αποτελεί χαρακτηριστικό γνώρισμα, τόσο του μαθήματος των Θρησκευτικών, όσο και της θεατρικής πράξης.

Το ερευνητικό πρόβλημα που θέσαμε στην αρχή της έρευνας μας ήταν αν η θεατρική πράξη αξιοποιείται κατά την διδασκαλία του μαθήματος των Θρησκευτικών στην Δευτε-

ροβάθμια Εκπαίδευση. Για τον σκοπό αυτό μελετήσαμε τα σχολικά εγχειρίδια των Θρησκευτικών όλων των τάξεων (Γυμνασίου-Λυκείου), τα Προγράμματα Σπουδών καθώς και τους οδηγούς για τον εκπαιδευτικό.

Η μέθοδος που ακολουθήσαμε ήταν αυτή της ανάλυσης περιεχομένου, ποιοτική και ποσοτική, προκειμένου να έχουμε έγκυρα και αντικειμενικά αποτελέσματα. Εξετάσαμε όλες τις θεατρικές τεχνικές που προτείνονται ως βιωματικές δραστηριότητες κατά την διδασκαλία των Θρησκευτικών στην Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. Επιχειρήσαμε να κωδικοποιήσουμε τις έννοιες ώστε να συμπεριλαμβάνονται όλες οι τεχνικές που σχετίζονται με την θεατρική πράξη και καταλήξαμε στους εξής όρους: Δραματοποίηση, Παιχνίδι Ρόλων, Θέατρο, Αυτοσχεδιασμός, Ρόλος στην τοίχο, Καρέκλα Αφήγησης/Ανακριτική, Συλλογικός Ρόλος, Παντομίμα, Προσομοίωση, Κύκλος/Διάδρομος Συνείδησης, Κύκλος Συζήτησης/Σχολιασμού/Κοτσομπολιού, Παγωμένη/Δυναμική Εικόνα, Ζωντανό/Ομαδικό Γλυπτό, Θεατρικό Παιχνίδι, Δάσκαλος σε Ρόλο, Χτίσιμο Στάσης του Ρόλου.

Κατά τη διάρκεια της έρευνάς μας προέκυψε δυσκολία στο να προσδιορίσουμε κάποιες έννοιες γιατί ενώ παρουσιάζονταν με διαφορετικές ονομασίες στο υλικό που επιλέξαμε να αναλύσουμε, μας παρέπεμπαν στην ίδια τεχνική. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η σύγχυση των τεχνικών παγωμένη και δυναμική εικόνα, ζωντανό και ομαδικό γλυπτό, δραματοποίηση καθώς και παρουσίαση σκηνών. Παράλληλα πρόβλημα προκάλεσε και το γεγονός ότι σε κάποιες δραστηριότητες δεν υπήρχε σαφής προσδιορισμός της τεχνικής που παρέπεμπε και που έπρεπε να χρησιμοποιήσει ο εκπαιδευτικός, παρά μόνο έμμεση αναφορά στην τεχνική, δεν υπήρχαν δηλαδή σαφείς οδηγίες.

Στους φακέλους του μαθητή Γυμνασίου υπάρχουν αρκετές αναφορές και προτείνονται δραστηριότητες με θεατρικές τεχνικές, με περισσότερες στη Β' Γυμνασίου, κατόπιν στην Α' Γυμνασίου και πολύ λίγες στην Γ' Γυμνασίου. Στις περισσότερες δραστηριότητες που προτείνονται δεν εξηγούνται τα βήματα που πρέπει να ακολουθήσει ο εκπαιδευτικός που θα χρησιμοποιήσει τη συγκεκριμένη τεχνική. Επιπλέον, στους φακέλους του μαθητή υπάρχουν και έμμεσες αναφορές που προτρέπουν σε δραστηριότητες με τη χρήση θεατρικών τεχνικών, χωρίς ωστόσο να προσδιορίζεται κάποια συγκεκριμένη τεχνική, η οποία όμως μπορεί να γίνει αντιληπτή από την περιγραφή της. Οι τεχνικές που αναδεικνύονται περισσότερο στους φακέλους του μαθητή Γυμνασίου *είναι η καρέκλα αφήγησης, ζωντα-*

νό/ομαδικό γλυπτό, δυναμικές εικόνες. Γενικότερα, υπάρχουν λίγες αναφορές που παραπέμπουν στη *δραματοποίηση και το θέατρο*, ενώ παρατηρείται ότι προτείνονται περισσότερο τεχνικές του Εκπαιδευτικού Δράματος. Το *θεατρικό παιχνίδι* δεν προτείνεται σε καμιά δραστηριότητα των φακέλων του μαθητή.

Αρκετές αναφορές υπάρχουν και στο πρόγραμμα σπουδών Γυμνασίου με περισσότερες στη Β' Γυμνασίου, μετά στη Γ' Γυμνασίου και τις λιγότερες στην Α'. Εκείνο που παρατηρήσαμε στο Πρόγραμμα Σπουδών είναι ότι υπάρχουν αρκετές έμμεσες αναφορές και κυρίως τεχνικές που παραπέμπουν στην τεχνική της δραματοποίησης (γίνεται λόγος για παρουσίαση σκηνών). Επίσης, παρατηρήσαμε ότι αρκετές τεχνικές που προτείνονται στον φάκελο του μαθητή δεν υπάρχουν στο Πρόγραμμα Σπουδών, όπως για παράδειγμα η τεχνική του αυτοσχεδιασμού, που ενώ υπάρχει τέσσερις φορές στο βιβλίο μαθητή της Α' Γυμνασίου απουσιάζει παντελώς από το Πρόγραμμα Σπουδών. Σε γενικές γραμμές, παρατηρήθηκαν ελλειπείς αναφορές στο *θέατρο και στη δραματοποίηση*, τεχνικές που δεν προτείνονται ιδιαίτερα ως βιωματικές δραστηριότητες για τη διδασκαλία του μαθήματος στο Γυμνάσιο. Αντίθετα, υπάρχουν αρκετές αναφορές σε επιμέρους τεχνικές Εκπαιδευτικού Δράματος, όπως *καρέκλα αφήγησης/ Ανακριτική ή ομαδικό γλυπτό*, ενώ απουσιάζει παντελώς η αναφορά στο *θεατρικό παιχνίδι*.

Στο Λύκειο, αναφορές που παραπέμπουν στη χρήση της θεατρικής πράξης κατά την διδασκαλία του μαθήματος των Θρησκευτικών υπάρχουν μόνο στον οδηγό για τον εκπαιδευτικό, ενώ στα σχολικά εγχειρίδια και το Πρόγραμμα Σπουδών δεν υπάρχουν καθόλου αναφορές. Επίσης, παρατηρήσαμε ότι στον οδηγό του εκπαιδευτικού για το Λύκειο προτείνονται οργανωμένες και συγκεκριμένες δραστηριότητες, με σαφή καθορισμό της τεχνικής που προτείνεται, ενώ εξηγείται λεπτομερώς η διαδικασία της τεχνικής καθώς και ο στόχος που καλείται να εκπληρώσει. Οι τεχνικές που προτείνονται περισσότερο στο Λύκειο είναι *Ρόλος στον τοίχο, Καρέκλα Αφήγησης/Ανακριτική και Παιχνίδι Ρόλων*. Όλες οι τεχνικές προτείνονται με άμεσο τρόπο και σαφή αναφορά στους όρους, ενώ δεν υπάρχουν έμμεσες αναφορές.

Το γενικό συμπέρασμα που εξαγάγαμε από την έρευνα είναι ότι η θεατρική πράξη προτείνεται ως βιωματική δραστηριότητα κατά τη διδασκαλία του μαθήματος των Θρησκευτικών στις τάξεις του Γυμνασίου, δεν αναδεικνύεται όμως με συστηματικό, ολοκληρωμέ-

νο και σαφή τρόπο. Γενικά, υπάρχει μια σύγχυση όσον αφορά την ονομασία και τον προσδιορισμό συγκεκριμένων θεατρικών τεχνικών, ενώ δεν προτείνονται ίδιες τεχνικές στους φακέλους του μαθητή και στο Πρόγραμμα Σπουδών. Επίσης, δεν υπάρχουν οδηγίες για τη σωστή χρήση των τεχνικών από τον εκπαιδευτικό, έτσι ώστε να έχει αποτέλεσμα η τεχνική και να εκπληρώνει το σκοπό για τον οποίο επιλέχθηκε. Παράλληλα η έλλειψη λεπτομερών και σαφών οδηγιών μπορεί να εμποδίσει τον εκπαιδευτικό ώστε να οργανώσει τη θεατρική πράξη μιας και οι περισσότεροι από αυτούς δεν είναι εξοικειωμένοι και άρτια καταρτισμένοι.

Στο Λύκειο, παρόλο που υπάρχουν αναφορές μόνο στον οδηγό για τον εκπαιδευτικό, παρατηρήσαμε μια πιο οργανωμένη και πιο σαφή αναφορά σε δραστηριότητες με θεατρικές τεχνικές. Υπάρχουν περισσότερες λεπτομέρειες στην οργάνωση των περισσότερων τεχνικών, ενώ υπάρχει ακρίβεια σχετικά με την τεχνική για την οποία γίνεται λόγος. Παρόλα αυτά, ο αριθμός δραστηριοτήτων με τη χρήση της θεατρικής πράξης είναι αρκετά περιορισμένος σε σχέση με άλλες προτεινόμενες δραστηριότητες στο οδηγό για τον εκπαιδευτικό στο Λύκειο.

Διαπιστώσαμε ότι στο υλικό που αναλύσαμε παρατηρείται μια αλλαγή, όσον αφορά την αξιοποίηση της θεατρικής πράξης, σε σχέση με τα παλιότερα Προγράμματα Σπουδών και παρατηρήθηκαν προσπάθειες ώστε να ενταχθούν θεατρικές τεχνικές στη διδασκαλία του μαθήματος των Θρησκευτικών. Ωστόσο, θεωρούμε ότι θα βοηθούσε περισσότερο ο σχεδιασμός και η εφαρμογή εκπαιδευτικών σεναρίων που να χρησιμοποιούν τη θεατρική πράξη στη διδασκαλία του μαθήματος των Θρησκευτικών, καθοδηγώντας τον εκπαιδευτικό στην αποδοτικότερη αξιοποίηση της Θεατρικής Αγωγής. Ακόμα, προτείνεται η ύπαρξη περισσότερων οδηγιών που να εξηγούν με λεπτομέρεια τη διαδικασία μιας θεατρικής πράξης και την ένταξή της στη διδασκαλία του μαθήματος. Τέλος, πιστεύουμε ότι χρειάζεται να διοργανωθούν επιμορφωτικά σεμινάρια και δράσεις όπου θα μπορεί να συμμετέχει ένας θεολόγος εκπαιδευτικός με στόχο να εντάξει τη θεατρική τέχνη στη διδασκαλία του μαθήματος με μεγαλύτερη επιτυχία μιας.

Παρόλα αυτά, θεωρούμε ότι γίνεται μια αξιόλογη προσπάθεια να εμπλουτιστεί το μάθημα των Θρησκευτικών με νέες πρακτικές και μεθόδους διδασκαλίας που θα εναρμονίζο-

νται με τις ανάγκες του μαθητή στο Νέο σχολείο, υπηρετώντας όμως και τους γενικούς σκοπούς και τους στόχους του μαθήματος.

Βιβλιογραφικές αναφορές

- Παιδαγωγικό Ινστιτούτο. (2003). *Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών(Δ.Ε.Π.Π.Σ.) και Αναλυτικά Προγράμματα(Α.Π.Σ.) Υποχρεωτικής Εκπαίδευσης*. Ανάκτηση Ιούλιος 20, 2022, από <http://www.pi-schools.gr/programs/depps/>
- Boal, A. (1992). *Games for Actors and Non Actors*. London: Routledge.
- Bolton, G. (1979). *Towards Theory of Drama in Education*. London: Longman.
- Bolton, G. (1992). *New perspectives on Classroom Drama*. London: Simon&Schuster.
- Bolton, G. (1998). *Acting in Classroom Drama.A critical analysis*. London: Trentham Books in association with the University of Ceatral England.
- Booth, D. (1994). *Story drama,Reading,writing and roleplaying across the curriculum*. Ontario: Pembroke.
- Bowell, P., & Heap, B. (2001). *Planning Process Drama*. London: David Fulton.
- Bowell, P., & Heap, B. (2005). Drama on the Run: A Prelude to Mapping the Practica of Process Drama. *Journal of Aesthetic Education*, 4(39), σσ. 58-69.
- Cohen, L., & Manion, L. (2000). *Μεθοδολογία Εκπαιδευτικής Έρευνας*. (Χ. Μητσοπούλου, & Φιλοπούλου Μάνια, Μεταφρ.) Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Freud, S. (2005). *Εισαγωγή στην ψυχανάλυση*. (Α. Πάγκαλος, Μεταφρ.) Αθήνα: Γκοβότσης.
- Gervais, M. (2006). Exploring Moral Values with Youhg Adolescents Through Process Drama. *International Journal of Education & the Artts*, 7(2), σσ. 1-34.
- Gyllatt, D. (2008). Enhancing Student Learning through Arts. *The High school journal*, 4(91), σσ. 12-25.
- Huyack, E. (1975). Teaching for behavioral change. *Human Educator*. 14(1), σσ. 12-20.
- Mason, J. (2011). *Η Διεξαγωγή της ποιοτικής έρευνας*. (Ν. Κυριαζή, Επιμ., & Έ. Δημητρίου, Μεταφρ.) Αθήνα: Πεδίο.
- Morgan, N., & Saxton, J. (1989). *Reaching Drama:A Mind of Many Wonders* . Cheltenham: Stanley Thornes Ltd.
- O'Neill, C. (1995). *Drama Worlds:a framework for process drama*. Portsmouth: Heinemann.

- Onlytheater. (2019, 04 30). Ανάκτηση 08 10, 2022, από <https://www.onlytheater.gr/buzz/rewind/item/thisiskeytiko-drama-otan-o-xristianismos-sinantise-to-theatro>
- O'Toole, J. (2000). Drama and Pedagogy. (J. O'Toole, M. Stinson, & T. Moore, Επιμ.) *Drama and Curriculum: A giant at the Door*, σσ. 97-116.
- O'Toole, J., Bagshaw, W., Burton, B., Grunbaum, A., Lepp, M., Morrison, M., & Pillais, J. (2019). *Researching Conflict Drama and Learning*. Singapore: Springer.
- Poorman, P. (2002). Biography and role-playing: fostering empathy in abnormal psychology. 29(1), σσ. 32-36.
- Schutzman, M., & Cohen-Cruz, J. (1990). *Playing Boal: theatre, therapy, activism*. Νέα Υόρκη: Routledge.
- Slade, P. (1954). *Child Drama*. London: University of London Press.
- Somers, J. (1994). *Drama in the Curriculum*. London: Cassell.
- Vygotsky, L. (2000). *Νους στην κοινωνία*. (Σ. Βοσνιάδου, Επιμ.) Αθήνα: Gutenberg.
- Way, B. (1967). *Development through Drama*. London: Longman.
- Woolland, B. (1999). *Η Διδασκαλία του Δράματος στο Δημοτικό σχολείο*. (Ε. Κανηρά, Μεταφρ.) Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Αντωνιάδης, Α. (1994). *Το Παιχνίδι*. Θεσσαλονίκη: University Studio Press.
- Αυγητίδου, Σ. (2001). *Το παιχνίδι Σύγχρονες ερευνητικές και διδακτικές προσεγγίσεις*. (Σ. Αυγητίδου, Επιμ., & Α. Γολέμη, Μεταφρ.) Αθήνα: Τηποθήτω/Δαρδάνος.
- Αυδή, Α., & Χατζηγεωργίου, Μ. (2007). *Η Τέχνη του Δράματος στην Εκπαίδευση*. 48 προτάσεις για εργαστήρια Θεατρικής Αγωγής. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Βακτηριάδης, Ε. (1981). *Θεατρικότητα της Θείας Ιερουργίας*. Αθήνα.
- Βασιλειάδης, Η. (2021, Ιανουάριος 19). Η πρόσληψη του δραματικού στοιχείου του αρχαίου θεάτρου από την Θεία Λειτουργία. *Πεμπτουσία*. Ανάκτηση Αύγουστος 22, 2022, από <https://www.pemptousia.gr/2021/01/i-proslipsi-tou-dramatikou-stichiou-tou-archeou-theatrou-apo-tin-thia-litourgia/>
- Βασιλόπουλος, Χ. (2002). *Διδακτική του Μαθήματος των Θρησκευτικών*. Θεσσαλονίκη: Αφοί Κυριακίδη.
- Βασιλόπουλος, Χ. (2008). *Σχολική Θρησκευτική Αγωγή*. Θεσσαλονίκη: Βάνιας.
- Βλάικου, Α. (2019). Η Δραματοποίηση ως μέσο για την ενίσχυση της αυτοεκτίμησης σε παιδιά με μαθησιακές δυσκολίες. Ρόδος: Διπλωματική Εργασία.

- Γιαγκάζογλου, Σ. (2013). Η Θεολογία της ετερότητας και το Θρησκευτικό μάθημα στην Ελλάδα διαπολιτισμικές δυνατότητες και προοπτικές. (Σ. Γιαγκάζογλου, Α. Νευροκοπλής, & Γ. Στριλιγκάς, Επιμ.) *Τα Θρησκευτικά στο Σύγχρονο Σχολείο*, σσ. 351-366.
- Γκόβας, Ν. (2002). *Για ένα νεανικό δημιουργικό θέατρο*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Γραμματάς. (2015). Θεατρικότητα πριν το Θέατρο. Οι απαρχές της θεατρικής έκφρασης στην αυγή του ανθρώπινου πολιτισμού. (Θ. Γραμματάς, Επιμ.) *Θεωρία Θεάτρου*. Ανάκτηση από Theodore Grammatas blog.
- Γραμματάς, Θ. (2001). *Διδακτική του Θεάτρου*. Αθήνα: Δαρδάνος.
- Γραμματάς, Θ., & Μουδατσάκης, Τ. (2008). Θέατρο και Πολιτισμός στο Σχολείο για την επιμόρφωση εκπαιδευτικών Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Ε.ΔΙΑ.Μ.ΜΕ. Ρέθυμνο.
- Δεληκωνσταντής, Κ. (2013). Το μάθημα των Θρησκευτικών: Ταυτότητα και Προοπτικές. (Σ. Γιαγκάζογλου, Α. Νευροκοπλής, & Γ. Στριλιγκάς, Επιμ.) *Τα Θρησκευτικά στο σύγχρονο σχολείο*, σσ. 401-414.
- Δεληκωνσταντής, Κ. (2009). *Η Σχολική Θρησκευτική Αγωγή: Μεταξύ Παιδαγωγικής και Θεολογίας*. Αθήνα: Έννοια.
- Δελούδη, Μ. (2002). *Βιωματική μάθηση-Δυνατότητα αξιοποίησης της στο πλαίσιο της ευέλικτης ζώνης*. Ανάκτηση Αύγουστος 7, 2022, από <http://www.pi-schools.gr/download/publications/epitheorisi/teyxos6/deloudi.PDF>
- Κακουδάκη, Τ. (2013). Το θέατρο στην Ελληνική Εκπαίδευση. *Θέατρο- Θεατρική Αγωγή*.
- Καλαϊτζίδης, Π. (2013). *Για το διάλογο των Θρησκειών και των πολιτισμών στο μάθημα των θρησκευτικών*. (Σ. Γιαγκάζογλου, Α. Νευροκοπλής, & Γ. Στριλιγκάς, Επιμ.) Αθήνα: Αρμός.
- Κασταρίδου, Μ. (2014). *Η Θεατροπαιδαγωγική μέθοδος. Μια πρόταση για τη διδασκαλία της Λογοτεχνίας σε διαπολιτισμική τάξη*. Θεσσαλονίκη: Σταμούλης.
- Κογκούλης, Ι. (2014). *Διδακτική του Μαθήματος των Θρησκευτικών- Παιδείας & Ελληνορθόδοξης Κληρονομιάς - στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση* (2η εκδ.). Θεσσαλονίκη: Κυριακίδη Δέσποινα.
- Κογκούλης, Ι. (2016). *Εισαγωγή στην Παιδαγωγική* (Ζ' εκδ.). Θεσσαλονίκη: Κυριακίδη.
- Κόκκος, Α., & Συνεργάτες. (2011). *Εκπαίδευση μέσα από τις τέχνες*. Αθήνα: Μεταίχμιο.

- Κολιάδης, Ε. (1997). *Θεωρίες Μάθησης και Εκπαιδευτική Πράξη* (Τόμ. Γ'). Αθήνα: Ιδιωτική.
- Κομνηνού, Ι. (2018). *Η Χριστιανική Αγωγή στον 21ο Αιώνα Θεωρία και Πράξη*. Αθήνα: Ελληνοεκδοτική.
- Κοντογιάννη, Α. (1998). *Το βιβλίο της δραματοποίησης*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Κοντογιάννη, Α. (2008). *Μαύρη Αγελάδα, Άσπρη Αγελάδα. Δραματική Τέχνη στην Εκπαίδευση και Διαπολιτισμικότητα*. Αθήνα: Τόπος.
- Κοντογιάννη, Α. (2012). *Η Δραματική Τέχνη στην Εκπαίδευση*. Αθήνα: Πεδίο.
- Κοντογιάννη, Α. (2012). *Η Δραματοποίηση για παιδιά*. Αθήνα: Πεδίο.
- Κοντογιάννη, Α. (2012). *Το Αυτοσχέδιο θέατρο στο σχολείο*. Αθήνα: Πεδίο.
- Κόπτης, Α. (2004). Η Βιωματική Προσέγγιση στο μάθημα των Θρησκευτικών του Δημοτικού Σχολείου: Εμπειρική Έρευνα. *Διδακτορική Διατριβή*. Θεσσαλονίκη Α.Π.Θ Θεολογική Σχολή Τμήμα Θεολογίας.
- Κοσσυβάκη, Φ. (2003). *Εναλλακτική Διδακτική*. Αθήνα: Gutenberg.
- Κουκουνάρας-Λιάγκης, Μ. (2012). Οι θρησκείες στο σχολείο. Μία μετανεωτερική προσέγγιση της Θρησκευτικής Εκπαίδευσης με τεχνικές από το Θέατρο στην Εκπαίδευση. (Ν. Γκόβας, Μ. Κατσαρίδου, & Δ. Μαυρέας, Επιμ.) *Θέατρο και Εκπαίδευση Δεσμοί Αλληλεγγύης*.
- Κουκουνάρας-Λιάγκης. (2011). *Εκπαιδευτικοί εν Δράσει*. Αθήνα: Γρηγόρη.
- Κουκουνάρας-Λιάγκης, Μ. (2008). *Θεατροπαιδαγωγικά Προγράμματα και Θρησκευτική Ετερότητα*. Θεσσαλονίκη: Διδακτορικό.
- Κουρετζής, Λ. (1991). *Το Θεατρικό Παιχνίδι Παιδαγωγική θεωρία, πρακτική και θεατρολογική προσέγγιση*. Αθήνα: Καστανιώτη.
- Κουστουράκης, Ν. (2020). Το Εκπαιδευτικό Δράμα στη διδασκαλία της Ορθόδοξης Θεολογίας στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. Αθήνα ΕΚΠΑ Θεολογική Σχολή Τμήμα Θεολογίας Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών Κλάδος Συστηματικής Θεολογίας Ειδίκευση: Επιστήμες της Αγωγής και Θρησκευτική Εκπαίδευση: Διπλωματική εργασία.
- Κυριαζή, Ν. (2011). *Η Κοινωνιολογική Έρευνα Κριτική Επισκόπηση των μεθόδων και των τεχνικών*. Αθήνα: Πεδίο.
- Κωνσταντινόπουλος, Σ. (2007). *Παιδαγωγική του Παιχνιδιού*. (Δ. Χατζηδήμου, & Ε. Ταρατόρη, Επιμ.) Θεσσαλονίκη: Αφοι Κυριακίδη.

- Λενακάκης, Α. (2012). Η Μορφοπαιδευτική αξία του παιχνιδιού και του θεάτρου στην εκπαίδευση. (Γ. Θ., Επιμ.) *Το θέατρο ως μορφοπαιδευτικό αγαθό και καλλιτεχνική έκφραση στην εκπαίδευση και την κοινωνία*(διδακτικό εγχειρίδιο στο πλαίσιο του προγράμματος "Θαλής".
- Μαργαρώνη, Μ. (2014). *Η Συμβολή της Θεατροπαιδαγωγικής στην Εκπαίδευση Ατόμων με Ειδικές (Εκπαιδευτικές) Ανάγκες*. Βόλος: Κοντύλι.
- Ματσαγγούρας, Η. (2003). *Η Σχολική Τάξη*. Αθήνα: Αυτοέκδοση.
- Ματσαγγούρας, Η. (2020, Οτώβριος 23). Κριτική Ανάλυση της Διδακτικής και Μαθησιακής Λειτουργίας των Διδακτικών Εγχειριδίων. *Συγκριτική και Διεθνής Εκπαιδευτική Επιθεώρηση*(13). Ανάκτηση Σεπτέμβριος 2, 2022, από <http://cier.edu.gr/wp-content/uploads/TEYXOS-13-4.pdf>
- Μερκούρη, Ν. (2011). Θέατρο στην εκπαίδευση. *Παιδεία και Κοινωνία*.
- Μουδατσάκης, Τ. (1994). *Η Θεωρία του Δράματος στη σχολική Πράξη. Το Θεατρικό Παιχνίδι Η Δραματοποίηση*. Αθήνα: Καρδαμίτσα.
- Μπαγιάτη, Ε. (2014). Το Παιχνίδι Ρόλων ως Διδακτική Τεχνική στην Εκπαίδευση. Ηράκλειο: Περιφερειακή Διεύθυνση Α/θμιας & Δ/θμιας Εκπ/σης Κρήτης 8η Περιφέρεια Α/θμιας Εκπ/σης Π.Ε Ηρακλείου.
- Μπακιρτζής, Κ. (2002). *Επικοινωνία και Αγωγή*. Αθήνα: Gutenberg.
- Μπάνου, Μ. (2022). Η αξιοποίηση του παιχνιδιού ως διδακτικού μέσου στην προσχολική και πρωτοσχολική εκπαίδευση (Διδακτορική Διατριβή). Ιωάννινα : Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων Σχολή Επιστημών Αγωγής Παιδαγωγικό Τμήμα.
- Μπονίδης, Κ. (2009). Κριτικές μεθοδολογικές προσεγγίσεις στην έρευνα του περιεχομένου των σχολικών βιβλίων: θεωρητικές παραδοχές και παραδείγματα ανάλυσης. *Συγκριτική και Διεθνής Εκπαιδευτική Επιθεώρηση*(13), σσ. 86-122.
- Μπρεντάνου, Κ. (2012). Θεατρικές τεχνικές στη διδασκαλία της Ιστορίας. (Ν. Γκόβας, Μ. Κατσαρίδου, & Δ. Μαυρέας, Επιμ.) *Θέατρο και Εκπαίδευση Δεσμοί Αλληλεγγύης*.
- Μυρίδου, Μ. (2013). Η Δραματοποίηση στα βιβλία του μαθήματος των Θρησκευτικών στο Γυμνάσιο. Θεσσαλονίκη Α.Π.Θ Θεολογική Σχολή-Τμήμα Θεολογίας Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών Κλάδος Πρακτικής Θεολογίας: Διπλωματική Εργασία.
- Νικολαΐδης, Κ. (2015). Το Μάθημα των Θρησκευτικών ως μάθημα ενός "προσωποκεντρικού πολιτισμού". *Πεμπτουσία*. Ανάκτηση Αύγουστος 16, 2022, από <https://www.pemptousia.gr/2015/12/tpenom/>

- Νικολάου, Γ. (2009). *Διαπολιτισμική Διδακτική. Το νέο περιβάλλον-Βασικές αρχές* (5η εκδ.). Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Ντολιοπούλου, Έ. (2002). *Σύγχρονες τάσεις της προσχολικής αγωγής*. Αθήνα: Δαρδανός.
- Παναγιωτίδου, Μ. (2018). Το θέατρο ως μέθοδος διευθέτησης κοινωνικών ζητημάτων: Η περίπτωση του "Θεάτρου του Καταπιεσμένου" του Augusto Boal Διπλωματική εργασία. Ρόδος: Πανεπιστήμιο Αιγαίου Σχολή Ανθρωπιστικών Επιστημών Τμήμα Επιστημών της Προσχολικής Αγωγής και του Εκπαιδευτικού Σχεδιασμού.
- Παπαδάτος, Γ. (2011). Μαθησιακές Δυσκολίες και Δυσλεξία. (Γ. Παπαδάτος, & Α. Μπαστέα, Επιμ.) *Θέματα Μαθησιακών Δυσκολιών και Δυσλεξίας*.
- Παπαδόπουλος, Σ. (2014). Διευρευνητική Δραματοποίηση και Δημιουργική έκφραση στο πλαίσιο της μαθησιακής-διδακτικής πράξης: Αποτελέσματα εμπειρικής έρευνας. (Σ. Παπαδόπουλος, Φ. Κούσουλας, & Α. Σιούτης, Επιμ.) *Νέα Παιδεία*.
- Παπανδέου, Ν. (2007). Θεατρική Παιδεία. Στο Π. Ξωχέλης, *Λεξικό της Παιδαγωγικής*. Θεσσαλονίκη: Αφοι Κυριακίδη.
- Περσελής, Ε. (1994). *Χριστιανική Αγωγή και Σύγχρονος Κόσμος*. Αθήνα: Αρμός.
- Περσελής, Ε. (2013). Ο Ευρωπαϊκός προσανατολισμός του μαθήματος των θρησκευτικών: διαπιστώσεις και προοπτικές. (Σ. Γιαγκάλογλου, Α. Νευροκοπλής, & Γ. Στριλιγκάς, Επιμ.) *Τα θρησκευτικά στο σύγχρονο σχολείο*.
- Πίγκου-Ρεπούση, Μ. (2019). *Εκπαιδευτικό Δράμα: Από το Θέατρο στην Εκπαίδευση Θεωρητική χαρτογράφηση του πεδίου*. Αθήνα: Καστανιώτη.
- Πορτελάνος, Σ. (2014). *Διαπολιτισμική και Διαθεματική Διδακτική*. Αθήνα: Έννοια.
- Ρεράκης, Η. (2007). *Σύγχρονη Διδακτική των Θρησκευτικών*. Θεσσαλονίκη: Πουρναρά.
- Σακελαρίου, Μ., & Αραβανίτη, Ε. (2008). Πολυπολιτισμικότητα και Θρησκευτική Αγωγή στην Προσχολική και Πρωτοσχολική Εκπαίδευση: Μια Ερευνητική Προσέγγιση. Στο Κ. Σταυριανός (Επιμ.), *Η Θρησκευτική Αγωγή στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση: Προβληματισμοί και Προοπτικές* (σσ. 89-132). Αθήνα: Γρηγόρης.
- Σακελλαρίου, Μ., & Ρέντζου, Κ. (2012). Διερεύνηση του ρόλου των ενηλίκων στο παιχνίδι των παιδιών, υπό το πρίσμα της έρευνας-δράσης. Στο Π. Ιωαννίνων (Επιμ.), *Η Έρευνα στην παιδική ηλικία Προσδιορίζοντας ένα νέο τοπίο*. Ιωάννινα: Στα πρακτικά του 3ου Διεθνούς Συνεδρίου Προσχολικής αγωγής.
- Σέξτου, Π. (1998). *Δραματοποίηση Το βιβλίο του Παιδαγωγού- Εμπνευστή*. Αθήνα: Καστανιώτη.

- Τζαμαργιάς, Τ. (2019). Διαδικασία της Δραματοποίησης. *Σημειώσεις Πανεπιστημιακών Παραδόσεων Τμήμα Θεατρικών Σπουδών Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου*. Ανάκτηση
Αύγουστος 10, 2022, από
<https://eclass.uop.gr/modules/document/file.php/TS166/%CE%A3%CE%B7%CE%BC%CE%B5%CE%B9%CF%8E%CF%83%CE%B5%CE%B9%CF%82%20-%20%CE%97%20%CE%B4%CE%B9%CE%B4%CE%B1%CF%83%CE%BA%CE%B1%CE%BB%CE%AF%CE%B1%20%CF%84%CE%B7%CF%82%20%CE%B8%CE%B5%CE%B1%CF%84%CF%81%CE%B9%CE%B>
- Τριλιανός, Α. (1991). *Μεθοδολογία της Διδασκαλίας*. Αθήνα: Αφοί Τολίδη.
- Τριλίβα, Σ., & Αναγνωστοπούλου, Τ. (2008). *Βιωματική Μάθηση ένας πρακτικός οδηγός για εκπαιδευτικούς και ψυχολόγους*. Αθήνα: Τόπος.
- Τσαγκαρλή-Διαμάντη, Ε. (2008). *Διαθεματικές Διεπιστημονικές Διδασκαλίες*. Θεσσαλονίκη: Αφοί Κυριακίδη.
- Τσιάρας, Α. (2014). *Η Αναπτυξιακή Διάσταση της Διδακτικής του Δράματος στην Εκπαίδευση*. Αθήνα : Παπαζήσης.
- Τσιάρας, Α. (2019). Θεωρία και πράξη της διδακτικής του θεάτρου στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. *Σημειώσεις Πανεπιστημιακών Παραδόσεων Τμήμα Θεατρικών Σπουδών Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου*. Ανάκτηση Ιούλιος 20, 2022, από
<https://eclass.uop.gr/modules/document/file.php/TS166/%CE%A3%CE%B7%CE%BC%CE%B5%CE%B9%CF%8E%CF%83%CE%B5%CE%B9%CF%82%20-%20%CE%97%20%CE%B4%CE%B9%CE%B4%CE%B1%CF%83%CE%BA%CE%B1%CE%BB%CE%AF%CE%B1%20%CF%84%CE%B7%CF%82%20%CE%B8%CE%B5%CE%B1%CF%84%CF%81%CE%B9%CE%B>
- Τσιμπιδάκη, Α. (2007). *Παιδί με ειδικές ανάγκες, οικογένει και σχολείο*. Αθήνα: Ατραπός.
- ΥΠΕΠΘ. (1997). Πρόγραμμα ΜΕΛΙΝΑ. *Υπουργείο Πολιτισμού Γενικής Γραμματείας Λαϊκής Επιμόρφωσης Εκπαίδευσης και Πολιτισμού*. Αθήνα.
- Φανουράκη, Κ. (2010). Η διδασκαλία των φιλολογικών μαθημάτων μέσω της Θεατρικής Αγωγής στη Δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Διδακτορική διατριβή). Πάτρα: Πανεπιστήμιο Πατρών Σχολή Ανθρωπιστικών και Κοινωνικών Σπουδών.Τμήμα Θεατρικών Σπουδών.

- Φραγκή, Μ. (2011). Η Αξιοποίηση του Θεάτρου στην Εκπαίδευση. Στο *Αξιοποίηση των Τεχνών στην Εκπαίδευση*. Αθήνα: Παιδαγωγικό Ινστιτούτο.
- Φωτίου, Ζ. (2005). Χριστιανική Αγωγή στο Νηπιαγωγείο. Στο Ε. Παπαλεοντίου-Λουκά (Επιμ.), *Σύγχρονες Προσεγγίσεις στο Πρόγραμμα του Νηπιαγωγείου*. Αθήνα: Τηπωθήτω.
- Χατζηδήμου, Δ. (2000). *Εισαγωγή στην Παιδαγωγική*. Θεσσαλονίκη: Αφοί Κυριακίδη.
- Χρυσafίδης, Κ. (1994). *Βιωματική- Επικοινωνιακή Διδασκαλία. Η Εισαγωγή της Μεθόδου Project στο Σχολείο*. Αθήνα: Gutenberg.

ΥΠΕΝΘΥΜΙΣΗ

Είναι υποχρεωτικό να εντάξετε στο τέλος του κειμένου της οριστικοποιημένης τελικής εκδοχής της Μ.Δ.Ε. σας και να υπογράψετε το ακόλουθο κείμενο:

«Δηλώνω ρητά και ανεπιφύλακτα ότι, σύμφωνα με το άρθρο 8 του Ν. 1599/1986 και τα άρθρα 2,4,6 παρ. 3 του Ν. 1256/1982, η παρούσα εργασία αποτελεί αποκλειστικά προϊόν προσωπικής εργασίας και δεν προσβάλλει κάθε μορφής πνευματικά δικαιώματα τρίτων και δεν είναι προϊόν μερικής ή ολικής αντιγραφής, οι πηγές δε που χρησιμοποιήθηκαν περιορίζονται στις βιβλιογραφικές αναφορές και μόνον.»

Υπογραφή: